

**РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

Б И Л Т Е Н

**НА
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ВО СКОПЈЕ**

**Број 1049
Скопје, 1 март 2013 година**

Издание на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

ПРВИОТ БРОЈ НА БИЛТЕНОТ Е ОБЈАВЕН ВО МАЈ 1957 ГОДИНА

Главен и одговорен уредник: м-р Илија ПИПЕРКОСКИ

Уредник: Томислав БАШЕВСКИ

Лектор: Весна Илиевска-Цветановска

Умножено на Универзитетот во Скопје
Тираж: 70 примероци

Содржина на Билтен број 1049 од 1 март 2013 година

СТОМАТОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на учебникот **Ергономија** од авторот **Соња Апостолска**, пријавен на Стоматолошкиот факултет во Скопје.....1-6

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти**, изработена од м-р **Марина Топалоска**, пријавена на Економскиот институт во Скопје.....7-14

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на учебникот **Основи на разузнавањето**, поднесен од авторот д-р **Митко Котовчевски**, пријавен на Филозофскиот факултет во Скопје.....15-18

МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Молекулска анализа на полиморфизмот на кир-гените и алелите во Република Македонија**, од д-р **Александар Петличковски**, пријавена на Медицинскиот факултет во Скопје.....19-25
2. Реферат за избор на вонреден професор по предметот хистологија и ембриологија на Медицинскиот факултет во Скопје (д-р **Елида Митевска**).....26-35
3. Реферат за избор на научен работник по предметот ортопедија на Медицинскиот факултет во Скопје (ас. д-р **Даниела Георгиева**, д-р **Марта Фотева**).....36-57
4. Реферат за избор на научен советник по предметот интерна медицина на Медицинскиот факултет во Скопје (в. н. с. д-р **Златица Димитријевиќ-Гошева**).....58-66

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на помлад асистент за предмети од областа на психологијата, на Филозофскиот факултет во Скопје (м-р **Мајда Јошевска**, м-р **Маја Корубиц**, м-р **Калипа Сотирска Иваноска**, м-р **Ана Стојанов**, м-р **Филип Сулејманов**, **Виктор Петров**).....67-71

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Модели на регулација на монополското однесување на пазарот**, од м-р **Даниела Мамучевска**, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....72-80
2. Реферат за избор на наставник по предметот управување со производот на Економскиот факултет во Скопје (д-р **Ежени Брзовска**).....81-90
3. Рецензија на ракописот **Деловно планирање-теорија, концепции и техники**, од авторите проф. д-р **Бобек Шуклев** и доц. д-р **Стојан Дебарлиев**, пријавен на Економскиот факултет во Скопје.....91-102

ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје (**Дејан Цветковиќ**).....103

ГРАДЕЖЕН ФАКУЛТЕТ

1. Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Градежниот факултет во Скопје (**Миле Славевски**).....104

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ “БЛАЖЕ КОНЕСКИ”

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Филолошкиот факултет “Блаже Конески” во Скопје (Дарко Стојановски, Александра Дунговска, Ана Аначкова, Анета Јанева, Давор Стојановски, Горан Тренчовски, Софија Тренчовска, Маја Филиповиќ, Благица Димовска, Валентина Милошевиќ-Симоновска, Ирена Какиќ, Николина Штерјова, Олга Атанасоска, Лилјана Лазова, Кети Христовска, Ганимете Рамадани, Мерита Мустафоска, Елена Белеска, Магдалена Симоновска, Анета Муровска-Боневска, Емилија Симоновска, Сандра Ангеловска-Богатиновска, Зорица Табанова, Сејлан Мустафа, Зорица Петкоска, Маријана Котевска, Стево Божиновски, Зељије Халими, Ванкица Кочоска, Елизабета Краљевски, Киро Јорданов, Анета Маневска, Елида Бахтијароска, Елсонора Долгоска, Анета Крстеска, Милена Станковска, Елена Волкановска).....105-108

ФАКУЛТЕТ ЗА ДРАМСКИ УМЕТНОСТИ

1. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за драмски уметности во Скопје (Борјан Зафировски, Бесфорт Имами, Димитар Лазаревски, Владимир Димевски).....109

ФАКУЛТЕТ ЗА ЛИКОВНИ УМЕТНОСТИ

1. Реферат за избор на наставник во сите наставно-научни звања по предметите цртање и сликање на Катедрата за сликарство на Факултетот за ликовни уметности во Скопје (м-р Жанета Вангели).....110-126

ФАКУЛТЕТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ

1. Реферат за избор во наставно-научното звање доцент во наставно-научната област електрични централи и разводни постројки на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје (д-р Софија Николова-Поцева).....127-142

ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Координација на монетарната и фискалната политика во Република Македонија**, од м-р Јордан Дамчевски, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....143-152
2. Рецензија на докторската дисертација **Стратегија на текстилната индустрија за настап на глобалниот пазар**, од м-р Ристо Иванов, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....153a-160a
3. Рецензија на докторската дисертација **Стратегиско управување со проектите во фармацијата: улогата на научноистражувачките организации по договор**, од м-р Ристо Иванов, пријавена на Економскиот факултет во Скопје.....153-160
4. Преглед на одобрени теми за изработка на магистерски труд на Економскиот факултет во Скопје (Катерина Атанасова, Драган Аслимовски, Наташа Манева, Марта Миљуш, Марија Станоевска, Горан Аксентијев, Борис Кочковски, Кристина Ментинова Манчева, Димитар Стојановски, Иван Цибрев, Ивана Мрковска, Стефанија Кналијан, Ана Челикиќ, Весна Богданова, Викторија Самарџиевска, Биљана Киселички).....161-162

МАШИНСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Приговор на Рецензијата на докторската дисертација **Одржлив развој на термоенергетиката во Република Македонија**, изработена од м-р Огнен Димитров, пријавена на Машинскиот факултет во Скопје, објавена во Билтен бр. 1047 од 1.2.2013 година, поднесен од д-р Ристо Цицонков, редовен професор на Машинскиот факултет во Скопје.....163-165
2. Одговор на Рецензентската комисија на приговорот на Рецензијата на докторска дисертација **Одржлив развој на термоенергетиката во Република Македонија**, изработена од м-р Огнен Димитров, пријавена на Машинскиот факултет во Скопје, објавена во Билтен бр. 1047 од 1.2.2013 година.....166-167

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ "ЈУСТИНИЈАН ПРВИ"

1. Рецензија на докторската дисертација **Политолошки аспекти на политичкиот маркетинг - со посебен осврт во Република Македонија**, изработена од м-р Гордица Карапфиловска, пријавена на Правниот факултет "Јустинијан Први" во Скопје.....168-178

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Реферат за избор на еден наставник од областа на топологијата и применетата математика на Институтот за математика на Природно-математичкиот факултет во Скопје (д-р Мартин Шоптрајанов).....180-187

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **Проблемот на толкувањето на платоновата филозофија**, изработена од м-р Јасмина Наумоска, пријавена на Филозофскиот факултет во Скопје.....188-196

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

1. Рецензија на докторската дисертација **(n,m)- релации и (n,m,p)-метрики**, од м-р Мажалпа Северин-Кузмановска, пријавена на Природно-математичкиот факултет во Скопје.....197-198

УНИВЕРЗИТЕТ "СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ"

1. Реферат за избор на **Виктор Антонович Садовпичиј**, од Московскиот државен универзитет "Ломоносов", за **почесен професор (Professor honoris causa)** на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје.....199-203

РЕЦЕНЗИЈА НА УЧЕБНИКОТ "ЕРГОНОМИЈА" ОД АВТОРОТ СОЊА АПОСТОЛСКА

Врз основа на чл. 19 од Правилникот за организирање на издавачката дејност на УКИМ во Скопје, Наставно-научниот совет на Факултетот, на II седница одржана на 14.12.2012 година, донесе Одлука за одредување рецензенти за пишување на рецензија за печатење на учебник со наслов „Ергономија”, во состав:

- проф. д-р Киро Ивановски
- проф. д-р Мира Јанкуловска.

Во врска со оваа Одлука, во својство на рецензент, го поднесувам следниов

ИЗВЕШТАЈ

Учебникот ЕРГОНОМИЈА е прво издание од ваков вид учебник, со комплексна содржина која дава теоретски знаења за ергономијата во стоматологијата, изготвено на 220 страници А4-формат.

Учебникот е изготвен од автор кој долго време се занимава со оваа научна дисциплина.

Автор на учебникот е доц. д-р Соња Апостолска.

Учебникот „Ергономија” е наменет за следниве студиските програми:

1. доктори по дентална медицина
2. стручни стоматолошки сестри
3. стручни забни техничари

Учебникот „Ергономија” е во согласност со содржината на предметните програми, и тоа за: предметот ергономија за доктори по дентална медицина, кој се слуша во III семестар; предметот ергономија на студиската програма за стручни стоматолошки сестри, кој се слуша во I семестар; изборниот предмет ергономија на студиската програма за стручни забни техничари, кој се слуша во I семестар.

Фондот на часови и број на ЕКТС-кредити за овие предметни програми, според студиските програми, се следните:

1. предметот ергономија за доктори по дентална медицина има вкупно 30 часа, од кои сите се теоретска настава. Овој предмет носи 2,5 ЕКТС-кредити;
2. предметот ергономија за студентите од студиската програма за стручни стоматолошки сестри е со вкупно 105 часа (30+75). Бројот на ЕКТС-кредити е 4;
3. предметот ергономија за студентите од студиската програма за стручни забни техничари е со вкупно 30 часа (30+0). Бројот на ЕКТС-кредити е 4.

Целта на подготовката на овој учебник е да се сублимира научната мисла во врска со значењето на ергономијата во стоматологијата. Во последните декади во светот се направени бројни истражувања со кои науката дојде до огромен број сознанија кои дадоа широк теоретски, но и практичен опис за

улогата на ергономијата во превенцијата на професионалните заболувања. Следејќи ги тие созанија, се создаде потреба од создавање на еден современ учебник, преку кој студентите на лесен и разбирлив начин ќе можат да ја совладаат предметната содржина. Ваков современ учебник целосно ја опфаќа предметната содржина и досега не е издаден на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје.

Материјалот е распределен во 8 поглавја. Во сите поглавја се користи универзалната класификација што му дава извонредна прегледност на изнесениот материјал, овозможувајќи го согледувањето на целината и нејзините вклучени поодделни компоненти. Сите поглавја се илустрирани со бројни прилози што го олеснуваат разбирањето и прифаќањето на материјалот. Тие се нумерирани во согласност, со поглавјето кон кое припаѓаат.

Учебникот содржи „Предговор“ во кој авторот ја објаснува намената на учебникот.

Содржината на учебникот е следна:

Поглавје 1. Вовед во ергономијата и ергономски принципи во стоматологијата

Поглавје 2. Ергономски дизајн на работниот простор и инструментите во стоматологијата

Поглавје 3. Положби и движења при работа на стоматологот и неговиот тим и примена на ергономијата при работа

Поглавје 4. Ергономија и хигиена

Поглавје 5. Ергономски ризик - фактори во стоматологијата -причини за професионални заболувања

Поглавје 6. Основи на четворорачната стоматологија

Поглавје 7. Современ начин и современи ергономски средства за работа во стоматологијата

Поглавје 8. Ергономски критериуми во стоматолошката практика.

Предлози за потребни корекции нема.

Материјалот е разработен детално и е надополнет со корисни илустрации кои се интегрирани во дидактичко-методското обликување на учебникот. Напишан е на литературен македонски јазик. Стилот на изразување е јасен и концизен што ќе овозможи студентите не само полесно, туку и подобро да ја совладаат наставната материја. Користената литература е од понов датум.

Поради тоа што целосно го опфаќа наставниот материјал согласно со студиските програми за студентите на дентална медицина и студентите на програмата за ступчни стоматолошки сестри при Стоматолошкиот факултет, овој материјал во ракопис треба да биде категоризиран во учебник по предметот ергономија.

Значењето на овој учебник по ергономија на македонски јазик ќе биде мошне големо за студентите по медицина, стоматологија, јавно здравство и

другите природни науки, а ќе биде корисен и за веќе дипломираните стоматолози од сите специјалности за потсетување на важноста на ергономијата во стоматолошката практика. Стоматолошкиот факултет со овој учебник ќе добие мошне корисно градиво во бројните додипломски, постдипломски индивидуални и групни дејности.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на изнесеното, задоволство ми е овој ракопис да го поддржам и предложам да се отпечати како учебник по предметот ергономија од авторот доц. д-р Соња Апостолска, пред сè за студентите на Стоматолошкиот факултет во Скопје.

Рецензент
Проф. д-р Мира Јануловска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ „ЕРГОНОМИЈА”
ОД АВТОРОТ СОЊА АПОСТОЛСКА

Наслов	Ергономија
Автори	Доц. д-р Соња Апостолска
Студиска програма	Содржините во учебникот „Ергономија” се основна литература за студентите од студиската програма за доктори по дентална медицина, но исто така ќе послужат како литература за студентите од студиските програми за стручни забни техничари и стручни стоматолошки сестри.
Се однесува на предметната програма	Ергономија
Покриеност на наставниот материјал	Со учебникот се опфатени сите предвидени наставни содржини за теоретска настава.
Семестар	Предметот ергономија на студиската програма за доктори по дентална медицина се слуша во III семестар. Предметот ергономија на студиската програма за стручни забни техничари е избран и се слуша во I семестар. Предметот ергономија на студиската програма за стручни стоматолошки сестри се слуша во I семестар.
Фонд на часови и ЕКТС- кредити	Предметот ергономија за доктори по дентална медицина е со вкупно 30 часа (30+0). Бројот на ЕКТС-кредити е 2,5. Предметот ергономија за студентите од студиската програма за стручни забни техничари е со вкупно 30 часа (30+0). Бројот на ЕКТС-кредити е 4. Предметот ергономија на студиската програма за стручни стоматолошки сестри е со вкупно 105 часа (30+75) . Бројот на ЕКТС-кредити е 4.
Усогласеност со наставата	Содржината на учебникот одговара со наставната програма за теоретска настава на соодветните предмети на првиот циклус студии.
Време и акт на назначување на рецензентите	Со Одлука за одредување на рецензенти за пишување на рецензија за печатење на учебник, донесена на II редовна седница на Наставно-научниот совет на Стоматолошкиот факултет во Скопје, одржана на 14.12.2012 година.
Издание	прво издание
Ревидирани сегменти од претходно издание	Нема
Ист или случаен учебник на Факултетот	Нема

Општи податоци за учебникот	Учебникот „Ергономија” содржи 220 страници А4-формат, со огромен број на илустрации, табели, графички и шематски прикази.
Содржина	Поглавје 1. Вовед во ергономијата и ергономски принципи во стоматологијата Поглавје 2. Ергономски дизајн на работниот простор и инструментите во стоматологијата Поглавје 3. Положби и движења при работа на стоматологот и неговиот тим и примена на ергономијата при работа Поглавје 4. Ергономија и хигиена Поглавје 5. Ергономски ризик - фактори во стоматологијата причини за професионални заболувања Поглавје 6. Основи на четворорачната стоматологија Поглавје 7. Современ начин и современи ергономски средства за работа во стоматологијата Поглавје 8. Ергономски критериуми во стоматолошката практика
Предлози за корекции	Во материјалот нема потреба од корекции во квантитетот и квалитетот на содржината, начинот на уредувањето на текстот, како и потреба од дополнување или исклучување на одделен текст.
Категоризација	Учебник
Општа педагошка оцена	Методските единици се напишани на осмислен начин и секоја методска единица претставува посебна целина која се надоврзува на претходната, така што сите заедно се вклопуваат во постојната програма за теоретска настава по предметот ергономија. Авторите ја изнесуваат материјата концизно, стручно и разбирливо. Овој текст е поддржан со графички и шематски прикази, што материјалот го прави полесно разбирлив за студентот. Според тоа, општата педагошка оцена за овој учебник е дека наполно соодветствува за едукација на студентите.

Заклучок	Ракописот содржи материјал што треба да послужи како учебник за студентите на студиската програма за доктори по дентална медицина, како и содржини кои ќе бидат полезни за студентите од студиските програми за стручни стоматолошки сестри и стручни забни техничари при Стоматолошкиот факултет во Скопје. По обемот и содржината, тој во целост одговара на програмата на Стоматолошкиот факултет. Стилот на пишувањето е разбирлив и лесен за усвојување од страна на студентите за кои учебникот е наменет. Во учебникот се застапени голем број илустрации, табели и шеми што придонесуваат за подобар квалитет. Според тоа, задоволство е да се биде рецензент на ваков учебник, кој ќе им овозможи на студентите и на сите оние на кои им претставува поле на интерес, успешно изучување на содржината. Од наведеното, мојот заклучок е дека овој учебник заслужува да биде позитивно рецензиран и затоа предлагам да биде објавен на Стоматолошкиот факултет, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, како „Ергономија“.
------------------------	---

Рецензент
Проф. д-р Киро Ивановски с.р

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПРИМЕНА НА TQM КАКО ПОТТИКНУВАЧКИ ФАКТОР ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СТРАТЕГИСКИОТ МЕНАЏМЕНТ И РАЗВОЈОТ НА ДЕЛОВНИТЕ СУБЈЕКТИ“, ИЗРАБОТЕНА ОД
М-Р МАРИНА ТОПАЛОСКА,
ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Марина Кантарчиева (Топалоска) со наслов „Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти“, Научниот совет на Економскиот институт во Скопје, на својата 82 седница одржана на 17.9.2012 година, донесе одлука бр. 02-1761/2 од 21.9.2012 за формирање на Комисија за оцена на докторската дисертација во состав:

1. д-р Васил Поповски
2. д-р Дејан Пендев
3. д-р Марија Ацковска
4. д-р Татјана Петковска
5. д-р Наташа Данилоска.

Членовите на Комисијата со посебно внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата до Научниот совет на Економскиот институт го доставуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи согледувања

Докторската дисертација од кандидатката *м-р Марина Кантарчиева (Топалоска)* со наслов *Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти*, според низа релевантни индикатори од теориско - методолошки аспект, укажува на нагласената потреба кај деловните субјекти во Република Македонија да се воведат програми за подобрување на квалитетот со една единствена цел - подобрување на: стратегискиот менаџмент, работните процеси, продуктивноста и постигнување на одржлива конкурентска предност.

Во Република Македонија речиси и да не постојат фундаментални теориски истражувања, ниту системски и продлабочени емпириски истражувања поврзани со проблематиката на целосно управување со квалитетот и соодносот со маркетинг и со стратегиски менаџмент, како и влијанието врз организациските перформанси во функција на поддржување на развојот на деловните субјекти. Иако квалитетот се перцепира дека има есенцијално значење, недостигот од емпириски резултати и податоци доведува до

скептицизам во врска со импликациите врз работењето кај деловните субјекти. Докторската дисертација *Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти* од кандидатката м-р Марина Кантарџиева (Топалоска), преку систем на рационални, функционални, логички, епистемолошки и технички компоненти ги верификува, ги проверува, ги проширува и ги продлабочува постојните и стекнува нови научни сознанија во оваа област. Притоа, основна задача е да се воспостави врска меѓу теоријата и практиката во доменот на целосното управување со квалитет и стратегискиот менаџмент, со партикуларен осврт на Република Македонија.

Согласно со претходното, дисертацијата го потенцира значењето на примената на програми за подобрување на квалитетот, давајќи им насоки на менаџерите за ефективно искористување на спроведените модели и програми. Практичното значење на докторската дисертација е во можноста понудените концептуални модели кои го поврзуваат целосното управување со квалитет со маркетингот, старетегискиот менаџмент и организациските перформанси да се искористат од страна на деловните субјекти во Република Македонија, како пример за иницирање и воведување на стратегиски промени од аспект на зголемување на продуктивноста, ефективноста во работењето и нивната конкурентска способност и предност.

Претпоставката од која се поаѓа во докторската дисертација е дека програмите за квалитет и стратегискиот пристап при континуиран процес на трансформација претставуваат значаен фактор за развој и придонесуваат во одржување на конкурентноста и ефикасното работење, притоа фокусирајќи се кон потрошувачот како најзначајна крајна цел на поврзаноста меѓу квалитетот, стратегијата и маркетингот.

Денес голем број на деловни субјекти во светски рамки ги употребуваат програмите за подобрување на квалитетот кои создаваат услови за напредок и подобрување на работата. Трудот насочува и дава можност за реплицирање и примена на методите и техниките во други земји, преку модификација на истражуваните компоненти, што придонесува и кон легитимно проширување на теоретските перспективи.

2. Содржина на дисертацијата

Теоретското елаборирање и анализата во докторската дисертација *Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти*, поднесена од кандидатката м-р Марина Кантарџиева (Топалоска), е содржана на 361 страница текст, секоја тема е покриена со посебни согледувања, со голем број на шематски прикази, табели, графикони и илустрации, поткрепено со најнови сознанија од оваа област, кои кандидатката ги црпи пред сè од странска литература - книги и научни трудови, поврзани со предметот и целите на истражувањето.

Глобалната структура на докторската дисертација е разработена во два дела. Првиот дел е составен од вовед и теориски дел во пет глави. Вториот дел е всушност емпириски дел, а потоа следуваат заклучни согледувања, прилози и користена литература. Теорискиот дел опфаќа 214 страници, емпирискиот 147 страници, а прилозите се опфатени на 26 страници. Користената литература е

наведена на 13 страници и содржи 183 релевантни библиографски единици, периодични списанија и интернет - страници.

Во *воведниот дел* на докторската дисертација, кандидатката, во согласност со основните теориски принципи на истражувањето, доследно го развива концептот на своето истражување, со прецизно дефинирање на проблемите, предметот и целта на истражувањето, актуелноста на проблематиката, како и методолошкиот приод што ќе се користи при истражувањето.

Во *првата глава* од теорискиот дел, *Теоретски перспективи, концепти и принципи на менаџментот на квалитет*, се укажува на фундаменталните филозофии и концепти за квалитет, перспективите на управување со квалитет, примената на програми за континуирано подобрување како начин за постигнување конкурентска предност, како и на клучните фактори за успех кои влијаат врз програмите за континуирано подобрување на квалитетот. Во рамките на оваа глава, обработен е односот помеѓу целосното управување со квалитет и реинженерингот на деловните процеси и нивните сличности и разлики. Даден е осврт и на методологијата *six sigma* и на односот помеѓу управувањето со квалитет и маркетингот.

Во *втората глава*, *Аспекти на развој и функционирање на деловните субјекти*, кандидатката ги антиципира прашањата поврзани со улогата и развојот на малите и средните претпријатија во економијата во Република Македонија, при што посебно внимание се посветува на примената на целосното управување со квалитет кај нив. Во рамките на овој дел, преку моделот балансирана табела на резултати (BSC) и моделот на деловна успешност (BEM) се анализираат условите за поддршка на воведување на целосното управување со квалитет кај малите и средните претпријатија. Притоа се обработува структурата, користа и примената на двата модели и се укажува на факторите кои треба да се земат во предвид, вклучувајќи ги комбинирањето на краткорочните цели со долгорочниот потенцијал, односите со потрошувачите, комуникацијата со вработените и усогласувањето на процесите и стратегијата. Вредностите и филозофијата на двата модела се однапред пропишани, меѓутоа мерките и иницијативите за реализација на посакуваните цели се одлука на секој деловен ентитет посебно.

Во понатамошната елаборација, во втората глава од докторската дисертација, кандидатката дава преглед на досегашната практика на маркетингот кај малите и средните претпријатија, ја обработува промоцијата и видовите на стратегии кои се применуваат, како и проблемите со кои се соочуваат малите и средните претпријатија кога е во прашање промоцијата. Едновременно, кандидатката укажува на значењето на изборот на промотивна стратегија која зависи од многу аспекти и се разликува од земја до земја, притоа разгледувајќи ги најчесто употребуваните традиционални и модерни методи на промоција.

Третата глава од докторската дисертација, *Односот помеѓу целосното управување со квалитет и стратескиот менаџмент*, е посветена на стратеското планирање кое ја одредува насоката на организацијата во иднина, и начинот како да стигне дотаму. Кандидатката елаборира за комплементарноста и сличните карактеристики на стратеското планирање и целосно управување со квалитет, вклучувајќи ги системски пристап, т.е. планирање, посветеност од врвниот менаџмент и целокупниот персонал, фокус кон потрошувачите и промена на организациската култура. Обработени се и

позначајните разлики помеѓу стратегиското планирање и TQM, при што се истакнува фактот дека преку примена на стратегискиот менаџмент и менаџментот на квалитет, вработените стекнуваат подлабоко разбирање за менаџментот на стратегија и квалитет, како и за организациските промени кои произлегуваат и следат.

Кандидатката укажува на потребата за промени во организациската култура која претставува и понатамошен поттик за зголемена мотивација на вработените, генерирање на профит и успешна крајна изведба. За креирање на кохезивна организациска култура, фокусирање кон целосниот квалитет, за адаптирање кон промените и реализација на крајните организациски цели исклучително е значајна улогата на човечките ресурси. Корелацијата меѓу менаџментот на човечки ресурси и целосното управување со квалитет е посочена во областа на развојот и мотивирање на вработените, тимска работа, ставовите и вредностите на вработените, обуката и развојот, како и оценување на организациските перформанси. Крајните цели на целосното управување со квалитет и менаџментот на човечки ресурси се надополнувачки, и се однесуваат на продуктивноста, профитабилноста, ориентираноста кон потрошувачите и мотивацијата на вработените.

Четвртата глава од докторската дисертација со наслов: *Имплементирање на програмите за континуирано подобрување на деловните перформанси на субјектите*, ги обработува менаџментот на процесот, континуираниот процес на трансформација и менаџментот на промена, со посебно нагласување на следниве аспекти: личниот, луѓе, процеси и средства за промени. Лидерите на промени преку процесот на подобрување и учење треба да развијат пристапи и стратегии кои ќе овозможат успешна интеграција на процесот при имплементирање на промените.

За успешна реализација на промената, значајна улога има примената на меѓународниот ISO-стандард за управување со квалитет базиран врз процесниот пристап. Придобивките со кои се стекнуваат деловните субјекти при имплементирање на ISO-стандардите ја нагласуваат важноста на подобрување на ефикасноста и продуктивноста, намалување на трошоците, намалување на загубите, конкурентната предност, континуираното подобрување на квалитетот, подобрувањето на времето за испорака, зголеменото задоволство кај вработените и конечно, задоволување на потрошувачите.

Процесот на континуирано подобрување е само еден од шесте основни принципи на целосното управување со квалитет чија цел е постигнување поголем удел од пазарот, зголемен профит и намалени трошоци. Останатите принципи, покрај континуираното подобрување со кои се гарантира успех кај деловните субјекти, ги вклучуваат посветеноста и лидерството, целосното задоволување на потрошувачите, вклучувањето на вработените, обуката и образованието, како и признанијата и наградите.

Во *петтата глава* од докторската дисертација, *Целосно управување со квалитет и основата на маркетинг-менаџмент*, кандидатката ја елаборира врската меѓу нивото на имплементација на менаџментот на квалитет и нивото на маркетинг-имплементација кај деловните субјекти, истакнувајќи ја комплементарноста на овие две синергистички филозофии во чија основа лежи задоволството на потрошувачите.

Целосното управување со квалитетот како внатрешен интегратор влијае врз маркетингот на организациско, процесно и на маркетинг-ниво, а како надворешен интегратор е поврзан преку партнерства со надворешни

организациски членови вклучувајќи ги добавувачите, дистрибутерите и рекламните агенции. Здружувањето на клучните области на маркетингот и квалитетот во поцврсто усогласување доведува до создавање на супериорна вредност за потрошувачите. Улогата на влијанието на маркетинг импликациите врз целосното управување со квалитет е значајна затоа што успехот на TQM зависи од способноста на целата организација да ги разбере и одговори на барањата на потрошувачите. Квалитетот базиран врз пазарните барања обезбедува сигурност дека истиот е вграден во понудата на производот.

Поврзаноста на целосното уптавување со квалитет со маркетинг функцијата кандидатката ја објаснува преку развој на концептуална рамка каде се анализирали поединечните компоненти на ориентацијата на управување со квалитет и пазарната ориентација, притоа разгледувајќи ја можноста за усогласување и предвидената позиција во организацијата.

Во вториот дел, *Наоди и анализа на наодите од емпириските истражувања*, извлечените теориски сознанија се надополнети со согледувања од практиката од работењето на деловните субјекти во Република Македонија, заради укажување од потребата за имплементирање на програмите за квалитет и фокусирање кон потребите на потрошувачите.

Во *последниот дел*, врз основа на истражувањето, кандидатката во синтетизирана форма, низ потврдување на основните ставови изложени во хипотезите, јасно и концизно ги елаборира своите завршни согледувања, втемелени врз резултатите до кои доаѓа во текот на истражувачката работа. Резултатите од истражувањето претставуваат оригинален научен придонес за начинот на имплементирање на програмите за континуирано подобрување на квалитетот, одредување на корелацијата меѓу целосното управување со квалитет и маркетингот, како и одредување на влијанието на целосното управување со квалитет врз организациските перформанси кај деловните субјекти во Република Македонија.

Резултатите од спроведеното истражување покажаа дека ориентацијата кон целосен квалитет и пазарната ориентација/маркетинг се во позитивна корелација. Две од компонентите на ориентацијата на квалитет се во слаба врска, но и статистички незначајна со компонентите од пазарната ориентација. Ориентацијата кон целосен квалитет и пазарната ориентација се сметаат за значајни компоненти за постигнување подобри организациски перформанси. Во корелацијата меѓу компонентите на ориентацијата кон целосен квалитет и пазарните перформанси може да се увиди дека само три од компонентите немаат статистички значајна корелација со организациските перформанси.

Истражувањето покажа дека ентитетите во Република Македонија ги согледуваат најзначајните фактори кои влијаат врз имплементацијата на програмите за континуирано подобрување вклучувајќи ги: лидерството и активната посветеност на континуираното подобрување, организациската култура, тимовите и тимската работа, знаењето, вештините и мониторингот над работата, како и вклученоста на вработените. Преку истражувањето е утврдено дека целосното управување со квалитетот не зазема клучна улога во процесот на стратешко донесување на одлуки, и покрај фактот што целосното управување со квалитетот претставува значајна влезна варијабла во формулирањето и спроведувањето на стратегијата.

Од огромна важност е укажувањето на кандидатката за значењето на менаџирањето со квалитетот и придонесот за подобрување на квалитетот на

производот и услугата, како и за целокупен успех на деловното работење кај деловните субјекти.

3. Оцена и предлог

Имајќи ги предвид претходните согледувања, Комисијата е на мислење дека кандидатката м-р Марина Кантарчиева (Топалоска), фокусирајќи го својот истражувачки интерес на една така суптилна и комплексна проблематика како што е: *Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти*, во својата докторска дисертација дава значаен научен придонес во областа на организациските науки (менаџментот) и економијата.

Трудот претставува научно-стручен труд од мултидисциплинарен карактер, изработен е врз база на обемен научен материјал, со спроведување истражување на терен, и има придонес во областа на анализираната проблематика.

Комисијата цени дека тоа е научен труд, кој по својот пристап, начинот на изработка и добиените резултати во секој поглед ги задоволува формалните и суштинските услови кои се потребни за една докторска дисертација од аспект на содржина, обем и постигнато ниво на квалитет. Имено, докторскиот труд на кандидатката м-р Марина Кантарчиева (Топалоска) се разликува од постојната економска и менаџмент литература во три основни претпоставки.

Прво, за разлика од постојната економска и менаџмент-литература, дисертацијата дава уникатна концептуална рамка за соодносот помеѓу целосното управување со квалитетот, маркетингот, организациските перформанси, како и нивната интеракција во управувањето со стратегиските текови, не само како предлог, туку и како развиен емпириски оценет концепт. Поткрепена со широк преглед на референтна литература, теоретската рамка ги обработува не само дефинициите, туку и практичните аспекти на темата, со што дава повеќедимензионална формулација за целосното управување со квалитет.

Второ, значителна разлика претставува предложената матрица која развива релевантен инструмент за операционализација на хипотезите, како и проширениот аналитички опсег во однос на претходните студии. Показателите кои ја потврдуваат или ја отфрлаат хипотетската рамка се базирани врз примерок од деловните субјекти во Република Македонија.

Трето, трудот обезбедува развивање на широка истражувачка рамка која опфаќа скала составена од критичните компоненти на ориентацијата на целосен квалитет, пазарната ориентација и организациските перформанси. Сите компоненти поединечно се испитани преку одредени варијабли и се оценети со скали преку одговорите на прашањата од анкетниот прашалник. Оваа истражувачка рамка претставува основа за понатамошна примена во други микро (индустрии) и макроструктури (земји), со тоа што критичните компоненти може да се модифицираат и да се приспособата кон разликите.

Докторската дисертација *Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти*

од кандидатката м-р *Марина Кантарчиева (Топалоска)*, се одликува со коректен методолошки приод. Мноштвото податоци се логички подредени, прецизно формулирани и јасно прикажани, односно се темелат врз јасна структурна операционализација на предметот на истражување. Кандидатката покажува дека е способна да го обедини теорискиот, истражувачкиот и апликативниот приод и да направи концепциски и емпириски солидно изработен труд.

Целта на истражувањето е успешно остварена преку развивање на хипотетска рамка, составена од проширена скала на критични компоненти, која го утврдува нивото на имплементација на целосното управување со квалитет, маркетингот, програмите за континуирано управување, како и улогата на TQM при спроведување на стратегија кај деловните субјекти во Република Македонија.

Дисертацијата претставува придонес за афирмација на организациската и економската наука - како на полето на научното третирање на проблематиката на микроекономијата, стратегискиот менаџмент, производниот менаџмент, како и на маркетинг-менаџментот. Докторантката има познавање и добро владее со методологијата на научноистражувачката работа, како во конципирање на појдовната теориско - методолошка рамка, така и во формулирањето на добиените резултати од истражувањето, што се тремели врз доследна примена на основните епистемолошки начела: сеопфатност, систематичност, постепеност, аналитичност, објективност, логичност и способност за воопштување.

Од содржината, методологијата и начинот на изработка на дисертацијата, како и од прикажаните резултати од истражувањето, преку успешниот спој на области, се потенцира креативноста на кандидатката и нејзиното детално познавање на предметот на истражување, нејзиниот студиозен и темелен пристап и владеење со презентираната проблематика.

Резултатите од истражувањето во дисертацијата можат да најдат непосредна примена во практиката, а воедно отвораат можност за понатамошни истражувања во споменатите области.

Докторската дисертација заслужува посебен респект поради интегралниот, целисходниот и темелен пристап и според обемноста на обработениот стручен материјал. Текстот на дисертацијата е пишуван согласно со современите концепти прифатени при изработка на докторски дисертации.

Комисијата беше едногласна во констатацијата дека кандидатката м-р *Марина Кантарчиева (Топалоска)* во својата докторска дисертација целосно успеала да одговори на предизвиците што ги поставила при дефинирањето на предметот на истражување. Тезите што ги поставува мошне успешно ги развива со поткрепени и аргументирани ставови и заклучоци. Постигнатата научна егзактност и вредност на докторската дисертација се целосно прифатени и заслужуваат висока оценка.

Имајќи го предвид изнесеното мислење и оценка на докторската дисертација, нејзината актуелност и научен пристап, Комисијата му предлага на Научниот совет на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати извештајот со позитивна оцена за поднесената докторска дисертација *Примена на TQM како поттикнувачки фактор за подобрување на стратегискиот менаџмент и развојот на деловните субјекти,* и

2. на кандидатката *м-р Марина Кантарџиева (Топалоска)*, да и се дозволи јавна одбрана на докторскиот труд.

Скопје, 5.2.2013 година

Комисија за оцена и одбрана на
докторската дисертација

1. _____ с.р.
/Д-р Васил Поповски/
2. _____ с.р.
/Д-р Дејан Пендев/
3. _____ с.р.
/Д-р Марија Ацковска/
4. _____ с.р.
/Д-р Татјана Петковска /
5. _____ с.р.
/Д-р Наташа Данилоска /

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ „ОСНОВИ НА РАЗУЗНАВАЊЕТО“, ПОДНЕСЕН
ОД АВТОРОТ Д-Р МИТКО КОТОВЧЕВСКИ, РЕДОВЕН ПРОФЕСОР
НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ – ИНСТИТУТ ЗА
БЕЗБЕДНОСТ, ОДБРАНА И МИР

Со посебно задоволство и голема благодарност ја примив одлуката од XXXIV седница на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, одржана на 23.1.2013 год., за избор за рецензент на учебникот „Основи на разузнавање“ од проф. д-р Митко Котовчевски.

Учебникот „Основи на разузнавање“ претставува прво издание наменето за подготвување на испитот по предметната програма „Разузнавање и национална безбедност“ во рамките на студиската програма „Безбедност, одбрана и мир“ со фонд на часови 3+1 и 6 ЕКТС-кредити.

Учебникот „Основи на разузнавање“ е во согласност со предметната програма која е конципирана врз сите современи научни достигнувања во оваа сфера кои се изучуваат во најпознатите академски средини во развиениот свет.

Во учебникот „Основи на разузнавање“, професорот Котовчевски повторно прави сериозен продор во една уште посериозна област од посебен интерес за нашата наука, но и за нашата разузнавачко – безбедносна заедница. Преку презентираниите содржини во неговиот најнов учебник, авторот недвосмислено го потврдува своето суверено владеење со оваа научна област завиткана со „превезот на тајноста и недостапноста“.

Учебникот „Основи на разузнавање“, кој е изработен со примена на најсовремените дидактички-методички стандарди, нуди едно студиозно патување – запознавање со најсуштинските содржини од сферата на разузнавањето, со посебен акцент на стратешкото разузнавање. Во тој контекст, можеме да ги потенцираме посебните целини со содржини кои го расветлуваат:

- Феноменот на шпионажата;
- Дилемите и богатството на дефиниции, нивна анализа и компарирање;
- Нивоата, категориите и типовите на разузнавање;
- Изворите на разузнавање;
- Разузнавачкиот циклус;
- Разузнавањето во светлината на новите безбедносни закани во глобализираниот свет;
- Компаративни анализи поврзани со компонентите на стратешкото разузнавање и изворите на разузнавањето.

Во суштина, учебникот „Основи на разузнавање“, прво издание, е поделен во четири глави:

- **Шпионажата низ историјата**
- **Разузнавање**
- **Разузнавачки служби**
- **Разузнавањето во борба против тероризмот.**

Исто така, во учебникот се презентирани и два прилога, 9 табели и 5 слики.

Преку содржината на овие суштински целини, студентите и професионалците ќе можат во целост да го проследат процесот и „технологијата“ на функционирање на разузнавањето и изработката на финалните разузнавачки производи неопходни за донесување на значајни одлуки од страна на државните лидери или државниот врв.

Исто така, авторот нуди и одговори за можните современи предизвици и замки со кои ќе се сретнува (соочи) разузнавањето во новиот променлив, сложен и неизвесен глобализиран свет. Посебно се значајни неговите укажувања за предизвиците кои доаѓаат од актуелните и потенцијални асиметрични закани, како и разузнавачкиот одговор на овие закани.

Содржините и одговорите на безбројните прашања кои ги актуализира авторот во неговото комплексно дело, кореспондираат со најсовремените светски искуства од оваа област, елаборирани во најпознатите светски дела и современи прирачници за разузнавање на најголемите разузнавачки служби во светот.

Учебникот „Основи на разузнавање“ претставува прво поголемо и стручно конципирано дело од новата генерација на учебници и студии на разузнавањето и националната безбедност во нашата држава и пошироко.

Со ова дело (седмо по ред на авторот кое го отвора патот во тајниот свет на разузнавачките служби и тивката „војна со нерви“ и знаење со новите безбедносни закани), авторот успешно затвора едно поглавје и отвора можност за ново поглавје во истражувањето на бесконечниот хоризонт на разузнавањето.

Со оглед на фактот дека станува збор за мошне корисен, актуелен и повеќе од потребен учебник за разузнавањето, имаме посебна чест и привилегија на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да му ја понудиме нашата позитивна рецензија за одобрување на печатењето на учебникот „Основи на разузнавање“.

Рецензент

Проф. д-р Алекса Стаменковски, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА УЧЕБНИКОТ „ОСНОВИ НА РАЗУЗНАВАЊЕ“ ОД АВТОРОТ
ПРОФ. Д-Р МИТКО КОТОВЧЕВСКИ, ИНСТИТУТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ,
ОДБРАНА И МИР ПРИ ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Учебникот „Основи на разузнавање“ претставува ново дело на професорот Котовчевски од областа на разузнавањето и разузнавачките служби во новиот амбиент на глобализираниот свет. Со овој учебник авторот заокружува една целина во неговиот научен и професионален опус за целосно и длабинско скенирање на тајниот свет на разузнавачките служби, посебно на современите аспекти на сложениот процес на разузнавањето во целина.

Во суштина, учебникот „Основи на разузнавање“, прво издание, е поделен во четири глави:

- **Шпионажата низ историјата**
- **Разузнавање**
- **Разузнавачки служби**
- **Разузнавањето во борба против тероризмот**

Исто така, во учебникот се презентирани и два прилога, 9 табели и 5 слики.

Содржините презентирани во овој учебник фрлаат нова светлина на суштината, местото и улогата на разузнавањето во новото сложено безбедносно опкружување во новиот глобализиран и длабоко поделен свет. Разузнавањето денес се соочува со серија нови нетрадиционални, повеќекратни асиметрични закани, како и нови потенцијални и мошне опасни закани и безбедносни предизвици.

Сложеното меѓународно безбедносно опкружување пред разузнавачките служби поставува нови сè посложени и поопасни замки, предизвици, но и голем број на барања за правовремено и успешно спротивставување. Разузнавањето денес мора да има брзи одговори и брза реакција на непредвидливите закани, со целосна примена на иновативни комбинации и комбинаторики на сите разузнавачки извори и методи. Преку анализата на новите безбедносни закани и ризици, авторот недвосмислено доаѓа до значаен заклучок за застареноста и нефункционалноста на стариот модел на „централизирано разузнавање“, воспоставување на нов ефикасен и флексибилен модел на разузнавање неопходен за успешен пробив во мрежните структури на новите глобални актери – субнационални и субдржавни загрозувачи на глобалниот мир и безбедност.

Учебникот „Основи на разузнавањето“ се појавува во еден вистински момент и за потребите на заедницата на националната безбедност, односно неговата содржина пулсира и со современите и променливи барања на разузнавањето за националната безбедност и новата променлива и променета улога на државата.

Новиот учебник е мошне оригинален, комплексен, сеопфатен, актуелен и претставува вистински прозорец преку кој сегашните и идните студенти ќе можат добро да погледнат (а не, само да сиркаат) во тајните одаи на разузнавачките служби и мистериозните суштински елементи и процеси на разузнавањето.

Учебникот и неговите несекојдневни, мошне возбудливи и многу корисни содржини во голема мера ќе ги збогатат и продлабочат значењата и сознанијата на нашите разузнавачи и контраразузнавачи за „технологијата“ на функционирање на разузнавањето и разузнавачките служби.

Авторот на новиот учебник кој во своите истражувања се фокусира и на тероризмот како сериозна безбедносна закана, за прв пат во нашата научна мисла прави една сериозна симбиоза која кулминира со посебна глава за „разузнавањето во борбата против тероризмот“ со што го издигнува на ниво на посебна научна дисциплина.

Исто така, во содржината на учебникот „Основи на разузнавање“, авторот несебично ги вткајува (вградува) своите богати искуства, посебно во сферата на изработка на стратегиски студии и стратегиско разузнавање. Продукт на оваа негова инспиративна студија е компаративната анализа за нашите научни сознанија и искуства, како и искуствата на американското воено разузнавање. На овој план авторот ги компарира првенствено неговите искуства и сознанија презентирани во неговата забележителна монографија „Македонија воена алка на светот“, која претставува модел за изработка на целосна и сеопфатна стратегиска разузнавачка студија.

Со учебникот „Основи на разузнавање“, авторот повторно се потврдува како основоположник на научната дисциплина од областа на разузнавањето, со што се отвора и патот за нејзиниот динамичен развој во нашата држава.

Со посебно задоволство и голема благодарност ја примив одлуката од XXXIV седница на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, одржана на 23.1.2013 год., за избор на рецензент на учебникот „Основи на разузнавање“ од проф. д-р Митко Котовчевски.

Учебникот „Основи на разузнавање“ претставува прво издание наменето за подготвување на испитот по предметната програма „Основи на разузнавање“ и „Разузнавање и национална безбедност“ во склоп на студиската програма „Безбедност, одбрана и мир“ со фонд на часови 3+1 и 6 ЕКТС-кредити.

Учебникот „Основи на разузнавање“ е во согласност со предметната програма која е конципирана врз сите современи научни достигнувања во оваа сфера кои се изучуваат во најпознатите академски средини во развиениот свет, односно во најпознатите академии за разузнавање и контраразузнавање на најголемите и најмоќни разузнавачко – безбедносни заедници.

Врз основа на нашите целосни согледувања и оценки, со чувство на огромно задоволство имаме чест на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да му препорачаме да го одобри печатењето на учебникот „Основи на разузнавање“, од кој несомнено огромна корист ќе имаат студентите и целокупната разузнавачко безбедносна заедница на Република Македонија.

Рецензент
Проф. д-р Тони Милески, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „МОЛЕКУЛСКА АНАЛИЗА НА ПОЛИМОРФИЗМОТ НА КИР-ГЕНИТЕ И АЛЕЛИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“ ОД Д-Р АЛЕКСАНДАР ПЕТЛИЧКОВСКИ, ПРИЈАВЕНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 63 од Законот за високото образование (“Службен весник на Република Македонија број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/10, 17/11 и 51/11) и член 53 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Медицинскиот факултет во Скопје, во состав на Универзитетот “Св Кирил и Методиј” во Скопје (Универзитетски гласник бр. 121/9 и 188/201), Наставно-научниот совет на својата XV редовна седница, одржана на 20.12.2012 година, а по предлог на Научниот одбор оформи Комисија за оцена на докторската дисертација од д-р Александар Петличковски под наслов: „Молекулска анализа на полиморфизмот на КИР-гените и алелите во Република Македонија“ во состав: проф д-р Мирјана Кочова, проф д-р Кочо Димитровски и проф д-р Александар Димовски. По детална анализа на поднесената докторска дисертација, Комисијата го поднесува следниов

Извештај

Поднесените докторски труд се состои од деловите: Вовед, Материјал и методи, Резултати, Дискусија, Заклучоци и Литература.

Вовед

Во Воведот се наведени основните досегашни сознанија во врска со имуноглобулиновидните рецептори на клетките природни убијци, KIR (Killer cell Immunoglobulin-like Receptors). Се наведува дека тие се површински клеточни молекули важни во регулацијата на клетките природни убијци и некои видови Т-клетки. Тие дејствуваат преку интеракција со лиганди кои се наоѓаат на целните клетки по што се создава активациски или инхибиторен сигнал. Постои екстензивна варијабилност во КИР-генскиот локус. КИР-гените претставуваат важна компонента на вродениот имун систем. Важни се при вирусните инфекции бидејќи ја контролираат виралната репликација за време на првите 5-7 дена додека се активираат другите клучни елементи на одбрана на организмот. Дејствуваат преку инхибиција на активацијата на клетките природни убијци и со тоа во интеракција со класа 1 ХЛА-молекулите ги штитат здравите клетки од цитолиза. Дадени се најважните функции на КИР-гените, и тоа: 1. препознавање и убивање на клетките инфицирани од вирус, создавање на интерферон гама со што се спречува размножувањето на вирусите и помагање на специфичниот Т-лимфоцитен одговор; 2. имаат имунолошка меморија; 3. би можеле да имаат хипотетичка улога во предвремените породувања; 4. има почетни сознанија за нивната улога во контролирањето на малигната трансформација.

Авторот ја опишува детално исклучителната варијабилност и полиморфност на КИР-генскиот локус на долгиот крак од хромозомот 19, ја дава нивната генска структура и ја илустрира со шеми. Ги опишува трите групи КИР-гени со нивните подгрупи и активности. Детално се дадени механизмите на дејство и комплексната номенклатура на овие гени.

Потоа авторот се задржува на КИР-хаплотиповите. За варијабилноста на КИР-гените изнесени се двата клучни механизми, и тоа полиморфизмот и хаплотиповите кои содржат различни КИР-гени. Дадени се детално

активиращките и инхибиращките хаплотипови и тие се шематски прикажани. Детално и јасно е прикажана експресијата на КИР-гените преку КИР-рецепторот, неговите лиганди и врзувањето со ХЛА-молекулите.

КИР-гените се разликуваат во различни популации, но опишани се асоцијации на одредени КИР-гени и појава на одредни вирусни, автоимунни и млигни болести.

Цели

Во овој докторски труд авторот си ги поставил следниве цели:

1. да се утврди фреквенцијата на КИР-гените и алелите во македонската популација од Република Македонија;
2. да се утврди фреквенцијата на КИР-гените и алелите во албанската популација од Република Македонија;
3. да се утврди фреквенцијата на КИР-гените и алелите во ромската популација од Република Македонија;
4. да се утврдат фреквенциите на А и Б КИР-генотиповите во испитаните популации и евентуално откриените нови (необјавени) генотипови да се пријават во базата за КИР-генотипови: allelefrequencies.net;
5. да се утврди соодносот помеѓу КИР и ХЛА-Ц лигандите во испитуваната популација;
6. да се испитаат евентуални асоцијации (позитивни и негативни) помеѓу поединечни КИР гени и/или генотипови со избрани болести (инфекција со вирус на грип од типот Х1Н1, инфекција со западнотилски вирус, хематолошки малигни болести, посебно акутна миелоидна леукемија) ;
7. да се испита евентуална поврзаност на КИР-гените и/или генотиповите со реакција на калем против домаќин кај пациенти со хематолошка малигна болест, трансплантирани со хематопоеетски клетки од сродни, ХЛА-идентични дарители.

Материјал и методи

Анализирана популација

Анализирани се 421 ДНК примероци од несродни, доброволни здрави дарители (214 Македонци, 104 Албанци и 103 Роми) од различни региони на Република Македонија. Како услов за вклучување е соодветната националност на директните претходници во три претходни генерации. Кај сите се одредени типовите на КИР-гените и хаплотиповите.

За асоцијацииските студии анализирани се: 1. Пандемиската инфлуенца предизвикана од Х1Н1-вирусот, во која се вклучени 63 несродни пациенти (38 машки). Тие се поделени во група со многу тешко болни и помалку тешко болни според клинички критериуми и исходот на болеста. 2. Инфекции со западнотилски вирус, во која се вклучени 4 пациенти (3 машки); 3. Хематолошки малигни болести со вкупно 63 пациенти (39 со миелоидна леукемија, 8 со акутна лимфобластна леукемија, 2 со нон-Хоџкин лимфом и по еден со апластична анемија и хронична лимфоцитна леукемија. Кај сите нив е направена трансплантација на коскена срцевина од сроден ХЛА-идентичен дарител, па се анализирани заедно со дарителите за евентуална поврзаност на КИР-гените со реакцијата калем против домаќин.

Методи

Детално е опишан методот за анализа на екстрахираната ДНК, КИР генотипизирањето со комерцијално достапен кит и сите негови фази. Опишана

е и интерпретацијата и статистичката анализа на добиените резултати со меѓународниот статистички пакет Арлекин 2000. Анализирани се: фреквенција на КИР-гените, асоцијациите и дизеквилибриумот меѓу два локуси, фреквенција на генотиповите, споредби на фреквенциите на гените и генотиповите.

Резултати

Добиени се следниве резултати:

Сите 16 КИР-гени се откриени во македонската популација. Дадени се во детали нивните фреквенции, табеларно се прикажани, како и линкиц дизеквилибриумот на одделни од нив.

Вкупно се идентификувани 56 различни КИР-генотипови. Присутен е само еден генотип од групата АА (кај 21.5%), 33 генотипови од групата АБ и 22 генотипови од групата ББ. Врз основа на детална анализа на овие генотипови и компарација со објавените податоци за КИР-генскиот полиморфизам на 14 различни гени (селектирани 33 популации), конструирано е филогенетско дрво кое ја отсликува поврзаноста на македонската популација со други популации користени во споредбата. Најблиска генетска дистанца е забележана помеѓу македонската популација и шпанската популација од регионот Гранада. Добиените резултати од оваа генотипизација се пријавени во меѓународната интернет-база, а внесени се и новите генотипови кои се за прв пат откриени во македонската популација.

Слична анализа е направена и за албанската популација. Споредбата на КИР-генските фреквенции помеѓу Македонците и Албанците во Република Македонија покажува статистички значајна разлика за *КИР2ДЛ1* ($P=0,001$) и *КИР2ДС4* ($P=0,050$). И во албанската популација се анализирани гените со линкиц дизеквилибриум. Во оваа популација се откриени вкупно 45 различни генотипови од кои 2АА и 43 Бх. Детектирани се 5 нови генотипови.

Анализата на ромската популација покажува статистички значајни разлики во фреквенцијата на *КИР3ДЛ1* ($P=0,038$) и *КИР2ДС1* ($P=0,011$) во споредба со Македонската. Дадени се и гените кои покажуваат линкиц дизеквилибриум во ромската популација. По однос на КИР-генотиповите, откриени се 35, од кои еден АА, 34 Бх, без значајна разлика во дистрибуцијата во споредба со македонската популација.

Асоцијациски анализи

Асоцијација на КИР-гените со инфлуенца А (*X1N1*) инфекција

Споредбата на КИР-генските фреквенции помеѓу критично болните и оние со подобар тек открива разлики во фреквенциите на одделни КИР-гени, но тие не достигнуваат статистичка сигнификантност. За разлика од тоа, споредбата со здрави лица покажува статистички значајна разлика за *КИР2ДЛ1*. Сепак, не се најдени ниту статистички значајни разлики во генотиповите на здравата популација споредена со онаа кај болните.

Асоцијација на КИР гените со западнотилски вирус

Интересно, кај сите 4 пациенти се најдени истите гени; рамковните гени (*КИР3ДЛ3*, *КИР3ДП1*, *КИР2ДЛ4* и *КИР3ДЛ2*), потоа псевдогените (*КИР2ДП1* и *КИР3ДП1*), инхибирачките гени (*КИР2ДЛ1*, *КИР2ДЛ2*, *КИР2ДЛ3*, *КИР2ДЛ4*, *КИР3ДЛ1*, *КИР3ДЛ2* и *КИР3ДЛ3*) и активирачките КИР гени (*КИР2ДС1*, *КИР2ДС2*, *КИР2ДС4*, *КИР2ДС5* и *КИР3ДС1*). Споредбата со здравата македонска популација покажува неколку статистички значајни разлики во фреквенциите на одделни КИР-гени, но бројот на испитаници е многу мал за да можат да се донесат дефинитивни заклучоци. Интересен наод е што дури 3 од

4-те пациенти со тешка форма на вирусен енцефалит предизвикан од западнонилскиот вирус имаат ист КИР-генотип (Бх71).

КИР-генски полиморфизам кај пациенти со хематолошки малигни болести

Кај 39 пациенти со акутна миелоидна леукемија откриени се сите 16 КИР-гени, а рамковните гени се најдени кај сите индивидуи освен кај еден на кој му недостасувал *КИР3ДЛ2*-генот. Споредбата на фреквенциите помеѓу 39 пациенти и здравите Македонци открива статистички значајна разлика за гените *КИР32ДС1* ($P=0,002$) и *КИР2ДС5* ($P=0,005$), и двата значајно почести кај пациентите. Откриени се вкупно 22 различни генотипови. Значајно почест во групата пациенти со АМЛ е генотипот Бх3 откриен кај 10,3% од пациентите, наспроти 1,9% кај контролите ($P=0,006$).

Анализата на целата група од 63 македонски хематолошки пациенти покажува присуство на вкупно 28 различни *КИР*-генотипови од кои АА генотипот кај 20,5% што е споредливо со фреквенцијата на АА кај контролните индивидуи (21,5%). Статистички значајна разлика е откриена за фреквенцијата на Бх3 и Бх439 и двата почести во групата на пациенти отколку во контролната група ($P=0,017$ и $P=0,009$).

Асоцијација на КИР-гените со реакција на калем против домаќин кај хематолошки пациенти со трансплантирана коскена срцевина (ТКС) од сродни дарители

Вкупно се анализирани 24 чифтови дарител реципиент. Интересен е наодот на статистички почестата појава на *КИР2ДС1* и *КИР2ДС4*001*002* гените кај дарителите кај кои се јавила реакција калем против домаќин во споредба со здравата македонска популација.

Сооднос на КИР-гените и генотиповите со ХЛА-Ц лигандите во македонска популација

Кај вкупно 128 здрави, несродни македонски испитаници вршена е паралелна типизација за КИР и ХЛА-гените. Имајќи предвид дека ХЛА*Ц молекулите се потврдени лиганди за КИР рецепторите, во оваа селектирана група се анализирани само ХЛА*Ц генотиповите. Популацијата се наоѓа во Харди-Вајнбергова рамнотежа и балансирана селекција која оперира во ХЛА*Ц локусот во испитуваната популација.

По однос на КИР-генотиповите типизирани се вкупно 43 различни КИР-генотипови. Најчестиот единечен КИР-генотип, АА1, е откриен кај 20,3% од испитаниците, а од нив 61,5% имале ХЛА*Ц1/Ц2 генотип, 23,1% имале ХЛА*Ц1/Ц1 и 16,7% имале ХЛА*Ц2/Ц2 генотип. Слична распределба со преминација на ХЛА*Ц1/Ц2 генотипот е откриена и за вториот најчест КИР-генотип, Бх4. Единствена значајна позитивна неврамнотежена поврзаност ($P=0,04$) е откриена помеѓу *КИР2ДС1* и ХЛА*Ц1Ц1 генотипот, додека негативна поврзаност постои за *КИР2ДС1*-ХЛА*Ц1Ц2 ($P=0,01$) и *КИР2ДП1*-ХЛА*Ц2Ц2 ($P=0,01$) паровите. Инхибирачкиот пар *КИР2ДЛ2/3* + ХЛА-Ц1 е најчест во испитуваната популација и е откриен кај 76,54% од испитаниците, следен од *КИР2ДЛ1* + ХЛА-Ц2 (64,06%). Активирачките функционални парови се ретки.

Дискусија

Популациони аспекти

Во дискусијата се опфатени анализи и споредба со други студии во врска со популациониот аспект на оваа докторска теза Фреквенцијата на КИР-гените и генотиповите е прв ваков извештај за македонската популација и нејзините основни етнички групи и е новина од оваа докторска теза.

Фреквенциите на неколку КИР-гени се многу слични со соодветните фреквенции кај некои медитерански популации како Франција, Италија, Грција и Белгија. Релативно високата фреквенција на *КИР2ДС4* е заедничка и за Албанците и за Македонците и е слична со таа најдена кај популации од Белгија, Англија, Грција и Јапонија. Овие податоци се во согласност со претходно објавените резултати од студии на ХЛА-полиморфизмот, кои укажуваат на сличност на Албанците со другите балкански и европски (особено медитерански) етнички групи. Наодите, пак, кај ромската популација се во согласност со претходно објавените резултати кои покажуваат дека генетското мешање со други етнички групи е ограничено кај ромската популација.

И покрај значајните разлики во фреквенцијата на поединечни КИР-гени најдени во трите популации, не е најдена статистички значајна разлика во распределбата на КИР-генотиповите. За одбележување е дека два од генотиповите за прв пат откриени кај македонската популација се присутни и во албанската и ромската популација што може да укажува за специфичен генотип за регионот. Истото се однесува и на линкиџ дизеквилибриумот, кој не покажува значајни разлики во трите испитувани популации.

Асоцијациона анализа

Асоцијационите анализи во оваа студија се базирани на хипотезата дека КИР-генскиот репертоар може да има улога во одговорот на домаќинот кон вирусни инфекции. Овде се дискутирани откриените асоцијации на одредени КИР-гени со тежината на болеста кај грипот (Х1Н1) и нивното можно влијание во генезата на тешка форма на болеста. Авторот ја изнесува и оригиналната идеја за поврзаност на КИР-гените со инфекциите со вирусот на Западен Нил. Унифицираните КИР-генотипови појавени кај четирите пациенти покажуваат дека имајќи предвид дека ХЛА-молекулите се нивни лиганди укажуваат на можноста за специфична улога во прогресијата на болеста. Оваа област е сосема нова и оваа студија дава препорака за понатамошни иследувања.

Анализата на хематолошките пациенти, пак, во споредба со здравата популација открива само една значајна разлика која се однесува на фреквенцијата на рамковниот ген *КИР3ДЛ2*. Сепак, по издвојување на хомогената група на пациенти со АМЛ, се појавува статистички значајно отстапување во фреквенциите на два активирачки гена (*КИР2ДС1* и *КИР2ДС5*) и двата значајно почести во групата пациенти.

Најдени се и статистички значајни разлики во фреквенцијата на КИР-генотиповите при што генотиповите Бх3 и Бх39 се значајно почести кај болните со акутна миелобластна леукемија. Дебатата кој е придонесот на оваа дистрибуција сè уште се води.

На крајот, авторот ги дискутира асоцијациите помеѓу КИР-гените кај донорот и реципиентот и отфрлањето на трансплантатот. Наодите од оваа студија ги потврдуваат наодите од други студии дека во блиска иднина, во алгоритмите за бирање на најсоодветен дарител за хематопоезиски клетки, ќе бидат вклучувани и КИР гените/молекулите.

Сооднос на КИР со ХЛА*Ц

Иако фреквенцијата на најважните инхибирачки рецептори на КПУ *КИР2ДЛ1* и *КИР2ДЛ3* во испитуваната популација е многу висока, сепак способноста за инхибирање на клетките природни убијци зависи од постоењето на соодветни ХЛА-Ц лиганди на целните клетки. Во испитуваната популација доминираат инхибирачките комбинации КИР-ХЛА, од кои најчест е парот *КИР2ДЛ2/3* + ХЛА-Ц1 присутен кај 76,54%. Во отсуство на повеќе вакви студии на различни популации, може да се заклучи дека постои селективен

еволюциски притисок за одржување на генотипови низ генерациите кои содржат повеќе инхибирачки отколку активирачки КИР-ХЛА комбинации. Ова е неопходно за нормален развој на имуниот систем.

Заклучоци

Заклучоците се изведени врз основа на добиените резултати, и тоа:

- Резултатите за КИР-генските и генотипските фреквенции за македонската популација се слични со фреквенциите објавени за други популации од белата раса и може да се користат за антрополошки споредби и асоцијациони студии со различни болести. Добиените резултати за испитуваната македонска популација се пријавени, се прифатени и се објавени во интернет базата www.allelefrequencies.net заедно со вкупно 14 нови КИР-генотипови
- Филогенетското стебло, конструирано врз база на стандардните генетски дистанци за КИР-гените кај 33 различни популации од светот, покажува дека македонската популација се наоѓа во ист кластер со популациите од Англија, Бразил, Романија, Франција и Шпанија.
- Споредбата на КИР-генските фреквенции помеѓу Албанците и Македонците открива статистички значајни разлики за *КИР2ДЛ1* и *КИР2ДС4*, но не постои статистички значајна разлика помеѓу двете популации во дистрибуцијата на КИР-генотиповите. Откриени се пет нови генотипови во албанската популација.
- Откриена е статистички значајна разлика во фреквенциите на *КИР3ДЛ1* и *КИР2ДС1* помеѓу македонската и ромската популација. Идентификувани се 6 нови генотипови.
- Постои очигледна преминација на активирачките КИР-гени (*КИР2ДС3*, *КИР2ДС4*, *КИР2ДС5* и *КИР3ДС1*) кај пациентите со тежок тек на инфекција со Х1Н1 пандемиска инфлуенца, споредено со здравите контролни субјекти, но таа не достигнува статистичка значајност.
- Споредбата на КИР-генските фреквенции помеѓу 63 пациенти со хематолошка малигна болест и здрави македонски испитаници открива статистички значајна разлика за *КИР3ДЛ2* рамковниот ген.
- Активирачките *КИР2ДС1* и *КИР2ДС5* гени и генотиповите Бх3 и Бх4 кои ги содржат се значајно почести во групата од 39 пациенти со акутна миелоидна леукемија, споредено со здравите контроли.
- Кај трансплантација на коскена срцевина од сроден дарител присуството на комплетната форма на *КИР2ДС4* активирачкиот ген кај дарителот би можела да е предиспонирачки фактор за потешка реакција на калемот против домаќинот.
- Во испитуваната македонска популација доминираат инхибирачките КИР-ХЛА комбинации, од кои најчести се парот *КИР2ДЛ2/3* + ХЛА-Ц1 присутен кај 76,54% и *КИР2ДЛ1* + ХЛА-Ц2 присутен кај 64,06% од испитаниците.

Врз основа на рецензијата на поднесениот труд, Комисијата го донесе следниов

ЗАКЛУЧОК

Докторската дисертација со наслов: „Молекуларна анализа на полиморфизмот на КИР-гените и алелите во Република Македонија“ претставува комплексна сеопфатна анализа на КИР-гените, генотиповите, нивната дистрибуција во различни етнички групи, експресијата и нивната асоцијација со одредени болести и состојби. Резултатите од овој труд даваат прв увид во дистрибуцијата на КИР-гените во Република Македонија и ја претставуваат целокупната македонска популација во меѓународната интернет-база на податоци. Откриени се 14 нови досега неопишани КИР-генотипови. Освен тоа, авторот направил прва анализа на КИР-гените кај болни инфицирани со западнонилскиот вирус, а резултатите иницираат понатамошни студии во други центри во светот. Анализата на КИР-гените кај донорите и реципиентите каде што се појавило отфрлање на калемот од страна на домаќинот можат во иднина да имаат значаен практичен придонес во подобар подбор на дарители на коскена срцевина.

Трудот иако е комплексен, напишан е јасно и концизно, богато е илустриран со табели и поддржан со цитати од 132 современи релевантни референци.

Имајќи го предвид горенаведеното, Рецензентската комисија има чест да му предложи на Наставно-научниот одбор да ја продолжи процедурата за одбрана на овој докторски труд.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Мирјана Кочова с.р.

Проф. д-р Кочо Димитровски с.р.

Проф. д-р Александар Димовски с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР ПО ПРЕДМЕТОТ ХИСТОЛОГИЈА И ЕМБРИОЛОГИЈА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 132 од Законот за високото образование („Службен весник на Република Македонија“ број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/2010, 17/2011, и 51/2011), а во врска со членовите 42, 46 и 48 од Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје (Универзитетски гласник бр. 173/2011), Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата XV редовна седница одржана на 20.12.2012 година, донесе решение за избор на еден наставник во сите звања по предметот хистологија и ембриологија и ја формираше Рецензентската комисија во состав:

1. проф. д-р Лилјана Миленкова,
2. проф. д-р Невена Костовска,
3. проф. д-р Грацилија Кироска,
4. проф. д-р Елена Трајковска Докиќ
5. проф. д-р Марија Папазова.

На конкурсот објавен во весникот „Утрински весник“ од 24.11.2012 година, се пријави еден кандидат, доц. д-р Елида Митевска. По разгледувањето на доставената документација, Рецензентската комисија го доставува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Доц. д-р Елида Митевска е родена на 4.12.1956 година во Скопје. Основно образование и гимназија завршила во Скопје со одличен успех. Во учебната 1975/76 година се запишала на Медицинскиот факултет во Скопје, а дипломирала на 25.2.1983 година со среден успех 8,84.

Од 1985 година е во редовен работен однос на Институтот за МЕП хистологија и ембриологија на Медицинскиот факултет во Скопје. Стручниот испит го положила во 1986 година.

Во учебната 1986/87 година се запишала на постдипломските студии по предметот хистологија и ембриологија. Предвидените испити ги положила со средна оценка 9,83.

На 12.12.1996 година го одбрала магистерскиот труд на тема: „Морфолошки карактеристики на надбубрежната жлезда по едномесечно внесување високи дози медроксипрогестерон ацетат кај бели стаорци“, под менторство на проф. д-р Ана Каламарас, и го добила звањето магистер на медицински науки.

На 10.11.2005 година ја одбрала докторската дисертација на тема: „Процена на имуномодулаторните ефекти на дексаметазон и медроксипрогестерон ацетат врз морфологијата на лимфоидните органи“, под менторство на проф. д-р Невена Костовска, и го добила звањето доктор на медицински науки.

Во 1996 година го посетувала постдипломскиот семинар „Основи на стереологијата“ во Нови Сад, Република Србија.

Во 1998 година ја завршила Имунолошката школа во Скопје.

Во 2005 година престојувала во Хамбург, Германија и се запознала со начинот на изведување на теоретската и практичната настава по предметот хистологија и ембриологија на Медицинскиот факултет. Присутствувала и на предавања на кои можела да се запознае со начинот на студирање спроведен според принципите на кредит-трансфер системот.

Доц. д-р Елида Митевска е континуирано ангажирана во секојдневната работа на лабораторијата за анализа на хуманиот ејакулат на матичниот институт. Во извршувањето на здравствената дејност покажува аналитичност и прецизност.

Има познавање на англискиот јазик и искуство во работа со MS Office.

Наставно – образовна дејност

Доц. д-р Елида Митевска е избрана за помлад асистент по предметот хистологија и ембриологија на Медицинскиот факултет на 1.6.1988 година, за асистент на 24.10.1997, а за доцент на 22.5.2008 година.

Таа учествува во одржувањето на теоретската и практичната настава за студентите по медицина, за наставните предмети: морфологија и физиологија на клетка, хистологија и ембриологија – 1 и хистологија и ембриологија – 2. Исто така, учествува и во изведувањето на теоретската и практичната настава за студентите по стоматологија за наставниот предмет хистологија и ембриологија и теоретската и практичната настава од тригодишните стручни студии за дипломиран логопед, дипломирана медицинска сестра/техничар и дипломиран физиотерапевт, за наставниот предмет: анатомија со хистологија, за делот по хистологија. Исто така, одржува редовни консултации со студентите.

Доц. д-р Елида Митевска е автор на 2 позитивно рецензирани практикума за студентите по медицина. Првиот со наслов: „Прирачник за практична настава по морфологија на клетка“, кој се применува како учебно помагало при изведувањето на практичната настава за првиот дел од предметот морфологија и физиологија на клетка, и вториот со наслов: „Прирачник за практична настава за хистологија и ембриологија – 1“, адаптиран за практичната настава по предметот хистологија и ембриологија – 1. Автор е и на позитивно рецензиран практикум за студентите по стоматологија со наслов: „Прирачник за практична настава за хистолошката градба на ткивата и органските системи“.

За студентите по медицина и стоматологија има изготвено и 3 интерни скрипти од предавања со следниве наслови: „Хистолошка градба на кардиоваскуларниот систем“, „Епително ткиво“ и „Сврзно ткиво“; како дополнителен материјал за потребите на практичната настава, пак, изработила интерни скрипти за вежби: „Прирачник за практична настава по хистологија и ембриологија 2“, „Микроскоп и основни поими на хистолошката техника“ и „Општа ембриологија“.

За потребите при изведувањето на теоретската настава за студентите од тригодишните стручни студии за дипломиран логопед, изготвила интерни скрипти од предавања со наслов: „Хистологија и ембриологија“ и „Хистолошка градба на усната празнина“, додека за студентите од тригодишните стручни студии за дипломиран физиотерапевт, скрипта со наслов: „Хистолошка градба на локомоторниот систем“.

Доц. д-р Елида Митевска е рецензент на 2 универзитетски учебника за студентите по медицина. Првиот со наслов: „Структурни карактеристики на еукариотските клетки“, за првиот дел од предметот морфологија и физиологија на клетка, и вториот со наслов: „Хистолошка градба и ембрионален развој на органските системи“ за предметот хистологија и ембриологија – 2 од авторите: проф. д-р Лилјана Миленкова и проф. д-р Невена Костовска. Исто така, рецензент е на 1 универзитетски учебник за студентите по стоматологија со наслов: „Хистолошка градба на органските системи – одбрани поглавја“ од авторите: проф. д-р Лилјана Миленкова и проф. д-р Невена Костовска.

Научноистражувачка дејност

Научноистражувачката дејност на доц. д-р Елида Митевска започнува веднаш по нејзиното вработување на Институтот за МЕП хистологија и ембриологија. Во почетокот на работата ги совладува рутинските и хистохемиските методи на боене кои најчесто се применуваат во морфолошките науки. Потоа, нејзината научна работа главно се темели на примена на квантитативните хистолошки методи: морфометрија и стереологија.

Нејзиниот научен интерес е насочен кон експерименталните истражувања и изучувањето на ендокриниот и имунолошкиот систем од

хистолошки аспект. Од групата на ендокрини жлезди, најчесто, предмет на нејзината работа е надбубрежната жлезда. Токму од таа област е и темата на нејзиниот магистерски труд кој ги обработува морфолошките карактеристики на надбубрежната жлезда по апликација на синтетскиот прогестин медроксипрогестерон ацетат. Од областа на морфологијата на ендокрините жлезди има и бројни трудови за реактивните морфолошки промени на штитната жлезда по апликација на различни медикаменти.

Дел од нејзините претходно рецензирани трудови се од областа на морфологијата на хуманата кожа и карактеристиките на хуманиот ејакулат кај машкиот инфертилитет.

Најголемиот дел од нејзината научноистражувачка работа се однесува на проучувањето на морфолошките карактеристики на инкапсулираните имунолошки органи (тимус, слезина и мезентеријални лимфни јазли) и лимфоидното ткиво поврзано со слузницата на дигестивниот и респираторниот систем.

При нејзините досегашни избори и реизбори за асистент и доцент, таа има објавено 49 рецензирани трудови кои се наведени во следниве билтени на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“: Билтен бр. 500 од 15.09.1988 година; Билтен бр. 612 од 7.02.1994 година; Билтен бр. 687 од 2.07.1997 година; Билтен бр. 774 од 12.03.2001 година; Билтен бр. 865 од 17.01.2005 година и Билтен бр. 937 од 29.02.2008 година. За овој избор во вонреден професор, таа приложува уште 11 рецензирани трудови.

Стручно – апликативна дејност

Доц. д-р Елида Митевска е автор на позитивно рецензирана стручната монографија со наслов: „Светлосен микроскоп – историја на светлосниот микроскоп“.

Бидејќи најголемиот дел од нејзиното работење го посветува на студентите по медицина и стоматологија, стручната монографија е наменета како дополнителна стручна литература токму за студентите по медицина и стоматологија, но исто така и за студентите од останатите природни науки и за сите оние кои во својата работа применуваат светлосен микроскоп.

Дејности од поширок интерес

Доц. д-р Елида Митевска е член на уредувачкиот одбор на научно-стручното списание „Macedonian Journal of Medical Sciences“ (MJMS), кое се издава четири пати во годината, а има национален и меѓународен уредувачки одбор.

Од останатите тековни активности, членува и во комисиите за избори во звања.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на разгледувањето на доставениот материјал и извршеното бодирање согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје од август 2011 година, Рецензентската комисија утврди дека кандидатката доц. д-р Елида Митевска ги исполнува критериумите за избор во звањето вонреден професор по предметот хистологија и ембриологија. Имајќи ги предвид вкупниот број бодови и целокупната работа во претходните пет години, Рецензентската комисија има задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје да ја избере доцент д-р Елида Митевска во звањето вонреден професор по предметот хистологија и ембриологија.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Лилјана Миленкова с.р
2. Проф. д-р Невена Костовска с.р
3. Проф. д-р Грацилија Кировска с.р
4. Проф. д-р Елена Трајковска Докиќ с.р
5. Проф. д-р Марија Папазова с.р

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО
ЗВАЊЕ

Кандидат:

Елида, Санде, Митевска

Институција:

Институт за МЕП хистологија и ембриологија, Медицински факултет, Скопје

Научна област:

Хистологија и ембриологија

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. бр.	Назив на активноста	Поени
1	Одржување на настава од прв циклус студии за последните 5 години (поените се резултат на: број на часови неделно по број на недели во семестар по 0.04 поени)	
	- За студенти по медицина предмет: хистологија и ембриологија 1	3.0
	предмет: хистологија и ембриологија 2	3.0
	- За студенти по стоматологија предмет: хистологија и ембриологија	2.7
	- За студенти на ТСС логопеди предмет: анатомија со хистологија	2.0
2	Одржување на лабораториски вежби за последните 5 години (поените се резултат на: бр. на часови неделно по број на недели во семестар по 0.03 поени):	
	За студенти по медицина предмет: морфологија и физиологија на клетка	3.6
	- За студенти по стоматологија предмет: хистологија и ембриологија	0.9
	- За студенти на ТСС логопеди предмет: анатомија со хистологија	1.2
	- За студенти на ТСС сестри предмет: анатомија со хистологија	2.1
	- За студенти на ТСС физиотерапевти предмет: анатомија со хистологија	2.1
3	Консултации со студенти (во последните 5 години):	
	- За студенти по медицина	5.0
	- За студенти по стоматологија	3.0
	- За студенти на ТСС логопеди	0.5
	- За студенти на ТСС сестри	1.1
	- За студенти на ТСС физиотерапевти	1.0

4	Позитивно рецензирани практикуми:	
	- „Прирачник за практична настава по морфологија на клетка“ (автор) → за студентите по медицина	4.0
	- „Прирачник за практична настава по хистологија и ембриологија 1“ (автор) → за студентите по медицина	4.0
	- „Прирачник за практична настава за хистолошката градба на ткивата и органските системи“ (автор) → за студентите по стоматологија	4.0
5	Интерни скрипти од предавања:	
	- „Хистолошка градба на кардиоваскуларниот систем“ → за студентите по медицина и стоматологија	4.0
	- „Епително ткиво“ → за студентите по медицина и стоматологија	4.0
	- „Сврзно ткиво“ → за студентите по медицина и стоматологија	4.0
	- „Хистологија и ембриологија,“ → за студентите од ТСС логопеди	4.0
	- „Хистолошка градба на усната празнина“ → за студентите од ТСС логопеди	4.0
	- „Хистолошка градба на локомоторниот систем“ → за студентите од ТСС физиотерапевти	4.0
6	Интерни скрипти од вежби:	
	- „Прирачник за практична настава по хистологија и ембриологија 2“ → за студентите по медицина и стоматологија	3.0
	- „Микроскоп и основни поими на хистолошката техника“ → за студентите по медицина и стоматологија	3.0
	- „Општа ембриологија“ → за студентите по медицина и стоматологија	3.0
7	Рецензент на универзитетски учебници:	
	- „Структурни карактеристики на еукариотските клетки“ → за студентите по медицина	1.0
	- „Хистолошка градба и ембрионален развој на органските системи“ → за студентите по медицина	1.0
	- „Хистолошка градба на органските системи, одбрани поглавја“ → за студентите по стоматологија	1.0
	Вкупно	79.2

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЛНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор:	

	- Mitevska E, Spiroski M. Qualitative Histological Analysis of Adrenal Cortex Following Application of Medroxyprogesterone Acetate. Maced J Med Sci. 2010 Jun 15; 3(2) 123 - 13	5.4
	- Mitevska E, Spiroski M. Quantitative Analysis of Adrenal Cortical Histological Alterations after Application of Medroxyprogesterone acetate. Maced J Med Sci. 2010 Dec 15; 3(4) 352 - 357.	5.4
	- Mitevska E. Histological Characteristics of Thymus Assessed with Stereological Parameters after Medroxyprogesterone Acetate Application. Maced J Med Sci. 2011 Dec 15; 4(4) 367 - 371	6.0
2	Апстрактни објавени во зборници на меѓународни конференции:	
	- Mitevska E, Gerasimovska Z, Trajkov D, Kostovska N, Milenkova S. Stereological study of thymic vascular network after dexamethasone and medroxyprogesterone acetate application. 5 th Balkan Congress of Immunology. Macedonian Journal of Medical Sciences: 29, 2008 June 01-03, Ohrid, Republic of Macedonia	1.0
	- Gerasimovska Z, Mitevska E, Trajkov D, Kirovska G, Stefanovska I. Stereological study of thymic vascular network after dexamethasone and medroxyprogesterone acetate application. 5 th Balkan Congress of Immunology. Macedonian Journal of Medical Sciences: 29, 2008 June 01-03, Ohrid, Republic of Macedonia	1.0
	- Mitevska E, Gerasimovska Z. The influence of medroxyprogesterone acetate treatment on the lymphoid and stromal composition of the rat thymus. 1 st international symposium of clinical and applied anatomy. Abstract book: 108, 2009 September 17-19, Novi sad, Serbia	1.0
	- Gerasimovska Z, Mitevska E. Dose depended effects of long term application of dexamethasone on mesenteric lymph nodes. 1 st international symposium of clinical and applied anatomy. Abstract book: 122, 2009 September 17-19, Novi sad, Serbia	1.0
	- Kirovska G, Mitevska E, Gerasimovska Z, Kakasheva E. The effects of amiodarone and tiamazol on body mass and thyroid gland weight in rats. Četvrti BH simpozijum "morfologija u nauci i praksi" sa međunarodnim učešćem. Folia Medica, Journal of Medical Faculty University of Sarajevo: 45, 2012 September 27-30, Sarajevo, Bosnia&Hercegovina	1.0
3	Апстрактни објавени во зборници на национални конференции:	
	- Mitevska E. Comparison of morphological changes in	

	the cortex of the mesenteric lymph nodes by therapeutic doses of dexamethasone and medroxyprogesterone acetate. 1 st Macedonian Congress of Pathology with international participation. Proceedings and abstracts: 68, 2011 October 12-16, Ohrid, Republic of Macedonia	0.5
	- Gerasimovska Z, Mitevska E, Kirovska G. Stereological analysis employed in thyroid gland connective tissue investigation after medroxyprogesterone acetate application. 1 st Macedonian Congress of Pathology with international participation. Proceedings and abstracts: 76, 2011 October 12-16, Ohrid, Republic of Macedonia	0.5
	- Kirovska G, Mitevska E, Gerasimovska Z, Kakasheva E. Side effects of amiodarone upon histological structures of thyroid gland in adult wistar rats. 1 st Macedonian Congress of Pathology with international participation. Proceedings and abstracts: 77, 2011 October 12-16, Ohrid, Republic of Macedonia	0.5
	Вкупно:	23.3

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1	Стручна монографија:	
	- „Светлосен микроскоп, историја на светлосниот микроскоп“	8.0
	Вкупно:	8.0

ДЕЈНОСТИ ОД ПОШИРОК ИНТЕРЕС

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1	Член на уредувачки одбор на меѓународно научно/стручно списание:	
	- Член на уредувачкиот одбор на „Macedonian Journal of Medical Sciences“ (MJMS)	1.0
2	Член на факултетски комисии:	
	- Член на Одборот за постдипломски студии	0.5
	- Член на Советот за трет циклус докторски студии, студиска програма на медицина	0.5
	- Член на Научниот одбор на Медицинскиот факултет во Скопје	0.5

	- Член на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет во Скопје	0.5
3	Член во комисији за избор во звање:	
	- Член на Комисија за избор на еден асистент по предметот хистологија и ембриологија, за конкурсот објавен на 25.11.2009 год. за кандидатот: д-р Лена Какашева Маженкова	0.2
	- Член на Комисија за избор на еден помлад асистент по предметот хистологија и ембриологија, за конкурсот објавен на 19.10.2010 год. за кандидатот: помл. ас. д-р Ирена Петрова	0.2
	Вкупно:	3.4

НО	НИ	СА	Дејности од поширок интерес	Вкупен број поени по сите основи
79.2	23.3	8	3.4	113.9

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Лилјана Миленкова с.р.
2. Проф. д-р Невена Костовска с.р.
3. Проф. д-р Грацилија Кировска с.р.
4. Проф. д-р Елена Трајковска Докиќ с.р.
5. Проф. д-р Марија Папазова с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАУЧЕН РАБОТНИК ПО ПРЕДМЕТОТ ОРТОПЕДИЈА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, на својата XV редовна седница на Наставно-научниот совет одржана на 20.12.2012 година, донесе решение за формирање Рецензентска комисија за избор на 1 научен работник по предметот ортопедија во следниов состав: проф.д-р Анастасика Попоска, проф.д-р Михаел Груневски, доц.д-р Златко Темелковски, доц.д-р Зоран Божиновски и доц.д-р Милан Самарџиски. На конкурсот за избор на научен работник по предметот ортопедија, објавен во весниците „Утрински весник“ и „Коха“ од 24.11.2012 година, се пријавија следниве кандидати: ас.д-р Даниела Георгиева и д-р Марта Фотева. Комисијата ги разгледа доставените материјали и го донесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Ас. д-р Даниела Георгиева, д-р сци.

БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Ас. д-р Даниела Георгиева, д-р сци. (родена Манева) е родена на 21.10.1967 год. во Куманово. Основно и средно образование завршила со одличен успех во Скопје. Во 1986 год. ги започнала студиите на Медицинскиот факултет во Скопје, а ги завршила во 1992 год. со просек 8,60. Во март 1993 год. го положила стручниот испит. На ЈЗУ Унив. клиника за ортопедски болести е во постојан работен однос од 27.10.1995 год.

СТРУЧНО-НАУЧНА ДЕЈНОСТ

Во учебната 1993/94 год. се запишала на постдипломски студии на Медицинскиот факултет во Скопје. Специјализацијата по ортопедија ја започна на 1.11.1995 год. На 1.12.1999 год. успешно го положи специјалистичкиот испит и се стекна со звањето специјалист по ортопедија. На 29.12.2003 год. го одбрани својот магистерски труд на тема: “ Клиничко-радиографска анализа на стапало со Hallux Valgus “, со кое стекна право на стручен назив магистер на медицински науки. На 22.5.2008 е избрана за асистент по предметот ортопедија. Комисијата при Министерството за здравство, на седницата одржана на 26.10.2011 год., на ас. д-р. Даниела Георгиева ѝ го додели звањето примариус. На 2.4.2012 год. ја одбрани својата докторска дисертација со наслов “Евалуација на резултатите од оперативните процедури по методите на Mitchell и Keller за корекција на Hallux Valgus деформитетот” и се здоби со научен степен доктор на медицински науки.

Во текот на своето стручно усовршување и напредување ги зазема работните места прво како шеф на Отсекот за изведување на оперативни интервенции,

раководител на Отсекот за ултрасонографија на локомоторниот систем, додека во моментот е раководител на Одделението за амбулантно-поликлиничка дејност-А при ЈЗУ Унив. клиника за ортопедски болести. Во рамките на ортопедската хируршка практика посебен интерес покажува кон решавањето на болестите и повредите на стапалото и горниот екстремитет, детската ортопедија и ехографската дијагностика и превенција на ортопедските болести на локомоторниот систем.

Учесник е во проектите:

- "Спасување на екстремитети", под раководство на проф. д-р Ѓорѓи Зафировски, заведен во Министерството за наука на Република Македонија, 2001-2004 год. (успешно завршен);
- "Лингвистички истражувања при пациенти со мозочни левии", под раководство на проф. д-р Јовица Угриновски, заведен во Министерството за наука на Република Македонија, 1993 год. (успешно завршен);
- "Хируршки третман на Hallux Valgus деформитетот", финансиран од Светската федерација на научници (WFS), 2004-2005 год. (успешно завршен).

Член е на МАДОТ (Македонско друштво на ортопеди и трауматолози), ЛКМ (Лекарска комора на Македонија), ЛДМ (Лекарско друштво на Македонија) и на ЕФОРТ (Европска федерација на национални здруженија на ортопеди и трауматолози). Од странските јазици активно се служи со англискиот јазик.

НАСТАВНА АКТИВНОСТ

Во рамките на наставно-научната активност на ЈЗУ Унив. клиника за ортопедски болести, по предметот ортопедија вклучена е како асистент во изведувањето на практичната настава за студентите по медицина, Високата школа за стручни физиотерапевти и Високата школа за медицински сестри и техничари.

Ас. д-р. Даниела Георгиева, д-р сци., публикувала книга со наслов "**Top 10 Chronic Diseases of the 21st century**". Книгата е со интернационален карактер, напишана и објавена на англиски јазик, публикувана во Германија, Америка и Велика Британија од Германската издавачка куќа **Lambert Academic Publishing**, асоцирана членка на American Booksellers' Association и Booksellers' Association на Велика Британија и Ирска. Дистрибуирана е во голем број реномирани универзитетски библиотеки во Америка, ЕУ и пошироко, а книгата е достапна и на глобалните интернет-книжарници како: Amazon, Alibris, Book Butler, Barnes&Noble, BooksAMillion, Pick a book, More Books итн.

До изборот за научен соработник, кандидатката ас.д-р. Даниела Георгиева, д-р сци. објавила вкупно 86 публикувани научни трудови како автор и коавтор, на домашни и меѓународни стручни списанија, конгреси и симпозиуми. Од трудовите, 24 труда се публикувани во целост.

Од вкупниот број трудови, 74 труда се рецензирани и објавени во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј".

- Трудови рецензирани во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје бр. 774 на 12. 3. 2001 год. (1-28).

- Трудови рецензирани во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје бр. 937 на 29. 2. 2008 год. (1-30).

- Трудови рецензирани во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје бр.1001 на 1.2.2011 год. (1-16).

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО,
НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО
ЗВАЊЕ

Кандидат: Даниела Мане Георгиева
(име, татково име и презиме)

Институција: ЈЗУ Универзитетска клиника за ортопедски болести
(назив на факултетот/институтот)

Научна област: ортопедија

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Учесник во национален научен проект	
	1/1 Клиника за ортопедски болести – Медицински факултет, УКИМ Наслов на проект - "Спасување на екстремитети" (2001-2004), заведен во Министерството за наука на Република Македонија. Главен истражувач: проф. д-р Ѓорѓи Зафировски. Соработник-истражувач: д-р Даниела Георгиева м-р сци.	3
	1/2 Клиника за неврохирургија – Медицински факултет, УКИМ Наслов на проект - "Лингвистички истражувања при пациенти со мозочни левии" (1993) заведен во Министерството за наука на Република Македонија. Главен истражувач: проф. д-р Јовица Угриновски. Соработник-истражувач: д-р Даниела Манева.	3
2.	Учесник во меѓународен научен проект	
	World federation of scientists Клиника за ортопедски болести - Медицински факултет, УКИМ, Project - "Surgical treatment of the Hallux Valgus deformity" (2004-2005), заведен во Министерството за наука на Република Македонија. Main researcher: D-r Daniela Georgieva MD, MSc. Young researcher: D-r Antonio Gavrilovski Supervising researcher: Prof. d-r Samuel Sadikario.	9
3.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание	

3/1	М. Фотева, Ѓ. Зафировски, В.Јаневска, А. Адамов, Д. Георгиева . Параартикуларен хондром: приказ на два случаја и осврт кон литературата. Македонски медицински преглед, 2001, бр.3-4,стр.133.	2,4
3/2	Д. Георгиева , Ѓ.Зафировски, В.Јаневска, М.Фотева. Остеоид остеоом на патела-приказ на случај. Македонски медицински преглед, 2002,бр.1-2,стр. 60.	2,4
3/3	М. Фотева, Е. Цветковска, В. Јаневска, А. Адамов, Д. Георгиева . Етиологија на Карпал Тунел синдромот кај пациенти на хемодијализа. Македонски медицински преглед, 2003, бр. 3-4, стр. 154.	2,4
3/4	Д. Георгиева , Ѓ. Зафировски, Љ. Каревски, Б. Мишев, М. Фотева, Р. Џолева, К. Георгиев. Клиничка и радиографска анализа на Hallux Valgus деформитетот. Македонски ортопедско-трауматолошки гласник, јуни 2004, бр.2, стр. 21.	2,4
3/5	А. Георгиев, Б. Петровски, Ѓ. Зафировски, С. Садикарио, Д. Георгиева , Ј. Нанчева, С. Јосимовски. Оперативни ортопедски процедури кај пациенти со траен електростимулатор на срцето. Македонски ортопедски-трауматолошки гласник, јуни 2004, бр. 2, стр. 30.	2,4
3/6	Д. Георгиева , Ѓ. Зафировски, А. Попоска, М. Фотева, Р. Џолева, А. Гавриловски. Hallux Valgus – најчест деформитет на стапалото. Македонски медицински преглед, 2004, бр. 1-2, стр. 108.	2,4
3/7	Георгиева Д. , Зафировски Ѓ., Фотева М., Џолева Р., Георгиев К., Камнар В. Хируршки третман на Hallux Valgus деформитетот. Acta Chirurgica Macedonica, Скопје 2005, Vol. 4. No1, стр. 29.	2,4
3/8	Р. Џолева-Толевска, А. Попоска, Љ. Каревски, Г. Џолев, Н. Атанасов, Д. Георгиева , Б. Илиев. Улогата на клиничката дијагностика при повреди на колено. Македонски ортопедско-травматолошки гласник, Август 2006, Скопје, бр.4, стр. 44.	2,4
3/9	А. Георгиев, И. Смоковски, К. Павловска, Д. Георгиева . Користење на Фрамингхам-овиот модел за идентификување пациенти со дијабетес тип 2 за примарна превенција на коронарна артериска болест со статини. MEDICUS 2009, Vol. XII(2): 18-21.	2,4
3/10	И. Смоковски, А. Георгиев, К. Павловска, Д. Георгиева . Намалување на апсолутниот ризик за коронарна артериска болест кај пациенти со дијабетес мелитус тип 2 определен со UKPDS моделот по 6 месеци од воведувањето инсулинска терапија. MEDICUS 2009, Vol. XII(2): 22-26.	2,4
3/11	Георгиева Д. , Зафировски Ѓ., Зафирова Ивановска Б. Corection of hallux valgus deformity according to Mitchell's method. Acta Morphologica. 2010; Vol.7(2)42-45.	3,2
3/12	Георгиева Д. , Зафировски Ѓ., Каревски Љ. Значењето на Piggott класификацијата при оперативниот третман на hallux valgus деформитетот. Medicus. 2011; Vol.XV(1)308-311.	3,2

	3/13 Георгиева Д., Зафировски Ѓ., Попоска А. Корекција на hallux valgus деформитетот по методата на Keller. <i>Medicus</i> . 2011; Vol.XV(1)303-307.	3,2
	3/14 Цолева-Толевска Роза., Попоска А., Самарџиски М., Георгиева Д., Стефановска Е. Ganglion cyst of the knee - case report. <i>Acta Morphologica</i> . 2011; Vol.8(1)42-44.	2,4
	3/15 Цолева-Толевска Р., Попоска А., Самарџиски М., Георгиева Д., Каревски А. Артроскопија на колено-дијагностички и оперативен метод при менискални лезии. <i>Physioacta</i> . 2011; Vol.1:139-147.	2,4
	3/16 Попоска А., Цолева-Толевска Р., Георгиева Д. Улогата на анамнестичките податоци во дијагноза на менискалните лезии. <i>Архиви на јавното здравје</i> . 2012; Vol.4, No1:47-50.	3,2
	3/17 Попоска А., Георгиева Д., Цолева-Толевска Р., Георгиев А. Детската ортопедија како една од значајните специјалности за превенција, лекување и рехабилитација на заболениите од церебрална парализа. <i>Архиви на јавното здравје</i> . 2012; Vol.4, No1:37-40.	2,4
4.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	
	4/1 Georgieva D., Poposka A., Zafirova-Ivanovska B. Clinical and radiographic analysis of the operative procedure results according to the method of Mitchell and Keller used for correction of hallux valgus deformities. <i>Contributions, Sec.Biol.Med.Sci., MASA</i> . 2011; XXXII 1: 199-209.	4,8
	4/2 Dzoleva-Tolevska R., Poposka A., Temelkovski Z., Samardziski M., Georgieva D. The role of clinical diagnosis in meniscal lesions of the knee. <i>Contributions, Sec.Biol.Med.Sci., MASA</i> . 2011; XXXII 1 : 189-197.	3,6
	4/3 Poposka A., Georgieva D., Dzoleva-Tolevska R. Significance of ultrasound in the diagnosis and treatment of Achilles tendon rupture. <i>Contributions, Sec.Biol.Med.Sci., MASA</i> . 2012; XXXIII 1: 209-215.	4,8
5.	Трудови со оригинални научно/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	
	5/1 Ѓ. Зафировски, В. Гркова, М. Самарџиски, Д. Георгиева, Н. Киријас, Ц. Толевска, Д. Илиќ. Менаџмент на коскените тумори. Медицина 2001, април 2001, Скопје, Македонија; Зборник на стручни активности, 70.	1,2
	5/2 В. Гркова, Ѓ. Зафировски, А. Поповска, М. Самарџиски, Д. Георгиева, Б. Гркова. Анализа на резултатите од оперативното лекување на вроденото криво стапало во детската возраст. Медицина 2001, април 2001, Скопје, Македонија; Зборник на стручни активности, 76.	1,2

	5/3 М. Самарџиски, Ѓ. Зафировски, В. Гркова, В. Јаневска, Ц. Толевска, Н. Киријас, Д. Илиќ, Д. Георгиева . Биопсија на коскените тумори - правила, хируршки техники на изведување и можни грешки. Медицина 2001, април 2001, Скопје, Макеонија; Зборник на стручни активности, 94.	1,2
6.	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки	
	6/1 Цолева-Толевска Р., Попоска А., Георгиева Д. Osgood Schlatter disease of the knee-diagnosis and treatment. Зборник на трудови. Симпозиум со меѓународно учество; Рана интервенција и развојни пореметувања.Охрид, 2011: 545-553.	2,4
7.	Апстракти објавени во зборник на конференција – меѓународна	
	7/1 Шендов Л, Банг-Војдановски Б, Самарџиски М, Манева Д. Автотрансфузијата во ортопедската хирургија - наши искуства. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид. Зборник на апстракти: 4.	1
	7/2 Георгиев П, Шендов Л, Симјановски М, Манева Д. Постоперативна хипопротеинемија кај пациенти со елективни ортопедски хируршки интервенции. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид. Зборник на апстракти: 40.	1
	7/3 Шендов Л, Георгиев П, Нојков О, Симјановски М, Нанчева Ј, Манева Д. Две децении - клиничка апликација на регионалните анестезии. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид. Зборник на апстракти: 59.	1
	7/4 Георгиев П, Шендов Л, Манева Д. Регионална спинална анестезија во ортопедската хирургија на долните екстремитети при пациенти со Mb.Bechterew. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид. Зборник на апстракти: 60.	1
	7/5 Георгиев П, Шендов Л, Манева Д. Методи на детекција на plexus brachialis. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид. Зборник на апстракти: 70.	1
	7/6 Георгиев П, Шендов Л, Симјановски М, Манева Д. Регионална и.в. анестезија на долни екстремитети. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид, Зборник на апстракти: 76.	1

7/7	Георгиев П, Шендов Л, Нанчева Ј, Манева Д . Регионална и.в. анестезија на горни екстремитети - 20 годишно клиничко искуство. I конгрес на анестезиолозите на Македонија со меѓународно учество, 1995, Охрид. Зборник на апстракти: 77.	1
7/8	Манева Д , Георгиев А, Манев М. Моторен развој на доенчето и малото дете. Прв симпозиум за рана детекција, дијагностика, третман и предучилишно воспитание на децата со пречки во развојот со меѓународно учество, 1996, Струга. Зборник на резимеа: 40.	1
7/9	Манев М, Георгиев А, Манева Д . Социјален развој на доенчето и малото дете. Прв симпозиум за рана детекција, дијагностика, третман и предучилишно воспитание на децата со пречки во развојот со меѓународно учество, 1996, Струга. Зборник на резимеа: 41.	1
7/10	Самарџиски М, Џолев Г, Грујоска-Вета Д, Атанасов Н, Манева Д , Фотева М, Џолева Р. Остеоид-остеом предизвикувач на болка во коленото. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 54.6.	1
7/11	Џолев Г, Лазаров М, Пиперковски Т, Зафировски Ѓ, Камнар Ј, Џолева Р, Манева Д , Фотева М. Местото и значењето на артроскопијата како дијагностичка и оперативна метода на коленото - 12-годишно искуство. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 99.	1
7/12	Џолев Г, Лазаров М, Пиперковски Т, Зафировски Ѓ, Камнар Ј, Џолева Р, Фотева М, Манева Д . Десет годишно искуство во артроскопското лекување на менискалните лезии на колено. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти 150.1.	1
7/13	Ношпал Т, Von Versen R, Hvid I, Каревски Љ, Видоевски Г, Божиновски З, Манева Д . Механичка стабилност на трабекуларната коска во зависност од локализацијата во организмот. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 15.15.	1
7/14	Божиновски З, Џолев Г, Ношпал Т, Манева Д , Џолева Р. Менискални лезии асоцирани со лезии на LCA. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 101.8.	1
7/15	Ношпал Т, Џолев Г, Адамов А, Манева Д , Фотева М, Џолева Р. Оперативно лекување на рекурентната дислокација на пателата на наш материјал. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 159.10.	1

7/16	Ношпал Т, Каревски Љ, Видоевски Г, Божиновски З, Манева Д , Илиев Б. Типови на коскени трансплантати, начин на обработка и стоража, како и индикации за нивна употреба. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 18.18.	1
7/17	Манев М, Гркова В, Манева Д , Видоевски Г, Кузевска К. Физичкиот развој и рано откривање на вродените аномалии на локомоторниот систем кај вонбрачните доенчиња во Скопје во период 1990-1996. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, 1997, Скопје. Книга на апстракти: 127.21.	1
7/18	Манев М, Гркова В, Манева Д , Видоевски Г, Кузевска К. Раст и рано откривање на вродените аномалии на локомоторниот систем кај вонбрачните доенчиња во Скопје во период 1990-1997. II конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, 1998, Охрид. Зборник на апстракти: P/001.	1
7/19	Фотева М, Адамов А, Ношпал Т, Манева Д . Дијагностички проблем при акутен остеомиелитис-приказ на случај. II конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, 1998, Охрид. Зборник на абстракти: I/110.	1
7/20	Темелковски З, Илиев Б, Манева Д , Фотева М. A new radiological protocol in diagnosis of ethiopathogenic factors in patellar instability. II конгрес на педијатрите на Македонија со интернационално учество, 1998, Охрид. Зборник на апстракти: D/008.	1
7/21	Maneva D , Karevski L, Zafirovski G, Nospal T, Vidoevski G, Bozinovski Z, Foteva M. Fibula as a very useful material for autotransplantation. VII National congress of Bota with international participation, 1998, Sofia, Bulgaria. Abs.116.	1
7/22	Nospal T, Vidoevski Z, Bozinovski Z, Maneva D , Adamov A, Foteva M. Humerus varus - rare nosological entity in orthopaedic practice (case report). VII National congress of BOTA with international participation, 1998, Sofia, Bulgaria. Abs. 98.	1
7/23	Manev M, Kamnar J, Iliev B, Maneva D . Early rehabilitation in children undergoing operative treatment for congenital hip dislocation. VII National congress of BOTA with international participation, 1998, Sofia, Bulgaria. Abs. 143.	1
7/24	Георгиева Д , Зафировски Ѓ, Гркова В, Самарџиски М, Георгиев К, Киријас Н. Радиолошки карактеристики и третман на солитарните коскени цисти. Втор конгрес на радиолозите на Македонија со меѓународно учество, 2000, Охрид. Книга на абстракти: 8.	1

7/25	Самарџиски М, Зафировски Ѓ, Гркова В, Јаневска В, Киријас Н, Илиќ Д, Георгиева Д. Биомеханички и радиографски карактеристики на остеохондромите во дисталниот дел на подколеницата. Втор конгрес на радиолозите на Македонија со меѓународно учество, 2000, Охрид. Книга на апстракти: 20.	1
7/26	Зафировски Ѓ, Балабанова - Стефанова М, Стратеска А, Самарџиски М, Георгиева Д , Киријас Н. Дерматолошки состојби придружени со скелетни промени. II конгрес на дерматовенеролозите на Македонија со меѓународно учество, 2000, Охрид. Зборник на резимеа: 39.	1
7/27	Zafiroski G, Samardziski M, Grkova V, Janevska V, Zoografski G, Maneva D , Dzoleva R, Ilic D. Synovial sarcoma around knee joint. II Macedonian surgical congress with international participation, 2000, Ohrid. Abs.11.	1
7/28	Zafiroski M, Samardziski M, Kirijas N, Tolevska C, Muratovska O, Strateska A, Ilic D, Georgieva D. Radiographical profile of langerhans cell histiocytosis analysed in the computer programme. European Society of Muskuloskeletal Radiology, Seventh Annual Meeting, 2000, Leiden, Netherlands. Abs. 61.	1
7/29	D. Georgieva , G. Zafiroski, V. Grkova, M. Samardziski, N. Kirijas, D. Ilic. Osteoid-Osteoma of the Hand. Second Macedonian-Japanese meeting of orthopaedics and traumatology, November 2000, Skopje, Macedonia, Book of abstracts 14.	1
7/30	M. Samardziski, G. Zafiroski, M. Karagjozov, C. Tolevska, V. Janevska, N. Kirijas, D. Ilic, D. Georgieva. Free vascularised fibular auto graft used in reconstruction of proximal humerus after resection of osteosarcoma-case report. Second Macedonian-Japanese meeting of orthopaedics and traumatology, November 2000, Skopje, Macedonia, Book of abstracts 20.	1
7/31	G. Zafiroski, V. Grkova, M. Samardziski, D. Maneva , C. Tolevska, V. Janevska, N. Kirijas, D. Ilic. Treatment of metastatic disease of the femur. Second Macedonian-Japanese meeting of orthopaedics and traumatology, November 2000, Skopje, Macedonia, Book of abstracts 23.	1
7/32	Ѓ. Зафировски, М. Самарџиски, М. Караџозов, В. Јаневска, Г. Цолев, Д. Георгиева , К. Георгиев. Реконструкција на проксимален хумерус по ресекција на малигни коскени тумори. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апс. 65.4.	1
7/33	Ѓ. Зафировски, М. Самарџиски, Г. Цолев, В. Јаневска, Н. Киријас, Д. Илиќ, А. Стратеска, Д. Георгиева. Остеоид-Остеома - дали постојат дијагностички проблеми или не. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти 69.8.	1

7/34	Д. Георгиева, Ѓ. Зафировски, М. Самарџиски, В. Јаневска, М. Фотева, К. Георгиев. Остеоид Остеом на патела - приказ на случај. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти 70.9.	1
7/35	М. Самарџиски, Ѓ. Зафировски, Н. Киријас, Д. Илиќ, Д. Георгиева. Влијанието на остеохондромите врз оската на долните екстремитети. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти 72.11.	1
7/36	Зафировски Ѓ., Карески Љ., Антески С., Самарџиски М., Јаневска В., Георгиева Д., Георгиев К. Малигна трансформација како компликација кај хроничен остеомиелитис. II Конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: 74.13.	1
7/37	Д. Георгиева, Ѓ. Зафировски, М. Самарџиски, Н. Киријас, Р.Цолева, К. Георгиев. Третман на патолошки фрактури кај скелетни метастази. II Конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: 75.14.	1
7/38	К. Георгиев, Ѓ. Зафировски, М. Самарџиски, Д. Георгиева. Дијагноза и третман на солитарните енхондроми: ретроспективна анализа. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти 77.16.	1
7/39	Цолева Р., Георгиева Д., Атанасов Н., Илиев Б., Цолев Г., Фотева М.. Резултати од артроскопска лаважа и дебридмент при остеоартроза на колено. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: 79.1.	1
7/40	Д. Георгиева, Ѓ. Зафировски, М. Фотева, Р.Цолева, К. Георгиев, Б. Илиев. Hallux Valgus - Евалуација и третман. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апс. 89.11.	1
7/41	Цолева Р., Атанасов Н., Георгиева Д., Илиев Б., Цолев Г., Каличанин М.. Дијагностички менаџмент на патело-феморалните промени на наш материал. II конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: 103.7.	1
7/42	Georgieva D., Zafirovski G., Kirijas N., Samardziski M., Foteva M., Georgiev K., Sokolovska O. Radiographic analysis of hallux valgus. Third Macedonian congress of radiology with international participation, June 2002, Ohrid, Macedonia; Book of abstracts 86.	1
7/43	Георгиева Д., Зафировски Ѓ., Фотева М., Цолева Р., Савева А., Георгиев К. Евалуација на оперативните процедури за hallux valgus деформитет. XVI конгрес на лекарите на Република Македонија со меѓународно учество, јуни 2003, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: СП 330.	1

7/44	G. Zafiroski, B. Misev, M. Samardziski, V. Janevska, D. Ilic, D. Georgieva . Limb salvage for aggressive and malignant bone tumour of the proximal extremities. 6 th Congress of the European Federation of National Associations of Orthopaedics and Traumatology. June 2003, Helsinki, Finland; Book of abstracts 01293.	1
7/45	Dzolev G., Iliev B., Atanasov N., Dzoleva R., Georgieva D. Operative stabilizing possibilities for recurrent dislocation of the patella (RDP)-more than 20 years experience. Congress of the Croatian orthopaedic and traumatology association, October 2003, Zagreb, Croatia; Book of abstracts 45.	1
7/46	G. Zafiroski., B. Misev., M. Samardziski., V. Janevska., C. Toleska., D. Ilic., D. Georgieva . Limb salvage for aggressive and malignant bone tumour of the proximal extremities. Third Japan-Macedonia orthopaedic and traumatologic Meeting, November 2002, Japan; Book of abstracts 13.	1
7/47	Poposka A., Dzoleva-tolevska R., Kalicanin-Markovska M., Georgieva D. Ultrasound imaging modality method of choice in musculoskeletal diagnostic. 8 th Congress of the international society for musculoskeletal ultrasound, September 2006, Warsaw, Poland; Book of abstracts, 49.	1
7/48	Г. Видоевски, Љ. Каревски, Т. Ношпал, Ѓ. Зафировски, Д. Манева , М. Каличанин. Фибула како материјал за трансплантација во ортопедската хирургија. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, јуни 1997, Скопје, Македонија; Книга на апстракти, 9.	1
7/49	К. Георгиев, Ѓ. Зафировски, М. Самарџиски, Д. Георгиева . Невролошки компликации кај остеохондроми на главата и проксималниот дел на фибулата. XVI конгрес на лекарите на Република Македонија со меѓународно учество, јуни 2003, Охрид, Македонија; Зборник на апстракти: СП 361.	1
7/50	Р. Цолева, Д. Георгиева , Б. Илиев, Н. Атанасов, Г. Цолев. Рано оперативно лекување на ревматоидниот артритис. 17, Конгрес на лекарите на Република Македонија со меѓународно учество, октомври 2007, Охрид, Македонија; Зборник на апстракти РР-25.	1
7/51	Д. Георгиева , Ѓ. Зафировски, Љ. Каревски, Д. Грујоска-Вета, Р. Цолева-Толевска, А. Гавриловски. Енхондром на дистална фаланга од халуксот асоциран со унгуис инкарнатус: приказ на случај. III конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2009, Охрид, Македонија; Книга на апс. Р059.	1
7/52	Д. Георгиева , Ѓ. Зафировски, А. Поповска, С. Панов, А. Георгиев, Р. Цолева-Толевска. Молекуларни аспекти на ортопедските заболувања. III конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2009, Охрид, Македонија; Книга на апстракти 060.	1

7/53	Ј. Гавриловски, Д. Георгиева , А. Гавриловски. Краткотраен комбиниран третман со бетаметазоне и нсаил (мелохисам) на т.н. ревматски афекции на локомоторниот апарат. III конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2009, Охрид, Македонија; Книга на апс. Р058.	1
7/54	Р. Цолева-Толевска, А. Попоска, М. Самарџиски, Д. Георгиева , Г. Цолев. Приказ на случај: Препателарна егзулцерирана бурза v.s. малиген тумор. III конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, мај 2009, Охрид, Македонија; Книга на апстракти 054.	1
7/55	D. Grujoska-Veta, M. Kalicanin-Markovska, J. Mudinova, N. Atanasov, J. Nanceva, D. Georgieva , Lj. Zafirovski. Difficulties during Ponseti treatment of clubfoot deformity in children. III Congress of MAOT with international participation, May 2009, Ohrid, Macedonia; Abs. book 065.	1
7/56	A. Poposka, D. Georgieva , R. Dzoleva-Tolevska, M. Kalicanin-Markovska, L. Angelovska. Twenty years experience in the early diagnosis and prophylaxis of DDH. III Congress of MAOT with international participation, May 2009, Ohrid, Macedonia; Abs. book 166.	1
7/57	R. Dzoleva-Tolevska, A. Poposka, M. Samardziski, D. Georgieva , D. Talevski, G. Dzolev. Different undifferentiated multifocal osteolytic changes in the skeleton related to hyperparathyroidism. III Congress of MAOT with international participation, May 2009, Ohrid, Macedonia; Abs. book 055.	1
7/58	Георгиев А, Садикарио С, Калпак О, Георгиева Д , Нојков О, Нанчева Ј. Користење на Б-блокатори. IV конгрес на анестезиолози на Македонија со меѓународно учество. Охрид, 23-26 септември 2010. Зборник на трудови, 80 стр. Р058.	1
7/59	Георгиев А, Садикарио С, Лазаров Л, Котевски В, Георгиева Д , Нојков О, Нанчева Ј. Периоперативен инфаркт на миокардот. IV конгрес на анестезиолози на Македонија со меѓународно учество. Охрид, 23-26 септември 2010. Зборник на трудови, 80 стр. Р059.	1
7/60	Ј. Нанчева, Т. Балканов, Д. Георгиева . "Ankle blocks" при хируршки интервенции на стапалото. IV конгрес на анестезиолози на Македонија со меѓународно учество. Охрид, 23-26 септември 2010. Зборник на трудови, 97 стр. Р092.	1
7/61	Цолева Толевска Р., А. Попоска., Д. Георгиева . Улогата на артроскопијата на колено кај пациенти со ревматоиден артритис. Втор конгрес на физијатри на Р. Македонија, Охрид, септември 2010. Апстр. 3.4.	1
7/62	Nanceva J., Shosholcheva M., Samardziski M., Georgieva D. Ketofol (Ketamine/Propofol) vs Ketamin/Midazolam in babies for short-term orthopaedic procedures. 15 th WFSA World Congress of Anaesthesiologists. Buenos Aires, Argentina, March, 2012:1233.0.	1
	ВКУПНО	140,2

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Стручна монографија објавена во странство	
	1/1 Antonio Georgiev, Daniela Georgieva, Samuel Sadikario. „TOP 10 CRONIC DISEASES OF THE 21ST CENTURY“. Lambert Academic Publishing. 2012.	12
2.	Завршена специјализација во областа на медицинските науки и здравството	
	2/1 Специјализација по ортопедија, 1999 год.	2
	Вкупно	14

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	140,2
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	14
Вкупно	154,2

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Анастасика Попоска, претседател с.р.
2. Проф. д-р Михаел Груневски, член с.р.
3. Доц. д-р Златко Темелковски, член с.р.
4. Доц. д-р Зоран Божиновски, член с.р.
5. Доц. д-р Милан Самарџиски, член с.р.

Д-р Марта Фотева, д-р сци.

Биографски податоци

Д-р Марта Фотева, д-р сци, е родена 1969 година во Скопје. Основно и средно образование завршила со одличен успех во Скопје. Дипломирала на Медицинскиот факултет при Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во 1994 година со просечен успех 9,65. Во јуни 1995 година го положила стручниот испит за лекари и се стекнува со лиценца за работа. Од ноември 1995 година е во редовен работен однос на Клиниката за ортопедски болести во Скопје. Специјалистичкиот испит по ортопедија го положила во 2000 год. и се стекнува со звањето специјалист по ортопедија. Во моментот ја зазема позицијата раководител на Отсекот за денситометрија при Клиниката за ортопедски болести. Активно и одлично владее два странски јазика: англиски и германски.

Наставно-образовна дејност

По завршувањето на специјализацијата активно е вклучена во едукацијата на студентите и лекарите на специјализација. Со свои предавања зема активно учество на семинарите за специјализанти организирани од Катедрата за ортопедија. Во 2002 година е избрана за асистент по предметот ортопедија и реизбрана е во 2006 година.

Научноистражувачка дејност

Постдипломските студии од областа ортопедија ги запишала во 1995 година, успешно ги завршила предвидените испити и во 2001 година го одбранила својот магистерски труд:

"Проценка на етиологијата, дијагнозата и третманот на карпал тунел синдромот кај пациенти на програм на хронична хемодијализа".

Во јуни 2012 година ја одбранила својата докторска дисертација: „Стандардизација на карпалните кинематски радиографски параметри и нивна примена кај оперативен третман на ревматоиден артрит на китката".

Како автор и коавтор има објавено и презентирано над 40 трудови во земјата и во странство. Учествува како предавач со секциски и пленарни предавања на научни и стручни собири.

Стручно апликативна дејност

Уште во текот на студиите по медицина пројавува голем интерес за ортопедската хирургија, заради што поминува два месеца во 1991 година како приправник-студент во болницата "MariaHilf -Хамбург, Германија, како и еден месец во 1993 година во хируршката болница "D-r J. Trueta" во Џирона, Шпанија. За време на специјализацијата се едуцира на "Traveling Fellowship" во Италија, 1998 година, во организација на EFORT; "Salzburg-Cornell Seminar" за хирургија на коски и зглобови, Австрија, 2001 година. Во рамките на понатамошната стручна едукација, во 2005 година престојувала еден месец на индивидуален курс во ортопедската специјализирана болница "Проф. Б. Бојчев"- Софија, Р. Бугарија; посетувала курс за обука за остеопороза и дензитометрија во Загреб, Хрватска, во февруари 2008 година; во 2009 година е добитник на AAOS International Surgical Skills Schollarship со која престојувала во Бостон и Чикаго, САД; добитник на E.F.O.R.T Visiting Fellowship за 2009 година која ја поминува на индивидуален курс во Hand Clinic, Windsor, UK.

Своето стручно внимание особено го насочува кон проблемите на шепата и китката, како и на остеопорозата.

Во рамките на експертските активности доделена ѝ е лиценца од Министерството за правда на РМ, за лиценциран вештак од областа ортопедија, заради што има изготвено преку 40 медицински експертизи (евалуации) за потребите на судот. Со своето стручно- експертско познавање изготвува рецензии на пријавени трудови во медицински списанија. Првпат во државата ја применува и ја стандардизира методата за протокол на дијагноза и евалуација на карпална дисфункционалност со утврдување на карпални кинематски параметри и карпални агли, промовирана во нејзината докторска дисертација. Учествува во изработка на клинички студии. Член е на уредувачки одбор на списанието Acta Orthopaedica Macedonica. Член е на научен одбор за стручен собир со меѓународно учество.

Долгогодишен член е во повеќе професионални здруженија: Лекарско друштво на Македонија, МАДОТ, European federation of Orthopaedics and Traumatology, International Osteoporosis Foundation, Македонско здружение за остеопороза, Македонско здружение за применета дензитометрија.

Список на досега рецензирани трудови:

Трудовите под реден број од 1 до 20 се рецензирани во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје бр. 774 од 12 март 2001 година.

Трудовите под реден број од 21 до 28 се рецензирани во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје бр. 811 од 30 септември 2002 година.

Трудовите под реден број од 29 до 34 се рецензирани во Билтенот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје бр. 894 од 31 март 2006 година.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Марта Фотева
(име, татково име и презиме)
Институција: ЈЗУ Универзитетска клиника за ортопедски болести
(назив на факултетот/институтот)
Научна област: ортопедија

НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред.број	Назив на активност:	Поени
1.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно /стручно списание	
1.1	М. Фотева, Г. Зафировски, В. Јаневска, А. Адамов, Д. Георгиева: Параартикуларен хондром: Приказ на два случаја и осврт кон литературата. Мак.мед.преглед, 2001; 3-4: 133-136.	2.4
1.2	Д. Георгиева, Г. Зафировски, В. Јаневска, М. Фотева: Остеоид остеома на патела-приказ на случај. Мак.мед.преглед, 2002; 1-2: 60-63.	2.4
1-3	М. Фотева, Е. Цветковска, В. Јаневска, А. Адамов, Д. Георгиева: Етиологија на Карпал тунел синдромот кај пациенти на хемодијализа. Мак.мед.преглед, 2003; 3-4: 154-157-	2.4
1-4	М. Фотева: Хируршко лекување на Volkman- ова исхемична контрактура со транспозиција на тетиви. Мак.мед.преглед, 2004; 1-2: 56-60.	4
1-5	Д. Георгиева, Г. Зафировски, Љ. Каревски, Б. Мишев, М. Фотева, Р. Цолева, К. Георгиев: Клиничка и радиографска анализа на Hallux Valgus деформитетот. Acta Orthop. et Traum. Maced., 2004; 2:21-24.	2.4
1.6	Георгиева Д, Зафировски Г, Фотева М, Цолева Р, Георгиев К, Камнар В: Хируршки третман на Hallux Valgus деформитетот. Acta Chir. Maced, 2005; Vol 4,1: 29-35.	2.4
1-7	Фотева М. (2010): Радиографски параметри и корелација со клинички статус на китката кај ревматоиден артрит. Physioacta, Vol. 4-No. 2: 77-85.	4
1.8	Фотева М, Каревски Љ, Попоска А, Адамов А. (2010): Утврдување на карпална нестабилност кај ревматоиден артрит. Мак.мед.преглед; 64(2): 54-58.	2.4
1.9	Фотева М, Каревски Љ, Попоска А, Адамов А. (2010): Одредување на нормални карпални агли во република Македонија. Acta Morphol. 2010; Vol.7(2): 38-41.	2.4
2.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во референтно научно /стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	
2.1	Samardziski M, Foteva M, Adamov A, Zafirovski G.(2006):Intracapsular and paraarticular chondroma of knee: a report of four cases and review of the literature. Radiol Oncol; 40 (4): 205-9.	3,6
2.2	Foteva M, Poposka A. (2010): Kinematic Radiographic Measurements of the Wrist in the Healthy Population in the Republic of Macedonia; Contributions (Прилози), Sec. Biol.Med, Sci, XXXI, 2: 83	5,4
3-	Секциско предавање на научен /стручен собир	
3-1	Секциско предавање (Долготрајна заштита од остеопоротични фрактури) на Македонското здружение за остеопороза, акредитиран од ЛКМ и МЛД одржано во Битола, 10.5.2011	1 1

3-2	Секциско предавање (Долготрајна заштита од остеопоротични фрактури) на Македонското здружение за остеопороза, акредитиран од ЛКМ и МЛД, одржано во Штип, 6.9.2011.	1
3-3	Секциско предавање (Долготрајна заштита од остеопоротични фрактури) на Македонското здружение за остеопороза, акредитиран од ЛКМ и МЛД, одржано во Куманово, 14.9.2011.	
3-4	Предавање на работилница на тема: Терапија на остеопороза. Македонското здружение за остеопороза, акредитирана од ЛКМ и МЛД, одржано во Скопје, 7.6.2011	1
3-5	Предавање на работилница на тема: Правилно водење на остеопороза. Македонското здружение за остеопороза, акредитирана од ЛКМ и МЛД одржано во Скопје, 20.9.2011.	1
3-6	Предавање на работилница на тема: Терапија на остеопороза, Македонско здружение за остеопороза, акредитирана од ЛКМ и МЛД, одржано во Скопје, 8.11.2011.	1
4.	Пленарно предавање на научен-стручен собир со меѓународно учество	
4.1	Пленарно предавање на тема: Долготрајна заштита од остеопоротични фрактури. 18. Конгрес на лекарите на Р. Македонија со меѓународно учество, Охрид, Македонија, 15-18 јуни 2011.	1
5.	Секциско предавање нанаучен /стручен собир со меѓународно учество	
5.1	Секциско предавање на Македонското здружение за остеопороза, Трета школа за остеопороза со меѓународно учество "Прашај го експертот", Приказ на случаи, одржано во Маврово на 29-30 мај, 2010 год.	2
5.2	Секциско предавање на стручен состанок на МАДОТ, Здружение на ревматолози и здружение на физијатри, со меѓународно учество на тема: Ревматоиден артрит, одржано во Скопје на 26.11.2010 год.	1
6.	Апстракт објавен во зборник на конференција - меѓународна	
6.1	Z. Prilepcanska, I. Stefanovska, M. Foteva: Median Nerve Compression as a Complication of Distal Radius Fractures. 20 th World Congress of SICOT, Amsterdam 1996, Book of abstracts: P2.087.	1
6.2	A. Адамов, К. Стрезовски, М. Фотева: Acute osteomyelitis of the distal femur-diagnostic problems. VII National Congress of BOTA, October 1998, Sofia, Bulgaria. Abs: 32.	1
6.3	D. Maneva, T. Nospal, Lj. Karevski, G. Zafirovski, G. Vidoevski, Z. Bozinovski, M. Foteva. Fibula as a very usefull material for autotransplantation. VII National Congress of BOTA, October 1998, Sofia, Bulgaria. Abs: 116.	1
6.4	T. Nospal, G. Vidoevski, Z. Bozinovski, D. Maneva, A. Adamov, M. Foteva. Humerus varus- rare nosological entity in orthopedic practice (case report). VII National Congress of BOTA, October 1998, Sofia, Bulgaria. Abs: 98.	1
6.5	M. Simjanovski, Z. Prilepcanska, B. Bang-Vojdanovski, M. Foteva. The experience with intravenous regional anaesthesia (IVRA) in Hand surgery. 10 th European Congress of Anesthesiology, July 1998, Frankfurt, Germany, Abstracts: PP-E 360.51.	1
6.6	Z. Prilepcanska, L. Sendov, M. Foteva, K. Sendova. Axillary plexus block as a method of regional anaesthesia. 10 th European Congress of Anesthesiology, July 1998, Frankfurt, Germany, Abstracts: PP-E 700-40.	1
6.7	L. Sendov, K. Sendova, M. Foteva. Postoperative hypoproteinemia and hypophosphatemia after major orthopaedic operations. 10 th European Congress of Anesthesiology, July 1998, Frankfurt, Germany, Abstracts: AbT 13.	1

6.19	К. Стрезовски, Ј. Камнар, А. Адамов, Б. Илиев, М. Фотева, Т. Ношпал: Развојна аномалија на колкот лекувана со тотална ендопротеза. I конгрес на МАДОТ со меѓународно учество, јуни 1997, Скопје, Македонија; Книга на апстракти: 180.16.	1
6.20	М. Фотева, А. Адамов, Т. Ношпал, Д. Манева: Дијагностички проблеми при акутен остеомиелитис- приказ на случај. II конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, септември 1998, Охрид, Македонија; Зборник на апстракти: I/ по.	1
6.21	3. Темелковски, Б. Илиев, Д. Манева, М. Фотева: A new radiological protocol in diagnosis of ethiopathogenetic factors in patellar instability. II конгрес на педијатрите на Македонија со меѓународно учество, септември 1998, Охрид, Македонија; Зборник на апстракти: D/ 008.	1
6.22	Цветковска Е, Фотева М, Кузмановски И, Алексоски Ж, Адамов, А: Карпал Тунел Синдром кај пациенти на хронична бубрежна инсуфициенција на програм на хемодијализа. II конгрес на невролозите на Македонија, 27-30 септември 2000, Охрид, Македонија; Зборник на апстракти: 152.	1
6.23	М. Foteva, Z.Prilepcanska. Carpal tunnel syndrome in patients on long - term hemodialysis. II Macedonian-Japanese meeting of orthopedics and traumatology, November 2000, Skopje; Book of abstracts: p. 13.	1
6.24	Д. Георгиева, Г. Зафировски, М. Фотева, Р. Џолева, К. Георгиев, Б. Илиев: Hallux Valgus - Евалуација и третман. II конгрес на МАДОТ, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: 89.11, str. 53.	1
6.25	Џолева Р, Георгиева Д, Атанасов Н, Илиев Б, Џолев Г, Фотева М: резултати од артроскопска лаважа и дебридман при остеоартроза на колено. II конгрес на МАДОТ, мај 2002, Охрид, Македонија; Книга на апстракти: 79.1, str. 48.	1
6.26	Георгиева Д, Зафировски Г, Фотева М, Џолева Р, Савева А, Георгиев К: Евалуација на оперативните процедури за Hallux Valgus деформитетот. XVI конгрес на лекарите на Македонија, јуни 2003, Охрид, Македонија; Мак.мед.преглед (supl. 54): SP 330, str. 207.	1
6.27	М. Samardziski, G. Zafiroski, Z. Temelkovski, M. Foteva, A. Adamov, S. Dimitrieska-Kiprovskа. (2009): Intracapsular and para-articular chondroma of knee: a report of eight cases and review of the literature. Трет конгрес на Македонското друштво на ортопеди и трауматолози со меѓународно учество, 13-16 мај, Охрид, Р. Македонија. Книга на апстракти: 176.	1
6.28	Grujoska-Veta D, Foteva M, Samardziski M, Lazarov M, Veta J. : Risk factors for male osteoporosis. Втор конгрес на физијатрите на Република Македонија со меѓународно учество, септември 2010, Охрид, Македонија. Зборник на трудови: 1.6, стр. 23.	1

Вкупно

71.8

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.1	Клиничка или научно-апликативна студија во областа на медицинските науки и здравството Учество во клиничка студија МЛ21741 (Постмаркетиншка студија за безбедноста на интравенски ибандронат во постменопаузална остеопороза, опсервациона студија) од областа на медицинските науки, изведена на Клиниката за ортопедски болести во текот на 2009-2011 год.	1
1.2	Завршена специјализација во областа на медицинските науки и здравството Уверение за завршена специјализација (ортопедија)	2
	Дејности од поширок интерес	
2	Член на организационен или програмски одбор на меѓународен научен /стручен собир	1
2.1	Член на научен одбор на научно-стручен собир со меѓународно учество	
3.	Студиски престој во странство – до три месеци	
3.1	American Academy of Orthopaedic Surgeons (меѓународна стипендија за хируршка вештина), 2009 година	0.5
3.2	Internacional Society for Clinical Densitometry како Certified Clinical Densitometrist за покажување на мајсторство на знаење во коскената денситометрија, 2011 год.	0.5
3.3	E.F.O.R.T. Travelling Fellowship, Napoli, Bologna, Rome-Italy, May 1998.	0.5
3.4	Salzburg-Cornell Seminar in Bone and Joint Surgery, Austria, Januari, 2001.	0.5
3.5	Индивидуален курс по реконструктивна хирургија на горниот екстремитет, Универзитетска спец. болница по ортопедија “Проф. Б. Бојчев” – Софија, Бугарија, април 2005.	0.5
3.6	Osteoporosis and Densitometry Training, Zagreb, Croatia, Fevruari 2008.	0.5
3.7	AAOS International Surgical Skills Scholarship, Boston, Chicago, USA, May, 2009.	0.5
3.8	E.F.O.R.T. Visiting Fellowship at the Hand Clinic, Windsor, UK, June 2009.	0.5
Вкупно		8

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	71.8
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	8
Вкупно	79,8

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Анастасика Попоска, претседател с.р.
2. Проф. д-р Михаел Груневски, член с.р.
3. Доц. д-р Златко Темелковски, член с.р.
4. Доц. д-р Зоран Божиновски, член с.р.
5. Доц. д-р Милан Самарциски, член с.р.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на доставените материјали и анализирајќи ја севкупната досегашна активност на кандидатите: ас.д-р Даниела Георгиева и д-р Марта Фотева, Рецензентската комисија констатира дека ас.д-р Даниела Георгиева во целост ги исполнува условите пропишани со Законот за високото образование за да биде избрана во звањето научен соработник. Рецензентската комисија му предлага на Наставно-научниот совет да ја избере ас.д-р Даниела Георгиева во звањето **НАУЧЕН СОРАБОТНИК** по предметот ортопедија на Катедрата за ортопедија на Медицинскиот факултет во Скопје.

Членови на Комисијата

1. Проф.д-р Анастасика Попоска, претседател с.р.
2. Проф.д-р Михаел Груневски, член с.р.
3. Доц.д-р Златко Темелковски, член с.р.
4. Доц.д-р Зоран Божиновски, член с.р.
5. Доц.д-р Милан Самарџиски, член с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАУЧЕН СОВЕТНИК ПО ПРЕДМЕТОТ ИНТЕРНА МЕДИЦИНА НА МЕДИЦИНСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 132 од Законот за високото образование ("Службен весник на Република Македонија" број 35/2008, 103/2008, 26/2009, 83/2009, 99/2009, 115/2010, 17/2011 и 51/2011), а во врска со членовите 42, 46 и 48 од Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје (Универзитетски гласник бр.173/2011), Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, на својата XV редовна седница одржана на 20.12.2012 година, донесе решение за формирање на Рецензентска комисија за избор на 1 научен советник по предметот интерна медицина во согласност со конкурсот од 28.11.2012 година, во состав:

1. проф.д-р Кочо Чакалароски
2. проф.д-р Бранислав Геровски
3. проф.д-р Мане Грличков
4. н.сов.д-р Јелена Максимовиќ
5. н.сов.д-р Лилјана Тозија

На конкурсот објавен во весниците "Дневник" и "Коха" од 28.11.2012 година, се пријави еден кандидат: в.н.сор. д-р Златица Димитријевиќ-Гошева, вработена во ЈЗУ Универзитетска клиника за алергологија и пулмологија во Скопје. По разгледувањето на приложената документација од кандидатката в. н. сор.д-р Златица Димитријевиќ-Гошева, Рецензентската комисија го доставува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

В. н.сор. д-р Златица Димитријевиќ-Гошева е родена 1958 година во Скопје. Основно и средно образование завршила во Скопје, со одличен успех. На Медицинскиот факултет во Скопје се запишала во 1976/77 година, а го завршила 1982 година со просек 9,00. Од мај 1983 година, в.н. сор. д-р Златица Димитријевиќ-Гошева е вработена на Клиниката за пулмологија и алергологија при Медицинскиот факултет во Скопје. Во октомври 1983 година се запишала на постдипломски студии. Специјализацијата по интерна медицина ја започнала во јули 1984 година, а специјалистичкиот испит го положила во април 1989 година. Како специјалист-интернист работела во Единицата за интензивна

респираторна нега. Од 1994 година е назначена за раководител на Отсекот за постинтензивна нега. Во септември 2000 година ја завршила супспецијализацијата во областа на пулмологијата и алергологијата. Од 1.3. 2008 година е назначена за раководител на Одделот за респираторни инфекции на ЈЗУ Универзитетска клиника за пулмологија и алергологија.

Наставно-образовна дејност

В. н. сор. д-р Златица Димитријевиќ-Гошева уште како лекар на специјализација, а потоа и како лекар-специјалист, активно учествува во изведувањето на практичната настава за студенти по медицина и стоматологија. Во октомври 1985 година била избрана за помлад асистент, а од 1991 година таа била избрана за асистент по предметот интерна медицина. Во 2003 година е избрана за научен соработник, а во 2008 за виш научен соработник по предметот интерна медицина. В.н.сор. д-р Златица Димитријевиќ-Гошева и понатаму активно учествува во изведувањето вежби за студенти по предметите: интерна медицина, клиничко испитување, ургентна медицина и фамилијарна медицина. Исто така, таа е ментор на студенти по клиничка практика. Во изминатиов мандатен период била ментор на 19 специјализанти по интерна медицина.

Научноистражувачка дејност

На Клиниката за пулмологија и алергологија активно учествува во научноистражувачката работа и има бројни научноистражувачки трудови, со кои учествувала на значајни конгреси во земјата и надвор од неа. Успешно ги завршила постдипломските студии и на 28.12.1993 година го одбрала магистерскиот труд со наслов "Значење на имунолошката реактивност кај пациенти со плеврален излив од различна етиологија" и со тоа се стекнала со академскиот степен магистер на медицина. Во 1998 година ја пријавила докторската дисертација со наслов "Маркери на инфламација – улога и значење при асмастичната болест", која успешно ја одбанила на 25 јуни 2002 година и со тоа се стекнала со академскиот степен доктор на медицински науки. Во изминатиов мандатен период била главен истражувач во меѓународен проект и учесник во три интернационални проекти. В. н. сор. д-р Златица Димитријевиќ-Гошева е активен учесник во меѓународни и национални конференции како автор на сопствени трудови кои ги презентирала, како и коавтор во бројни студии. Била предавач на стручни работилници и семинари. Во претходните избори на кандидатката рецензирани се 74 труда во билтените број: 455/а од 1985, бр.551/1991, бр.638/1995, бр.727/1999, бр.829/2003 и бр. 941/2008 година. За сегашниот избор во звање, за рецензија пријавени се 21 труд, кои се предложени во делот за научноистражувачка работа во образецот на Анекс 2.

Стручно-апликативна дејност

Дејности од поширок интерес

Во 1995 година д-р Златица Димитријевиќ-Гошева била избрана за генерален секретар на Македонското респираторно здружение, до април 2010 година. Во 1995 година таа станала член на Европската академија за алергологија и клиничка имунологија. Исто така, член е на Европското респираторно здружение. Заради нејзината стручна активност и работа наградена е со Благодарница и Диплома од МЛД. Од 2008 година, и денес се уште работи како раководител на Одделот за респираторни инфекции на клиниката. Во изминатиов период назначена е за претседател на Комисијата за DRG-имплементација. Од 31.12.2010 година ја врши функцијата претседател на Управниот одбор на ЈЗУ Универзитетска клиника за пулмологија и алергологија во Скопје. Била член на Организациониот одбор на 5-ти Конгрес на МРЗ и Клиниката за пулмологија и алергологија со меѓународно учество.

Оцена за наставните, научните и стручните остварувања на кандидатката

АНЕКС 2

ОБРАЗЕЦ КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО, НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Златица Методија Димитријевиќ-Гошева

**Институција: Медицински факултет- Скопје, ЈЗУ
Универзитетска клиника за пулмологија и алергологија**

Научна област: интерна медицина

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1	Одржување на вежби (лабораториски, клинички, аудиторски или изработка на семинарски труд)	
	1. Клинички вежби/интерна мед: 28 часа*10 сем*0,03 = 8.4	8,4
	2. Клинички испит: 9 часа*8 сем*0,03=2,16	2,16
	3. Ургентна мед./вежби/4 сем:12ч*0.03=0,36	0,36
	4. Стоматолози/интерна/вежби/3 сем: 57ч*0,03=1,71	1,71
	5. Фамилијарна медицина/вежби/2 сем: 36ч*0.03=1,08	1,08

2	Одржување на менторска настава за здравствена клиничка практика - 12 семестар/клиничка практика: 7 дена*8 часа= 56ч*0.06*10 =33,6	33,6
3	Консултации со студенти:20*0,002*10	0,4
4	Консултации со студенти во рамките на здравствена клиничка практика 6*0,2*10 сем	12
5	Ментор на специјалистичка работа 19 специјализанти/ во мандатен период	19
	Вкупно	78.71

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1	Учесник во меѓународен научен проект 1. Главен истражувач во 1 проект/5 поени Safety and efficacy of Sumamed therapy in the treatment of respiratory tract infections in adults and children: international, multicenter, non-comparative study Principal investigator (period 2007 – 2009) 2. Учесник во 3 проекти/3*5=15 - International study BUSAL-III-08-1 as sub-investigator in the period of Nov 2008 to Dec 2009 (Newsletter No 5) - International study BUSAL-II-08-1 as sub-investigator in the period of May 2010 to April 2011 - International study HZC113782 as sub-investigator which is ongoing since August 2011.	5 15
2	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/ стручно списание 1. Јанева Е., Ѓорчев А., Гошева З., Димитријевска Д., Здравеска М., Тодевски Д. Арбутина С. Астма и бременост – приказ на случај Македонски медицински преглед, 2012:66(2)116–122 60% од 4 поени 2. Јанева Е., Ѓорчев А., Гошева З., Димитријевска Д., Здравеска М., Тодевски Д. Арбутина С., Бесими Ф. Контролирана астма во тек на бременост Medicus 2012, Vol.17(2):197-201	2,4 2,4
3	Учество на научен/стручен собир со реферат-постер 1. Goseva Z., Gjorcev A., Dimitrievska D., Dokic D., Arsovska Z. Markers of inflammation and airway responses to allergen in asthmatic patients Eur Resp J, Oct 2008,	4*0,5=2,0

	Abstract book: Proceedings pp.196s 2. Goseva Z., Gjorcev A., Dokic D., Pejkovska S. Analysis of T-cell subsets before and after the treatment of patients with asthma 5th Balkan Congress of Allergology and Clinical Immunology, Oct.2008, of Book abstracts: Abstract P-7 3. Goseva Z., Gjorcev A., Arsovski Z., Arbutina S., Janeva E. Monitoring of inflammation in asthmatics versus patients with COPD, International Journal on immunorehabilitation, April 2010; Vol.12, No 1, Proceedings pp 56 4. Гошева З., Ѓорчев А., Каева Б., Арсовски З., Арбутина С., Јанева Е., Исмаили И. Т-клеточни субпопулации како можни монитори на третманот на пациенти со астма, 5-ти Конгрес на МРЗ, 2012, Книга на абстракти стр.87	
4	Апстракти објавени во зборник на конференција - меѓународна 1. Gjorcev A., Dimitrievska D., Zdraveska M., Goseva Z., Todevski D., Arbutina S. Education of patients in the Center of asthma improve asthma management, Allergy 2008: Supplement 88, Vol.63-299 2. Goseva Z., Gjorcev A., Dimitrievska D., Dokic D., Arsovski Z. Markers of inflammation and airway responses to allergen in asthmatic patients. Eur Resp J, Oct 2008, Abstract book: Proceedings pp.196s 3. Pejkovska S., Dimitrievska D., Dokic D., Goseva Z., Arbutina S., Karkinski D. Oropharyngeal candidiasis with dry-powdered budesonide 800 mcg/day versus 400 mcg/day. 5 th Balkan Congress of Allergology and Clinical Immunology, Oct.2008, Book of abstracts: Abstract P-13 4. Goseva Z., Gjorcev A., Dokic D., Pejkovska S. Analysis of T-cell subsets before and after the treatment of patients with asthma. 5 th Balkan Congress of Allergology and Clinical Immunology, Oct.2008, Book of abstracts: Abstract P-7 5. Arbutina S., Dimitrievska D., Dokic D., Goseva Z., Pejkovska S., Karkinski D. Role of inhaled corticosteroids in control of mild asthma in patients allergic to Linden pollen. 5th Balkan Congress of Allergology and Clinical Immunology, Oct.2008, Book of abstracts: Abstract P-12 6. Arsovski Z., Goseva Z., Stefanovski T. The effect of inhaled beclomethason dipropionate (BDP) versus budesonide (B) in asthmatic patients 5 th Congress of International Union against Tuberculosis and Lung Disease, May 2009, Abstract book: abstract P48 7. Goseva Z., Gjorcev A., Arsovski Z., Arbutina S., Janeva E. Monitoring of inflammation in asthmatics versus patients with COPD	11*1=11

	International Journal on immunorehabilitation, April 2010; Vol.12, No 1, Proceedings pp 56 8. Arsovski Z., Kaeva B., Gavrilovski M., Goseva Z., Pejkovska S., Arbutina S., Demiri F. Smoking and carotid atherosclerosis Eur Resp J, Sep.2010; Abstracts: E2059 9. Arbutina S., Goseva Z., Arsovski Z., Busljetic K., Pejkovska S., Dimitrievska D. Viral infection in adult hospitalized with community acquired pneumonia Eur Resp J, Sep.2010; Abstracts:P2980 10. Pejkovska S., Breskovska G., Goseva Z., Arbutina S., Busljetic K., Arsovski Z. Anti-protease defences and airway inflammation during treatment of an acute exacerbation of COPD, Eur Resp J, Sep.2010; Abstracts:E316 11. Janeva E., Gjorcev A., Dimitrievska D., Zdraveska M., Todevski D., Goseva Z., Arbutina S. Skin or blood allergy test in asthma? ECACI Jun 2012, Abstracts No 595	
5.	Апстракти објавени во зборник на конференција - национална 1. Арсовски З., Бушлетиќ К., Гавриловски М., Каева Б., Глигоровски Љ., Гошева З. Изменет терапевтски одговор кон кортикостероиди кај пушачи со астма, 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012. Книга на апстракти стр.30 2. Gjorcev A., Janeva E., Goseva Z., Dimitrievska D., Zdraveska M., Todevski D., Arbutina S. Akutna respiratorna insuficiencija kaj Status asthmaticus 5-ti Kongres na MRZ, Sep.2012: Abstract book, str.40 3. Лекување на пневмонија стекната во заедница Гошева З. (пленарно предавање) 5-ти Конгрес на МРЗ, 2012, Кника на апстракти стр.37 4. Јанева Е., Ѓорчев А., Димитриевска Д., Здравеска М., Гошева З., Тодевски Д., Арбутина С. Скала за степенот на диспнеата и објективните параметри на белодробната опструкција кај пациенти со ХОББ 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012. Кника на апстракти стр.70 5. Ѓорчев А., Јанева Е., Гошева З. Што е ново во астмологијата? 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012. Кника на абстракти стр.28 6. Гошева З., Ѓорчев А., Каева Б., Арсовски З., Арбутина С., Јанева Е., Исмаили И. Т-клеточни суппопулации како можни монитори на третманот на пациенти со астма 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012	8*0,5=4

	Кника на апстракти стр.87 7. Јанева Е., Ѓорчев А., Димитријевска Д., Здравеска М., Гошева З., Тодевски Д., Арбутина С. Корелацијата помеѓу Body mass index – BMI и тежината на астмата кај возрасната популација 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012. Кника на апстракти стр.89 8. Арбутина С., Пејковска С., Каркински Д., Јанева Е., Гошева З. Најчести причини за хронична непродуктивна кашлица 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012, Кника на апстракти стр.108	
6	Секциско предавање на научен стручен собир 8*1=8 1. Предавач на 6 работилници за респираторни инфекции/6 поени Респираторни инфекции кај возрасни пациенти/предавач на 6 работилници 2011 (Куманово, Тетово, Штип, Битола, Охрид, Велес) 6*1 2. Предавач на 2 семинара/2 поени Symbicort in treatment of asthma and COPD Предавач 31.01.2012, Скопје/1 поен Контрола на астма-достиген предизвик Предавач, 14.11.2012, Скопје/1 поен	6*1 2*1 8
7	Пленарно предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество 1. Лекување на пневмонија стекната во заедница Гошева З. (пленарно предавање) 5-ти Конгрес на МРЗ, сеп. 2012, Книга на апстракти/37	3
Вкупно		52.8

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
Дејности од поширок интерес		
1.	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	
	1. Генерален секретар на МРЗ до 2010 г.	0,5
	2. Член на Организациониот одбор на 5-ти Конгрес на МРЗ, септември 2012 год.	0,5
2.	Награда за научни постигнувања од струкова организација	3
	- Благодарница	
	- Диплома	3
3.	Раководител на внатрешна организациона единица	

	1. Раководител на Оддел за респираторни инфекции	3
	Учество во комисији и тела на државни и други органи	
	1. Претседател на Управен одбор на ЈЗУ Универзитетска клиника за пулмологија и алергологија/1 поен	1
	2. Претседател на Комисија за DRG-имплементација / 1 поен	1
		2
		12,0
	Вкупно	

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	78.71
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	52.8
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	/
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	12,0
Вкупно	143,51

Членови на комисијата:

1. Проф. д-р Кочо Чакалароски,
претседател, с.р.
2. Проф. д-р Бранислав Геровски
член, с.р.
3. Проф. д-р Мане Грличков
член, с.р.
4. Н.сов. д-р Јелена Максимовиќ
член, с.р.
5. Н.сов. д-р Лилјана Тозија
член, с.р.

Заклучок

Комисијата опстојно, детално и внимателно ја разгледа целокупната приложена документација за рецензија од кандидатката и направи увид во сите релевантни податоци важни за изборот на наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања, согласно со Правилникот за критериумите и постапката за избор во звања на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје.

Комисијата има чест и задоволство да констатира дека кандидатката формалноправно ги исполнува условите предвидени со конкурсот за избор на еден научен советник по предметот интерна медицина.

Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет при Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје, да донесе одлука за унапредување во звањето научен советник по предметот интерна медицина на в. н. соработник д-р Златица Димитријевиќ-Гошева и го моли Наставно-научниот совет на Медицинскиот факултет за понатамошна постапка.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Кочо Чакалароски,
претседател, с.р.
2. Проф. д-р Бранислав Геровски
член, с.р.
3. Проф. д-р Мане Грличков
член, с.р.
4. Н.сов. д-р Јелена Максимовиќ
член, с.р.
5. Н.сов. д-р Лилјана Тозија
член, с.р.

РЕФЕРАТ
ЗА ИЗБОР НА ПОМЛАД АСИСТЕНТ ЗА ПРЕДМЕТИ ОД ОБЛАСТА НА
ПСИХОЛОГИЈАТА, НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ПРИ
УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

Во врска со распишаниот конкурс, објавен во весникот Дневник на 24.11.2012 година, за избор на еден помлад асистент за предмети од областа на психологијата, Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на својата 33. редовна седница одржана на 19.XII 2012 година, определи Комисија во состав: *проф. д-р Виолејџа Арнаудова, проф. д-р Елена Ачковска Лешковска и доц. д-р Ојнен Сјасовски.*

По направената анализа на пристигнатите материјали, Рецензентската комисија на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Комисијата утврди дека на распишаниот конкурс се пријавија шест кандидати: *м-р Мајда Јошевска, м-р Маја Корубин, м-р Калина Сошироска Иваноска, м-р Ана Стојанов, м-р Филип Сулејманов и Виктор Пејров.*

Кандидатката **м-р Мајда Јошевска** е родена на 12.4.1985 година. Студиите на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје ги завршила во 2009 година со просечен успех 9,42. Во 2012 се стекнала со звањето магистер на филозофски науки, на Универзитетот во Кембриџ (академска програма: Истражувачки методи во образованието), како стипендист од Фондацијата REXIM и Overseas Trust. На Институтот за психологија (октомври 2008 – јуни 2009) била ангажирана како демонстратор по предметите: методологија на истражувања во психологијата и објективни тестови на знаење. Во изминатиот период, кандидатката била работно ангажирана како: координатор за истражување и соработник во три студии поврзани со образованието; била проектен координатор во Фондација за образовни и културни иницијативи-Чекор по чекор –за активности во врска со менторството на наставниците, работела како волонтер во ЦС Глобал, била соработник во студијата на УНИЦЕФ за состојбата на жената Ромка во РМ, била теренски истражувач на студија на УНИЦЕФ за инклузивноста во македонските основни училишта, асистент на тренингот за наставници за изработување на објективни тестови на знаење, тим-лидер за теренско истражување (употреба на ИКТ во училиштата во РМ), обучувач на наставниците од областа образование за социјална правда (ФИООМ), асистент на проектот на Владата на РМ за подготвување на објективни тестови на знаење, асистент на завршно истражување на ефектите од Проектот за средно образование и проектен асистент на Иницијатива за мир и демократија (Фридрих Еберт).

Во рамките на своето **стручно усовршување** (учество на работилници и семинари), м-р Мајда Јошевска ги посетувала курсевите: Социјална политика и социологија; Алтернативи на насилство (основен и напреден курс); Преку читање и пишување до критичко мислење; семинар од аналитичка психологија; Мониторинг и евалуација; Управување со човечки ресурси; Унапредување на образованието по математика и наука; Истражувачки наоди за раниот детски развој (УНИЦЕФ). Кандидатката учествувала на две меѓународни конференции: за формативно оценување и за промени во академската и наставничката професија. М-р Мајда Јошевска има прифатен труд за објавување во списанието „Teacher Leadership Journal“.

Врз основа на приложената документација се констатира дека кандидатката ја користи програмата Microsoft Office, SPSS, точно го користи англискиот јазик и солидно го познава германскиот јазик (средно ниво).

Кандидатката **м-р Маја Корубин** е родена на 8.5.1979 година. Студиите на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје ги завршила во 2005 година, со просечен успех 9,13. Во 2010 година се стекнала со звањето магистер на психолошки науки (насока: психологија на личноста), на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје, со просечен успех 9.00. На истиот Институт кандидатката пријави тема за изработка на докторска дисертација. Во изминатиот период била анагажирана како предавач на високообразовната институција Меѓународен славјански институт „Г.Р Державин“ (2006-2010) и на Њујорк универзитетот во Скопје (2007/08). Кандидатката има работно искуство како: раководител на Одделение за обука на обучувачи и наставници, личен развој и професионална ориентација (Центар за образование на возрасни, МОН, од јуни 2009---), била предавач (на три предмети во периодот 2006-2010) на Меѓународниот славјански институт „Г.Р Державин“, работела како портпарол и советник за односи со јавноста при МОН (2008-2009) и како координатор и советник на СОС-телефон (МЕЃАШИ, 2004-2006).

Во изминатиот период м-р Маја Корубин водела повеќе видови обуки, како на пример, обука за изработка на програми за неформално образование, обука за развивање програми за образование, обука за советници за образование, обука за изработка на програми за образование на возрасните. Во текот на обуките била поттикнувач на работилници (Алтернативи на насилство), реализатор на фокус групи (МЦМС), а посетувала и обука за гешталт-психотерапија (европски лиценциран гешталт-психотерапевт) и трансакциона анализа. Кандидатката учествувала на повеќе од 30 обуки и семинари од областа на гешталт-психотерапијата и др.правци и реализирала повеќе студиски посети поврзани со обуки за развој на програми за образование на возрасни. Таа има објавено три труда (во Зборник од Гешталт-конгрес во РМ, во Зборник на Меѓународниот славјански институт), 3 скрипти за интерна употреба, повеќе од 10-тина статии и 40-тина текстови во дневниот печат.

М-р Маја Корубин учествувала во реализацијата на следниве **проекти**: Европски форум, Грундтвиг проект, ИТФ-проект, Дијагноза и процена на клиентот, УНДП-проект за изготвување Прирачник за верификација и изработка на програми за образование на возрасни, меѓународни проекти од областа на

градење и унапредување на системот на неформално образование во рамките на ИПА-фондовите, УНДП; ДВВ и др. Врз основа на документацијата може да се констатира дека кандидатката ги применува Microsoft Office, SPSS, Statistica, а покажува и солидно познавање на англискиот јазик (6. степен).

М-р Калина Сотироска Иваноска е родена на 13.1.1982 година. Студиите на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје ги завршила во 2005 година, со просечен успех 9,27. Во 2011 година се стекнала со звањето магистер на психолошки науки (насока: организациска психологија), на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје (со просечен успех 9,16). На истиот Институт кандидатката пријави тема за изработка на докторска дисертација. Во изминатиот период, м-р Калина Сотироска Иваноска работела како тест-администратор и евалуатор на проектот за средно образование (SEA); модератор, предавач во основни и средни училишта, а волонтерски работела и на категоризација, советување и психодијагностика, како и со хронично болни деца.

Стручното усовршување на м-р Калина Сотироска Иваноска во изминатиот период е поврзано со вклученост во следниве обуки: Биофидбек-неурофидбек; Улогата и функцијата на социодрамата; Едукација за психотерапија и личен развој; Палијативна нега; Алтернативи на насилство. Кандидатката исто така учествувала на семинари и конгреси како што се следните: Научно-стручен собир на психолозите на Србија; Интернационален собир на млади психолози и научници (Благоевград), Белградска отворена школа (психологијата и политиката), Вредносни ориентации на младите (Србија), Процесот на европска трансформација и општеството, Театар за тебе (Скопје), Трет конгрес на психијатри (РМ), Детство и траума (Сараево), Ментално здравје и родова еднаквост (Евро Балкан). М-р Калина Сотироска Иваноска има објавено 5 труда во меѓународни списанија (2 авторски и 3 коавторски), сите од областа на психологијата на трудот и организациската психологија.

Кандидатката **м-р Ана Стојанов** е родена на 18.8.1983 година. Студиите на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје ги завршила во 2007 година, со просечен успех 9,76. Во 2009 година се стекнала со звањето **магистер по образование** од областа на психологијата, на Универзитетот Кембриџ, Факултет за образование, област: психологија. Во текот на нејзиното работење работела како волонтер во невладината организација „Сончогледи“ (работа со ромски деца на нивните нумерички вештини и развој на нивната писменост). Во 2006 година била вработена во СЕА-проект како асистент за стручно усовршување на наставниците, а од 2008 год. работи како координатор на истиот проект.

Во врска со своето **стручно усовршување** (учество на работилници и семинари) кандидатката има доставено сертификат за посета на семинар од областа на Гешталт-терапијата. Евидентно е дека м-р Ана Стојанов има **објавено** повеќе трудови, кои би можеле да се категоризираат во три групи: А. трудови објавени во списанија индексирано во светски признати датотеки и списанија со

фактор на влијанија (3), Б. трудови објавени во списанија со меѓународен уредувачки одбор (3) и В. трудови презентирани на научни конференции или конгреси (6). Објавените трудови се од различни области на психологијата (социјална психологија, педагошка психологија, психологија на личноста, развојна психологија). Кандидатката има солидни познавања од методологијата на истражување во општествените науки, а применува и Microsoft Office, Internet Explorer, Power Point, EXCELL, а од статистичките пакети го применува SPSS. Од странските јазици течно го говори англискиот јазик, а има познавање на германскиот и основно познавање на францускиот јазик. Од 2009 година кандидатката е член на Британското психолошко друштво (British Psychological Society).

Кандидатот **м-р Филип Сулејманов** е роден на 5.5.1986 година. Студиите на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје ги завршил во 2009 година, со просечен успех 8,86. Во 2012 година се стекнал со звањето магистер на психолошки науки (насока: општа психологија), на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје (со просечен успех 8,75). Во текот на постдипломските студии бил ангажиран како демонстратор на Институтот за психологија за реализирање на вежбите по предметите: општа психологија, перцепција, емоции и мотивација. Покрај ова наставно искуство, м-р Филип Сулејманов работел и како професор по психологија (јануари 2012-јуни 2012) во Англо-американското училиште во Скопје. За време на додипломските студии (април, 2009) тој бил во студентска посета на Middlesex University, London, на Институтот за психологија преку TEMPUS-програмата за размена на студенти. Во септември 2009 година бил дел од истражувачкиот тим на асоцијацијата XEPA.

Во текот на постдипломските студии има објавено еден коавторски труд (Поврзаност помеѓу стилите на хумор и социјалната и емоционалната осаменост), а во моментот е во печат уште еден труд (Arousal seeking and liberal thinking Style as Predictors of humor structure appreciation) во Journal of Motivation, Emotion and Personality: Reversal Theory Studies. Исто така, м-р Филип Сулејманов е во постојан контакт со членовите на Reversal Theory Society, во однос на новините и примената на оваа теорија. Во својата документација, м-р Филип Сулејманов има доставено и сертификат CEF C1 за нивото на усвоеност на англискиот јазик.

Кандидатот **Виктор Петров** е роден на 12.9.1985 година. Студиите на Институтот за психологија при Филозофскиот факултет во Скопје ги завршил во 2008 година (со просечен успех 9,16). Кандидатот е демонстратор на Институтот за психологија на предмети од областа на психологија на личноста, и е студент на вториот циклус студии на истиот Институт.

ПРЕДЛОГ И ЗАКЛУЧОК

По направената анализа на пристигнатите материјали, Рецензентската комисија констатира дека кандидатат **Виктор Пејров** не ги исполнува условите предвидени со Законот за високото образование за избор во звањето помлад асистент бидејќи не е исполнет условот да биде магистер. И покрај богатата биографија на кандидатката **м-р Мајда Јошевска**, Комисијата констатира дека нејзината магистратура е од областа на образованието, а не од областа на психологијата. По темелно направената анализа на пристигнатите материјали за другите четири кандидати: **м-р Маја Корубин**, **м-р Калина Сошироска Иваноска**, **м-р Ана Сшојанов** и **м-р Филип Сулејманов**, Комисијата констатира дека сите тие се млади и успешни во имплементирањето на стекнатите компетенции на двата циклуса од своето образование во областа на психологијата. Имајќи ги предвид наведените карактеристики, Комисијата му даде предност на **м-р Филип Сулејманов** за избор за помлад асистент на Институтот за психологија за група предмети, бидејќи во текот на своето работење како демонстратор на Институтот за психологија тој покажа максимална одговорност кон поставените задачи, лојалност кон претпоставените, подготвеност за тимска работа и способност за интеракција во работата со студенти.

КОМИСИЈА

Проф. д-р Виолета Арнаудова, с.р.
 Проф. д-р Елена Ачковска Лешковска, с.р.
 Доц. д-р Огнен Спасовски, с.р.

18.2.2013

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „МОДЕЛИ НА РЕГУЛАЦИЈА НА МОНОПОЛСКОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА ПАЗАРОТ“, ОД М-Р ДАНИЕЛА МАМУЧЕВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

На седницата на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, одржана на 25.1.2013 година, бевме назначени за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација „Модели на регулација на монополското однесување на пазарот“, поднесена од кандидатката м-р Даниела Мамучевска (Одлука бр. 0202-139/2 од 30.1.2013 година).

По прочитувањето на докторската дисертација, Комисијата до Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. ПРИКАЗ НА СОДРЖИНАТА НА ДОКТОРСКИОТ ТРУД

Докторската дисертација на кандидатката м-р Даниела Мамучевска претставува самостојно изработен труд, презентира на 311 страници, од кои 292 страници основен текст, придружен со 26 табели, 5 слики, 9 графикони, многу математички изрази и 17 страници користена литература. Докторската дисертација е проверена преку електронскиот систем за плагијати и регистрира 1,75% совпаѓање со други трудови.

Композицијата на трудот ја чинат шест целини, и тоа:

Воведни напомени (стр.13- стр. 23);

Прв дел: Пазарниот неуспех и потребата од регулација на монополската моќ на пазарот (стр.24- стр.82);

Втор дел: Улогата на економскиот пристап во анализата на одделните видови на монополско однесување и нивниот третман во политиката за заштита на конкуренцијата на САД и на ЕУ(стр.83- стр.227);

Трет дел: Евалуација на ефектите од примената на политиката за заштита на конкуренцијата (стр. 228 – стр. 254);

Четврти дел: Политиката за заштита на конкуренцијата во Република Македонија (стр. 255- стр. 278);

Заклучни согледувања (стр.279 – стр. 293).

Во **Воведни напомени**, кандидатката м-р Даниела Мамучевска ја потенцира актуелноста на проблематиката која е предмет на проучување на докторската дисертација. Притоа, таа се повикува на фактот дека во

последните три децении расте улогата на институциите за заштита на конкуренцијата во развиените пазарни економии, не заборавајќи да нотира дека ограничувањето на конкуренцијата, односно злоупотребата на доминантната позиција на пазарот се проблеми кои се регистрираат не само во национални, туку и во меѓународни рамки. На овие проблеми не се имуни ниту транзиционите економии воопшто, па во тој контекст ниту Р. Македонија посебно, со право ќе забележи кандидатката. Своите воведни напомени, м-р Мамучевска ги исползувала и за дефинирање на политиката за заштита на конкуренцијата, како сет од политики и закони за очување на пазарната конкуренција. Во целите на политиката за заштита на конкуренцијата, м-р Даниела Мамучевска опсервира и одраз на одредени историски и општествени околности, па оттука и се залага за јасно определени принципи и критериуми, насочени кон нејзино адекватно дизајнирање, а во функција на избегнување на периодите кога таа се занемарува или потчинува на други макроекономски цели (случаи забележани во практиката). Во современите услови на глобализација, кандидатката м-р Даниела Мамучевска смета дека конзистентноста на политиката за заштита на конкуренцијата не би требала да се доведува во прашање, а главниот предуслов за тоа, таа го наоѓа во инсталирањето на економскиот пристап при физиономирањето на политиката за заштита на конкуренцијата, т.е. во апликацијата на методите и моделите на економската анализа. Со нив, акцентира кандидатката, би се овозможила стандардизација во аплицирањето на антимонополската регулатива од една, како и нејзина транспарентност од друга страна, а во функција на зголемување на кредибилитетот на носителите на оваа политика, односно во насока на намалување на неизвесноста на деловното окружување. М-р Мамучевска ги припишува следните атрибути на модерната антимонополска политика: современост и развојна ориентираност, фундираност врз економско-теориски и научно – аналитички основи, транспарентност и кредибилност, перманентност во евалуацијата на антиконкурентските ефекти, критериумска унифицираност (соодветни стандарди и принципи).

Водена од ваквите размисли, м-р Даниела Мамучевска својата докторска дисертација ја карактеризира како „обид за поцелисходно проучување на основните тенденции во теорискиот развој и практичната примена на моделите за анализа на монополското однесување на фирмите на пазарот кои се применуваат во антимонополската практика на развиените пазарни економии на САД и на ЕУ“, а кон кои треба да конвергира и Р. Македонија. Составен дел на воведните напомени се и искажувањата на кандидатката м-р Мамучевска, за предметот, целите, методологијата, актуелноста, научниот придонес и планот на изложување на материјата во докторската дисертација – вообичаени за секој кандидат кој претендира за докторска титула.

Во првиот дел на дисертацијата - Пазарниот неуспех и потребата од регулација на монополската моќ на пазарот, м-р

Мамучевска најнапред се осврнува на домените на пазарниот неуспех и потребата од регулација и контрола на монополското однесување на фирмите на пазарот. Потоа, таа своето внимание го задржува на историскиот развој на политиката за заштита на конкуренцијата, како и на дефинирањето на нејзините цели. Посебен простор во овој дел на докторската дисертација кандидатката м-р Мамучевска посветува на дилемата, присутна меѓу теоретичарите, односно практичарите, за изборот на економскиот стандард кој треба да најде своја примена во оцената на потребата од интервенција на институциите надлежни за заштита на конкуренцијата. Кандидатката м-р Даниела Мамучевска во продолжение се концентрирала на разработката на економските парадигми и нивната улога во оформувањето на политиката за заштита на конкуренцијата. Притоа, подетално таа се задржува на концепциите на харвардската школа, чикашката школа и постчикашката школа, т.е. на нивните импликации врз развојот и апликацијата на политиката за заштита на конкуренцијата. Кандидатката м-р Мамучевска, во првиот дел од својата докторска дисертација, не пропуштила да се впушти и во анализата на trade-off односите меѓу пазарната моќ и економската ефикасност. На крајот од првиот дел на својата докторска дисертација, кандидатката м-р Даниела Мамучевска ги извлекува парцијалните заклучоци кои ја тангираат проблематиката на овој дел, што е посебно за одбележување. Во нив, таа децидно го искажува својот став и врз основа на логичко-последични, односно аналитичко-критички пристапи завзема страна сеедно дали се во прашање теориски или практични дилеми. Така постапува во случајот на потрошувачкиот вишок како најприфатлив стандард во врска со политиката за заштита на конкуренцијата, но и во случајот на парадигмите нудејќи нивна комбинација, а не поединечна примена.

На вториот дел од докторатот - **Улогата на економскиот пристап во анализата на одделните видови на монополско однесување и нивниот третман во политиката за заштита на конкуренцијата на САД и на ЕУ**, кандидатката м-р Мамучевска му дава приоритетно значење, т.е. тој го чини јадрото, сржта на приложената докторска дисертација. Во прилог на ова сведочи и фактот дека токму на овој дел му е посветен најголем простор во докторскиот труд. Овој дел на трудот, м-р Мамучевска го дезагрегирала на четири поглавја, преку кои de facto ги обработува фазите во спроведувањето на антитрустовската анализа.

Во првото поглавје на вториот дел на докторатот – **Императивот за воведување на економската анализа во примената на регулативата за заштита на конкуренцијата**, м-р Даниела Мамучевска ја елаборира потребата за развој и примена на конзистентна методологија за анализа на монополското однесување на пазарот. По мислењето на кандидатката, „со методологијата треба да се понудат квантитативни критериуми и насоки во оценувањето на ефектите од монополското однесување на фирмите“. Целта на употребата на економскиот пристап, со право наведува м-р Мамучевска, е да овозможи

доследна примена на антитрустовската регулатива, односно интенцијата е фирмите кои од неа отстапуваат да бидат санкционирани, а во функција на очување на конкуренцијата, т.е. незагрозување на благосостојбата.

Во второто поглавје на вториот дел на докторатот – **Дефинирање на релевантниот пазар и одредување на монополската моќ**, кандидатката м-р Мамучевска ги разработува постапките преку кои се утврдува релевантниот антитрустовски пазар. Меѓу другото, оваа задача ја чини првата, најсложената и најважната фаза од антитрустовската анализа, бидејќи со неа се потврдува потребата од санкционирање или несанкционирање на одредена фирма или фирми според пазарното однесување, наведува таа. Во ова поглавје на вториот дел кандидатката м-р Даниела Мамучевска конкретно ги разработува SSNIP-тестот, т.е. тестот за 'хипотетички монополист' и методот за критична загуба од можноста за профитабилно зголемување на цената на производот/услугата, односно ги утврдува критериумите за дефинирање на релевантниот антитрустовски пазар. Во продолжените, м-р Мамучевска навлегува во следната фаза од антитрустовската анализа со која се утврдува монополската моќ на фирмите, за да се задржи врз анализата на директниот и индиректниот пристап во оцената на таа моќ.

Третото поглавје на вториот дел на докторатот – **Примена на економскиот пристап во анализата на одделните видови на монополско однесување**, м-р Даниела Мамучевска го посветува на примената на економскиот пристап во анализата на одделните видови на монополско однесување во антитрустовската практика на САД и на ЕУ. Тука, кандидатката подетално ги илустрира формите на регулација при: картелското однесување на фирмите и разните видови на вертикални договори за соработка, злоупотребата на доминантната позиција на релевантниот пазар од страна на фирмата или на фирмите; контролата на спојувањата меѓу фирмите вклучувајќи ги и заедничките вложувања (joint ventures), компарирајќи ја антимонополската регулација на САД vs онаа на ЕУ.

Четвртото поглавје на вториот дел на докторатот – **Методи за пресметка на паричната казна од монополското однесување на пазарот**, м-р Даниела Мамучевска го посветува на методите за пресметка на паричните казни за фирмите, а заради монополското однесување на пазарот, односно заради непочитување на регулативата за заштита на конкуренцијата. Ова последно поглавје на вториот дел, кандидатката го завршува со развивање на шемата на потребни чекори кои надлежните институции треба да ги применуваат во спроведувањето на антитрустовската анализа. М-р Даниела Мамучевска, аналогно на првиот дел, така и на крајот од вториот дел на својот докторат, извлекува парцијални заклучоци за проблематиката која тој ја третира. Преку нив, м-р Мамучевска во вториот дел на трудот се легитимира како бескомпромисен поборник на економскиот пристап во имплементацијата на антитрустовската

регулатива, како поддржувач на транспарентната методологија во економските анализи на антитрустовското дејствување, како застапувач на каузалниот пристап во апликацијата на методите со кои се детектира неконкурентното однесување и како пропагатор на ставот дека ниту еден чекор (фаза), од можните пет, во синџирот на економската антимонополска анализа, не смее да биде прескокнат.

Третиот дел на докторатот - **Евалуација на ефектите од примената на политиката за заштита на конкуренцијата**, кандидатката м-р Мамучевска го започнува со убедувањето дека апликацијата на економскиот пристап во регулацијата за заштита на конкуренцијата неминовно мора да е следен со мерење на економските ефекти од нејзиното опстојување во практиката. Само така, смета кандидатката, може да се оцени придонесот на политиката за заштита на конкуренцијата, односно таа да се исползува во развојни цели. Консеквентно, во овој дел на докторскиот труд таа ги разработува методите за евалуација на ефектите од примената на политиката против ограничувањето на конкуренцијата, доведувајќи го изборот на методологијата во врска со стандардите кои ги користи во антитрустовската анализа. М-р Даниела Мамучевска, во составот на овој дел од докторскиот труд, ги сместува и прашањата околу дометот на успехот, односно неуспехот на антимонополската политика, за да апострофира дека во сегашните услови на глобализација таа политика е исправена пред предизвиците од конвергенција на националните регулативи за заштита на конкуренцијата, т.е. пред императивите за синхронизирање на потребните минимум стандарди и принципи во нејзината примена, како и во санкционирањето на антиконкурентското однесување на фирмите на меѓународно ниво. Третиот дел, како и претходните, исто така финишира со парцијални заклучоци каде што м-р Мамучевска децидно ги презентира своите мислења, препораки и критички опсервации. Ќе споменеме само некои: евалуацијата на ефектите од политиката за заштита на конкуренцијата повлекува повеќе позитивни реперкусии; алгоритмот на методологијата за евалуирање на ефектите се состои од три чекори; евалуацијата на ефектите укажува дека не секогаш ефектите се позитивни во сите сегменти на примена на антимонополската регулација; конвергенцијата на политиката за заштита на конкуренцијата полесно се постигнува во рамките на регионалните блокови итн.

Четвртиот дел на докторскиот труд - **Политиката за заштита на конкуренцијата во Република Македонија**, м-р Даниела Мамучевска го започнува со краток вовед – еден вид на приказ, во кој таксативно набројува што ќе проучува во него, како што тоа впрочем го прави и во сите претходни делови (првиот, вториот, третиот) на својата докторска дисертација. Со тенденција на теориските и практичните решенија а ргоро политиката за заштита на конкуренцијата воопшто, односно на оние на САД и на ЕУ посебно, да ги тестира на примерот на Р.Македонија, м-р Мамучевска овој дел на трудот го насочува кон анализа на развојот на

регулативата за заштита на конкуренцијата и кон нејзината примена во Р. Македонија. Со релативно скромната документационо – информационо база врзана за оваа проблематика во македонски услови, таа успева да ги нотира достигнувањата, проблемите и недостатоците на антимонополската регулатива на домашен терен, да најде многу пропусти во примената на истата, па оттука и да понуди препораки за нејзино конзистентно приближување до онаа на ЕУ. Овој четврти дел од докторската дисертација, исто така не е лишен од парцијалните заклучоци, присутни и кај другите делови. М-р Даниела Мамучевска во врска со политиката за заштита на конкуренцијата во Р. Македонија го заклучува следното: оваа политика од формален аспект е потполно усогласена со онаа на ЕУ; нејзината примена во практиката сепак покажува скромни резултати; економскиот пристап во случаите на анализирање на монополското однесување на македонските фирми воопшто не е присутен и сл. Значи и во овој дел, кандидатката м-р Мамучевска, во рамките на статистичките лимити, не отстапува од својата вообичаена практика врз основа на скенирање на состојбата да заземе објективен, но и критички став кон нештата кои ги проучува.

Во **Заклучните согледувања**, м-р Даниела Мамучевска своите парцијални заклучоци, резултат на примената на индуктивниот метод кај секој од деловите на својата докторска дисертација, повторно ги наведува во функција на нивно дедуцирање, т.е. во функција на нивно синтетизирање во неколку генерални, базични, општи заклучоци кои презентирани во скратена форма би биле:

- неспорен е фактот дека активното регулирање на монополското однесување е императив компатибилен со современата констелација на пазарот, па оттука и потребата од егзистирање на конзистентна политика за заштита на конкуренцијата, т.е. политика со јасно дефинирани цели;
 - политиката за заштита на конкуренцијата ќе е комплементарна со антитрустовската регулатива само во случај на претходно дефинирана методолошка рамка за анализа и проценка на ефектите од пазарното однесување на фирмите, како симбиоза од теориски, квантитативни модели и квалитативни методи;
 - методолошката рамка треба да се експонира како множество од активности компонирани во пет чекори (фази);
 - перманентна евалуација на политиката за заштита на конкуренцијата во кореспонденција со стандардно дефинирана методологија базирана на три чекори (фази);
 - Република Македонија алармантно толерира монополско однесување во земјата, судејќи според оценките на меѓународната заедница.
- Секој од наведените генерални заклучоци е плод на ризница од парцијални заклучоци, аргументирани, документирани, тествирани, детектирани и евалуирани на страниците на овој докторат, за кој м-р Даниела Мамучевска консултирала огромен фонд на најнова литература, вложила многу труд и жртвувала многу време. Затоа и можела да даде свои препораки, сугестии, согледувања, забелешки и критики со кои овој

докторат навистина обилува, како во поединечните делови, така и во целина, па респективно и во заклучните согледувања, како финиш на амбициозната задача која си ја поставила, избирајќи ја наведената тема како поле за свои теориско-емпириски истражувања.

II. МИСЛЕЊЕ И ПРЕДЛОГ ЗА ДОКТОРСКИОТ ТРУД

Докторската дисертација на кандидатката **м-р Даниела Мамучевска**, на тема **Модели на регулација на монополското однесување на пазарот**, без сомнение, истражува една значајна, актуелна, сложена, но и интересна проблематика која денес, заради монолитниот тип на општествено-економско уредување, ги тангира сите земји во светот, без оглед на нивната големина, развиеност и напоредничко-мердијанска лоцираност.

Развиените пазарни економии, и покрај долгото искуство во оваа сфера, сè уште остануваат отворени за нови предлози и решенија околу монополското регулирање, т.е. околу начините за заштита на конкуренцијата. Транзиционите економии со задоцнување се судрија со оваа проблематика и дури сега излегуваат од фазата на нејзиното правно-економско физиономирање, но се во почетните фази на нејзиното аплицирање па, оттука сè поголемата актуелност кај нив за справување со загатките кои монополското однесување ги носи со себе, а кои политиката за заштита на конкуренцијата треба да ги реши.

Како и да е, проблематиката на регулирањето на монополското однесување, односно на заштитата на конкуренцијата, иако од постар датум, не претставува затворено подрачје, туку напротив остава отворени прашања и дилеми кои сè уште го провоцираат истражувачкиот интерес не само на теоретичарите, туку и на практичарите, за нејзино надополнување, усовршување, доградување. Дотолку повеќе ако не се заборави фактот дека проблемите на регулирањето на монополското однесување, односно на заштитата на конкуренцијата, никогаш не оставаат рамнодушен, од поединците до државите и тоа како на национално, така и на меѓународно ниво. Не треба да се пренебрегне и фактот дека антимонополската регулација, односно заштитата на конкуренцијата е подрачје кое бара вонпазарни решенија, а тие се секогаш во компетенција на државата, каде што свесните, нестихијните елементи добиваат во своето значење. Овие елементи се врзани за луѓето или поконкретно за теоретичарите и практичарите окупирани со тајните на монополското однесување, па затоа државата останува широко отворена за нови подобри теориско – практични пристапи. Сознанието дека секоја година излегува од печат барем една нова книга која ги третира проблемите на монополското однесување, односно на политиката за заштита на конкуренцијата, зборува во прилог на констатацијата за постојано присутната актуелност на оваа проблематика.

Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација со наслов **Модели на регулација на монополското однесување на пазарот**, на кандидатката на м-р Даниела Мамучевска, немаше проблем да ги воочи следните карактеристики, односно предности на трудот: **прво**, трудот е прв од ваков тип во Р.Македонија, т.е. има пионерски карактер и претставува успешно изведен обид да се спојат и истовремено да се анализираат, како теориските, така и емпиriskите елементи на проблематиката за регулација на монополското однесување, односно на политиката за заштита на конкуренцијата; **второ**, трудот има апликативен и релевантен карактер од аспект на усовршувањето на регулацијата contra монополското однесување во Р. Македонија, со оглед на сè уште малото искуство кое на теориски, а особено на апликативен план го има земјата, па оттука и неговиот придонес во адекватното дизајнирање на политиката за заштита на конкуренцијата во македонски услови; **трето**, трудот претставува истражување фундирано на адекватна научна методологија, комбинирана со современа математичка апаратура, па заклучоците во тој контекст се веродостојни, убедливи и прифатливи; **четврто**, во трудот не изостанале сопствените аналитичко-критички ставови на кандидатката кога се во прашање одредени теориски или практични дилеми; **петто**, трудот е логично структуриран, деловите се надоврзуваат еден на друг и од него прават заокружена и кнзистентна целина; **шесто**, трудот ја презентира смислата за систематичност на кандидатката, што деривирало во состојба секој од деловите на трудот да претставува посебна целина, унифицирана со останатите според планот на презентирање на материјата, но истовремено и неопходна компонента на интегралниот текст; **седмо**, за трудот е ползувано множество од различни библиографски единици (книги, статии, извештаи, правни извори на ЕУ и на САД, случаи од антиконкурентската практика на ЕУ и на САД и интернет извори), меѓу кои доминантно учество имаат книгите и статиите од еминентни странски автори, односно книгите и статиите со најнов датум, а компатибилни со проучуваната проблематика; **осмо**, трудот нуди долга низа од значајни заклучоци и препораки со висока специфична тежина, зад кои стојат аргументирани квантитативни и квалитативни наоди, што е само аргумент повеќе дека тие ќе бидат исползувани од некои идни истражувачи на истата проблематика.

Summa summarum, Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација: **Модели на регулација на монополското однесување на пазарот**, поднесена од м-р Даниела Мамучевска, беше едногласна во мислењето дека се работи за солидно изработен докторски труд, како од аспект на структурата, така и од аспект на методологијата, користената литература, крајните дедукции и придонесот за Р. Македонија, т.е. дека кандидатката во целост успеала да ги реализира поставените цели и задачи конципирани во тезите и пријавата на својот докторат.

Врз основа на приказот на содржината на докторскиот труд, како и врз основа на мислењето за карактеристиките на докторскиот труд,

Комисијата со задоволство му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје:

- **прво**, да го усвои извештајот за докторската дисертација на тема „Модели на регулација на монополското однесување на пазарот“, поднесена од кандидатката м-р Даниела Мамучевска;
- **второ**, да дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Скопје, 12.2.2013 година

Членови на Комисијата

Проф. д-р Олга Градишка-Теменугова с.р.

Академик д-р Таки Фити с.р.

Проф. д-р Владимир Филиповски с.р.

Проф. д-р Наталија Николовска с.р.

Проф. д-р Благородна Тодосиоска с.р.

РЕФЕРАТ ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ПО ПРЕДМЕТОТ УПРАВУВАЊЕ СО ПРОИЗВОДОТ НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на одредбите од Законот за високото образование, Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Правилникот за условите, критериумите, постапката и начинот за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Правилникот за внатрешните односи и работењето на Економскиот факултет во Скопје во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, на седницата одржана на 19.12.2012 година, донесе одлука за формирање на Рецензентска комисија за избор на наставник по предметот управување со производот. По разгледувањето на пристигната пријава, Комисијата го изготви рефератот во согласност со член 45 и член 48 од Правилникот за условите, критериумите, постапката и начинот за избор во наставно-научни, научни, наставно-стручни и соработнички звања на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и во врска со тоа го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

На распишаниот конкурс за избор на наставник во наставно – научно звање по предметот УПРАВУВАЊЕ СО ПРОИЗВОДОТ, објавен на 6.12.2012 година во дневниот весник „Вечер“, се пријави еден кандидат: д-р Ежени Брзовска, вработена на Економскиот факултет во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје како асистент на група предмети од областа на маркетингот.

I. БИОГРАФСКИ ПОДАТОЦИ

Кандидатката д-р Ежени Брзовска е родена на 20 мај 1979 година во Скопје, каде што завршила основно и средно образование. Дипломирала на Економскиот факултет во Скопје во 2002 година, каде што е наградена за најдобар студент на маркетинг-департманот. Веднаш по дипломирањето своето образование го продолжила на постдипломските студии по маркетинг на Економскиот факултет во Скопје. По положувањето на предвидените испити со просечна оценка 9,6 во јуни 2006 магистрирала на тема: „Заштита на потрошувачите и нивната улога на пазарот“ и се здобила со научен степен-магистер на економски науки од областа на маркетингот.

За време на студирањето се стекнала и со практично искуство од областа на маркетингот, работејќи како административен помошник во реномираната маркетинг-агенција „Идеа плус ДДБ“, каде што помагала во активностите поврзани со истражување на пазарот и креирање на медија плановите.

Првото работно искуство го стекнала во „Микросам“ каде што извршувала задачи од областа на маркетингот поврзани со организирање на промотивни кампањи, подготовки и посети на стопански саеми.

Во периодот од 2003 до 2009 година кандидатката д-р Ежени Брзовска работела во Македонски телеком - Скопје, во депарتمانот по маркетинг-комуникација, каде што била одговорна за целосно планирање и водење на маркетинг-кампањи, проекти и активности, за зголемување на свесноста за производот, како и за активности поврзани со планирање на маркетинг-комуникацискиот буџет обезбедувајќи максимално ефикасно трошење. Кандидатката била наградена за најдобар вработен во Македонски телеком за годината 2007 во областа за маркетинг и продажба.

Во декември 2009 била избрана за помлад асистент на група предмети од областа на маркетингот. Докторската дисертација на тема „Електронските медиуми на телекомуникацискиот пазар и трендот на појава на новите медиуми“ ја пријавила во 2006 година, а успешно ја одбрала на 12.11.2012 година со што се стекнала со научен степен-доктор на економски науки.

Покрај претходното, кандидатката во својата досегашна кариера активно се служи со англискиот јазик и има одлични вештини во користењето на компјутери, каде што има познавање од работата со Windows 7, Microsoft Office (Word, Excel, Outlook, Power Point), како и за работа со апликативни програми.

II. НАСТАВНО – ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Кандидатката д-р Ежени Брзовска, во периодот од нејзинот избор за помлад асистент по група предмети од областа на маркетингот до денес, покажува забележителна активност на полето на наставно-образовната дејност.

Особено е забележлива нејзината активност во помагањето околу изведувањето на наставата (консултации со студенти, одржување вежби, анализи на студии на случај), по група предмети од областа на маркетингот: управување со производот, интернет-маркетинг, методи на продажба, стратески маркетинг, меѓународен маркетинг, економика на внатрешна трговија.

Своите наставно – образовни вештини ги има унапредено и потврдено и на неколку работилници на кои учествувала и во улога на предавач, и тоа:

- предавач на работилницата на тема „Ребрендирање“, Македонски телеком-Скопје, 2009;
- предавач на работилницата на тема „Маркетинг-комуникација за кампањи поврзани со производи“, Македонски телеком-Скопје, 2009, 2008, 2007.

III. НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Покрај во наставно-образовната дејност, кандидатката д-р Ежени Брзовска е активна и во научноистражувачката дејност, што се изразува преку објавување на научни трудови и со учество на конференции и научно-стручни собири. Кандидатката во својата научно-истражувачка работа главно е ориентирана на теми од областа на маркетингот. Автор е на повеќе научно-истражувачки трудови:

- Брзовска, Е., (2012), Електронските медиуми на телекомуникацискиот пазар и трендот на појава на новите медиуми [докторска дисертација], Економски факултет Скопје, Р. Македонија, стр.1 - 236;
- Ristevska – Jovanovska, S., Brzovska, E., (2012), Corporate rebranding process in telecommunication industry, Proceedings of the International Conference “From Liberalization to Globalization– Challenges in the Changing World”, Faculty of Economics – Stip, University “Goce Delcev” – Stip, pp.37-38;
- Tesik, E., Jovevski, D., (2011), New media vehicles and the roles of social media, Proceedings of the International Conference “The challenges to economics theory and policy in the aftermath of the global crisis”, Skopje, pp. 415-423”;
- Brzovska, E., (2010), The role of media and ICT use for evolving social relationship, COST Action IS0906 “Transforming Audiences, Transforming Societies”, Lisbon;
- Тешиќ, Е., (2007), „Процес на брендинг и ребрендинг”, Зборник на трудови од маркетинг советување, Македонско здружение за маркетинг „Маркетинг” - Скопје;
- Тешиќ, Е., (2006), Заштита на потрошувачите и нивната улога на пазарот, [магистерски труд], Економски факултет-Скопје, Р. Македонија, стр.1 - 160;
- Тешиќ, Е., (2005), „Нови аспекти во маркетинг-истражувањето” - Зборник на трудови од маркетинг, Македонско здружение за маркетинг „Маркетинг” - Скопје;
- Тешиќ, Е., (2003), „Членство во СТО” - Зборник на трудови од маркетинг-советување, Македонско здружение за маркетинг „Маркетинг”-Скопје.

Во продолжение ќе дадеме краток осврт на некои од позначајните трудови на кандидатката д-р Ежени Брзовска.

Најзначаен труд е нејзината докторска дисертација со наслов *Електронските медиуми на телекомуникацискиот пазар и трендот на појава на новите медиуми.*

Целта на докторската дисертација е преку теоретско и методолошко истражување да се укаже на потребата на креирање на посебна стратегија за онлајн-рекламирањето, имплементирање на интерактивни формати на банери, оригинални креативни егзекуции и примена на интегриран пристап во процесот на комуникација.

Со самиот факт дека станува збор за нова област, која во моментот и научно, со појавата на новата литература и практично со сè поголемото прифаќање на новите дигитални медиуми е во фокусот на вниманието на рекламната индустрија, предизвикот на кандидатката е да се доближат и објаснат новите тенденции на медиумскиот пазар. Во трудот се потенцира важноста од имплементирање на новите медиуми при креирање на оптимален микс од медиуми кои овозможуваат најголема ефикасност на инвестираните средства.

Добиените резултати во трудот ја потенцираат теоретската улога на рекламниот формат во објаснувањето на ефективност на онлајн рекламирањето, укажувајќи на потребата на македонскиот онлајн-простор во блиска иднина да се имплементираат посложени формати на банери (rich media) кои ќе повикуваат на интерактивност. Интерактивното рекламирање има потенцијал да ја зголеми ефикасноста и квалитетот на одлуките на потрошувачите, да ја зголеми

вклученоста и задоволството на корисниците и да промовира доверба преку реципроцитет во размената на информации, техничката помош и намалување на асиметријата во информациите.

Оригиналноста на докторската дисертација се состои во нејзината поддршка на постојното теоретско, методолошко и емпириско знаење во областа на онлајн-рекламирањето преку потенцирање на потребата од креирањето на теоретска рамка за објаснување на улогата на различните формати на банери во одредувањето на ставот за онлајн-рекламите и однесувањето на потрошувачите по забележувањето на дадениот формат на банер. Кандидатката ја анализира зависноста на ставот од форматот на банерот како значаен индикатор за ставот за самиот бренд и намерата за купување.

Во трудот *Corporate rebranding process in telecommunication industry*, авторите го потенцираат значењето на корпоративното ребрендирање во телекомуникациската индустрија.

Целта на трудот е да се укаже на важноста на корпоративната стратегија за ребрендинг и нејзината методолошка имплементираност од страна на телекомуникациските компании. Авторите ги анализираат главните причинители за корпоративно ребрендирање, како и проблемите со кои се соочувале одговорните директори за време на целиот процес на корпоративни ребрендирање.

Во трудот се нагласува потребата корпоративната стратегија за ребрендинг да биде методолошки имплементирана од страна на компаниите. Сите елементи на стратегијата за ребрендирање, како што се дизајн на производ, услуга на потрошувачите, дистрибуција, цена, односи со јавност, начин на комуникација потребно е да се интегрираат согласно со дефинираните процедури за ребрендирање. Во заклучокот на трудот авторите ја потенцираат потребата да се разбере и имплементира улогата на интегрирана маркетинг-стратегија во процесот на корпоративното ребрендирање од страна на телекомуникациските компании.

Во трудот *New media vehicles and the roles of social media*, авторите го потенцираат значењето на социјалните медиуми во дизајнирањето на комуникациска стратегија од страна на компаниите. Последниве години во повеќето развиени земји беа години на брз напредок во дигиталната арена на нови медиуми, кое се манифестираше со појава на сè понапредни уреди на пазарот, зголемен број на опции за мобилни уреди и се поголема доминација на социјални мрежи. Компаниите цело време треба да бидат присутни на социјалните медиуми, блоговите, форумите и chat rooms остварувајќи искрен дијалог со потрошувачите.

Во трудот авторите ги истражуваат причините заради кои компаниите се присутни на социјалните мрежи, кои форми на онлајн-рекламирање користат, како и анализирање на однесувањето на потрошувачите за време на нивната посета на онлајн-медиумите.

Авторите во заклучокот укажуваат на фактот дека никогаш немало подобра можност за следење на она што го зборуваат потрошувачите за компаниите и нивните производи од онаа што ја нудат социјалните медиуми.

Во трудот *The role of media and ICT use for evolving social relationship*, кандидатката укажува на можностите од имплементирање на новите медиуми во интегралниот медиумски план. Појавата на новата Y-генерација придонесе за поголема застапеност на социјалните мрежи во секојдневниот живот. Социјалните мрежи ги организираат посетителите и членовите согласно со нивните интереси и преференции со што се овозможува таргетирано рекламирање и пренесување на комерцијалната порака до целната група.

Кандидатката укажува на потребата од поголема инволвираност на новите дигитални медиуми, заради се поголемиот број можности достапни за компаниите.

Во трудот *Процес на брендинг и ребрендинг*, посебен осврт е направен на екстензијата на брендот. Во денешниот модерен свет е веќе општоприфатено дека потрошувачите се поистоветуваат со силните брендови. Кандидатката ја објаснува разликата помеѓу екстензија на брендот и кобрандирањето. Со оглед на фактот дека и на македонскиот пазар се поголемо е присуството на интернационалните компании кои го следат светскиот тренд на ребрендирање, во трудот авторот детално го објаснува процесот на ребрендинг.

Во магистерскиот труд *Заштита на потрошувачите и нивната улога на пазарот*, кандидатката ја потенцира не само неопходноста од познавањето на однесувањето на потрошувачите при донесувањето на маркетинг-одлуките, туку и нивно антиципирање и заштита сè со цел да се биде чекор пред конкуренцијата. За секој деловен субјект од суштинско значење е познавањето на аспектите на однесување на потрошувачите и потребата за нивна заштита која е сè понагласена, заради тоа што нивните производи не се јавуваат самостојно на пазарот, туку со низа други производи кои задоволуваат исти или слични потреби и со висок степен на супституција. Меѓутоа, за разлика од потрошувачите во развиените земји, потрошувачите во земјите во транзиција, како и македонскиот потрошувач немаат можност да ја согледаат политиката за заштита на потрошувачите, како јасна државна политика, ориентирана кон подобра економска положба на граѓаните и подобар животен стандард, затоа и главната цел на темата е да се зголеми свесноста за неопходноста од заштитата и на потрошувачите на македонскиот пазар.

IV. СТРУЧНО – АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Стегнатите знаења и способности во наставно-образовната и научно-истражувачката дејност кандидатката д-р Ежени Брзовска успешно ги практикува и во разни активности од стручно – апликативна природа.

Во извршувањето на факултетските активности има земено учество во повеќе факултетски комисии, и тоа:

- член на Комисијата за јавни набавки;
- член на Центарот за податоци и информации на ЕУ, 2010/2011;
- член на Комисијата за внесување на податоци во компјутер за упис на нови студенти во академската 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013;
- член на Комисијата за анкетирање 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013;
- член на Комисијата за меѓународна акредитација на Економскиот факултет во Скопје.

Во текот на својот работен стаж има посетено голем број на професионални обуки во земјата и во странство. Учествовала на повеќе семинари, курсеви, работилници, конференции и конгреси од областа на маркетингот.

ОЦЕНА И ПРЕДЛОГ

Врз основа на конкурсните материјали, Рецензентската комисија констатира дека единствениот кандидат на конкурсот што се пријавил на објавениот конкурс во весникот “Вечер” од 6.12.2012 година е д-р Ежени Брзовска. Кандидатката ги исполнува сите законски и нормативни критериуми за избор во звањето доцент на предметот управување со производот. По проучувањето на приложената документација од кандидатката и согласно со претходно изнесените констатации, Комисијата е едногласна во мислењето дека:

- кандидатката д-р Ежени Брзовска е доктор на економски науки;
- сите обврски на работното место ги извршува професионално и одговорно и секогаш има коректен и конструктивен однос и соработка со студентите и колегите. Кандидатката се истакнува со дисциплинираноста во пристапот кон работата, исполнителноста, максималната ангажираност и совесноста;
- кандидатката редовно учествува во извршувањето на факултетските активности преку членување во повеќе факултетски комисии;
- кандидатката во изминатиот период има постигнато значајни резултати во сите области на наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност;
- во прилог на горенаведеното одат и податоците за остварените 84,44 бода на кандидатката за нејзиниот досегашен ангажман во наставната, научноистражувачката и стручната и апликативна дејност (Анекс 2 на рецензентскиот извештај).

Врз основа на понапред искажаните стојалишта, Рецензентската комисија има задоволство да му предложи на Наставно – научниот совет на Економскиот факултет во Скопје да ја избере д-р Ежени Брзовска во звањето доцент по предметот управување со производот.

Скопје, 2013 г.

Рецензентска комисија

1. Проф. д-р Снежана Ристевска – Јовановска с.р.
2. Проф. д-р Митре Стојановски с.р.
3. Проф. д-р Нада Секуловска с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Брзовска Елени Ежени
Институција: Економски факултет-Скопје
Научна област: маркетинг

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Р.б.	Назив на активноста:	Поени
1	Настава на работилници: ▪ Предавач на работилницата на тема “Ребрендирање”, Македонски телеком-Скопје, 2009 ▪ Предавач на работилницата на тема “Маркетинг комуникација за кампањи поврзани со производи”, Македонски телеком-Скопје, 2009 ▪ Предавач на работилницата на тема “Маркетинг комуникација за кампањи поврзани со производи”, Македонски телеком-Скопје, 2008 ▪ Предавач на работилницата на тема “Маркетинг комуникација за кампањи поврзани со производи”, Македонски телеком-Скопје, 2007	4
2	Одржување на вежби: ▪ Интернет-маркетинг 8 (часа неделно) * 15 (недели) * 0,03 (поени за часови вежби) = 3,6 Одржување на вежби (изработка на семинарски труд): ▪ Управување со производот 2 * 15 * 0,03 * 2 = 1,8 ▪ Економика на внатрешна трговија 2 * 15 * 0,03 * 2 = 1,8 ▪ Маркетинг на трговски претпријатија 2 * 15 * 0,03 * 2 = 1,8 ▪ Меѓународен маркетинг 2 * 15 * 0,03 * 2 = 1,8 ▪ Стратегиски маркетинг 2 * 15 * 0,03 * 2 = 1,8	12,6
3	Консултации со студенти: ▪ Управување со производот 170 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 1,02 ▪ Основи на маркетинг 600 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 3,60 ▪ Економика на внатрешна трговија 350 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 2,1 ▪ Маркетинг на трговски претпријатија 250 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 1,50 ▪ Меѓународен маркетинг 320 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 1,92 ▪ Стратегиски маркетинг 180 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 1,08 ▪ Методи на продажба 180 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) * 3 (семестри) = 1,08 ▪ Интернет-маркетинг 370 (студенти во семестар) * 0,002 (бодување) = 0,74	13,04
	Вкупно	29,64

НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Р.б.	Назив на активноста:	Поени
1.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир: ▪ Тешиќ, Е., (2007), “Процес на брендинг и ребрендинг”, Зборник на трудови од маркетинг-советување, Македонско здружение за маркетинг “Маркетинг” - Скопје; = 2 ▪ Тешиќ, Е., (2003), “Членство во СТО” - Зборник на трудови од маркетинг-советување, Македонско здружение за маркетинг “Маркетинг” – Скопје = 2.	4
2.	Трудови со оригинални научни резултати, објавени во научно/стручно списание: ▪ Tesik, E., Jovevski, D., (2011), New media vehicles and the roles of social media, <i>Proceedings of the International Conference “The challenges to economics theory and policy in the aftermath of the global crisis”</i>, Skopje, pp. 415-423”; = (коавтор) 90% од 4 = 3,6 ▪ Brzovska, E., (2010), The role of media and ICT use for evolving social relationship, <i>COST Action IS0906 “Transforming Audiences, Transforming Societies”</i>, Lisbon; = 4	7,6
3.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор: ▪ Ristevska – Jovanovska, S., Brzovska, E., (2012), Corporate rebranding process in telecommunication industry, <i>Proceedings of the International Conference “From Liberalization to Globalization– Challenges in the Changing World”</i>, Faculty of Economics – Stip, University “Goce Delcev” – Stip, pp.37-38; = (коавтор) 90% од 3 = 2,7	2,7
4.	Пленарно предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество ▪ “Моќта на форматот на банерот” - прва интернет маркетинг и онлајн ПР конференција во Р.Македонија, (ноември 2012) = 3	3
5.	Секциско предавање на научен/стручен собир со меѓународно учество ▪ “The role of media and ICT use for evolving social relationships, Lisabon (November, 2012) = 2 ▪ “New Generations and Mediated Relations”- COST Action IS0906, London (September, 2011) = 2	4
6.	Монографија: ▪ “Електронските медиуми на телекомуникацискиот пазар и трендот на појава на новите медиуми”, докторска дисертација, Економски факултет, Скопје, 2012	16

	= 8 ▪ “Заштита на потрошувачите и нивната улога на пазарот”, магистерски труд, Економски факултет, Скопје, 2009 = 8	
7.	Учесник во меѓународен научен проект: Креирање на нова социјална платформа за деловни корисници, С. Мултимедиа, јуни 2012	5
Вкупно		42,3

СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
Вкупно		

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

		Поени
Ред. број	Назив на активност:	Поени
1.	Учество во промотивни активности на факултетот /институтот: (5 * 0,5 поени = 2,5 поени) ▪ Учество во промотивни активности на Економскиот факултет во учебната 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013 г. ▪ Промоција на Економскиот факултет во Скопје во средни училишта-2010/2011, 2011/2012	2,5
Дејности од поширок интерес		
1.	Член на факултетска комисија (0,5 поени) ▪ Член на Комисија за јавни набавки = 0,5 ▪ Член на Центарот за податоци и информации на ЕУ, 2010/2011 = 0,5 ▪ Член на Комисијата за внесување на податоци во компјутер за упис на нови студенти во академската 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013 = 0,5*3=1,5 ▪ Член на Комисијата за анкетирање 2010/2011, 2011/2012, 2012/2013 = 0,5*3=1,5 ▪ Член на Комисијата за меѓународна акредитација на Економскиот факултет во Скопје = 0,5	4,5
2.	Студиски престој во странство (до три месеци): (5 * 0,5 поени = 2,5 поени) ▪ COST Action IS0906 “Transforming Audiences, Transforming Societies”, Lisabon - The role of media	2,5

	and ICT use for evolving social relationships, Lisbon, November, 2012 ▪ Webit Conference -Digital marketing and innovation conference, October, 2012, Istanbul, Turkey ▪ Webit Conference - International leading event for the new media, October, 2011, Sofia, Bulgaria ▪ COST Action ISO906 "Transforming Audiences, Transforming Societies", London - New Generations and Mediated Relations, London, September, 2011 ▪ Seminar on "Innovation Management System", Budapest, 2006	
3.	Превод на дел од книга: ▪ David J. Lill, (2002), "Selling the Profession", DM Bass Publications, 3rd edition.	1
4.	Членство во извршно тело на меѓународна организација која поддржува/организира научноистражувачка дејност: ▪ Член на COST Action ISO906 "Transforming Audiences, Transforming Societies" = 2	2
	Вкупно	12,50

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	29,64
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	42,30
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	\
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	12,50
Вкупно	84,44

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Снежана Ристевска – Јовановска с.р.
2. Проф. д-р Митре Стојановски с.р.
3. Проф. д-р Нада Секуловска с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ ДЕЛОВНО ПЛАНИРАЊЕ -
ТЕОРИЈА, КОНЦЕПЦИИ И ТЕХНИКИ

ОД АВТОРИТЕ ПРОФ. Д-Р БОБЕК ШУКЛЕВ И ДОЦ. Д-Р СТОЈАН ДЕБАРЛИЕВ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Економски факултет - Скопје, донесена на I седница одржана на 28.9.2012 година, под бр.0202-3234/2 заверена на 5.10.2012 година, определен сум за рецензент на учебникот **Деловно планирање - теорија, концепции и техники, петто издание, од проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев**. По внимателното читање и проучување на трудот го поднесувам следниов:

ИЗВЕШТАЈ

Претпријатијата во модерното бизнис-окружување се соочуваат со бројни и разновидни сили, фактори, субјекти и настани, како никогаш досега. Се изработуваат детални анализи на сè што постои во и надвор од претпријатието, се предвидува во долги временски хоризонти, се користи цел арсенал на стратегии за напад, одбрана или одржување на позициите на пазарот, стратегиите детално се разработуваат во бизнис планови. Во такви услови деловното планирање секојдневно се развива заедно со претпријатијата и нивните потреби за остварување на подобри резултати во работењето. Тоа постојано ги менува своите форми, концепции, методи, техники, па дури и основните постулати на неговото претходно постоење.

Набљудуван низ таква призма, трудот на проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев под наслов **Деловно планирање - теорија, концепции и техники** третира многу значајна и извонредно актуелна материја поврзана со планирањето како главна менаџмент функција во претпријатието. Фактички, предмет на проучување во трудот се бројни аспекти и прашања на деловното планирање, и тоа елаборирани според логичен и систематски редослед и со совладана научна методологија. При тоа, тежиштето на трудот е ставено на обработката на сите битни елементи на планирањето во претпријатието, при што успешно е решен проблемот на соодветно одмерување на важноста и третманот на секој елемент одделно.

Инаку, трудот кој содржи 410 страници текст и 15 страници речник, фусноти, индекс на автори и индекс на предмети, структуриран е во четири делови и 12 глави логично подредени во една конзистентна целина.

Неговата глобална структура е следна:

ДЕЛ 1 КАРАКТЕРОТ И КОНЦЕПТОТ НА ПЛАНИРАЊЕТО

Глава 1 Суштина и важност на планирањето

Глава 2 Планирањето и менаџментот

ДЕЛ 2 ПРОИЗВОДИ НА ПРОЦЕСОТ НА ПЛАНИРАЊЕ

Глава 3 Целите - производ на планирањето

Глава 4 Деловната политика - производ на планирањето

Глава 5 Планот - производ на планирањето

ДЕЛ 3 ПРЕДУСЛОВИ ЗА РАЦИОНАЛНО ПЛАНИРАЊЕ

Глава 6 Предвидувањето - предуслов за планирање

Глава 7 Организирање на планирањето

Глава 8 Менаџерско одлучување и планирање

ДЕЛ 4 СТРАТЕГИСКО И ТЕКОВНО ПЛАНИРАЊЕ

Глава 9 Карактерот на стратегиското планирање

Глава 10 Методи и техники за стратегиско планирање

Глава 11 Изработка на успешен бизнис план

Глава 12 Оперативни техники за планирање

Првиот дел на учебникот се однесува на суштината и важноста на планирањето. На почетокот на овој дел се дефинира поимот на деловното планирање и се објаснуваат основната терминологија и елементите на планската активност во претпријатијата. Потоа се разработуваат карактерот, карактеристиките, потребата, значењето и користите на планирањето, но и потенцијалните замки и ограничувања на кои е потребно да се внимава при спроведувањето на планирањето. По систематската разработка на поимот и концептот на деловното планирање, првата глава завршува со презентирање на целосен процес на планирање во кој се содржани елементите и концептот на деловното планирање. Во рамките на овој дел посебно се разработува и односот на планирањето и менаџментот, преку утврдувањето на местото и улогата на планирањето во менаџментот. Посебен акцент на меѓусебниот однос на овие два поима се става преку обработката на прашања поврзани со: главниот извршен директор и планирањето, улогата на одборот на директори во планирањето, стратегиското одлучување и стратегиското планирање, а значајно место се дава и на местото и улогата на жените во менаџментот, а особено во планирањето.

Вториот дел на учебникот е посветен на производите на планирањето. Во него се вклучени детални размислувања за елементите на планирањето во потесна смисла на зборот. На почетокот се разработуваат целите кои го претставуваат првиот производ на планскиот напор во претпријатијата. Во овие рамки се определува карактерот на визијата и мисијата како највисоки цели во една организација, а потоа карактерот, карактеристиките и видовите цели со посебно нагласување на општествената одговорност како особено важна цел на современите претпријатија. Потоа се разработува деловната политика, при што се утврдуваат најважните прашања поврзани со нејзиниот основен поим, како што се: дефинирање, карактерот, потребата, карактеристиките, класификација, процесот на формулирање и подрачјата на примена на деловната политика. Последен производ на планската активност претставува планот, па затоа и овој дел од учебникот завршува со обработка на дефиницијата, карактеристиките и видовите и класификација на плановите според различни критериуми на нивно групирање.

Третиот дел се однесува на предусловите за успешно и рационално планирање: предвидувањето, организирањето на планирањето и менаџерското одлучување. Најзначајно место во овој дел му е дадено на предвидувањето. Предвидувањето е најважен предуслов за успешно планирање со самиот факт што тоа ги дава основните претпоставки на кои се темели целокупниот плански процес. Во презентирањето на концептот на предвидувањето важно е што се дефинира неговата содржина, потребата и цели на предвидувањето, потоа методолошки се разработуваат интуитивните, статистичките и квантитативни методи за предвидување, а се завршува со методологијата на проценување на успешноста на предвидувањето.

Четвртиот дел е посветен на подетална разработка на стратегиското и на тековно планирање, како два интегрални дела на целокупниот плански процес во претпријатијата. Оваа глава е целосно методолошки ориентирана и во секоја од четирите глави се разработуваат важни методолошки прашања поврзани со постапката, методите и техниките на формулирање на деловна стратегија и нејзина операционализација преку изработка на бизнис-план на претпријатието, било тоа да се однесува за новоосновано или, пак, за постојно претпријатие. Во прилог на овој дел е разработен и презентиран детален прирачник за изработка на успешен бизнис план.

Во новото издание на учебникот се изоставени вкупно 57 наслови, со што се создава простор за негово збогатување со приближно ист толкав број на наслови во кои се содржат најнови сознанија од научен и методолошки карактер, при што со одредена модификација на општиот концепт на учебникот, новиот материјал успешно е вклопен во трудот во целина.

Во продолжение, без да се прави приказ на деталните содржини во трудот, бидејќи тоа во вакви прилики не е неопходно, ќе се потенцираат некои негови квалитативни особености:

Прво, книгата по својата концепција, содржинскиот и методолошкиот приод во ништо не заостанува зад исти учебници публикувани во земјите со долгогодишна традиција во областа на деловното планирање и менаџментот.

Второ, учебникот во целина е пишуван според усвоената наставна програма од Наставно-научниот совет за предметот деловно планирање.

Трето, во разработката на материјата авторот користел обемна и релевантна домашна и странска литература. Посебно истакнување заслужува богатиот фонд на користената странска литература од областа на деловното планирање и менаџментот. Консултираната литература потекнува од Австралија, Велика Британија, Германија, Данска, Јапонија, Канада, САД, Франција, Холандија, Италија и др.

Четврто, трудот е богато илустриран со графикони, слики и табели. Тие, на свој начин, зборуваат за сериозноста и сеопфатноста на истражувачките напори на авторите во изработката на трудот.

Петто, учебникот е пишуван на јасен и разбирлив јазик, со концизна и ударна мисла, при што авторите го задржуваат неопходното научно ниво во презентирањето на материјата.

Шесто, текстот изобилува со емпириски резултати добиени од анкети и студии спроведени во одделни земји кои служат за потврдување стојалиштата на авторите. Исто така, тие сведочат за прифатеноста и распространетоста на деловното планирање во светот.

Седмо, методите за предвидување и планирање се применети на практични проблеми сврзани со работењето на претпријатието.

Осмо, во новото издание на учебникот се разработени единаесет комплетно нови практични примери, приложени на крајот на секоја глава со кои се овозможува поврзување на стекнатите теоретски знаења со примери од деловната практика. Во

прилог на стекнување на дополнителни практични вештини во рамките на учебникот, како посебен прилог кон една од главите, даден е сеопфатен и детален прирачник за изработка на бизнис- план, кој мошне аналитички и систематски го прикажува процесот на изработката на овој важен документ во претпријатијата.

Деветто, посебен белег на учебникот му даваат: Речникот, Индексот на автори и Индексот по предмет. Со нивна помош, корисниците на учебникот можат да запознаат бројни термини сврзани со применетиот концепт на деловно планирање и да ги лоцираат информациите сврзани со авторите и одделните тематски подрачја.

Со оглед на презентираните квалитети на трудот, сметаме дека учебникот **Деловно планирање - теорија, концепции и техники, петто издание** ќе предизвика внимание и интерес кај голем број корисници: помеѓу студентите на економските факултети, во нивните настојувања за совладување на наставните содржини на предметите од областа на планирањето, кај научните работници како ориентација за идни продлабочени истражувања на одделни сегменти на деловното планирање, но и кај менаџерите и сопствениците, стратегиските аналитичари и планерите и другите кадри во претпријатијата кои директно се ангажирани и работат на задачи од областа на деловното планирање.

Заради сето тоа, чест ми е да ви го предложам универзитетскиот учебник **Деловно планирање - теорија, концепции и техники, петто издание**, изготвен од авторите **д-р Бобек Шуклев** и **доц. д-р Стојан Дебарлиев**, да го прифатите за печатење и објавување.

Скопје, 7.2.2013 година

Рецензент

Проф. д-р Димитар Бојациоски, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ ДЕЛОВНО ПЛАНИРАЊЕ -
ТЕОРИЈА, КОНЦЕПЦИИ И ТЕХНИКИ
ОД АВТОРИТЕ ПРОФ. Д-Р БОБЕК ШУКЛЕВ И ДОЦ. Д-Р СТОЈАН ДЕБАРЛИЕВ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје број 0202-3234/2 заверена на 5.10.2012 година донесена на I седницата одржана на 28.9.2008 година, определен сум за Рецензент на ракописот за учебник со наслов *Деловно планирање - теорија, концепции и техники*, петто издание, од проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев. По проучувањето на текстот на трудот го поднесувам следниов

ИЗВЕШТАЈ

Петтото издание на трудот *Деловно планирање - теорија, концепции и техники* од проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев содржи вкупно 445 страници, од кои 410 страници отпаѓаат на основниот текст, 20 страници на вовед, 4 страници на индекс по предмет и по автори, 4 страници на речник и 7 страници на фусноти. Трудот и во ова издание ја задржува својата основна структура. Проблематиката опфатена во трудот е систематизирана во четири дела и дванаесет глави, и тоа:

Предговор кон 5и

Вовед

Посебни делови на учебникот кои му даваат
дополнителна практична вредност и применливост

ДЕЛ 1 КАРАКТЕРОТ И КОНЦЕПТОТ НА ПЛАНИРАЊЕТО

Глава 1 Суштина и важност на планирањето

Глава 2 Планирањето и менаџментот

ДЕЛ 2 ПРОИЗВОДИ НА ПРОЦЕСОТ НА ПЛАНИРАЊЕ

Глава 3 Целите - производ на планирањето

Глава 4 Деловната политика - производ на планирањето

Глава 5 Планот - производ на планирањето

ДЕЛ 3 ПРЕДУСЛОВИ ЗА РАЦИОНАЛНО ПЛАНИРАЊЕ

Глава 6 Предвидувањето - предуслов за планирање

Глава 7 Организирање на планирањето
Глава 8 Менаџерско одлучување и планирање

ДЕЛ 4 СТРАТЕГИСКО И ТЕКОВНО ПЛАНИРАЊЕ

Глава 9 Карактерот на стратешкото планирање
Глава 10 Методи и техники за стратешко планирање
Глава 11 Изработка на успешен бизнис план
Глава 12 Оперативни техники за планирање

Речник
 Фусноти
 Индекс на автори
 Индекс на предмети

I. Приказ на содржината на трудот

Деловното планирање е подрачје кое брзо се развива и изучува, како резултат на брзите промени во окружувањето. Промените во деловното планирање во последните неколку декади беа драматични. Тие промени се предизвикани поради: развојот на нови и моќни методи, техники и методологии со кои се унапредува подготвувањето плански одлуки; систематскиот напор на претпријатијата да ја антиципираат иднината; перманентното ангажирање на планерите во правец на воведување на формалното планирање; развојот на различни планови по време, содржина, опфатност и функции и сл. Претходно споменатите промени ја истакнуваат важноста на планирањето како главна менаџмент функција. Со планирањето менаџерите можат да развијат конзистентна ориентација во непредвидливото окружување во кое ќе се остваруваат планските одлуки. Планирањето е фундаментална функција на менаџментот која ги унапредува менаџерските активности. Ангажирањето во планските активности ги принудува менаџерите да ги направат појасни нивните очекувања и премиси врз кои тие се базираат. Деловното планирање ги прави менаџерите посвесни за тоа што тие работат сега, и што треба да направат со намера да ја извршат нивната работа подобро. Учебникот е систематизиран во четири дела. Во продолжение е презентираан краток опис на содржината.

Првиот дел е посветен на карактерот и концептот на деловното планирање, во кој се елаборира дефиницијата и елементите на

планирањето, карактерот и карактеристиките на планирањето, потребата и значењето на планирањето за развојот на менаџерите, користите, замките и ограничувањата во планирањето, зошто менаџерите треба да планираат, главниот извршен директор и планирањето, улогата на одборот на директори во стратегиското одлучување и планирање и жените во менаџментот.

Вториот дел е посветен на производите на процесот на планирањето. Во него се вклучени елементите на планирањето и тоа целите, деловната политика и плановите. Акцентот е ставен на карактерот на визијата и на мисијата, елементите и добивките од ефективен извештај за мисијата, корпоративната општествена одговорност, оддржливоста и корпоративната општествена одговорност, клучните столбови на оддржливоста, карактерот, потребата и подрачјата на примена на деловната политика, писменото формулирање на деловната политика, плановите според временскиот хоризонт, според фреквенцијата на употреба и според нивоата.

Третиот дел се однесува на предусловите за рационално планирање и има методолошки карактер. Акцентот е ставен на предвидувањето како антиципирање на идното окружување со помош на: делфи-методот, методот на подвижни просеци, методот на експоненцијално израмнување, регресивниот модел, Воx-Jenkins метод, VAR-моделите, логистичката крива и експоненцијалниот модел на раст, организирањето на планирањето, како и менаџерското одлучување (Vroom-Yetton-Jago- модел, стилови на менаџерско одлучување, стапката на промена во окружувањето и одлучувањето, зошто менаџерите донесуваат погрешни одлуки и методите за подобрување на групата креативност.

Четвртиот дел е посветен на стратегиското и тековното планирање, со посебен акцент на дефинирање и суштина на стратегијата; видови стратегии; дефинирање и значење на стратегиското планирање; процесот на стратегиското планирање; водич за ефективно стратегиско планирање; изработка на стратегиски план; стратегиското наспроти бизнис-планирањето; стратегиски фактори за деловен успех; стратегиското планирање и конкурентските предности; стратегиското планирање и бизнис-моделите; стратегиското планирање и стратегиските промени методите и техниките за стратегиска анализа на општото; посебното, конкурентското и интерното окружување; методи и техники за избор и формулирање на општа стратегија на претпријатието; методи и техники за мерење и оценување на успешноста на стратегијата; прирачник за изработка на успешен

бизнис-план; оперативните методи за планирање, како на пример: менаџмент по пат на цели; ситуационо планирање; benchmarking; методи за планирање на залихи и прагот на рентабилност.

II. Оцена на трудот

Ракописот за учебникот *Деловно планирање - теорија, концепции и техники* од проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев е подготвен за публикување како петто издание. Во последните десетина години тој доживеа четири изданија: во 1993, 1997, 2003 и во 2008 година. Во секое ново издание трудот трпеше одредени измени во содржината, со напуштање на некои од постојните поглавја, како и воведување на нови. Со користењето на нова литература авторите ја иновирале содржината на материјата на деловното планирање, во согласност со новите текови на нејзиниот развој во светот, особено во земјите со поголема традиција во образованието на кадри од односната проблематика. Иако изготвен како учебник, трудот беше прифатен и од нашата скромна практика, поради што за кратко време по првото публикување уследија нови, и сегашното петто издание.

Имајќи ја предвид намената на ова дело, авторите воделе сметка да не го зголемуваат товарот врз студентите при совладувањето на проблематиката, поради што, по правило, воведувањето на новини беше проследено во просторот создаден со напуштање на некои од претходните содржини. Па така, вкупниот обем на трудот изнесува 445 страници, од кои на текстот што ја третира односната проблематика, без страните што му претходат и без прилозите, како што се фуснотите, речникот, индексот според авторите и според предметот, изнесува околу четиристотини страници.

И покрај направените измени со секое ново издание концептот на трудот не е изменет. Новина од авторите претставува посебно означената педагошка и методолошка концепција, на која се изградува целината на трудот, систематизирана во четири дела.

Заради задржување на потврдените карактеристики и заради зголемување на педагошките вредности на учебникот, извршени се неколку промени кои се корисни за конституентите и се порепрезентативни за подрачјето на деловното планирање. Во продолжение ќе бидат истакнати само новите карактеристики на ова издание, а тоа се насловите со нови содржини, како и оние што се преработени.

Нови содржини на наслови: корист, замки и ограничувања во планирањето; зошто менаџерите треба да планираат; жените во менаџментот; одборот на директори и стратегиското планирање; улогата на одборот на директори во планирањето; карактеристики на деловното планирање; корист од целите; визија; мисија; елементи на извештајот за мисијата; добивки од ефективниот извештај за мисијата; одржливоста и корпоративната општествена одговорност; клучни столбови на одржливоста, што е корпоративна општествена одговорност?; општествена одговорност кон стеикхолдерите; стратегии за управување со стеикхолдерите; стратегии за управување со стеикхолдерите; бенефиции и трошоци на корпоративната општествена одговорност; споредба на ефикасноста од аспект на стеикхолдерите; реагирање на претпријатијата на ефикасноста од аспект на стеикхолдерите; окружување на одлуките; стапка на промени; зошто менаџерите донесуваат погрешни одлуки?; политички модел; методи за подобрување на групата креативност; методи и техники за стратегиска анализа на екстерното окружување; методи и техники за стратегиска анализа на општото окружување (STEEPLE анализата, анализа на стеикхолдерите, анализа на движечките сили и сценарио- анализа); методи и техники за стратегиска анализа на посебното окружување (анализа на индустријата - модел на деветте сили, анализа на стратегиските групи, анализа на критичните фактори за успех); методи и техники за стратегиска анализа на конкурентското окружување (анализа на конкурентите, анализа на сегментација, таргетирање и позиционирање на пазарот); методи и техники за стратегиска анализа на интерното окружување (анализа на ресурсите и способностите); методи и техники за избор и формулирање на општа стратегија на претпријатието (SPACE матрица, матрици на гранд- стратегии, SWOT- матрица за избор на општи стратегии); методи и техники за портфолио- анализа (BCG- матрица, GE- матрица); методи и техники за избор и формулирање на конкурентска стратегија на претпријатието (матрица на микс на пазарни сегменти/производен-микс; матрица на конкурентски стратегиски опции); методи и техники за мерење и оценување на успешноста на стратегијата (модел на Balanced Scorecard).

Преработени содржини на наслови: дефиниција и елементи на планирање; што не е планирање?; потреба и значење на планирањето; модел на менаџмент; планирањето - главна менаџмент функција; главниот извршен директор

и планирањето; карактерот на визијата и мисијата; извештај за мисијата; видови цели; еволуција на корпоративната општествена одговорност; општествена одговорност кон стеикхолдерите; организациски стеикхолдери; дефинирање на деловната политика; карактеристики на деловната политика; планови според фреквенцијата на употреба; дефинирање и содржина на предвидувањето; претпоставките-резултат од предвидувањето; избор на метод за предвидување; класификација на методите за предвидување; делфи-метод; метод на експоненцијално израмнување; проценување на предвидувањето; одделение за планирање; улогата на планерот во планирањето; дефинирање на одлучувањето; видови окружување на одлуките; зголемување на партиципацијата во одлучувањето; дефинирање и суштина на стратегијата; видови стратегии; дефинирање и значење на стратегиското планирање; процесот на стратегиското планирање; водич за ефективно стратегиско планирање; изработка на стратегиски план; стратегиското наспроти бизнис-планирањето; стратегиски фактори за деловен успех; стратегиското планирање и конкурентските предности; стратегиското планирање и бизнис-моделите; стратегиското планирање и стратегиските промени; менаџмент по пат на цели; ситуациско планирање; benchmarking; методи за планирање на залихи; праг на рентабилност.

Изоставени наслови во трудот: Во новото издание на учебникот се изоставени 57 наслови.

⇒ **Сите 12 глави содржат нови информации**, онаму каде што е потребно и неопходно. Исто така, податоците од постарите истражувања и некои прашања за кои денес постои помал интерес, се избришани.

⇒ **Единаесет примери се комплетно нови**, кои се наоѓаат на крајот на главата, и овозможуваат студирање преку пример.

⇒ **Методологија на примена на методи и техники за планирање.** Во рамките на учебникот, разработени се методи и техники за стратегиско и тековно планирање. Притоа, за нивна поголема применливост, покрај разработката на теоретскиот и концепциски аспект, посебен акцент е ставен на методологијата на нивната практична примена, односно, начинот на нивното аплицирање при формулирањето на стратегии, изработката на бизнис-плановите и носењето бројни оперативни одлуки за алокација на ресурсите, со цел извршување на секојдневните плански активности и задачи.

⇒ *Прирачник за изработка на бизнис- план.* Во рамките на учебникот даден е сеопфатен и детален прирачник за изработка на бизнис- план, кој, мошне аналитички и систематски, го прикажува процесот на изработката на овој важен документ во претпријатијата, со што претставува значајна аналитичка и планска алатка, не само за студентите (идни претприемачи и менаџери), туку и за постојните менаџери за успешно менаџирање со претпријатијата во Република Македонија.

Учебникот *Деловно планирање - теорија, концепции и техники*, петто издание, од проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев е пишуван според предметната програма по предметот деловно планирање на студиската програма менаџмент и маркетинг со фонд на 90 часа настава и 8 ЕКТС прифатена од страна на Наставно -научниот совет на Економскиот факултет - Скопје. Стилот на пишување се карактеризира со јасно формулирани реченици кои ја одразуваат суштината на елаборираното прашање.

III. Предлог

Поаѓајќи од презентираната содржина и оцена на трудот *Деловно планирање - теорија, концепции и техники*, петто издание, од проф. д-р Бобек Шуклев и доц. д-р Стојан Дебарлиев, потврдените квалитети на учебникот од претходните изданија, како и неговото збогатување со нови, преработени и изоставени содржини, со задоволство му предлагам на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, да го одобри за печатење и користење од страна на студентите како учебник.

Скопје, 31.1.2013 год.

Рецензент

Проф. д-р Љубомир Дракулевски, с.р.

Преглед на прифатени теми за изработка на магистерски труд на Факултетот за земјоделски науки и храна во состав на УКИМ во Скопје од четириесет и осмата седница на Наставно-научниот совет одржана на 7.2.2013 година

Кандидат	Наслов на труд МК	Наслов на труд ENG	Ментор
Дејан Цветковиќ	Испитување на компонентите на приносот кај некои сорти пченица одгледувани во регионот на Алексинац	Examination of the yield components in some wheat varieties grown in Aleksinac region	Проф. д-р Дане Бошев

ПРЕГЛЕД
 на пријавени и прифатени теми за изработка на магистерски трудови на
 Градежниот факултет во Скопје
 на 398. седница на Наставно – научниот совет одржана на 14.2.2013 година

Ред. бр.	Кандидат	Работен наслов на темата	Ментор
1	Миле Славевски, дипл. град.инж.	Методологија за организација на инјекциони работи кај бетонски брани "	Проф. д-р Милорад Јовановски, Градежен факултет - Скопје

ПРЕГЛЕД
на одобрени теми за изработка на магистерски трудови на Филолошкиот
факултет "Блаже Конески"-Скопје

<i>Име и презиме на кандидатот</i>	<i>Наслов на тема за магистерски труд</i>	<i>Ментор</i>
Дарко Стојановски	"Интернационалната банкарска терминологија во македонскиот и во албанскиот јазик"	проф. д-р Искра Пановска-Димкова
Александра Дунговски	"Пробиштипскиот говор"	проф. д-р Марјан Марковиќ
Ана Аначкова	"Статусот на туѓојазичните и на нестандартните елементи во прилозите од областа на уметноста, културата и забавата на интернет страниците"	проф. д-р Томислав Треневски
Анета Јанева	"Медицинската терминологија во македонскиот и во словенечкиот јазик од јазичен аспект"	проф. д-р Лидија Аризанковска
Давор Стојановски	"Историографската метафикција од С до З (анализа на двете верзии: <i>Сестрата на Сигмунд Фројд</i> и <i>Сестрата на Зигмунд Фројд</i> од романот на Гоце Смилевски"	проф. д-р Ангелина Бановиќ-Марковска
Горан Тренчовски	"Кинестетичните раскази на Солев и Чинго (низ филмските адаптации на Русомир Богдановски)"	проф. д-р Кристина Николовска
Софија Тренчовска	"Митопоетиката во раните драми на Јордан Плевнеш"	проф. д-р Кристина Николовска
Маја Филиповиќ	"Иронијата во драмите на Венко Андоновски"	проф. д-р Кристина Николовска
Благица Димовска	"Усвојување на негацијата од страна на македонските изучувачи на англискиот јазик со посебен осврт на меѓујазичното влијание"	проф. д-р Елени Бужаровска
Валентина Милошевиќ-Симоновска	"Јазичната политика на фашизмот во Италија"	проф. д-р Александра Саржоска
Ирена Какиќ	"Модулацијата како	проф. д-р Радица

	преведувачка постапка во македонскиот превод на романот <i>Il nome della rosa</i> (Името на розата) од Умберто Еко	Никодиновска
Николина Штерјова	“Невербалната комуникација во наставата по италијански јазик на македонски говорители”	проф. д-р Радица Никодиновска
Олга Атанасоска	“Значењето на пишувањето во усвојувањето на комуникациските вештини во наставата по германски како странски јазик во средните училишта во Македонија”	доц. д-р Емина Авдиќ
Лилјана Лазова	“Зборообразување: суфиксите кај именките во италијанскиот и во македонскиот јазик”	проф. д-р Александра Саржоска
Кети Христовска	“Усвојување на комуникативната вештина <i>слушање</i> во наставата по германски јазик во основно образование”	доц. д-р Емина Авдиќ
Ганимете Рамадани	“Микритопонимија во скопскиот Дервен”	проф. д-р Аслан Хамити
Мерита Мустафоска	“Фонетски особености на турскиот говор во Прилеп и Прилепско”	проф. д-р Октај Ахмед
Елена Белеска	“Методички аспекти на наставата по англиски јазик во комбинираниите паралелки во основните училишта во Република Македонија”	проф. д-р Анжела Николовска
Магдалена Симионска	“Прилошки определбе за начин во англискиот и во македонскиот јазик-контрастивна анализа”,	проф. д-р Јованка Лазаревска-Станчевска
Анета Муровска-Боневска	“Усвојување на посвојните заменки од страна на македонските изучувачи на англискиот јазик со посебен осврт на меѓујазичното влијание”	проф. д-р Лилјана Митковска
Емилија Симоновска	“Развивањето на вештината читање преку фонично поучување во наставата по англиски јазик како странски кај	проф. д-р Анжела Николовска

	ученици на рана возраст	
Сандра Ангеловска-Богатиновска	“Речничката статија во електронските толковни речници на современиот италијански јазик”	проф. д-р Звонко Никодиновски
Зорица Табанова	“Валентноста на глаголите во германскиот и во македонскиот јазик”,	проф. д-р Емилија Бојковска
Сејљан Мустафа	„Категорија на ликовите во прозното дело на Митруш Кутели”	проф. д-р Мирлинда Крифца-Бекири
Зорица Петкоска	„Лексичките отстапки во <i>Пеколен портокал</i> на Ентони Берџис со посебна нагласка на жаргонот <i>Надсат</i> и неговото преведување на македонски јазик”	проф. д-р Солзица Попоска
Маријана Котевска	„Деструктивната моќ на социјалниот архетип: Нефикционални наративни структури”	проф. д-р Славица Србиновска
Стево Божиновски	„Митологизација на ликови во поезијата на Тед Хјуз и Иван Василевски”	проф. д-р Зоран Анчевски
Зељије Хаџими	„Книжевен дијалог со фолклорот и традицијата во епските дела на Кутели и Колиќи”	проф. д-р Мирлинда Крифца-Бекири
Ванкица Кочоска	„Патописите посветени на Италија во делата на Д. Х. Лоренс, Клаудио Магрис и Милош Црњански”,	проф. д-р Анастасија Гурчинова
Елизабета Краљевски	„Дискурсот на моќта и субверзијата врз нормата: компаративни паралели меѓу традиционалните и современите текстуални наративни модуси”,	проф. д-р Славица Србиновска
Киро Јорданов	„Постмодерниот дискурс во романите на Иан Мекјуан и Венко Андоновски со посебен осврт кон дезинтеграцијата на праволиниското раскажување: <i>Искупување, Дете во Времето, Сабота, Папокот на светот и Вештица</i> ”	проф. д-р Соња Витанова-Стрезова

Анета Маневска	„Себастијанскиот мит и португалскиот книжевен/културен дискурс: националната поема ‘Порака’ од Фернандо Песоа”	проф. д-р Маја Бојациевска
Елида Бахтијароска	„Современата британска книжевност и Вилијам Шекспир: некои функции на транстекстуалноста”	проф. д-р Рајна Кошка-Хот
Елеонора Долгоска	“Улогата на работната меморија при конференциско толкување”	доц. д-р Емилија Саржоска-Георгиевска
Анета Крстеска	“Конференцискотолкувачката компетентност: подобност, усвојување и усовршување”,	проф. д-р Емилија Бојковска
Милена Станковска	“Вербалниот хумор во толкувањето од италијански и англиски на македонски јазик”	проф. д-р Радица Никодиновска
Елена Волкановска	„Стратегии за справување со стресот како некогнитивна пречка во симултаното и консекутивно конференциско толкување“	Проф. д-р Соња Витанова-Стрезова

ПРЕГЛЕД

на пријавени и прифатени теми за изработка на магистерски труд на
УКИМ Факултет за драмски уметности во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Борјан Зафировски	„Хепинес - револуција во боја“	вонр.проф.д-р Сашко Насев
Бесфорт Имами	„Музиката и езерото - Движењето на камерата и фотоколоритните аспекти во документарно-играна форма“	проф. Апостол Трпески
Димитар Лазаревски	„Ловец на антиквитети - аудиовизуелни монтажни постапки во документарен серијал“	проф. Димитар Грбевски
Владимир Димевски	„Компаративна анализа на студиско и теренско телевизиско снимање“	проф. Апостол Трпески

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ВО СИТЕ НАСТАВНО-НАУЧНИ ЗВАЊА ПО ПРЕДМЕТИТЕ ЦРТАЊЕ И СЛИКАЊЕ НА КАТЕДРАТА ЗА СЛИКАРСТВО НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЛИКОВНИ УМЕТНОСТИ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот и уметнички совет на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, на својата редовна седница одржана на 1 февруари 2013 година, формира Рецензентска комисија во состав: ред. проф. м-р Благоја Маневски, претседател, вонр. проф. м-р Антони Мазневски, член и ред. проф. м-р Јован Шумковски, член.

На конкурсот, објавен во весникот „Нова Македонија“ на 11 јануари 2013 година, за избор на наставник во сите наставно-научни звања, по предметите цртање и сликање на Катедрата за сликарство на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, се пријави кандидатката доц. м-р Жанета Вангели.

Врз основа на приложената документација од страна на кандидатката, како и следењето на нејзината педагошка и ликовна дејност, Рецензентската комисија има чест да го достави следниов

ИЗВЕШТАЈ

Биографски податоци

Жанета Вангели е родена 1963 година во Битола. Своео средно образование го стекнала во Франкфурт/М., во гимназиите „Elisabethenschule“ (I и II г.) и „Frankfurt American High School“ (III и IV г.), каде што поради исполнети услови, матурирала еден семестар порано [early graduation], во 1980 г.. Студирала на Факултетот за ликовни уметности во Скопје, Оддел за сликарство, од 1981 до 1984 година, 2 семестра во класата на проф. Родољуб Анастасов и 4 семестри во класата на проф. Петар Мазев. По завршувањето на 6. семестар таа ги продолжила своите студии на Државниот факултет за ликовни уметности - Штеделшуле (Staatliche Hochschule für Bildende Künste – Städelschule), во Франкфурт/М. Таму студирала на Одделот за слободно сликарство [Freie Malerei], во класите на професорите Јохан Георг Гајгер [Johann Georg Geyger], Феликс Дрезе [Felix Dröse] и Криста Нехер [Christa Näher]. Дипломирала во 1988 година. Во 2011 г. магистрирала на ФЛУ во Скопје, област: сликарство, на тема: „Амбивалентноста на поимот ангажман во современата ликовна уметност“, под менторство на ред. проф. м-р Рубенс Корубин.

Во периодот 1988-2008 г. работела како самостоен уметник. Една година по дипломирањето, во 1989 г. од Управата за наука и уметност при градот Франкфурт/М. [Stadt Frankfurt am Main – Amt für Wissenschaft und Kunst] на отворен конкурс ѝ било доделено ателје, субвенционирано од градот и со право на неограничено користење, кое го користела следните 16 години, а

од 2005 г. има право на користење на гостинското ателје од истата институција во секој временски период [Gastatelier].

Од 2008 г. до денес таа е во редовен работен однос на Факултетот за ликовни уметности, при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, како наставник, во звањето доцент по предметите цртање и сликање на Катедрата за сликарство. Во овој период била претседател и член на повеќе работни комисији, а од 2010 г. е раководител на Катедрата за сликарство.

Во учебната 2008/9 и 2009/10 година таа одржувала настава по предметот видео и мултимедијално претставување на Архитектонскиот факултет, при УКИМ во Скопје.

Во последните пет години таа реализирала 5 самостојни изложби, а учествувала на преку 50 групни изложби во земјава и во странство.

Избор на самостојни изложби (2008-2013)

- 2013, *Евреите од Македонија и холокаустот: историја, теорија, култура*, Јеврејска општина Београд, ЈОБ, Белград
Македонска академија на науките и уметностите, Скопје ('11)
2009, *Видеографија*, галерија „Ремонт“, Белград
2008, *Archive 1*, Experimental Art Foundation, Аделаид, Австралија
2007/8, *Анамнеза*, (заедно со О. Мусовиќ), Музеј на современата уметност, Скопје

Избор на групни изложби (2008-2013)

- 2012, *Unutarnje uho/The Inner Ear, Izložba iz zbirki MMSU*, Музеј moderne i suvremene umjetnosti, Ријека
tina b., The Prague Contemporary Art Festival, Urban Maps, Прага
EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION, Post-World War II Europe EXPANDED, Visual Culture Research Center, Киев; Kazalište Ulysses, Мали Бриони
Донации, аквизиции, 2000-2011, Музеј на современата уметност, Скопје
Made in Macedonia, La Galleria Pall Mall, Лондон
Бела ноќ, Врвна колекција на лични сеќавања, 1960-2010, 1990ти:
МАКЕДОНСКА ЛИКОВНА УМЕТНОСТ 1990-2000: ЕУФОРИЈА, Младински културен центар, Скопје
Визуелни индустрии, Фестивал Скопје креатива, изложба на билборди во јавен простор, Скопје
2011, *EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION, Post-World War II Europe EXPANDED*, Archa Theater, Прага
ФРАГМЕНТИ – македонска уметничка сцена 1991-2011, Музеј на современата уметност, Скопје
Love it, or leave it, The Balkan Trilogy / Сакај го, или батали го, Музеј на современата уметност, Скопје
Synaesthesia, „Средец“ галерија, Софија
Arcipelago Balkani, галерија „Press to Exit“, Скопје; Zeta Gallery, Тирана; Kriterion Art House, Сараево

- MPTB продукции, видеопроекции во јавен простор, МРТВ, Скопје*
Скопје: помеѓу науката и фикцијата, јавен простор, LED-видео проекција пред Собранието на РМ, Скопје
20 години слободни, Канал 103, Младински културен центар, Скопје
- 2010, *The (im)potence of the image. Differering images of the new Europe seen through the eyes of photographer Erich Lessing and contemporary artists*, BELvue museum, Брисел
Gender Check, Zacheta National Gallery of Art, Варшава
Transitland, Video art from Central and Eastern Europe 1989-2009, Videospritz, Museo Revoltella, Трст; Space Gallery, Братислава
The Renaming Machine, Open Space - Zentrum für Kunstprojekte, Виена
30. Години Факултет за ликовни уметности во Скопје, Музеј на современата уметност, Скопје
Synaesthesia, Complesso monumentale di San Michele a Ripa Grande, Рим; Музеј града Београда, Белград
EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION Post-World War II Europe EXPANDED, СКЦ галерија, Белград; European Forum Alpbach 2010, Алпбах
Arcipelago Balkani, Open City, Crocetta district, Модена
- 2009, *Gender Check*, Museum für Moderne Kunst Stiftung Ludwig Wien, Виена
EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENTARY AND FICTION, Post-World War II Europe EXPANDED, National Theatre, Букурешт; Црногорско народно позориште, Подгорица
Transitland, Video art from Central and Eastern Europe 1989-2009,
 The Red House Center for Culture and Debate, InterSpace Association, Софија
 Transmediale Festival for Digital Art and Culture, Collegium Hungaricum, Берлин
 Ludwig Museum for Contemporary Art, Будимпешта
 Museo Reina Sofia, Мадрид
 Moscow Museum of Modern Art, Москва
Synaesthesia, Palais Portia, Виена; Музеј на современата уметност, Скопје
Venezia via MKC, Младински културен центар, Скопје; галерија „Средец“, Софија; *Sarajevska zima*, Collegium Artisticum, Сараево
The Renaming Machine, Galerija Miroslava Kraljevića, Загреб; Stacion-Centre for Contemporary Art, Приштина
The World Within, Galerie Stedefreund, Берлин; Музеј на град Скопје, Скопје
- AKTO_4, Поколенија – архиви на идентитетот*, Битола
- 2008, *Experimental Cinema from Macedonia*, Independent Film Forum, Сиетл
Contemporary Macedonian Artists, Gallery MC, Њујорк
The Renaming Machine, Jakoriceva Galerija, Љубљана; меѓународна конференција и изложба, НУБ „Св. Климент Охридски“, Културен центар „Точка“, Скопје
August in Art, Biennial of Visual Arts, HOW LOCAL IS THE GLOBAL? HOW GLOBAL IS THE LOCAL?, Varna City Art Gallery and Georgi Velchev Art Museum, Варна
Art Protects, Galerie Yvon Lambert, Paris

Art and Development, Macedonian Contemporary Art Exhibition at the World Bank and the Embassy of Switzerland, Светска банка, Амбасада на Швајцарија, Скопје

Ремапирање на Скопје / Remapping Skopje, интердисциплинарна меѓународна работилница и изложба, Културен центар „Точка“, Скопје

Видеодром, Македонски народен театар, Скопје

АКТО_3, Фестивал на современи уметности, Битола

Видеографија

2012, *Видеографија / Фрејмографија*, Жанета Вангели, ДВД-ром

2011, *Евреите од Македонија и холокаустот*, DV, 2-канално видео, документарен филм, 30 мин.; 10 мин./loop

2010, *Exit*, DV, 4:30 мин.

Творечка активност

Доц. Вангели е мултимедијална уметничка, која е активна во областа на сликарството, фотографијата, видеото и филмот. Нејзиниот главен интерес е фокусиран врз интеракцијата помеѓу индивидуалната и колективната свест, како и врз општествено-политичките, културните и духовни поместувања на локално и глобално рамниште. Нејзината примарна идеја е да создаде еден вид „отворено уметничко дело“, чија многузначност претпоставува повеќе пристапи за реципиентот. Констатативниот карактер на нејзините дела е карактеристичен за нејзиното ликовно творештво од 1988 до денес.

Следејќи го нејзиниот опус, таа на ниту една естетика не ѝ пристапува догматски, туку идејата ја поставува над сè и е отворена за различни, понекогаш навидум спротивставени форми на изразување. Таа е подеднакво инспирирана и од претставите на симболичкото, и од можностите на наративното, наизменично сублимирајќи ги во ликовни творби. Експериментот и истражувањето, во сферите на идејното и на планот на техничкото, во нејзиното творештво го заземаат централното место.

Таа имала преку 20 самостојни изложби во Скопје, Битола, Штип, Куманово, Белград, Хунген, Франкфурт, Хехст, Келн, Њујорк, Стокхолм и Аделаид, и учествувала на преку 250 домашни и меѓународни групни изложби и филмски фестивали, како: *Југословнска Документа*, Сараево, 1989; 4. *International Istanbul Biennial*, Истанбул, 1995; *Frankfurter Filmschau*, Deutsches Filmmuseum, Франкфурт/М., 1996; *After the Wall*, Moderna Museet, Стокхолм, 1999; *Aspects – Positions, 50. Years Art from Middle Europe 1949-1999*, Museum für Moderne Kunst Stiftung Ludwig Wien, Виена, 1999; *Devenirs*, Chapelle de la Sorbonne, Париз, 2001; 50. *International Art Exhibition, Dreams and Conflicts, The Dictatorship of the Viewer*, La Biennale di Venezia, Македонски павилјон, Венеција, 2003; *In the Gorges of the Balkans*, Museum Fridericianum, Касел, 2003; *Blood & Honey*, Kunst der Gegenwart, Sammlung Essl, Виена; *KunsFilmBiennale*, Келн, 2003; 59. *Mostra Internazionale d'Arte Cinematografica*, Венеција, 2002; *Panoramica 2002*, Милано и *Venezia à Roma*, Рим, 2002 (селекција на филмови од 59. Мостра); *Концептуалниот дискурс во македонската ликовна уметност*, Музеј на современата уметност,

Скопје, 2003; *Rio de Janeiro International Film Festival*, Рио де Женеиро, 2004; *1st Berlin Photography Festival, International Festival for Contemporary Photography and Image Culture, AFTER THE FACT*, Martin Gropius Bau, Берлин, 2005; *7th Buenos Aires International Independent Film Festival*, Буенос Аирес, 2005; 9. Скопски филмски фестивал, Скопје, 2006; *Gender Check*, Museum für Moderne Kunst Stiftung Ludwig Wien, Виена, 2009; *Transitland, Video art from Central and Eastern Europe 1989-2009*, Ludwig Museum for Contemporary Art, Будимпешта, 2009; *The (im)potence of the image. Differering images of the new Europe seen through the eyes of photographer Erich Lessing and contemporary artists*, BELvue museum, Брисел, 2010; *tina b., The Prague Contemporary Art Festival*, 2012; *Unutarnje uho*, Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Ријека, 2012 итн.

Паралелно со сликарството, инсталацијата и фотографијата, Вангели се занимава со видеоарт и филм од 1992 година. Има реализирано мноштво уметнички видеа, видеоинсталации и видеоскулптури, еден игран и еден документарен филм, а во тек е продукцијата на нејзиниот втор документарен филм. Со својот прв целовечерен филм „Судијата“ (експериментален игран филм, ц/б, 102 мин., Betacam SP, Македонија/Германија, 2001), таа претставува втор режисер од Македонија, кој по покана од директорот на фестивалот, Мориц де Хаделн [Moritz de Hadeln] учествувал во официјалната програма на Филмскиот фестивал во Венеција. На овој фестивал, во 2002 г. премиерно е прикажан „Судијата“ во секцијата „Нови територии“. Според еден од филмските селектори на програмата на фестивалот, Серафино Мури [Serfino Murri], овој филм на Вангели бил еден од најексперименталните на целиот фестивал.

Нејзините дела се наоѓаат во неколку домашни и меѓународни збирки, како во Музејот на современата уметност во Скопје, во Националната галерија на Македонија, во Скопје, во Музејот на модерната и современата уметност во Ријека, во колекцијата *Sammlung Jan Andreas Müller* во Франкфурт/М., во збирката на Управата за наука и уметност при градот Франкфурт/М., во колекцијата *Stern* во Визбаден, во *Shashoua Collection* во Лондон, во колекцијата на *Centre André Malraux* во Сараево итн.

Доц. м-р Вангели е автор на повеќе текстови, кои во последните две децении се објавувани во домашни и странски стручни публикации. Од нив ќе го издвоиме текстот „Застанување (Кoj се плаши од големиот, лош капитал?)/Stand Still (Who is afraid of the big, bad capital?)“, објавен во публикацијата од меѓународниот проект за уметност и теорија „Капитал и пол“, во издание на Музеј на град Скопје и Центарот за современи уметности, Скопје во 1999 г.; текстот „Синхронизитети, или вон филмот“, во: *Видеографија/Фрејмографија, Жанета Вангели*; DVD-ром, издавач: Гена Теодосиевска, од 2012 г.; текстот „Collective Panic: Tendencies toward the Depersonalization and Normalization of Transgression“, издаден во публикацијата *The Renaming machine: The Book*; P.A.R.A.S.I.T.E. Institute, Љубљана, во 2008 г.; обемното интервју во меѓународната публикација *Kritička umetnost 1990-2010, From Consideration to Commitment: Art in Critical Confrontation to Society, Belgrade. Ljubljana, Skopje, Zagreb, 1990-2010*, издадена од: SEEcult.org во соработка со: Forum Skopje, Kurziv-Platform for Matters of Culture, Media and Society, SCCA, Ljubljana/Artservis, The Association of NGOs Clubture, издадена во 2011 г.

Кандидатката Вангели одржала и повеќе предавања по покана од универзитет, музеј или друга релевантна институција: во 2008 г. по покана од New York University во Скопје, таа го презентирала својот мултимедијален проект „Интегрализам“, претставен на 59. Биенале во Венеција, во 2003 година. Во 2007 година Вангели, во рамките на меѓународната кураторска работилница во Скопје “Curatorial Translation”, во организација на Институтот за општествени и хуманистички истражувања „Евро Балкан“, пред поканети странски куратори одржала предавање за својата целокупна уметничка дејност, а во 2006 г. по покана од Архитектонскиот факултет при УКИМ во Скопје, го презентирала своето најново видеотворештво. По покана од Музејот за модерна уметност во Стокхолм да ја презентира својата целокупна творечка дејност, таа одржала предавање во 2001 г., а во 1998 г. била поканета на конференција на УНЕСКО во Стокхолм, каде земала учество со текстот: “A Commitment to Pluralism”.

Кандидатката Вангели во своето творештво има добиено неколку награди, од кои ќе ги издвоиме: во 1987 г., 1. Биенале на млади, награда на Музејот за современата уметност, Скопје; во 1989 г., 5. Југословенско биенале на млади, Модерна галерија, Ријека, откупна награда; во 1990 г., наградата „Млад Борец“, Скопје; во 1995 г., Image Box, Прва годишна изложба на Сорос центарот за современи уметности, Скопје, парична награда и во 2003 г., Алтернативе филм и видео фестивал, Белград, награда за значајно остварување.

Во обемната библиографија на доц. м-р Жанета Вангели од последните 25 години се вбројуваат рецензии и интервјуа во бројни меѓународни стручни и популарни списанија, како *Flash Art*, *Art in America*, *Artforum*, *Contemporary Magazine*, *Le Monde*, *Frankfurter Rundschau*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Springer*, *The Boston Globe*, *World Photography International*, *Art*, *Camera Austria*, *Das Bild der Bühne*, *Svenska Dagbladet*, *N. Paradoxa*, *The Boston Herald*, *Kinoeye*, *EIKON – International Magazine for Photography and Media Art*, *Artribune*, како и во бројни домашни стручни списанија, како *Големото стакло*, *Art република*, *Кинопис*, *Порта* итн.

Ликовното творештво на Вангели е застапено во неколку енциклопедиски изданија, како *Енциклопедија Британика*, *МИ-АН-ова енциклопедија*, *Македонска енциклопедија*, издадена од Македонската академија на науките и уметностите во Скопје, како и во релевантни домашни и меѓународни публикации, од кои се издвојуваат: *Антологија на македонската ликовна уметност 1894-1994*, во издание на Музејот за современата уметност, Скопје; во каталогот *60 Години од постоењето на Националната галерија на Македонија*, во издание на НГМ, Скопје; како и во публикациите: *Primary Documents, A Sourcebook for Eastern and Central European Art since the 1950's*, во издание на Museum of Modern Art, Њујорк; во *The Renaming Machine: The Book*, во издание на P.A.R.A.S.I.T.E. Institute, Љубљана; во *East Art Map, Contemporary Art and Eastern Europe*, уредена од IRWIN, во издание на University of London итн.

Наставно-образовна дејност и дејност од поширок интерес

Доц. м-р Жанета Вангели од 2008 година до денес, како наставник по предметите цртање и сликање на Катедрата за сликарство на додипломските студии, како и наставник и ментор на постдипломските студии на истата катедра, наставната програма ја реализирала успешно и со најголем

ентузијазам. Таа е секогаш подготвена за консултации со студентите од прв и од втор циклус студии и со целосна посветеност одговара на барањата и потребите на студентите за креативно надградување според нивните индивидуални афинитети. Доц. м-р Вангели секогаш се труди да го евоцира максималниот креативен потенцијал од студентите, обидувајќи се да ги инспирира за поинтензивна и подлабока творечка активност. Во својата комуникација со студентите, таа исто така го инкорпорира и своето долгогодишно интердисциплинарно и мултимедијално ликовно искуство, особено во наставата од втор циклус студии.

Како раководител на Катедрата за сликарство од 2010 г. до денес, како претседател и член на повеќе факултетски комисии, таа мошне ангажирано и совесно ги извршува овие функции.

Во учебната 2008/9 и 2009/10 година, по покана од Архитектонскиот факултет при УКИМ во Скопје, таа водела настава по предметот видео и мултимедијално претставување, каде што имала можност да одржува настава и во сферите на нејзиното 20-годишно искуство во создавањето ликовни видеоформи. Наставата била фокусирана на идејната концепција, техничко-креативниот процес на претпродукција, продукција и постпродукција на уметнички видеа. На истиот Факултет таа повремено е член на испитни комисии за одбрана на магистерски трудови.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Со оглед на значајните и континуирани достигнувања на кандидатката доц. м-р Жанета Вангели на македонската и меѓународната ликовна сцена, на нејзиниот севкупен ангажман и целосна посветеност, како на ликовно-креативно, така и на педагошко рамниште, имајќи го предвид нејзиниот конструктивен однос кон колективот на ФЛУ, Рецензентската комисија заклучи дека пријавената кандидатка ги исполнува сите услови за избор за наставник во повисоко звање. Комисијата има чест и задоволство на Наставно-научниот и уметнички совет на Факултетот за ликовни уметности при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје да му предложи: доц. м-р Жанета Вангели да биде избрана во звањето **вонреден професор** по предметите цртање и сликање на Катедрата за сликарство на ФЛУ.

Рецензентска комисија

Ред. проф. м-р Благоја Маневски, претседател	с.р.
Вонр. проф. м-р Антони Мазневски, член	с.р.
Ред. проф. м-р Јован Шумковски, член	с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: доц. м-р Жанета Вангели
 Институција: Факултет за ликовни уметности - Скопје
 Уметничка област: сликарство

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред.б рој	Назив на активноста:	Поени
1	Одржување на настава од прв циклус студии	
	Цртање 4, 2007/8, летен, 5x8 x 0.04 =	1.6
	Сликање 4, 2007/8, летен, 4x8 x 0.04 =	1.28
	Сликање 5 и 6, 2008/09, зимски/летен, 16x15x0.04=	9.6
	Сликање 7 и 8, 2009/10, зимски/летен, 16x15x0.04=	9.6
	Цртање 1 и 2, 2010/11, зимски/летен, 10x15x0.04=	6
	Сликање 1 и 2, 2010/11, зимски/летен, 8x15x0.04=	4.8
	Цртање 3 и 4, 2011/12, зимски/летен, 10x15x0.04=	6
	Сликање 3 и 4, 2011/12, зимски/летен, 8x15x0.04=	4.8
	Сликање 5, 2012/13, зимски, 8x15x0.04=	4.8
	Сликање 6, 2012/13, летен, (во тек) 8x6x0.04=	1.92
	Видео и мултимедијално претставување, 2008/09, летен, 2x15x0.04=	1.2
	Видео и мултимедијално претставување, 2009/10, летен, 2x15x0.04=	1.2
2	Одржување на настава од втор циклус студии	
	Сликање 1 и 2, 2009/10, зимски/летен, 12x15x0.05=	9
	Сликање 1 и 2, 2010/11, зимски/летен, 9x15x0.05=	6.75
	Сликање 1 и 2, 2011/12, зимски/летен, 9x15x0.05=	6.75
	Сликање 1, 2012/13, зимски, 9x15x0.05=	6.75
	Сликање 2, 2012/13, летен, (во тек) 9x6x0.05=	2.7
	Слик. практики 1 и 2, 2009/10, зим./лет. 4x15x0.05=	3
	Слик. практики, 2010/11, зимски, 3x15x0.05=	2.25
	Слик. практики, 2011/12, зимски, 3x15x0.05=	2.25
	Слик. практики, 2012/13, зимски, 3x15x0.05=	2.25
	Слик. практики, 2012/13, летен, (во тек) 3x6x0.05=	0.9
3	Консултации со студенти од прв и втор циклус студии	
	2008/09, летен, 10x8x0.002=	0.16
	2009/10, зимски/летен, 22x15x0.002=	0.66
	2010/11, зимски/летен, 28x15x0.002=	0.84
	2011/12, зимски, летен, 30x15x0.002=	0.9
	2012/13, зимски, 12x15x0.02=	0.36
4	Ментор на дипломска работа	

	15 x 0.2 =	3
5	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура	
	2008/9 – 1; 2009/10 – 2; 2010/11 – 6; 2011/12 – 5; 14 x 0.3 =	4.2
6	Член на комисија за оцена или одбрана на магистратура (на друг факултет)	
	2012, член на две испитни комисии за одбрана на магистерски труд на Архитектонскиот факултет, при УКИМ во Скопје: 1. Марковска Елена, „Нови музејски простори“ 2. Алексов Љупчо, „Центар за современи аудиовизуелни уметности“ 2 x 0.3 =	0.6
7	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа	
	51 x 0.1 =	5.1
	Вкупно	111,22

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Пое ни
	Ментор на магистерска работа	
	2009/10 – 1; 2010/11 - 1; 2011/12 - 2; 4 x 1 =	4
	Труд со оригинални научни резултати во стручно/научно списание	
1	<i>EIKON – International Magazine for Photography and Media Art</i> , No. 63; published by: Österreichisches Institut für Photographie und Medienkunst, Wien, 2008, <i>MACEDONIA – Photo Statements on Different Power Games and Strategies</i> , Suzana Milevska, pg. 29-33, ISBN 978-3-902250-39-1, www.eikon.at	4
2	<i>Contemporary magazine, ANNUAL 2008, CONTEMPORARY PHOTOGRAPHY FROM AROUND THE WORLD</i> , Skopje: Žaneta Vangeli, Suzana Milevska, www.contemporary-magazines.com/annual_1024x768.htm	4
3	<i>Artribune</i> , dal 2011, arte eccetera eccetera, anno 11, numero 7, maggio-giugno 2012, <i>SKOPJE NUOVO SPAZIO URBANO</i> , di Claudia Zanfi, pg. 50-52, http://issuu.com/artribune/docs/artribune7?mode=window&pageNumber=1	4
	Дел од монографија објавен во странство (заокружена целина, глава во научна книга)	
1	2008, “Collective Panic: Tendencies toward the Depersonalization and Normalization of Transgression”, by Žaneta Vangeli, in <i>The Renaming machine: The Book</i> ; P.A.R.A.S.I.T.E. Institute, Ljubljana, ISBN 978-961-6807-02-9; www.zavod-parasite.si , pg. 134 - 140	6
2	2011, <i>Kritička umetnost 1990-2010, From Consideration to Commitment: Art in Critical Confrontation to Society</i> , Belgrade. Ljubljana, Skopje, Zagreb, 1990-2010, publishers:	6

	SEEcult org in cooperation with: Forum Skopje, Kurziv-Platform for Matters of Culture, Media and Society, SCCA, Ljubljana/Artservis, The Association of NGOs Clubture, April 2011, Belgrade, Ljubljana, Zagreb, Skopje, www.talkingcriticarts.wordpress.com	
	Поглавје во ДВД-ром (автор на текст во национално издание)	
1	2011, „Синхронизитети, или вон филмот“, од Жанета Вангели, во: <i>Видеографија/Фрејмографија, Жанета Вангели</i> ; ДВД-ром, издавач: Гена Теодосиевска; COBISS.MK-ID 90118410, 2012	3
	Одржано предавање по покана од универзитет	
1	2008, „Интегрализам“, мултимедијален проект од Ж.В., претставен на 50. Меѓународно биенале во Венеција, по покана од New York University, Скопје	1
	Вкупно	32

СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ

Ред.б рој	Назив на активност:	Пое н
	Самостојно јавно претставување со ликовни дела (во странство по повик)	
1	2008 <i>Archive 1</i> , Experimental Art Foundation, Аделаид, Австралија, (Куратор: Мелентије Пандиловски, проект на ЕАФ, Аделаид), http://www.eaf.asn.au/2008/vangeli.html	7
2	2009 <i>Видеографија</i> , Галерија Ремонт, Белград, (куратор: Евгенија Теодосиевска; проект на New Line), http://www.remont.net/files/Remont%20Art%20Files%202.pdf	7
3	2013 <i>Евреите од Македонија и холокаустот: историја, теорија, култура</i> , мултимедијална изложба, галерија на ЈОБ, Јеврејска општина Београд, Белград (куратор: Софија Грандаковска, проект на Институтот за општествено-хуманистички истражувања „Евро Балкан“, Скопје), www.jewsfrommacedonia.mk	7
	Самостојно јавно претставување со ликовни дела (во земјата по повик од национална установа)	
1	2007/8 <i>Анамнеза</i> (заедно со О. Мусовиќ), Музеј на современата уметност, Скопје (куратор: Искра Гешовска, проект на НВО „Контрапункт“, Скопје) http://www.msuskopje.org.mk/msu.php?mode=nav&mid=1&id=19&y=2007	5
2	2011 <i>Евреите од Македонија и холокаустот: историја, теорија, култура</i> , Македонска академија на науките и уметностите, Скопје (куратори: Софија Грандаковска, Жанета Вангели, проект на Институтот за општествено-хуманистички истражувања „Евро Балкан“, Скопје), www.jewsfrommacedonia.mk	5
	Групно јавно претставување со ликовни дела – со посебен проект, селектирана и жирирана	

	манифестација (во земјата)	
1	2012 <i>Бела ноќ, Врвна колекција на лични сеќавања, 1960-2010, 1990ти: МАКЕДОНСКА ЛИКОВНА УМЕТНОСТ 1990-2000: ЕУФОРИЈА</i> , Младински културен центар, Скопје (куратори: Јованка Попова, Ивана Васева, Филип Јовановски; ко-куратори: Славица Јанешлиева, Жанета Вангели; проект на Град Скопје). http://www.skopje.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=538&mid=482&tabId=&tabindex=0	2
2	<i>Донации, аквизиции, 2000-2011</i> , Музеј на современата уметност, Скопје (куратор: Захаринка Бачева-Алексоска, проект на МСУ, Скопје). http://www.msuskopje.org.mk/msu.php?mode=exh&mid=1&id=19&exhid=104	2
3	<i>Визуелни индустрии</i> , Фестивал Скопје креатива, изложба на билборди во јавен простор, Скопје (куратор: Ана Франговска, проект на НВО „Арс Акта“).	2
4	2011 <i>ФРАГМЕНТИ – македонска уметничка сцена 1991-2011</i> , Музеј на современата уметност, Скопје (куратор: Марица Бочварова-Плавевска, проект на МСУ, Скопје). http://www.msuskopje.org.mk/msu.php?mode=exh&mid=1&id=19&exhid=101	2
5	<i>Arcipelago Balkani</i> , галерија „Press to Exit“, Скопје (куратор: Claudia Zanfi, проект на AMAZElab, Milano). http://www.amaze.it/AMAZE/node/277	2
6	<i>МРТВ продукции</i> , видео проекции во јавен простор, МРТВ, Скопје (куратор: Виолета Качакова, проект на НВО „Локомотива“, Скопје).	2
7	<i>Love it, or leave it, The Balkan Trilogy / Сакај го, или батали го</i> , Музеј на современата уметност, Скопје (куратори: Рене Блок, Мариус Бабијас, проект на Kunsthalle Fridericianum, Kassel). http://www.msuskopje.org.mk/msu.php?mode=exh&mid=1&id=19&exhid=100	2
8	<i>Скопје: помеѓу науката и фикцијата</i> , јавен простор, LED-видео проекција пред Собранието на РМ, Скопје (куратор: Јованка Попова, проект на Град Скопје). http://www.scribd.com/doc/66939720/SKOPSKI-URBANI-PRIKAZNI	2
9	<i>20 години слободни</i> , Канал 103, Младински културен центар, Скопје (куратор: Виолета Качакова, проект на НВО „Локомотива“, Скопје).	2
10	2010 <i>30. Години Факултет за ликовни уметности</i> , Скопје, Музеј на современата уметност, Скопје (куратор: Викторија Васева-Димеска, проект на МСУ, Скопје). http://www.msuskopje.org.mk/msu.php?mode=exh&mid=1&id=19&exhid=91	2

11	2009 <i>Синестезија</i> , Музеј на современата уметност, Скопје (куратор: Викторија Васева-Димеска, проект на МСУ, Скопје). http://www.msuskopje.org.mk/msu.php?mode=exh&mid=1&id=19&exhid=65	2
12	<i>Венеција виа МКЦ</i> , Младински културен центар, Скопје (куратор: Соња Абациева, проект на МКЦ, Скопје).	2
13	<i>The World Within</i> , Музеј на град Скопје, Скопје (куратор: Елена Велјановска, проект на НВО „Line Initiative and Movement“, Скопје).	2
14	<i>АКТО_4, Поколенија – архиви на идентитетот</i> , Битола (куратори: Филип Јовановски, Мартин Кочовски). http://en.wikipedia.org/wiki/Akto_Festival	2
15	2008 <i>The Renaming Machine</i> , учество на меѓународна конференција и изложба, НУБ „Св. Климент Охридски“, Културен центар „Точка“, Скопје (куратор: Сузана Милевска, проект на Institute P.A.R.A.S.I.T.E., Љубљана). http://renamingmachine.blogspot.com/	2
16	<i>Art and Development, Macedonian Contemporary Art Exhibition at the World Bank and the Embassy of Switzerland</i> , Светска банка, Амбасада на Швајцарија, Скопје (куратори: Arthur Kuggeleyn, Златко Теодосиевски, проект на World Bank Art Program, Washington D.C.). http://siteresources.worldbank.org/INTMACEDONIA/Resources/Catalogue.pdf	2
17	<i>Ремапирање на Скопје/Remapping Skopje</i> , интердисциплинарна меѓународна работилница и изложба, културен центар „Точка“, Скопје (куратор: Julia Lechler, проект на Robert Bosch Stiftung, Stuttgart). http://kulturmanager.boschstiftung.de/content/language1/html/13029.asp	2
18	<i>Видеодром</i> , Македонски народен театар, Скопје (селектор: Борјан Зафировски, проект на МНТ, Скопје).	2
19	<i>АКТО_3, Фестивал на современи уметности</i> , Битола (куратори: Филип Јовановски, Мартин Кочовски). http://en.wikipedia.org/wiki/Akto_Festival	2
	Групно јавно претставување со ликовни дела – со посебен проект, меѓународна, селектирана и жирирана манифестација (во странство)	
1	2012 <i>Unutarnje uho/The Inner Ear, Izložba iz zbirki MMSU</i> , Muzej moderne i suvrnene umjetonsti, Ријека http://www.mmsu.hr/Default.aspx?art=396&sec=4	4
2	<i>Made in Macedonia</i> , La Galleria Pall Mall, Лондон (куратор: Викторија Васева-Димеска, проект на МСУ, Скопје)	4
3	<i>EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION, Post-World War II Europe EXPANDED</i> , Visual Culture Research Center, Киев;	

	Kazalište Ulysses, Мали Бриони (куратори: Marina Gržinić, Walter Seidel, проект на ERSTE Stiftung, Wien). http://www.erstestiftung.org/blog/europe-in-between-document-and-fiction-goes-kyiv/ http://www.ulysses.hr/en/photo_exhibition_europe 2x4=	8
4	2011 <i>EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION, Post-World War II Europe EXPANDED</i> , Archa Theater, Прага (куратори: Marina Gržinić, Walter Seidel, ERSTE Stiftung, Wien). http://www.erstestiftung.org/blog/europe-in-between-document-and-fiction-erich-lessing-prague/	4
5	<i>Synaesthesia</i> , „Средец“ галерија, Софија (куратор: Викторија Васева-Димеска, проект на МСУ, Скопје).	4
6	<i>tina b., The Prague Contemporary Art Festival, Urban Maps</i> , Прага (куратор: Claudia Zanfi, проект на aMAZElab, Milano), www.tina-b.cz-en-stranka-exit-17	4
7	<i>Arcipelago Balkani</i> , Zeta Gallery, Тирана; Kriterion Art House, Сараево (куратор: Claudia Zanfi, проект на aMAZElab, Milano). http://www.amaze.it/AMAZE/node/504 http://www.amaze.it/AMAZE/node/501 2x4=	8
8	2010 <i>Gender Check</i> , Zacheta National Gallery of Art, Варшава (куратор: Бојана Пејиќ, заедно со тим од експерти од 24 земји; од Македонија: Сузана Милевска, проект на ERSTE Stiftung, Wien). http://www.zacheta.art.pl/en/article/view/6/gender-check-femininity-and-masculinity-in-the-art-of-eastern-europe	4
9	<i>Transitland, Video art from Central and Eastern Europe 1989-2009</i> , Videospritz, Museo Revoltella, Трст; Space Gallery, Братислава (куратор: Kathy Rae Huffman, проект на Ludwig Museum-Museum of Contemporary Art Budapest/ACAX), www.transitland.eu 2x4=	8
10	<i>The (im)potence of the image. Differering images of the new Europe seen through the eyes of photographer Erich Lessing and contemporary artists</i> , BELvue museum, Брисел, http://www.erstestiftung.org/blog/the-impotence-of-the-image-differing-images-of-the-new-europe-seen-through-the-eyes-of-photographer-erich-lessing-and-contemporary-artists-from-the-post-war-era-to-the-enlargement/	4
11	<i>The Renaming Machine</i> , Open Space - Zentrum für Kunstprojekte, Виена (куратор: Сузана Милевска, проект на Institute P.A.R.A.S.I.T.E., Љубљана). http://www.openspace-zkp.org/2010/en/events.php?y=2010&p=38 http://renamingmachine.blogspot.com/	4
12	<i>Synaesthesia</i> , Complesso monumentale di San Michele a Ripa Grande, Рим; Музеј града Београда, Белград (куратор: Викторија Васева-Димеска, проект на МСУ, Скопје). 2x4= http://www.mgb.org.rs/sr/izlozbe/112-sinestezia	8

13	<i>EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION</i> <i>Post-World War II Europe EXPANDED</i> , СКЦ галерија, Белград; European Forum Alpbach 2010, Алпбах (куратори: Marina Gržinić, Walter Seidel, ERSTE Stiftung, Wien). 2x4=	8
14	<i>Arcipelago Balkani, Open City</i> , Crocetta district, Модена (куратор: Claudia Zanzi, проект на AMAZElab, Milano). http://www.amaze.it/AMAZE/node/273	4
15	2009 <i>Gender Check</i> , MUMOK, Museum für Moderne Kunst Stiftung Ludwig Wien, Виена (куратор: Бојана Пејиќ, заедно со тим од експерти од 24 земји; од Македонија: Сузана Милевска, проект на ERSTE Stiftung, Wien). http://www.erstestiftung.org/gender-check/exhibition/	4
16	<i>EUROPE: IN-BETWEEN DOCUMENT AND FICTION</i> , <i>Post-World War II Europe EXPANDED</i> , National Theatre, Букурешт; Црногорско народно позориште, Подгорица, (куратори: Marina Gržinić, Walter Seidel, ERSTE Stiftung, Wien). http://www.erstestiftung.org/blog/europe-in-between-document-and-fiction-erich-lessings-photographs-from-post-world-war-ii-europe-expanded/ 2x4=	8
17	<i>Synaesthesia</i> , Palais Portia, Виена (куратор: Викторија Васева-Димеска, проект на МСУ, Скопје).	4
18	<i>Venezia via MKC</i> , галерија „Средец“, Софија; <i>Sarajevska zima</i> , Collegium Artisticum, Сараево (куратор: Соња Абациева, проект на МКЦ, Скопје). 2x4=	8
19	<i>Transitland, Video art from Central and Eastern Europe 1989-2009</i> , The Red House Center for Culture and Debate, InterSpace Association, Софија <i>Transmediale Festival for Digital Art and Culture</i> , Collegium Hungaricum, Берлин Ludwig Museum for Contemporary Art, Будимпешта 5x4= Reina Sofia, Мадрид Moscow Museum of Modern Art, Москва (куратор: Kathy Rae Huffman, проект на Ludwig Museum-Museum of Contemporary Art Budapest/ACAX), www.transitland.eu	20
20	<i>The Renaming Machine</i> , Galerija Miroslava Kraljevića, Загреб; Stacion-Centre for Contemporary Art, Приштина (куратор: Сузана Милевска, проект на Institute P.A.R.A.S.I.T.E., Љубљана). http://renamingmachine.blogspot.com/ 2x4=	8
21	<i>The World Within</i> , Gallery Stedefreund, Берлин (куратор: Елена Велјановска, проект на HBO „Line Initiative and Movement“, Скопје). http://www.artports.com/galerien/ausstellungstipp.php?lang=&red=151&inst=Stedefreund&ort=Berlin#	4
22	2008 <i>Experimental Cinema from Macedonia</i> , Northwest Film Forum, Сиетл (куратор: Елена Велјановска, проект на HBO „Локомотива“, Скопје). http://www.lokomotiva.org.mk/HTML_2008/NorthwestFilmForum	4

	_01.html	
23	<i>Contemporary Macedonian Artists</i> , Gallery MC, Њујорк (куратор: Бојана Јанева, проект на Национална галерија на Македонија). http://www.gallerymc.org/web/events/Nacionalna2008.htm	4
24	<i>The Renaming Machine</i> , Jakopičeva Galerija, Љубљана (куратор: Сузана Милевска, проект на Institute P.A.R.A.S.I.T.E., Љубљана). http://www.mirovni-institut.si/data/tinymce/Novice/priponka/RNMNG%20MCHN%20Zlozenka%20B2.pdf	4
25	<i>August in Art, Biennial of Visual Arts, HOW LOCAL IS THE GLOBAL? HOW GLOBAL IS THE LOCAL?</i> , Varna City Art Gallery and Georgi Velchev Art Museum, Варна (куратор: Филип Зидаров). http://www.augustinart.com/edition_2008_en.php?issueID=7	4
26	<i>Art Protects</i> , Galerie Yvon Lambert, Paris (куратор: Yvon Lambert, проект на Galerie Yvon Lambert, Paris). http://www.fadwebsite.com/2009/09/04/yvon-lambert-paris-art-protects-present-an-exhibition-in-support-of-the-fight-against-aids-5th-and-6th-september/	4
Дела од графички дизајн		
Дизајн на ДВД-ром (автор)		
1	2012, дизајн на ДВД-ром, <i>Видеографија/Фрејмографија, Жанета Вангели</i> , ДВД-ром, издавач: Гена Теодосиевска, COBISS.MK-ID 90118410, 2012.	0.5
Дела од графички дизајн (учесник/соработник)		
1	2011, дизајн на корица и уредник на фотографија на публикацијата <i>Евреите од Македонија и холокаустот: историја, теорија, култура</i> , издавач: „Евро Балкан прес“, Скопје (македонско и англиско издание), 746 стр., ISBN 978-9989-136-74-0.	1
2	2009, Дизајн на корица на ДВД издание и дизајн на корица на каталог на <i>Видеографија, Драган Абјаниќ, 1953-1999</i> , издавач: „Нова линија“, Скопје, ISBN 978-9989-2986-0-8.	0.2
3	2008, Дизајн на корица и ко-дизајн на стрипот <i>Забава</i> , на Александар Станкоски, издавач: „Зона“, Скопје, 176 стр.	0.2
Вкупно		222,9

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поеини
	Објавено дело во каталог од национална ликовна манифестација	
1	<i>Видеографија/Фрејмографија, Жанета Вангели</i> , издавач: Гена Теодосиевска, ДВД-ром, 2012.	1
2	<i>Донации, аквизиции, 2000-2011</i> , Музеј на современата уметност, Скопје, 2012.	1

3	Фрагменти – македонска ументичка сцена 1991 2011, Музеј на современата уметност, Скопје, 2011.	1
4	<i>Love it, or leave it, The Balkan Trilogy/Сакај го, или батали го</i> , Музеј на современата уметност, Скопје, 2010.	1
5	30. Години Факултет за ликовни уметности, Скопје, Музеј на современата уметност, Скопје, 2010.	1
6	Синестезија, Музеј на современата уметност, Скопје, 2009.	1
7	Венеција виа МКЦ, МКЦ, Скопје, 2009.	1
8	ЖАНЕТА ВАНГЕЛИ – Анамнеза, ОЛИВЕР МУСОВИЌ – Уметникот, Музеј на современата уметност, 2007/8.	1
9	Геј уметност!? / <i>Gay Art!?</i> , издавач: „359“, Небојша Вилиќ, Скопје, 2009, www.scribd.com	1
10	Критиката како делување, Едиција: Текстови за уметноста 2, Небојша Вилиќ, издавач: „359“, Скопје, 2009, www.scribd.com	1
Објавено дело во каталог (или книга) од меѓународна ликовна манифестација		
1	<i>Archive 1</i> , Experimental Art Foundation, Adelaide, Australia, 2008.	2
2	<i>Transitland, video art from central and eastern Europe 1989- 2009</i> , edited by Edit Adras, Ludwig Museum-Museum of Contemporary Art, Budapest, 2009.	2
3	<i>Gender Check</i> , MUMOK, Museum für Moderne Kunst Stiftung Ludwig Wien, Vienna, 2009.	2
4	<i>EUROPE: IN BETWEEN DOCUMENT AND FICTION</i> , <i>Post-World War II Europe EXPANDED</i> , publisher: ERSTE Foundation, Vienna, 2009.	2
5	<i>Contemporary Macedonian Artists</i> , Gallery MC, New York, National Gallery of Macedonia, 2008.	2
6	<i>The Renaming Machine: The Book</i> , 2008, P.A.R.A.S.I.T.E. Institute, Ljubljana, ISBN 978-961-6807-02-9, 2010 (публикација).	2
7	<i>Gender Difference in the Balkans, Archives of representations of gender difference and agency in visual culture and contemporary art in the Balkans</i> , Suzana Milevska; VDM Verlag Dr. Müller Aktiengesellschaft & Co. KG, ISBN 978-639-200-32-4; 2010, pg. 59-62, 76, 203 (монографија).	2
8	<i>Gender, ArtWork and the Global Imperative</i> , Angela Dimitrakaki, издавач: Manchester University Press, Chapter 51: “Masculinity and the Economic Subject in Contemporary Art”, 2012 (публикација).	2
9	<i>World Art in Reverse Perspective</i> , by Suzana Milevska, in <i>World Art</i> , Volume 1, No. 2, 273-279, publisher: Routledge, London http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/21500894.2011.603096 (публикација).	2
10	<i>Going public: Arcipelago Balkani: an alternative map</i> , author:	

	Claudia Zanfi, publisher: Cinisello Balsamo, Milano: Silvana, © 2011, ISBN 9788836620739 8836620736 (публикација).	2
	Член на национална жири-комисија	
1	2010/11, член на жири-комисијата за избор на награда за најдобра фотографија на општина Карпош, Скопје 2x1=	2
2	2009, член на жири-комисијата за избор на графичко решение за плакат и промотивен материјал за 30. Меѓународен фестивал на филмска камера „Браќа Манаки“, Скопје	1
	Раководител на внатрешна организациона единица	
	Раководител на Катедрата за сликарство, при Факултетот за ликовни уметности во Скопје (еден мандат)	3
	Член на факултетска комисија	
	6 x 0.5 =	3
	Член на комисија за избор во звање	
	2 x 0.2 =	0.4
	Вкупно	39,4

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	111,22
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	32
СТРУЧНО-УМЕТНИЧКА ДЕЈНОСТ	222,9
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	39,4
	405,52

Рецензентска комисија

Ред. проф. м-р Благоја Маневски, претседател с.р.

Вонр. проф. м-р Антони Мазневски, член с.р.

Ред. проф. м-р Јован Шумковски, член с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНОТО ЗВАЊЕ ДОЦЕНТ ВО НАСТАВНО- НАУЧНАТА ОБЛАСТ ЕЛЕКТРИЧНИ ЦЕНТРАЛИ И РАЗВОДНИ ПОСТРОЈКИ НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ИНФОРМАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, на својата редовна седница одржана на 30 јануари 2013 година, нè определи за членови на Рецензентската комисија за избор наставник по предметите од наставно-научната област електрични центри и разводни постројки (Одлука бр. 02-150/5 од 30.I 2013 година).

На конкурсот објавен во весникот „Дневник“ на 17 јануари 2013 година, за горенаведената наставно-научна област се пријави само еден кандидат, д-р Софија Николова-Поцева, дипл. ел. инж., за избор во наставно-научното звање доцент.

По прегледот на доставените документи, како и врз основа на личното познавање на кандидатката, го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Биографски податоци за кандидатката

Софија Николова-Поцева е родена на 28 јуни 1982 година во Струмица. Основно и средно образование завршила во родното место со континуиран одличен успех. На Електротехничкиот факултет во Скопје – насока: електроенергетика се запишала во 2001 година. Во текот на студирањето секогаш била меѓу најдобрите студенти во генерацијата за што е добитник на дипломи за постигнат успех над 9,00 од страна на Факултетот. На Електротехничкиот факултет дипломирала во март 2006 година на тема „Модел на термоелектрана за анализа на бавни динамички појави“, под менторство на вонр. проф. д-р Атанас Илиев. Во текот на студиите постигнала просечен успех 9,77.

Во април 2006 година кандидатката се запишала на постдипломски студии на Електротехничкиот факултет во Скопје, на насоката електрични центри и разводни постројки. Испитите од постдипломските студии ги положила со просечна оценка 10. Во јуни 2009 година, под менторство на вонр. проф. д-р Атанас Илиев го одбранила магистерскиот труд со наслов „Краткорочно предвидување на производството на електрична енергија од ветерни електрични центри“, со што се стекнала со научното звање магистер на електротехнички науки во областа електрични центри и разводни постројки.

Докторската дисертација со наслов „Влијание на обновливите извори на електрична енергија врз работата на производните капацитети во електроенергетски систем“, под менторство на проф. д-р Антон Чаушевски, ја одбранила на 12 декември 2012 година при Факултетот за електротехника и информациски технологии.

Во февруари 2007 година, д-р Софија Николова-Поцева е ангажирана како демонстратор при Институтот за електрични центри и разводни постројки. Од февруари 2010 до декември 2012 година работела како помлад асистент, а во декември 2012 година е избрана за асистент по предметите од наставно-научната област електрични центри и разводни постројки.

Кандидатката активно го владее англискиот јазик.

2. Наставно-образовна дејност

Во изминатиот период Софија Николова-Поцева учествувала во одржувањето на аудиториски и лабораториски вежби по следниве предмети: проектирање на електрични центри и разводни постројки, планирање на погон и градба на електрични центри, разводни постројки, управување и контрола на електро-енергетски објекти, заземјување и заштитни мерки, обновливи извори на електрична енергија, менаџмент и инженерска економика, енергетска ефикасност и околина, проектен менаџмент, производство на електрична енергија, експлоатација на електро-енергетски објекти и нуклеарни центри. Исто така, д-р Софија Николова-Поцева била член на комисија за оцена и одбрана на 60 дипломски работи.

Кандидатката активно учествувала во подготвувањето на лабораториските и аудиториските вежби, како и на пакет материјали за предмети кои припаѓаат на новите студиски програми кои за првпат се активирани.

Сите наставни задачи кандидатката ги извршувала квалитетно, стручно и навремено. Со студентите воспоставувала коректен однос и секогаш била подготвена да им помогне во совладувањето на предметната проблематика.

Б) Настава во летни школи и работилници

Во периодот 26.VIII 2006– 6.IX 2006, д-р Софија Николова-Поцева активно учествувала на Летната академија во Будва, Црна Гора, курс 3 “Electrical Energy Generation and Distribution”, во соработка со Универзитетот во Ерланген – Нирнберг. Оваа Академија е поддржана од DAAD и Пактот за стабилност и е наменета за талентирани студенти од универзитетите во Југоисточна Европа. Таму, Софија Николова-Поцева одржала предавање на тема “Control of Thermal Power Plant”. За успешно учество на курсот има добиено соодветен сертификат.

Во јуни 2007 зела активно учество на образовниот курс „Кјото протоколот и негова имплементација”, одржан на ФЕИТ во Скопје, во соработка со Фондацијата „Willy Brandt”. Во рамките на овој курс, под менторство на вонр.проф. д-р Атанас Илиев ги има одржано предавањата: „Влијание на климатските промени врз економијата” и „Енергија и индустрија – мерки за ублажување”.

Во декември 2008 учествувала на образовниот курс „Технички и економски аспекти на искористување на обновливи извори на енергија”, одржан на ФЕИТ во Скопје, во соработка со Фондацијата „Willy Brandt”. Во рамките на овој курс, под менторство на вонр.проф. Атанас Илиев, одржала предавање на тема „Избор на структура на компоненти во микромрежа со обновливи извори на енергија според критериумот на најмали трошоци”.

Во октомври 2009 учествувала на работилницата “Alternative Response Actions to Climate Change and Energy Options”, одржана при ICTP во Трст (Италија). Во рамките на оваа работилница, Софија Николова-Поцева го има одржано предавањето на тема “Renewable Resources and Sustainable Energy Development, Minimizing the Total Thermal Unit Fuel Cost and Emission Costs in a Hybrid Power System”.

Во ноември 2009 учествувала на образовниот курс „Обновливите извори на енергија – неопходна алтернатива за дел од потенцијалните конвенционални извори на енергија”, одржан на ФЕИТ во Скопје, во соработка со Фондацијата „Willy Brandt”. Во склоп на овој курс, под менторство на вонр.проф. д-р Антон Чаушевски ги има одржано предавањата: „Избор на структура на микромрежи со примена на софтверот HOMER” и „Краткорочно предвидување на производството на електрична моќност од ветерни електрични центри”.

Во април 2010 учествувала како поканет предавач на работилницата “Vulnerability of Energy Systems to Climate Change and Extreme Events”, одржана при ICTP во Трст (Италија). Во рамките на оваа работилница, Софија Николова-Поцева го има одржано предавањето на тема “Vulnerability of Renewable Energy Production to Climate Change”.

3. Научноистражувачка дејност

А) Стручни и научни трудови

Во изминатиов период, д-р Софија Николова-Поцева има објавено 39 научни труда како автор и коавтор, од кои 19 се објавени на домашни и 18 на меѓународни конференции, 1 е објавен во меѓународното списание Elsevier со фактор на влијание 2.64 и 1 во стручното списание ЕНЕРГЕТИКА.

1. С. Николова, А. Илиев: „Модел на термоелектрана за анализа на бавни динамички појави“, Меѓународен симпозиум „ЕНЕРГЕТИКА 2006“, Книга 2, стр.641-650, Охрид, Р. Македонија, 5-7 октомври 2006.

Во овој труд е извршено моделирање на бавните динамички појави кај термоелектричните центри. Во конкретниот случај е формиран модел на термоелектраната на фосилни горива за анализа на бавни динамички појави во MATLAB/Simulink.

2. С. Николова, А. Илиев: „Модел на хибридна fuzzy регресија за определување на енергетските карактеристики на хидроелектрани“, VIII национална конференција со меѓународно учество „ETA 2007“, Охрид, Р. Македонија, 19-21 септември 2007.
3. С. Николова, А. Илиев: „Модел на хибридна fuzzy регресија на најмали квадрати за определување на енергетските карактеристики на термоелектрани“, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 2, Реф. С4-13R, Охрид, Р. Македонија, 7-9 октомври 2007.

Во овие трудови е прикажан метод на хибридна fuzzy регресија, применет за определување на енергетските карактеристики на класични електрични центри. За верификација на моделот се реализирани практични примери.

4. С. Николова, Р. Вртев, А. Илиев: „Карактеристики на SCADA – системот во Електро-Струмица – Струмица“, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 2, Реф. B5-06R, Охрид, Р. Македонија, 7-9 октомври 2007.

Во овој труд е прикажана примената на SCADA – системот во Електро-Струмица - Струмица. Софтверот за далечинско управување и надзор SCADA е производ на ABB. Во трудот се разгледани главните карактеристики на протоколите за комуникација, можностите на софтверот и придобивките на Електродистрибуција – Струмица од воведувањето на SCADA – системот.

5. Е. Бекири, А. Илиев, С. Николова: „Анализа на карактеристични режими на работа на агрегатите во ХЕЦ Вруток“, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 2, Реф. С2-04R, Охрид, Р. Македонија, 7-9 октомври 2007.
6. М. Златаноски, А. Илиев, С. Николова: „Фактори што влијаат на прагот на вентрикуларна фибрилација од аспект на пресметка на ниво на ризик од несреќи во високонапонските разводни постројки“, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 1, Реф. B3-03R, Охрид, Р. Македонија, 7-9 октомври 2007.
7. М. Златаноски, А. Илиев, С. Николова: „Моделирање на импедансата на телото на човекот за пресметка на ниво на ризик од несреќи во високонапонските разводни

- постројки”, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 1, Реф. В3-04R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.
8. В. Талевски, М. Златаноски, С. Николова: „Влијание на високонапонските водови врз заземјувачкиот систем на катодната заштита на цевководите”, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 1, Реф. В3-05R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.
 9. С. Николова, А. Илиев, А. Чаушевски: „Метод за определување на производните трошоци во когенеративна постројка”. Меѓународен симпозиум „ЕНЕРГЕТИКА 2008”, Книга 1, стр. 157-166, Охрид, Р. Македонија, 9-11 октомври 2008.

Во трудот [9] е презентираан метод за определување на трошоците кај производните единици за испорачана пареа и електрична енергија во една когенеративна постројка. Моделот се базира на когенеративна постројка која овозможува одземање на пареата меѓу поединечните степени на турбината при редуциран притисок за задоволување на потребите на потрошувачите на топлинска енергија.

10. С. Николова, А. Илиев, А. Чаушевски: „Избор на структура на компоненти во микромрежа со обновливи извори на енергија според критериумот на најмали трошоци”. Меѓународен симпозиум „ЕНЕРГЕТИКА 2008”, Книга 1, стр. 419-430, Охрид, Р. Македонија, 9-11 октомври 2008.
11. S. Nikolova, A. Causevski: “Optimum operation strategy for hybrid energy system”, 1st International Conference RENEWABLE ENERGY SOURCES, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.

Во овие трудови е презентираан модел на изолиран хибриден систем составен од фотоволтаици, ветрогенератори, дизел-генератори и акумулаторски батерии, кој треба да го задоволи зададеното оптоварување на електрична енергија. Со цел да се утврди структурата на системот кој ќе ги задоволи потребите на потрошувачите, а истовремено ќе биде оптимално решение од аспект на сегашните нето-трошоци, применета е софтверската алатка HOMER.

12. С. Николова, А. Чаушевски, А. Илиев: „Атмосферска емисија од термоенергетските постројки во Р. Македонија”. Меѓународен симпозиум „ЕНЕРГЕТИКА 2008”, Книга 1, стр. 477-486, Охрид, Р. Македонија, 9-11 октомври 2008.
13. S. Nikolova, A. Causevski, A. Iliev: “Environmental Impact of Emissions of Thermal Power Plants Operation”, 8. National Conference with International Participation “Power – Ecology – Economy 2009”, Novy Smokovec, Slovakia, May 27-29, 2009.
14. А. Чаушевски, З. Соврески, С. Николова: „Споредба на пресметковните и мерените резултати на емисија на полутанти за ТЕЦ „Битола”, 6. Советување на МАКО СИГРЕ, Реф. С3-7R, Охрид, Р. Македонија, 4–7 октомври 2009.

Во овие трудови е прикажана методологија за пресметка на емисијата на разни полутанти во атмосферата од разни типови на фосилни горива како: јаглен, мазут и природен гас. Како апликација е земен пример за емисијата на гасови при согорувањето на лигнитот во ТЕЦ „Битола” и ТЕЦ „Осломеј”, на мазут во ТЕЦ „Неготино” и согорување на природен гас во гасна електрана.

15. Causevski, S. Nikolova, František Janíček, Dragan Minovski: “Modeling the Reversible Hydro Power Plant in a Power System”, 8. National Conference with International Participation “Power–Ecology–Economy 2009”, Novy Smokovec, Slovakia, May 27-29, 2009.

Во трудот [15] е презентираан модел за планирање на погонот на пумпно акумулационите хидроелектрани во еден комплексен систем кој се состои од ТЕЦ и ХЕЦ. Како практичен пример е анализирана улогата на планираните ХЕЦ „Чебрин” и ХЕЦ

„Галиште“ во електроенергетскиот систем на Р. Македонија со сите постојни електрани.

16. С. Николова, А. Илиев: „Оптимална распределба на моќности во систем составен од конвенционални и обновливи извори на енергија“, IX национална конференција со меѓународно учество ETAI 2009, Реф. А2-4, Охрид, Р. Македонија, 26-29 септември 2009.
17. S. Nikolova, A. Iliev: “Optimal operation of power system with conventional and renewable energy sources”, 1st International Conference RENEWABLE ENERGY SOURCES, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.
18. S. Nikolova, A. Causevski: “Generation scheduling with wind-hydro-thermal power system”, 1st International Conference RENEWABLE ENERGY SOURCES, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.
19. С. Николова, Антон Чаушевски: “Оптимална работа на конвенционални електрани во ЕЕС со интегрирани капацитети на ОИЕ”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2010”, 7 –9 Октомври 2010 Охрид.

Во овие трудови е презентираан пристап за определување на оптималната распределба на моќности во хибриден систем составен од конвенционални и обновливи извори на енергија. Во системот се интегрирани обновливи извори на енергија со цел да се минимизираат вкупните трошоци за гориво кај термоелектраните и еколошките трошоци остварени поради емисијата на штетни гасови во околната средина. Предложениот пристап е применет на конкретни системи со различна структура на електрични центри.

20. S. Nikolova, A. Iliev, A. Causevski: “Short term Prediction of Energy Generated by a Single Wind Turbine”, 8. National Conference with International Participation “Power – Ecology – Economy 2009”, Novy Smokovec, Slovakia, May 27-29, 2009.
21. S. Nikolova, A. Iliev: “Short term prediction of wind farm power production”. ICEST 2009, Veliko Tarnovo, Bulgaria, volume 2, p.p. 351-354, June 25-27, 2009.
22. С. Николова, А. Илиев: „Краткорочно предвидување на произведената електрична моќност од ветерни електрични центри“, 6. Советување на МАКО СИГРЕ, Реф. С6-6R, Охрид, Р.Македонија, 4–7 октомври 2009.
23. С. Николова, А. Илиев: „Краткорочно предвидување на брзината на ветерот и моделирање на енергетска карактеристика на единечна ветерна турбина“, 6. Советување на МАКО СИГРЕ, Реф. С6-7R, Охрид, Р.Македонија, 4–7 октомври 2009.

Во трудот [23] е предложен модел за краткорочно предвидување на брзината на ветерот кој понатаму се користи во трудовите [20]-[22], каде што е презентираан пристап за определување на очекуваното производство на електрична енергија од единечна ветерна турбина и од цела ветерна електрана.

24. A. Causevski, S. Nikolova: “Voltage control technique of wind farms consisted of variable-speed wind turbines with doubly-fed induction generators”, 9th International Conference CONTROL OF POWER SYSTEMS, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.

Во трудот е презентираана техника за регулирање на напонот на ветерна фарма поврзана на дистрибутивна мрежа. Системот е моделиран во MATLAB/Simulink. Во трудот се анализираат неколку сценарија за различни оперативни услови.

25. A. Causevski, Z. Sovreski, S. Nikolova, D. Minovski: “Economical analysis of ecological impacts from thermal power plants”, 9th International Conference ENERGY – ECOLOGY – ECONOMY, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.

26. Златко Соврески, Антон Чаушевски, С. Николова: "Економско вреднување на еколошките влијанија од термоенергетски постројки". Меѓународно советување "ЕНЕРГЕТИКА 2010", 7 –9 октомври 2010 Охрид.

Во овие трудови се истражувани еколошките влијанија од термоелектрани на фосилно гориво и е извршена економска анализа при дополнително инвестирање во технологии за "чисто" производство на електрична енергија.

27. A.Causevski, T.Stambolic, S.Nikolova: "Contribution of small hpp for water supply companies", 1st International Conference RENEWABLE ENERGY SOURCES, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.
28. A.Causevski, T.Stambolic, S.Nikolova: "Energy Valorization of the Hydro Potential for Water Supply Companies", BALWOIS 2010, Ohrid, R.Macedonia, May 25-29, 2010.

Во трудовите [27] и [28] е извршена енергетска и економска валоризација на работата на мала хидроелектрана интегрирана во системите за водоснабдување. Со еден ваков систем се овозможува дополнително искористување на водата и за енергетски цели што значи остварување на дополнителен финансиски бенефит.

29. S.Nikolova, A.Causevski: "Vulnerability Of Renewable Energy Production to Climate Change", BALWOIS 2010, Ohrid, R.Macedonia, May 25-29, 2010.

Во трудот [29] е спроведена анализа на влијанието на климатските промени врз производството на електрична енергија од обновливи извори на енергија. За таа цел е разгледан изолиран хибриден систем и е истражувано влијанието на промените на брзината на ветерот и протоците на вода, предизвикани од климатските промени, врз производството од инсталираните ветерни турбини и мали проточни хидроелектрани.

30. A.Causevski, S.Nikolova: "Contribution of Hydro Potential in Macedonian Power System", BALWOIS 2010, Ohrid, R.Macedonia, May 25-29, 2010.

Земајќи ги предвид хидролошките услови (за сушна, просечна и влажна хидрологија), во трудот е извршена пресметка на очекуваното годишно производство на електрична енергија од постојните и планираните хидроелектрани во Р.Македонија.

31. М. Георгиев, А. Чаушевски, С. Николова: "Подобрување на енергетската ефикасност кај автономни потрошувачки системи со мала моќност". Меѓународно советување "ЕНЕРГЕТИКА 2010", 7 –9 октомври 2010 Охрид.
32. М. Георгиев, А. Чаушевски, С. Николова: "Подобрување на енергетската ефикасност кај автономни потрошувачки системи со мала моќност". Стручно списание ЕНЕРГЕТИКА, број 83, 2012, стр. 71-75.

Во трудовите се обработени системите за производство на електрична енергија од технологии од ОИЕ кои се користат за потрошувачи со мала моќност. Исто така е направена економска валоризација на вакви хибридни енергетски системи составени од ОИЕ, дизел-агрегати и батерии.

33. J. Angelovski, A. Causevski, S. Nikolova: "Contribution of Energy Efficiency and Renewable Energy for Power System in Macedonia", 2nd International Conference RENEWABLE ENERGY SOURCES, High Tatras, Slovak Republic, June 7-9, 2011.

Во овој труд се презентирани одредени перспективи за развој на енергетскиот систем на Р. Македонија, земајќи го предвид порастот на потрошувачката на електрична енергија и имплементирањето на мерки за енергетска ефикасност и искористување на обновливи извори на енергија. Проекцијата е направена за период до 2030 година.

34. Georgiev F, Georgiev M., Nikolova S., Causevski, A.: "Wind potential for electricity production in Macedonia", 2nd International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, June 7-9, 2011.

Во трудот [34] е анализирана можноста за искористување на енергетскиот потенцијал на ветерот за производство на електрична енергија во Р.Македонија. Посебен дел е фокусиран на финансиските аспекти на ветерните центри вклучувајќи ги инвестициите, трошоците за експлоатација и одржување, како и бенефитот од оствареното производство на електрична енергија.

35. S.Nikolova, A.Causevski: "Optimal Operation Of Conventional Power Plants In Power System With Integrated Wind Power Plants", 2nd International Conference RENEWABLE ENERGY SOURCES, High Tatras, Slovak Republic, June 7-9, 2011.
36. S.Nikolova, A.Causevski, A. Al-Salaymeh: "Optimal Operation of Conventional Power Plants in Power System with Integrated Renewable Energy Sources", GCREEDER 2011, Amman-Jordan, April 26- 28, 2011.
37. S. Nikolova, A.Causevski, A. Al-Salaymeh: "Optimal Operation of Conventional Power Plants in Power System with Integrated Renewable Energy Sources" ", ELSEVIER, Energy Conversion and Management Vol. 65 (January 2013) 697-703. Impact factor 2.64.

Во трудовите [35] - [37] е презентирана методологија за оптимално водење на електрани во комплексен систем со интегрирани ветерни електрани. Системот што е анализиран е составен од термоелектрани, акумулациони хидроелектрани, пумпно акумулациони хидроелектрани (ПАХЕЦ), дополнителни системи за договор за пумпање на вода кај пумпно акумулационите хидроелектрани и ветерни електрани.

38. S. Nikolova-Poceva, A. Causevski: "Managing of Hydro Energy Resources in a Power System with Integrated RES", 7th SDEWES Conference on Sustainable Development of Energy Water and Environmental Systems, Ohrid, R.Macedonia, July 1 - 7, 2012.

Во овој труд е презентиран пристап за менаџирање на хидроенергетските ресурси во енергетски систем со интегрирани обновливи извори на енергија. Системот што се разгледува е комплексен и е составен од термоелектрани, акумулациони хидроелектрани, пумпно акумулациони хидроелектрани и ветерни електрани.

39. А. Чаушевски, С. Николова-Поцева: "Моделирање на реверзибилна хидроелектрана во електроенергетски систем", Меѓународен симпозиум "ЕНЕРГЕТИКА 2012", Книга 1, стр. 223-232, Охрид, Р. Македонија, 4-6 октомври 2012.

Во трудот е презентиран модел за енергетско и економско вреднување на реверзибилна хидроелектрана (РХЕЦ) како посебен субјект, а секако и како производна единица која работи интегрално со другите производни капацитети во ЕЕС.

4. Стручно-апликативна дејност

А) Учество на апликативни проекти и студии

Кандидатката заедно со други членови на Институтот за електрични центри и разводни постројки учествувала во изработка на следниве апликативни проекти и студии:

1. В. Фуштиќ, М. Златаноски, А. Арсенов, Н. Китева, С. Николова: Тендерска документација за ХЕЦ „Бошков мост“ – електротехнички дел, DBOT – проект (работена за потребите на ЕЛЕМ), ФЕИТ, 2008.

2. В. Фуштиќ, А. Тентов, С. Николова: Елаборат за техничко решение за управувачко поврзување на ХЕЦ „Вруток“ и ХЕЦ „Врбен“, АД Елем, ХЕЦ „Маврово“, 2008.
3. М. Златаноски, С. Николова, Д. Чунговски, В. Дојчиновски: Студија за влијанието за приклучување на трансформатор 120 MVA 110/35 kV во системот АД ЕЛЕМ, подружница Енергетика, 2009.
4. John M. Callaway, Natasa Markovska, Ordan Cukaliev, Anton Causevski, Dragan Gjoshovski, Sofija Nikolova, Verica Taseska: “Assessing the Economic Impact of Climate Change: The Macedonian Case Studies” Report, UNDP, December 2011.

Б) Изготвување и пријавување на научноистражувачки проекти

Д-р Софија Николова-Поцева учествувала во изготвување и пријавување на следниве научноистражувачки проекти:

1. Национален научноистражувачки проект: **Еколошки последици од функционирањето на ЕЕС и можности за намалување на емисијата на полутанти** (15.10.2007). Главен истражувач: проф. д-р Антон Чаушевски.
2. Меѓународен научноистражувачки проект: **Подобрување на анализите за доверливоста на електроенергетскиот систем од аспект на сигурно снабдување со електрична енергија на потрошувачите** (јуни 2009). Главен истражувач: проф. д-р Антон Чаушевски.
3. Национален научноистражувачки проект: **Економска и еколошка валоризација на системите за енергетски одржлив развој** (2009). Главен истражувач: проф. д-р Антон Чаушевски.
4. Национален научноистражувачки проект: **Моделирање на оптимална работа на реверзибилни хидроцентрали во електроенергетски систем составен од конвенционални и обновливи извори на енергија** (6.4.2011). Главен истражувач: проф. д-р Антон Чаушевски.
5. Меѓународен научноистражувачки проект: **Сигурност на нуклеарни енергетски постројки и доверливост на постројките за енергетско снабдување** (2011). Главен истражувач: проф. д-р Антон Чаушевски.

В) Студиски престој во странство

Во периодот 26.VIII 2006– 6.IX 2006, д-р Софија Николова-Поцева активно учествувала на Летната академија во Будва, Црна Гора, курс 3 “Electrical Energy Generation and Distribution”, во соработка со Универзитетот во Ерланген – Нирнберг.

Во октомври 2006 учествувала на 5-тиот Simlab курс “Parallel Numerical Simulation”, одржан во Белград, Р. Србија, кој е поддржан од DAAD и Пактот за стабилност за талентирани студенти од универзитетите во Југоисточна Европа.

Во октомври 2009 учествувала на работилницата “Alternative Response Actions to Climate Change and Energy Options”, одржана при ICTP во Трст (Италија).

Во април 2010 учествувала како поканет предавач на работилницата “Vulnerability of Energy Systems to Climate Change and Extreme Events”, одржана при ICTP во Трст (Италија).

Г) Дејности од поширок интерес

Софија Николова-Поцева била член на Интернационалната оценувачка комисија на пронајдоци, технички унапредувања, нови производи и творештво на млади „**МАКИНОВА**“ и иновации во областа на животната средина „**ЕКОНОВА**“ во 2009, 2010 и 2011 година.

Кандидатката била активна како член на Програмскиот одбор на Меѓународното советување „ЕНЕРГЕТИКА 2010“ и „ЕНЕРГЕТИКА 2012“. Исто така, кандидатката учествувала и како водител на некои од сесиите на овие меѓународни советувања.

Од 2007, Софија Николова-Поцева е член на организацијата IEEE.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на претходно изнесеното, како и врз основа на личното познавање на кандидатката, Рецензентската комисија заклучи дека се работи за исклучително добар кандидат, кој има одлични резултати во наставно-образовната, научноистражувачката и стручно-апликативната дејност.

Во текот на работата при Институтот за електрични центри и разводни постројки, д-р Софија Николова-Поцева покажала извонредно залагање при изведувањето на аудиториски и лабораториски вежби по тековните и нововведените предмети. Кандидатката покажала интерес и за научноистражувачка работа, учествувајќи со свои трудови во списанија и на домашни и меѓународни конференции.

Ценејќи ја досегашната нејзина работа во рамките на Институтот за електрични центри и разводни постројки и посветеноста кон проблематиката, Комисијата смета дека кандидатката д-р Софија Николова-Поцева има одлични познавања од областа и ги исполнува условите за избор во звањето за кое конкурира.

Рецензентската комисија има чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Факултетот за електротехника и информациски технологии во Скопје, д-р Софија Николова-Поцева да биде избрана во звањето доцент по предметите од наставно-научната област електрични центри и разводни постројки.

Рецензентска комисија

Проф. д-р Вангел Фуштиќ, с.р.

Проф. д-р Антон Чаушевски, с.р.

Вонр. проф. д-р Атанас Илиев, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: СОФИЈА МИТО НИКОЛОВА-ПОЦЕВА

(име, татково име и презиме)

Институција: Факултет за електротехника и информациски технологии

(назив на факултетот/институтот)

Научна област: електрични централи и разводни постројки

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

	Назив на активноста	Поени
1	Одржување на вежби (аудиториски - АВ, лабораториски - ЛВ)	50,85
	Проектирање на ЕЦ и РП (АВ+ЛВ=1+1), летен 2006/2007	0,9
	Релејна заштита (ЛВ=1), летен 2006/2007	0,45
	Планирање на погон и градба на ЕЦ на ЕЕиУ (АВ=2), зимски 2007/2008	0,9
	Планирање на погон и градба на ЕЦ на ЕЕ (АВ+ЛВ=1+1), зимски 2007/2008	0,9
	Разводни постројки (АВ=2), зимски 2007/2008	0,9
	Управување и контрола на електроенергетски објекти (АВ=2), зимски 2007/2008	0,9
	Менаџмент и инженерска економика (АВ+ЛВ=1+4), летен 2007/2008	2,25
	Заземјување и заштитни мерки (АВ+ЛВ=1+1), летен 2007/2008	0,9
	Обновливи извори на електрична енергија (АВ=2), летен 2007/2008	0,9
	Планирање на погон и градба на ЕЦ (АВ=2), зимски 2008/2009	0,9
	Разводни постројки (АВ=2), зимски 2008/2009	0,9
	Управување и контрола на електроенергетски објекти (АВ=2), зимски 2008/2009	0,9
	Менаџмент и инженерска економика (АВ+ЛВ=1+8), летен 2008/2009	4,05
	Заземјување и заштитни мерки (АВ+ЛВ=1+1), летен 2008/2009	0,9
	Обновливи извори на електрична енергија (АВ=2), летен 2008/2009	0,9
	Планирање на погон и градба на ЕЦ (АВ=2), зимски 2009/2010	0,9
	Разводни постројки (АВ=2), зимски 2009/2010	0,9
	Енергетска ефикасност и околина (АВ+ЛВ=1+2), зимски 2009/2010	1,35
	Менаџмент и инженерска економика (АВ+ЛВ=2+7), летен 2009/2010	4,05
	Заземјување и заштитни мерки (АВ+ЛВ=1+1), летен 2009/2010	0,9
	Обновливи извори на електрична енергија (АВ=2), летен 2009/2010	0,9
	Планирање на погон и градба на ЕЦ (АВ=2), зимски 2010/2011	0,9
	Разводни постројки (АВ=2), зимски 2010/2011	0,9
	Енергетска ефикасност и околина (АВ+ЛВ=1+1), зимски 2010/2011	0,9
	Менаџмент и инженерска економика (ЛВ=4), летен 2010/2011	1,8
	Заземјување и заштитни мерки (АВ+ЛВ=1+2), летен 2010/2011	1,35
	Обновливи извори на електрична енергија (АВ=2), летен 2010/2011	0,9
	Експлоатација на електроенергетски објекти (АВ=2), летен 2010/2011	0,9
	Планирање на погон и градба на ЕЦ (АВ=2), зимски 2011/2012	0,9
	Разводни постројки (АВ=2), зимски 2011/2012	0,9
	Управување и контрола на електроенергетски објекти (АВ=2), зимски 2011/2012	0,9
	Проектен менаџмент (АВ+ЛВ=1+4), зимски 2011/2012	2,25

	Енергетска ефикасност и околина (АВ+ЛВ=1+2), зимски 2011/2012	1,35
	Експлоатација на електроенергетски објекти (АВ=2), летен 2011/2012	0,9
	Заземјување и заштитни мерки (АВ+ЛВ=1+2), летен семестар 2011/2012	1,35
	Обновливи извори на електрична енергија (АВ=2), летен 2011/2012	0,9
	Примена на дигитална заштита (ЛВ=1), летен 2011/2012	0,45
	Разводни постројки (АВ=2), зимски 2012/2013	0,9
	Производство на електрична енергија (АВ=2), зимски 2012/2013	0,9
	Нуклеарни центри (АВ+ЛВ=2+6), зимски 2012/2013	3,6
	Енергетска ефикасност и околина (АВ+ЛВ=1+2), зимски 2012/2013	1,35
2	Консултации со студенти	2,852
	летен 2006/07 (36 студ.)	0,072
	зимски 2007/08 (45 студ.) и летен 2007/08 (127 студ.)	0,344
	зимски 2008/09 (32 студ.) и летен 2008/09 (182 студ.)	0,428
	зимски 2009/10 (51 студ.) и летен 2009/10 (207 студ.)	0,516
	зимски 2010/11 (52 студ.) и летен 2010/11 (150 студ.)	0,404
	зимски 2011/12 (157 студ.) и летен 2011/12 (93 студ.)	0,500
	зимски 2012/13 (294 студ.)	0,588
3	Настава во летни школи и работилници	6
	“Electrical Energy Generation and Distribution” at Summer Academy in Budva 26.08-06.09 2006, in corporation with the University of Erlangen – Nuremberg, from DAAD Stability Pact Project, (with Contributory presentation). “Кјото протоколот и негова имплементација”, јуни 2007, ФЕИТ – Скопје, во соработка со Фондацијата Willy Brandt (со предавање). “Технички и економски аспекти на искористување на обновливи извори на енергија”, 28.11. – 26.12. 2008, ФЕИТ – Скопје, во соработка со Фондацијата Willy Brandt (со предавање). “Обновливите извори на енергија - неопходна алтернатива за дел од потенцијалните конвенционални извори на енергија”, 30.10. – 05.12. 2009, ФЕИТ – Скопје, во соработка со Фондацијата Willy Brandt (со предавање). ICTP/IAEA Workshop on Alternative Response Actions to Climate Change and Energy Options, 5-9 October 2009, Miramare, Trieste (Italy), (with Contributory presentation). ICTP/IAEA Workshop on Vulnerability of Energy Systems to Climate Change and Extreme Events, 19-23 April 2010, Miramare, Trieste (Italy), (as a guest lecturer).	=6*1
4	Член на комисија за оцена или одбрана на дипломска работа (60)	6
5	Пакет материјали за одреден предмет	6
	Обновливи извори на електрична енергија Менаџмент и инженерска економика Управување и контрола на електроенергетски објекти Енергетска ефикасност и околина Експлоатација на ЕЕ објекти Нуклеарни центри	=6*1
ВКУПНО		71,702

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

	Назив на активнoста	Поени
1	Одбранета докторска теза на тема: "Влијание на обновливите извори на електрична енергија врз работата на производните капацитети во електроенергетски систем".	8
2	Одбранета магистерска работа на тема: "Краткорочно предвидување на производството на електрична енергија од ветерни електрични центри".	4
3	Труд со оригинални научни резултати, објавен во референтно научно/стручно списание со меѓународен уредувачки одбор	6,912
	[1] S. Nikolova, A. Causevski, A. Al-Salaymeh: "Optimal Operation of Conventional Power Plants in Power System with Integrated Renewable Energy Sources", ELSEVIER, Energy Conversion and Management Vol. 65 (January 2013) 697-703. Impact factor 2.64.	6,912
4	Труд со оригинални научни резултати, објавен во научно/стручно списание	3,2
	М. Георгиев, А. Чаушевски, С. Николова: "Подобрување на енергетската ефикасност кај автономни потрошувачки системи со мала моќност". Стручно списание ЕНЕРГЕТИКА, број 83, 2012, стр. 71-75.	3,2
5	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир со меѓународен уредувачки одбор	44,1
	[2] S. Nikolova, A. Iliev, A. Causevski: "Short term Prediction of Energy Generated by a Single Wind Turbine", 8. National Conference with International Participation "Power – Ecology – Economy 2009", Novy Smokovec, Slovakia, May 27-29, 2009.	2,4
	[3] S. Nikolova, A. Causevski, A. Iliev: "Environmental Impact of Emissions of Thermal Power Plants Operation", 8. National Conference with International Participation "Power – Ecology – Economy 2009", Novy Smokovec, Slovakia, May 27-29, 2009.	2,4
	[4] A. Causevski, S. Nikolova, František Janíček, Dragan Minovski: "Modeling the Reversible Hydro Power Plant in a Power System", 8. National Conference with International Participation "Power – Ecology – Economy 2009", Novy Smokovec, Slovakia, May 27-29, 2009.	1,8
	[5] S. Nikolova, A. Iliev: "Short term prediction of wind farm power production". ICEST 2009, Veliko Tarnovo, Bulgaria, volume 2, p.p. 351-354, June 25-27, 2009.	2,7
	[6] S. Nikolova, A. Iliev: "Optimal operation of power system with conventional and renewable energy sources", 1 st International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.	2,7
	[7] S. Nikolova, A. Causevski: "Optimum operation strategy for hybrid energy system", 1 st International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.	2,7
	[8] S. Nikolova, A. Causevski: "Generation scheduling with wind-hydro-thermal power system", 1 st International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.	2,7
	[9] A. Causevski, S. Nikolova: "Voltage control technique of wind farms consisted of variable-speed wind turbines with doubly-fed induction generators", 9 th International Conference CONTROL OF POWER SYSTEMS, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.	2,7
	[10] A. Causevski, Z. Sovreski, S. Nikolova, D. Minovski: "Economical analysis of ecological impacts from thermal power plants", 9 th International Conference Energy – ecology – economy, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.	1,8

	[11] A.Causevski, T.Stambolic, <u>S.Nikolova</u> : "Contribution of small hpp for water supply companies", 1 st International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, May 18-20, 2010.	2,4
	[12] <u>S.Nikolova</u> , A.Causevski: "Vulnerability Of Renewable Energy Production To Climate Change", BALWOIS 2010, Ohrid, R.Macedonia, May 25-29, 2010.	2,7
	[13] A.Causevski, <u>S.Nikolova</u> : "Contribution of Hydro Potential in Macedonian Power System", BALWOIS 2010, Ohrid, R.Macedonia, May 25-29, 2010.	2,7
	[14] A.Causevski, T.Stambolic, <u>S.Nikolova</u> : "Energy Valorization of The Hydro Potential for Water Supply Companies", BALWOIS 2010, Ohrid, R.Macedonia, May 25-29, 2010.	2,4
	[15] <u>S.Nikolova</u> , A.Causevski: "Optimal Operation Of Conventional Power Plants In Power System With Integrated Wind Power Plants", 2 nd International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, June 7-9, 2011.	2,7
	[16] J. Angelovski, A. Causevski, <u>S. Nikolova</u> : "Contribution Of Energy Efficiency And Renewable Energy For Power System In Macedonia", 2 nd International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, June 7-9, 2011.	2,4
	[17] Georgiev F, Georgiev M., Nikolova S., Causevski, A.: "Wind potential for electricity production in Macedonia", 2nd International Conference Renewable Energy Sources, High Tatras, Slovak Republic, June 7-9, 2011.	1,8
	[18] <u>S.Nikolova</u> , A.Causevski, A. Al-Salaymeh: "Optimal Operation of Conventional Power Plants in Power System with Integrated Renewable Energy Sources", GCREEDER 2011, Amman-Jordan, April 26– 28, 2011.	2,4
	[19] <u>S. Nikolova-Poceva</u> , A. Causevski: "Managing of Hydro Energy Resources in a Power System with Integrated RES", 7 th SDEWES Conference on Sustainable Development of Energy Water and Environmental Systems, Ohrid, R.Macedonia, July 1 - 7, 2012.	2,7
6	Трудови со оригинални научни/стручни резултати, објавени во зборник на трудови од научен/стручен собир	32
	[20] <u>С. Николова</u> , А. Илиев: "Модел на термоелектрана за анализа на бавни динамички појави", Меѓународно советување "ЕНЕРГЕТИКА 2006", Книга 2, стр.641-650, Охрид, Р. Македонија, 5-7 октомври 2006.	1,8
	[21] <u>С. Николова</u> , А. Илиев: "Модел на хибридна fuzzy регресија за определување на енергетските карактеристики на хидроелектрани", VIII Национална конференција со меѓународно учество ETAI 2007, Охрид, Р. Македонија, 19-21 септември 2007.	1,8
	[22] <u>С. Николова</u> , Р. Вртев, А. Илиев: "Карактеристики на SCADA системот во ЕлектроСтрумица – Струмица", 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 2, Реф. B5-06R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.	1,6
	[23] <u>С. Николова</u> , А. Илиев: "Модел на хибридна fuzzy регресија на најмали квадрати за определување на енергетските карактеристики на термоелектрани", 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 2, Реф. C4-13R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.	1,8
	[24] Е. Бекири, А. Илиев, <u>С. Николова</u> : "Анализа на карактеристични режими на работа на агрегатите во ХЕЦ Вруток", 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 2, Реф. C2-04R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.	1,6
	[25] М. Златаноски, А. Илиев, <u>С. Николова</u> : "Фактори што влијаат на прагот на вентрикуларна фибрилација од аспект на пресметка на ниво на ризик од несреќи во високонапонските разводни постројки", 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 1, Реф. B3-03R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.	1,6

[26] М. Златаноски, А. Илиев, <u>С. Николова</u> : “Моделирање на импедансата на телото на човекот за пресметка на ниво на ризик од несреќи во високонапонските разводни постројки”, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 1, Реф. В3-04R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.	1,6
[27] В. Талевски, М. Златаноски, <u>С. Николова</u> : “Влијание на високонапонските водови врз заземјувачкиот систем на катодната заштита на цевководите”, 5. Советување на МАКО СИГРЕ, Книга 1, Реф. В3-05R, Охрид, Р. Македонија, 7–9 октомври 2007.	1,6
[28] <u>С. Николова</u> , А. Илиев, А. Чаушевски: “Метод за определување на производните трошоци во когенеративна постројка”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2008”, Книга 1, стр. 157-166, Охрид, Р. Македонија, 9-11 октомври 2008.	1,6
[29] <u>С. Николова</u> , А. Илиев, А. Чаушевски: “Избор на структура на компоненти во микромрежа со обновливи извори на енергија според критериумот на најмали трошоци”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2008”, Книга 1, стр. 419-430, Охрид, Р. Македонија, 9-11 октомври 2008.	1,6
[30] <u>С. Николова</u> , А. Чаушевски, А. Илиев: “Атмосферска емисија од термоенергетските постројки во Р. Македонија”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2008”, Книга 1, стр. 477-486, Охрид, Р. Македонија, 9-11 октомври 2008.	1,6
[31] <u>С. Николова</u> , А. Илиев: “Оптимална распределба на моќности во систем составен од конвенционални и обновливи извори на енергија”, IX Национална конференција со меѓународно учество ETAI 2009, Реф. А2-4, Охрид, Р. Македонија, 26-29 септември 2009.	1,8
[32] <u>С. Николова</u> , А. Илиев: “Краткорочно предвидување на произведената електрична моќност од ветрни електрични центри”, 6. Советување на МАКО СИГРЕ, Реф. С6-6R, Охрид, Р.Македонија, 4–7 октомври 2009.	1,8
[33] <u>С. Николова</u> , А. Илиев: “Краткорочно предвидување на брзината на ветерот и моделирање на енергетска карактеристика на единечна ветерна турбина”, 6. Советување на МАКО СИГРЕ, Реф. С6-7R, Охрид, Р.Македонија, 4–7 октомври 2009.	1,8
[34] А. Чаушевски, З. Соврески, <u>С. Николова</u> : “Споредба на пресметковните и мерените резултати на емисија на полутанти за ТЕЦ Битола”, 6. Советување на МАКО СИГРЕ, Реф. С3-7R, Охрид, Р.Македонија, 4–7 октомври 2009.	1,6
[35] М. Георгиев, А. Чаушевски, <u>С. Николова</u> : “Подобрување на енергетската ефикасност кај автономни потрошувачки системи со мала моќност”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2010”, 7 –9 октомври 2010, Охрид, Р.Македонија.	1,6
[36] Златко Соврески, Антон Чаушевски, <u>С. Николова</u> : “Економско вреднување на еколошките влијанија од термоенергетски постројки”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2010”, 7 –9 октомври 2010, Охрид, Р.Македонија.	1,6
[37] <u>С. Николова</u> , Антон Чаушевски: “Оптимална работа на конвенционални електрани во ЕЕС со интегрирани капацитети на ОИЕ”. Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2010”, 7 –9 октомври 2010, Охрид, Р.Македонија.	1,8
[38] А. Чаушевски, <u>С. Николова-Поцева</u> : “Моделирање на реверзибилна хидроелектрана во електроенергетски систем”, Меѓународно советување “ЕНЕРГЕТИКА 2012”, Книга 1, стр. 223-232, Охрид, Р. Македонија, 4-6 октомври 2012.	1,8
ВКУПНО	
	98,212

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

	Назив на активност	Поени
1	Експертски активности	3
	1. В. Фуштиќ, А. Тентов, С. Николова: Елаборат за техничко решение за управувачко поврзување на ХЕЦ Вруток и ХЕЦ Врбен, АД Елем, ХЕЦ Маврово, 2008.	1
	2. В. Фуштиќ, М. Златаноски, А. Арсенов, Н. Китева, С. Николова: Тендерска документација за ХЕЦ Бошков мост – електротехнички дел, DBOT проект, (Работена за потребите на Елем), ФЕИТ, 2008.	1
	3. John M. Callaway, Natasa Markovska, Ordan Cukaliev, Anton Causevski, Dragan Gjoshovski, Sofija Nikolova, Verica Taseska: "Assessing the Economic Impact of Climate Change: The Macedonian Case Studies" Report, UNDP, December 2011.	1
2	Студија	1
	М. Златаноски, С. Николова, Д. Чунговски, В. Дојчиновски: Студија за влијанието за приклучување на трансформатор 120 MVA 110/35 kV во системот АД ЕЛЕМ, подружница Енергетика, 2009.	1
3	Учество во промотивни активности на Факултетот/Институтот	2,5
	Отворен ден (5)	=5*0,5
	Дејности од поширок интерес	
4	Член на организационен или програмски одбор на научен/стручен собир	1
	Член на Програмскиот одбор на Меѓународното советување "ЕНЕРГЕТИКА 2010"	0,5
	Член на Програмскиот одбор на Меѓународното советување "ЕНЕРГЕТИКА 2012"	0,5
5	Студиски престој во странство	2
	1. 5 th Simlab course "Parallel Numerical Simulation", October 1-7 2006, Belgrade, R. Serbia in corporation with the University of Erlangen – Nuremberg, from DAAD Stability Pact Project.	0,5
	2. Summer Academy in Budva 26.08-06.09 2006, in corporation with the University of Erlangen – Nuremberg, from DAAD Stability Pact Project.	0,5
	3. ICTP/IAEA Workshop on Alternative Response Actions to Climate Change and Energy Options, 5-9 October 2009, Miramare, Trieste (Italy).	0,5
	4. ICTP/IAEA Workshop on Vulnerability of Energy Systems to Climate Change and Extreme Events, 19-23 April 2010, Miramare, Trieste (Italy).	0,5
6	Изготвување и пријавување на научен/ образовен национален проект	1,5
	1. Еколошки последици од функционирањето на ЕЕС и можности за намалување на емисијата на полутанти. (15.10.2007). Главен истражувач: Вон.проф.д-р Антон Чаушевски. Соработници: вонр.проф.д-р Атанас Илиев, м-р Софија Николова.	0,5
	2. Економска и еколошка валоризација на системите за енергетски одржлив развој (2009). Главен истражувач: вонр.проф.д-р Антон Чаушевски. Соработници: вонр.проф.д-р Атанас Илиев, м-р Софија Николова, м-р Златко Соврески.	0,5
	3. Моделирање на оптимална работа на реверзибилни хидроцентрали во електроенергетски систем составен од конвенционални и обновливи извори на енергија (6.4.2011). Главен истражувач: вонр.проф.д-р Антон Чаушевски. Соработници: проф.д-р Мито Златаноски, помл. ас. м-р Софија Николова-Поцева, д-р Златко Соврески, м-р Јордан Ангеловски.	0,5
7	Изготвување и пријавување на научен/ образовен меѓународен проект	2
	1. Меѓународен проект со Словенија: Подобрување на анализите за доверливоста на електроенергетскиот систем од аспект на сигурно снабдување со електрична енергија на потрошувачите. (јуни 2009). Главен истражувач: вонр.проф.д-р Антон Чаушевски. Соработници: проф.д-р Мито Златаноски, м-р Софија Николова.	1

	2. Меѓународен проект со Словенија: Сигурност на нуклеарни енергетски постројки и доверливост на постројките за енергетско снабдување (2011). Главен истражувач: вонр.проф.д-р Антон Чаушевски. Соработници: проф.д-р Мито Златаноски, вонр.проф.д-р Атанас Илиев, помл. ас. м-р Софија Николова-Поцева, м-р Јордан Ангеловски.	1
8	Член на факултетска комисија	2
	Комисија за упис на студенти на ФЕИТ (2011)	0,5
	Комисија за попис на ФЕИТ (2010)	0,5
	Комисија за имплементација на стандардот ISO 9001 на ФЕИТ (2011, 2012)	1
9	Учество во комисии и тела	3
	Член на Интернационалната оценувачка комисија на пронајдоци, технички унапредувања, нови производи и творештво на млади "МАКИНОВА" и иновации во областа на животната средина "ЕКОНОВА" (2009, 2010, 2011).	=3*1
ВКУПНО		18,00

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	71,702
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	98,212
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	18,00
ВКУПНО	187,914

Рецензентска комисија

Проф. д-р Вангел Фуштиќ, с.р.

Проф. д-р Антон Чаушевски, с.р.

Вонр. проф. д-р Атанас Илиев, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА **СТРАТЕГИСКО УПРАВУВАЊЕ СО ПРОЕКТИТЕ ВО ФАРМАЦИЈАТА: УЛОГАТА НА НА НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ДОГОВОР, ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ М-Р ИГОР КИКЕРКОВ, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ**

Врз основа на член 113, став 6 од Законот за високото образование, член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и член 39 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Економскиот факултет во Скопје, во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а според одлуката на Наставно - научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, под број 0202-4567/2 од 21.12.2012 година, на седницата одржана на 19.12.2012 година, определени сме за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: **СТРАТЕГИСКО УПРАВУВАЊЕ СО ПРОЕКТИТЕ ВО ФАРМАЦИЈАТА: УЛОГАТА НА НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ДОГОВОР**, поднесена од кандидатот м-р Игор Кикерков. По опстојното прегледување на трудот, Комисијата до Наставно - научниот совет на Економскиот факултет во Скопје го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација содржи вкупно 261 страница текст, од кои 24 страници отпаѓаат на вовед, содржина и апстракт. Во литературата се наведени вкупно 252 библиографски единици. Материјата во дисертацијата е систематизирана во вовед, три глави, заклучок и литература, и тоа:

- Вовед (од стр. 11 - 24 стр.)
- Глава I Стратегиски менаџмент во фармацијата (од стр. 25 – 90 стр.);
- Глава II Аутсорсинг во стратегискиот менаџмент на клиничките студии за развој на генерички лекови (од стр. 91 - 175 стр.);
- Глава III Значење на аутсорсингот во изведба на проекти од областа на фармацијата за медицинските институции (од стр. 176 - 223 стр.);
- Заклучок (од стр. 224 - 238 стр.);
- Литература (од стр. 239 – 261 стр.).

Во воведот се дефинирани актуелноста на истражувањето, доменот во кој докторската дисертација претставува научен придонес, актуелноста, предметот,

целта и задачите на истражувањето, планот на презентирање на истражувањето, како и методологијата на истражување. **Предметот на истражување** на докторската дисертација се однесува на утврдување на местото, улогата и значењето на научноистражувачките организации кои по договор се вклучуваат во реализацијата на фармакокинетичките студии неопходни за развојот на генеричките лекови во фармацијата. **Целта на истражувањето** на докторската дисертација е избор на аутсорсинг-стратегијата за одржување на конкурентските предности на големите фармацевтски компании на глобалниот пазар, од една страна, и бенифитот од склучување договори за долгорочна соработка со големите фармацевтски компании за надворешните специјализирани истражувачки организации по договор, од друга страна. Вака поставената цел на докторската дисертација е остварена преку примена на методолошки пристап на истражувањето специјално приспособен на специфичноста на проучуваната проблематика и со користењето на соодветни извори на податоци. Покрај употребата на квалитативни научни методи, како: аналитичкиот метод, методот на компаративна анализа, методите на дедукција и на индукција и методот на синтеза, користено е и стекнатото повеќегодишно емпириско искуство преку личниот ангажман на кандидатот во истражуваната област.

Во првата глава на докторската дисертација со наслов **Стратегиски менаџмент во фармацијата**, истражувањето се фокусира на специфичностите на фармацијата како дејност, улогата на стратегискиот менаџмент во фармакокинетичките студии во развојот на генеричките лекови, улогата на истражувањето и развојот на науките за животните процеси за развојот на фармацевтската индустрија, како и анализа на еволуцијата на стратегискиот менаџмент применет во фармацевтската индустрија во периодот од 1950 година до денес. Во оваа глава, истражувањето е насочено кон разграничување на специфичностите при изборот на деловната стратегија на фармацевтските компании и анализа на новото позиционирање на фармацевтските компании во согласност со измените во глобалната економија. Во овие рамки, посебен акцент е ставен на предизвиците поврзани со изборот на соодветен модел во работењето на фармацевтските компании, при што акцентот е ставен врз двата најупотребувани модела во фармацевтската индустрија – т.н. федеративен и целосно диверзифициран модел. Исто така, елаборирано е и прашањето на стратегискиот менаџмент на проекти за истражување и развој на лекови, анализа на стратегиското размислување во рамките на проектниот менаџмент во фармацевтската дејност и на

процесот на менаџирање на проектите. Проектниот менаџмент во фармацијата се спроведува низ пет логично поврзани фази, и тоа: дефинирање на проект; создавање стратегија за проекти од фармацевтската индустрија; детално проектно планирање; имплементација и контрола и ревизија и учење. На крајот, спроведено е оценување на фармацевтските проекти како предуслов за определување на остварените ефекти од изминатите проекти и на можностите за развој на идни проекти.

Во втората глава на докторската дисертација со наслов ***Аутсорсинг во стратезискиот менаџмент на клиничките студии за развој на генерички лекови***, истражувањето е насочено кон определување на природата на аутсорсингот и разграничување на аутсорсинг-стратегијата од т.н. офшоринг-стратегија. Примената на аутсорсингот во фармацевтската индустрија ги намалува вкупните трошоци во развојот на лековите, нуди можност за користење на високо профилиран кадар за специфично подрачје кој во компанијата го нема, а едновременно се постигнува брзина и еластичност во извршувањето на оперативните задачи. Правилната примена на аутсорсинг-стратегијата зависи од одредени организациски, развојни и финансиски фактори, кои се предмет на посебно истражување во докторската дисертација. Потоа се анализира влијанието на аутсорсингот врз вкупните резултати од работењето на компанијата, примената на аутсорсингот како посебна деловна стратегија во фармацијата, дефинирање на карактеристичните аутсорсинг-стратегии типични за оваа дејност, факторите што влијаат врз носењето конечна одлука за аутсорсирање, како и факторите кои овозможуваат примена како на стратезискиот, така и на тактичкиот аутсорсинг. Примената на тактичкиот аутсорсинг е прилично честа меѓу големите фармацевтски компании, а најчесто одлуката за тактички аутсорсинг, компаниите ја носат во услови кога бројот на проектите во голем обем ја надминуваат стручната работна сила или времето што стои на располагање за нивно реализирање. Примената, пак, на стратезискиот аутсорсинг обично може да се сретне кај помалите фармацевтски компании, каде што недостатокот од сопствени ресурси е особено нагласен. Истражувањето во оваа глава се фокусира и на анализа на тенденцијата на порастот на користење на надворешни специјализирани истражувачки организации по договор во реализација на фармакокинетичките студии како завршна фаза од процесот на испитувањата за развој на лекови, се дефинираат видовите надворешни специјализирани организации по договор, при што се потенцирани разликите што се јавуваат меѓу претклиничките и токсиколошките надворешни специјализирани

истражувачки организации по договор, од една страна, и клиничките надворешни специјализирани истражувачки организации по договор, од друга страна, начинот на кој се врши избор на истражувачките организации по договор за реализација на клинички проекти со разграничување на трите одделни фази во овој процес, и тоа: идентификација, оценување и селекција на надворешни специјализирани истражувачки организации по договор; составување на листа на потенцијални надворешни специјализирани истражувачки организации по договор и конечно, избор на најсоодветни надворешни истражувачки организации по договор за развој на долгорочно партнерство. Посебно е обработена содржината на договорот за клиничките испитувања што спонзорот го склучува за секој одделен проект со конкретната надворешна специјализирана истражувачка организација по договор, прецизно дефинирани правила за изведба; финансиските, односно трговските правила; сопственоста на податоците, доверливоста, правата на интелектуална сопственост и публикување; гаранциите, обесштетувањето, надоместот и осигурувањето на проектот; условите за прекин на договорот и последиците од прекилот. Истражувањето во оваа глава опфаќа анализа на протоколот за клинички испитувања, неговото значење при планирањето и изведбата на конкретно клиничко испитување во кој се наведени целите, критериумите, методологијата, фазите и начинот на изведба на клиничкото испитување. На крајот од оваа глава се обработени етичките дилеми во врска со аутсорсираните клинички тестирања, каде што посебно станува збор за етичките принципи и етичките вредности поврзани со преземените тестирања, како на пример: **првиот етички принцип** подразбира учесникот да биде информиран за сè во врска со планираното испитување и врз база на тоа доброволно да се согласи да учествува во клиничкото испитување; **вториот етички принцип** се однесува на пропорционалноста помеѓу ризиците и добивките. Тоа значи дека ризиците од истражувањето треба да бидат во разумни граници, наспроти очекуваните придобивки за учесниците; според **третиот етички принцип**, пак, клиничкото истражување треба да биде праведно кон учесниците и кон заедницата, општеството или државата-домаќин на истражувањето.

Во третата глава на докторската дисертација со наслов ***Значење на аутсорсингот во изведба на проекти од областа на фармацијата за медицинските институции***, истражувањето е фокусирано на местото и улогата на универзитетите и медицинските институции во светот како атрактивни центри за аутсорсинг, на меѓународната практика на аутсорсингот во развиените земји, на

презентираните искуствата на универзитетите кои биле инволвирани во реализација на проекти по нарачка на спонзори, на корпоративна соработка со цел да се обезбедат дополнителни финансиски средства, на корпорациите кои се перципираат како инвеститори и деловни партнери, привлечени од постојното знаење, способноста за креација и преносот на остварените резултати во нивна корист. Со цел да се приспособат на новата корпоративна парадигма, постојат неколку фактори кои универзитетите мора да ги применат со цел успешно да одговорат на предизвиците во новонастанатите услови на светската економија, а се елаборирани следните пет кои се оценети како суштински за успех за воспоставување на долгорочна стратегиска соработка со индустријата: институционална поддршка; заедничка корист; единствена канцеларија за координација; интегриран процес на развој и истражување и координација во рамките на кампусот во универзитетот. Во овие рамки, анализирани се универзитетите и медицинските факултети во Република Македонија како атрактивни центри за аутсорсинг, односно за изведба на научноистражувачки проекти од областа на фармацијата. Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Медицинскиот факултет биле единствените институции што биле акредитирани во системот за остварување соработка со фармацевтските компании, а посебно е анализирана улогата на Институтот за претклиничка и клиничка фармакологија со токсикологија во областа на организирањето и изведувањето на клиничките испитувања, за утврдување на биорасположливоста/биоеквивалентноста на лековите за потребите на генеричките фармацевтски компании. Изведбата на овој вид клинички испитувања му овозможува на универзитетскиот медицински кадар да биде во тек со најновите светски достигнувања и практики. Од особено значење се и финансиските средства, без кои апсолутно натамошниот растот и развој се невозможни. Исто така, елаборирани се сегментите на стратегискиот менаџмент во завршната фаза од развојот на генеричките лекови преку емпириското искуство на менаџментот за подготовка и изведба на фармакокинетичка студија на барање од спонзор, како и улогата на менаџментот при комплетирањето на документацијата за активностите поврзани одделно со клиничкиот дел и со биоаналитичкиот дел на проектот и посебно, на документацијата од биостатистичките пресметки. На крајот од оваа глава се презентирани перспективите на унапредување на конкурентските предности на македонските институции во аутсорсинг-проекти за развој на генеричките лекови

преку согледување на предностите и слабостите на користење на овој вид надворешни извори.

Составен дел на докторската дисертација се **заклучоците** до кои е дојдено преку истражувањата на стратегиското управување со проекти во фармацијата, улогата на надворешните специјализирани истражувачки организации по договор како аутсорсинг-партнер и оцена на конкурентските предности и атрактивноста на домашните институции за склучување на ваков вид договори за изведување на проектни задачи во развојот на генерички лекови за потребите на големите фармацевтски компании.

На крајот на докторската дисертација е наведена **литературата** во која се содржани 252 библиографски наслови, од кои повеќето се странски книги и статии, а помал дел се наслови од домашни извори. Од наведените референци, најголемиот број се објавени по 2000 година.

О ц е н а н а т р у д о т

Докторската дисертација под наслов: **Стратегиско управување со проектите во фармацијата: улогата на научноистражувачките организации по договор**, на кандидатот м-р Игор Кикерков, се фокусира на истражување на големите поместувања во организацијата и работењето и во позиционирањето на фармацевтската индустрија во глобалната економија, актуелни во периодот од крајот на 90-тите години на минатиот век, па до денес. Како дејност со сложено производство и како носител на брз технолошки напредок непосредно поврзан со благосостојбата и здравјето на човечката популација, фармацијата била една од водечките дејности кои активно придонеле за развој и воспоставување на глобализациските текови во светската економија. Големите фармацевтски компании меѓу првите започнале со интензивно вложување на капитал во странство во вид на директни инвестиции, при што особена важност имале вложувањата што водечките западноевропски компании ги направиле кон крајот на 70-тите и почетокот на 80-тите години од минатиот век во економијата на САД. Со тоа тие обезбедиле значајни позиции не само во производството и на пазарот на оваа земја, туку и во глобалната економија.

Во современи услови, пак, големите фармацевтски компании меѓу првите во светот се појавиле како носители на сосем спротивен процес на претходниот, познат уште како процес на дезинвестирање (според американската компанија за истражување *Sanford C. Bernstein*, напливот на генерички лекови ќе ги намали приходите на најдобрите 10 светски фармацевтски компании од 2% до 40% во периодот 2007-2015 година. Предвидувањата што се прават за периодот 2011-2018 година, исто така, потврдуваат понатамошно намалување на вложувањата во научноистражувачката работа. Така, кај 6 од 10 водечки фармацевтски компании се предвидува намалување на вложувањата до 2018 година во просек поголеми од 1%). Соочувајќи се со енормно голем пораст на трошоците поврзани со развојот на нови лекови, овие компании морале да ја ревидираат својата стратегија и да направат суштински измени во неа за да ја задржат високата профитабилност на која веќе традиционално се навикнале и, едновременно, да ги зачуваат конкурентските позиции на пазарот. Истражувањето покажува дека за откривање и претклинички развој на новите молекули на лекови во просек се потребни 4,3 години, а 7,5 години просечно се потребни за клиничките испитувања и спроведување на законските процедури за регистрирање на лекот, или вкупниот период за развој на нова молекула и пласирање на новиот лек на пазарот во просек трае 11,8 години. Истото истражување покажува дека вкупните директни трошоци (403 милиони САД долари) и опортунитетни трошоци (399 милиони САД долари) за развој на една нова молекула изнесуваат во просек 802 милиони американски долари. Само 30% од новите молекули на лекови успеваат да влезат во завршната фаза на клиничкото испитување. Ова дополнително влијае на порастот на просечните трошоци од клиничката фаза којашто во периодот 1987-2000 година во просек изнесувала 12% годишно пресметано според реални цени.

Компаниите сфатиле дека станува збор за премногу ризична дејност и дека е неисплатливо да се продолжи со интензивно вложување на капиталот во вид на директни инвестиции. Само мал дел од големите и моќни фармацевтски компании се решиле да извршат преземања на некои од биотехнолошките лаборатории, но најголемиот дел се решиле наместо оф-шоринг да почнат да ја применуваат аутсорсинг-стратегијата. Аутсорсинг-стратегијата овозможува ангажирање на надворешни специјализирани институции, како на пример: научноистражувачки организации, академски медицински центри и универзитетски болници, лабораториски аналитички центри, придружни менаџмент-организации и

институции строго специјализирани за конкретен пазарен сегмент, што обезбедува извршување на проектната задача со највисок квалитет во најкраток можен временски период и со најниски трошоци. Аутсорсингот ѝ овозможува на фармацевтската индустрија да обезбеди огромни заштеди во време, со оглед на фактот дека паралелно можат да бидат водени повеќе различни проекти во повеќе различни партнерски институции по договор, без притоа да се навлегува во високоризични сопственички односи и зделки. Успешното спроведување на аутсорсинг-стратегијата во фармацијата зависи не само од способноста на спонзорот да направи правилен избор на соодветна надворешна специјализирана организација, туку и од неговата способност и знаење од областа на проектниот менаџмент. Без имплементација на проектниот менаџмент во фармацијата успешната реализација на аутсорсираните проекти би била неможна. Со воведувањето на новиот концепт на работење во фармацевтските компании се појавува драматична измена во процесот на развој на нови лекови. Иако сè уште овие компании суштинската научноистражувачка работа во процесот на откривање на нови лекови ја задржуваат во сопствените центри и ја извршуваат со сопствени ресурси, тие сè почесто се решаваат одделни фази од развојот на лекот да им ги препуштат на надворешните специјализирани организации по договор. Особено често фармацевтските компании се решаваат за аутсорсинг на завршната фаза од развојот на лекови, т.н. фармакокинетичка студија, при што избираат надворешни специјализирани организации по договор надвор од својата матична економија.

Докторската дисертација претставува пионерски труд од областа на примената на аутсорсингот во фармацевтската индустрија преку: утврдување на кривата на животниот циклус на индустриите што применуваат глобален аутсорсинг-индустриски лидери, водечки светски претклинички надворешни специјализирани истражувачки организации по договор надворешни специјализирани истражувачки организации по договор со повеќе од педесет вработени со целосно работно време во 9 земји, мултинационални надворешни специјализирани истражувачки организации по договор, водечки светски клинички надворешни специјализирани истражувачки организации по договор, комерцијалните надворешни специјализирани истражувачки организации по договор, основни фази на аутсорсинг на еден клинички проект, структура на перманентен тим за проектен менаџмент со аутсорсирање на експертски услуги, одговорностите на спонзорот и на надворешната специјализирана истражувачка организација по договор, барања користени при

оценување на надворешни специјализирани истражувачки организации по договор, модел за посета на надворешни специјализирани истражувачки организации по договор во рамките на постапката за избор на најповолен изведувач на клинички проект, факторите кои помагаат при проценка на моментални и идни потреби за аутсорсинг.

Кандидатот м-р Игор Кикерков во истражувањето во докторската дисертација избрал мошне интересна и извонредно динамична област во која промените посебно се интензивираат во последните две децении. И покрај сложеноста на проблематиката, тој успеал јасно и недвосмислено да ги прикаже актуелните трендови во фармацевтската индустрија, при што процесот на дезинвестирање го образложил со конкретни факти и врз конкретни примери. Надоврзувајќи се на актуелните сосостојби во фармацијата, тој направил комплетна анализа на стратемскиот менаџмент во дејноста, при што правилно утврдил дека и во рамките на оваа дејност постулатите на проектниот менаџмент претставуваат неразвоен дел од пошироката стратемска концепција на фармацевтската компанија. Во фокусот на својата анализа своето внимание го насочил во целост врз актуелната тенденција што ја пројавуваат големите фармацевтски компании за сè поинтензивно аутсорсирање на услугите за изведуваче на завршната фаза од развојот на лековите. Кандидатот м-р Игор Кикерков прецизно ги дефинирал карактеристиките што треба да ги поседуваат потенцијалните аутсорсинг - партнерски институции, на најважните фази во процесот на составување на листа на потенцијални надворешни специјализирани организации по договор, како и на изборот на долгорочни аутсорсинг – партнери од вака сочинетата листа за потребите на спонзорот. Подеднакво детално и прецизно се осврнал на сите важни елементи што задолжително треба да ги содржи договорот за аутсорсирање на услугата, од една страна, и на протоколот што треба да биде запазен за успешна реализација на проектот, од друга страна.

Посебен научен придонес претставува повеќегодишното емпириско истражување на кандидатот од областа, презентирано во последната глава од докторската дисертација. Непосредниот увид за предностите што аутсорсингот на фармакокинетичките студии му ги носи не само на спонзорот, туку и на ангажираната надворешна специјализирана организација по договор, му овозможило на кандидатот да ги согледа предностите и ограничувањата на овој начин на работење што можат да ги стекнат македонските научноистражувачки

организации, што не се сведуваат само на реализација на обезбедување на Парето-оптимум од финансиски аспект, туку едновременно обезбедуваат спил-овер ефекти во поглед на стекнување на најновите знаења од областа од спонзорот во ангажираната надворешна специјализирана организација по договор, трансфер на современи технологии и искуства посебно важни за процесот на развој на лекови, изградба на сопствен вискоквалитетен човеки капитал од областа и севкупно унапредување на дејноста. Стекнатото емпириско искуство му овозможило на кандидатот м-р Игор Кикерков да го прикаже на многу едноставен начин сложениот процес на изведување на фармакокинетичките студии, како и предлог на релевантни препораки за можностите за унапредување на дејноста и, како резултат на тоа, за подигање на општата благосостојба на домашните научно-истражувачки организации и институции, од што полза би имала и севкупната национална економија.

Во докторската дисертација се презентирани значајни податоци за последните две или три години со кои се создава статистичка основа за изведување на трендови во развојот на фармацевтската индустрија, и тоа: опаѓање на приходите како последица на производството на генерички лекови на BIG PHARMA (**Novartis** 13%, **Shering-Plough** 2%, **Wyeth** 8%, **GlaxoSmithKline** 11%, **SanofiAventis** 16%, **Merck&Co** 18%, **Bristol-Myers Squibb** 24%, **Eli Lilly** 25%, **Phizer** 30%, и **AstraZeneca** 40%). Вложувањата во истражување и развој како процентуално учество во бруто-домашниот производ се предвидуваат да изнесуваат 3,5% во Јапонија, 2,8% во САД, 2,0% во Европа, 1,9% во Азија, 1,6% во Кина и 0,8% во Индија; проценка на просечните трошоци за истражување и потребно време за развој на успешни нови молекули на лекови, вложувања во научноистражувачката работа на десетте водечки американски компании во областа на фармацијата и бионауките, историја на мерцери на водечките десет фармацевтски компании според обемот на глобалните продажби (во 2004 година - 8 од 10 водечки компании во фармацевтската индустрија влегле во процесот на обединување – мерцер – со други помали фармацевтски компании како на пример: **Phizer** (Phizer, Warner-Lambert, Pharmacia, Upjohn, Monsanto), **GlaxoSmithKline** (Glaxo, Wellcome, SmithKline Beckman, Beecham), **Snofi-Aventis** (Rhone-Poulenc, Rorer, Hoechst, Marion Merell Dow, Sanofi), **Novartis** (Ciba-Geigy, Sandoz), **AstraZeneca** (Astra, Zeneca), **Roche** (Roche, Syntex, Genentech), **Bristol-Myers Squibb** (Bristol-Myers, Squibb, Du Pont Pharmaceuticals) и **Wyeth** (American Cyanamid, American Home Products, Genetics Institute), процентуално учество на

водечките региони и земји во глобалните научноистражувачки вложувања, глобални вложувања во научноистражувачката работа во 2011 година.

Во докторската дисертација кандидатот м-р Игор Кикерков презентира и предвидувања за глобалните вложувања во научноистражувачката работа за 2012 година (кај 6 од 10 водечки фармацевтски компании се предвидува намалување на вложувањата до 2018 година, и тоа: **Novartis** 0,5%, **Roche** -2,0%, **Merck&Co** 0,1%, **GlaxoSmithKline** -0,2%, **Phizer** -1,3%, **Sanofi** - 2,7%, **Johnson&Johnson** - 1,1%, **Eli Lilly** 10,3%, **Bristol-Myers Squibb** -1,4%, **AstraZeneca** 3,1%), предвидувања на глобалните вложувања во научноистражувачка работа од страна на фармацевтски и биотехнолошки компании за периодот 2008-2018 година, како и вложување во истражување и развој на нови лекови до 2020 години (порастот на вложувањата во научноистражувачка работа за развој на нови лекови не е проследен со еднакво темпо на пораст на бројот на нови регистрирани лекови во изминатите две децении).

Техничкото оформување на докторската дисертација е на највисоко можно ниво. Општата архитектоника на ракописот (делови, глави, точки, потточки, нивните пропорции по обем и заемна поврзаност на деловите, табели и слики) е солидно поставена. Текстот во докторската дисертација е компјутерски обработен и лектуриран, а делумно е во боја. Содржината на докторската дисертација е соодветна на усвоените тези. Стилот на изнесување на материјата е јасен, концизен и недвосмислен, што овозможува полесно следење на материјата. Докторската дисертација е изработена на високотехничко ниво со 20 слики и 25 табели кои се во функција на истражувањето и заклучоците до кои дошол кандидатот.

Проверката на докторската дисертација на тема под наслов **Стратегиско управување со проектите во фармацијата: улогата на научноистражувачките организации по договор**, изработена од м-р Игор Кикерков, е иницирана од менторот проф. д-р Бобек Шуклев на 12.2.2013 година во 18,43 часот, со време на почеток на 16.2.2013 во 4,37 и време на завршување на 16.2.2013 година во 6,05 часот. **Резултат за документот е: 1,42% (970/68336 зборови)** е пронајдено совпаѓање во други документи.

Предлог

Врз основа на изнесените оценки за содржината и квалитетите на докторската дисертација, Комисијата за оценка и одбрана на докторската дисертација му предлага на Наставно – научниот совет на Економскиот факултет во Скопје:

- **прво**, да донесе одлука со која ќе го прифати извештајот на докторската дисертација на тема: ***Стратегиско управување со проектите во фармацијата: улогата на научноистражувачките организации по договор***, успешно изработена до кандидатот м-р Игор Кикерков;

- **второ**, да одобри закажување ден за јавна одбрана на докторската дисертација.

Скопје, 18.2. 2013 година

Комисија за оценка и одбрана на
докторската дисертација

1. Проф. д-р Бобек Шуклев,с.р.
2. Проф. д-р Љубица Шутуркова,с.р.
3. Проф. д-р Љубомир Дракулевски,с.р.
4. Проф. д-р Маја Сланинка Мицеска,с.р.
5. Академик д-р Таки Фити,с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА “РАЗВОЈ НА ПАЗАРОТ НА ДРЖАВНИ ХАРТИИ ОД
ВРЕДНОСТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА И ПЕРСПЕКТИВИТЕ НА ОПШТИНСКИТЕ
ОБВРЗНИЦИ КАКО АЛТЕРНАТИВА ЗА ФИНАНСИРАЊЕ ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР ” ОД

М-Р ФАНКА РИСТЕСКА,

пријавена на Економскиот институт во Скопје

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Фанка Ристеска со наслов “Развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија и перспективите на општинските обврзници како алтернатива за финансирање во јавниот сектор”, Советот на Економскиот институт во Скопје, на седницата одржана на 16 ноември 2012 година, донесе Одлука (бр. 02-2421/1 од 22.11.2012) за формирање на Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација во состав:

1. д-р Билјана Ангелова
2. д-р Снежана Костадиновска Милошеска
3. д-р Диана Бошковска
4. д-р Климентина Попоска
5. д-р Неда Петроска Ангеловска.

Членовите на Комисијата со потребното внимание ја прочитаа и ја проучија поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата, до Советот на Економскиот институт го доставуваат следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи согледувања

Докторската дисертација на кандидатката м-р Фанка Ристеска со наслов “Развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија и перспективите на општинските обврзници како алтернатива за финансирање во јавниот сектор” третира актуелна, комплексна проблематика од областа на јавните финансии, со посебен осврт на финансирањето на локалната самоуправа.

Развиените и ликвидни финансиски пазари, кај кои пазарот на државни хартии од вредност има клучна улога, претставуваат генератори на развојот на националната економија. Имено постоењето и функционирањето на овие пазари во националната економија обезбедува бројни предности како за фискалната власт (пазарно и поефтино финансирање на буџетскиот дефицит), така и за монетарната власт (зголемување на оперативната независност на Централната банка и имплементација на монетарната политика со пазарно ориентирани инструменти), но и за останатите пазарни учесници (инвестирање во безризични хартии од вредност).

Со процесот на децентрализација кој во Република Македонија започна во 2005 година се воспостави нов систем на финансирање на локалната самоуправа, со кој единиците на локалната самоуправа добија можност сами да бидат креатори на својата фискална политика. На тој начин требаше да се овозможи исполнување на една од основните цели на процесот на децентрализација, а која се однесува на подобрување на вкупната ефикасност на јавниот сектор, зголемување на квалитетот и квантитетот на локалните услуги, како и подобрување на

животот на граѓаните. Меѓутоа, од друга страна, имајќи го ограничениот фискален капацитет со кој располагаат општините се наметна потребата за изнаоѓање на алтернативни извори на финансирање, што уште повеќе ја потенцираше потребата за развој на македонскиот пазар на државни хартии од вредност, притоа ставајќи особен акцент на општинските обврзници како пазарен инструмент за финансирање на локалната самоуправа.

Во современите финансиски пазари општинските обврзници претставуваат најевтин инструмент за финансирање на комуналните и инфраструктурните проекти од локално значење или за покривање на буџетскиот дефицит на општината. Но, од друга страна, во светската практика општинските обврзници претставуваат и добра алтернатива за инвестирање и насочување на штедењето, поради нискиот ризик и даночните ослободувања.

Во Република Македонија и покрај постоењето на законска рамка со која се регулира проблематика на задолжување на општините, а во тој контекст и задолжувањето преку емисија на општински обврзници, во практиката општинските обврзници сè уште не профункционираа. Оттука целта на трудот е да се потенцираат од една страна предностите од развојот на пазарот на државни хартии од вредност и тоа пред сè од аспект на практичното профункционирање на општинските обврзници, а од друга страна можните ризици при ваквиот начин на финансирање на локалната самоуправа.

Во трудот кандидатката преку истражувањето ја согледува актуелната состојба на единиците на локалната самоуправа во Република Македонија од аспект на нивните извори на финансирање, но и нивните капацитети за издавање на општински обврзници, како инструмент за финансирање кој досега немаше примена во финансирањето на локалната самоуправа во македонската економија. Во таа насока, кандидатката дава посебен акцент на истражување на општините во Република Македонија кои ги исполнуваат условите за издавање на општински обврзници предвидени со законската рамка; потоа знаењето со кое располага менаџментот на локалната самоуправа за можните користи, но и ризици од емитувањето на оваа кредитна хартија; капацитетот за идентификување на економски оправдани проекти за реализација финансирани на овој начин и располагањето со потребниот кадровски потенцијал на локалната самоуправа за спроведување на овој процес. Оттука произлегува и предметот на разработка на оваа докторска дисертација, поточно развојот на пазарот на државни хартии од вредност, со особен осврт на пазарот на општински обврзници во Република Македонија.

Исто така, кандидатката во трудот преку истражувањето ја согледува и заинтересираноста на потенцијалните инвеститори, како и нивната подготвеност за вложување во овој вид хартии од вредност имајќи ги предвид можните користи и ризици на овој начин на инвестирање во македонската економија.

Имајќи ги предвид практичните искуства во земјава како во други земји од истражувачката компонента на овој труд произлегуваат препораки за можностите и способностите на локалните власти кон остварување на позабрзан локален развој и тоа во функција на порамномерен регионален развој на Република Македонија, а сето тоа во корелација со стратегиите и политиките на централната власт.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација на кандидатката м-р Фанка Ристеска со наслов “Развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија и перспективите на општинските обврзници како алтернатива за финансирање во јавниот сектор” опфаќа актуелна тема од областа на јавните финансии, со особен осврт на финансирањето на локалната самоуправа. Темата е конципирана во воведен дел, пет тематски поглавја и заклучни согледувања.

Во првата глава на оваа докторска дисертација, насловена како *Развојот на пазарот на државни хартии од вредност*, во фокусот на вниманието е развојот на пазарот на државни хартии од вредност што се наметнува како потреба за поттикнување на развојот на финансискиот пазар кој претставува значаен предуслов како за динамизирање на економскиот раст, така и за сервисирање на јавниот долг во функција на одржување на макроекономска стабилност на националната економија. На развојот на пазарот на државни хартии од вредност треба да се гледа како на динамичен процес во кој стабилноста на макроекономскиот и финансискиот систем во изградба на ефикасен пазар и воспоставување на кредибилитет на владата како емитувач на хартии од вредност е од најсуштинско значење. Оттука кандидатката спроведува истражување за предусловите кои водат кон создавање и функционирање на ефикасен пазар на хартии од вредност како што се: стабилна држава со висок кредибилитет, цврста фискална и монетарна политика, ефикасна правна, даночна и регулаторна инфраструктура, сигурни аранжмани за отплата на долговите, либерализиран финансиски систем со конкурентни последици и одредено ниво на развој на трезорски систем.

Гледано од аспект на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија, кандидатката во овој дел од трудот ги истражува клучните фактори за развојот на пазарот на државни хартии од вредност како што се: ефикасното финансирање на буџетските потреби на краток и долг рок; степенот на постигнување на одржливо ниво на задолженост (поради можноста земјата да се соочи со опасност од навлегување во голем кредитен ризик и неможност навремено да ги сервисира своите обврски); развојот на пазарно ориентирани инструменти на монетарната политика (што е условено од развој на државните хартии од вредност, комерцијални хартии од вредност, здрави финансиски институции и длабоки и транспарентни финансиски пазари); реформата на пензискиот систем (што во голем дел зависи од развојот на пазарот на државни хартии од вредност кој треба да креира финансиски инструменти адекватни за потребите на овие институции) и развојот на инвестиционите фондови.

Со оглед на значењето на законската регулатива за развојот на пазарот на државни хартии од вредност, кандидатката во првата глава од трудот особено внимание посветува и на законската рамка за издавање и тргување со државни хартии од вредност. Имајќи го предвид почетниот стадиум на развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија, најголемо внимание во овој дел е посветено на развојот на примарниот пазар на државни хартии од вредност при што како клучни елементи се идентификуваат: изборот на финансиски инструменти, идентификувањето на потенцијални инвеститори и изборот на адекватни техники на продажба. Кандидатката овој дел од трудот го завршува со идентификување на активностите кои треба да се преземат заради развојот на секундарниот пазар на државни хартии од вредност што во голема мера е условен од изградбата на конкурентна пазарна инфраструктура.

Во вториот дел со наслов *Координација помеѓу монетарната политика и фискалната политика во развојот на пазарот на државни хартии од вредност* кандидатката ја анализира корелацијата меѓу монетарната и фискалната политика во насока на остварување на заедничката цел – ефикасен развој на пазарот на државни хартии од вредност. Ваква анализа е спроведена како за пазарните економии така и за земјите во транзиција, каде што финансиските пазари се на почетен развоен стадиум и нивниот развој е детерминиран токму од добрата координација на монетарната и фискалната политика. Развојот на државните хартии од вредност и добрата координација меѓу монетарната и фискалната политика се меѓусебно поврзани и условени процеси. Со оглед на тоа, повисокиот степен на развиеност и ефикасност на финансискиот пазар ја олеснува ваквата координација и отвора дополнителни можности за поефикасно имплементирање на монетарната и фискалната политика во националната економија.

Меѓутоа, покрај низата предности што го обезбедува финансирањето преку емисија на државните хартии од вредност, тоа е проследено и со низа неизбежни ризици кои се предмет на

разработка во овој дел од трудот. Кандидатката прави осврт на: ризикот од рефинансирање (кој се однесува на ризиците поврзани со времето на отплата на долгот, расположливоста на финансиски средства за отплата на долгот и трошоците поврзани со потребата за ново задолжување); ризикот поврзан со големината на долгот (кој се однесува на тоа дали големината на долгот може да создаде услови за нарушување на финансиската стабилност); пазарниот ризик (кој се однесува на ризикот на девизните курсеви и каматните стапки на домашниот и на меѓународниот пазар на капитал) и ликвидносниот ризик (кој е поврзан со можноста за синхронизирање на краткорочните обврски со потребните средства за нивно финансирање).

Општинските обврзници-можност за финансирање на проекти од јавен интерес” претставува наслов на третата глава од оваа докторска дисертација. Во оваа глава кандидатката ја опфаќа законската рамка за задолжување на општините, како и законската рамка за издавање на општински обврзници како инструмент за финансирање на проекти од јавен интерес. Со ваквата законска рамка се дефинирани лимитите и постапката за задолжување и постапката за издавање и продажба на општинските обврзници. Општинските обврзници претставуваат нова можност, нов алтернативен начин на финансирање на инфраструктурни проекти од локално значење. Оттука, кандидатката во овој дел од трудот спроведува истражување за бројните предности што ги овозможуваат општинските обврзници како за издавачот (општината), така и за инвеститорите. Меѓутоа постојат и определени ризици кои го следат овој процес и кои секако треба да се имаат предвид, како што е системскиот ризик (државен, политички) и несистемскиот ризик (ризик на емитентот).

Четвртото поглавје од оваа докторска дисертација носи наслов *Практични искуства во издавање на општински обврзници од други земји*. Во него се опфатени практични искуства на другите земји во издавањето на општински обврзници. Притоа кандидатката прави осврт на практичните искуства на финансирањето на општините преку емисија на обврзници како должничка хартија од вредност во развиените земји (САД и Западна Европа), земјите од Централна и Источна Европа и кај земјите од балканскиот регион. Кај развиените земји општинската обврзница има долга историја на нејзина примена во финансирањето на локалната самоуправа, и во поново време меѓу другото се користи и за финансирање на проекти за заштита на животната средина или обновливи извори на енергија како и за многу други. Степенот на развиеност на пазарот на обврзници на локалната власт кај земјите од Централна и Источна Европа варира од земја до земја, а кај земјите од балканскиот регион, како што посочува кандидатката, карактеристично е тоа што локалната власт релативно малку ги користи обврзниците за финансирање на капитални инвестиции. Во оваа глава е спроведено истражувањето на причините за ваквата состојба кое се одвива во две насоки. Првата насока се однесува на испитување на постоењето и примената на правна и институционална рамка за емисија на обврзници на локалната власт, додека втората насока е насочена кон испитување на степенот на развиеност на домашниот финансиски систем кој опфаќа три важни финансиски области: финансиски пазари и институции, унапредување на пазарот на капитал и пазарот на должнички хартии од вредност.

Во петтиот дел, *Можности за издавање на општински обврзници од страна на единиците на локалната самоуправа во Република Македонија*, направен е осврт на актуелната состојба во нашата земја, од аспект на спроведување на процесот на фискална децентрализација. Постојните приходи на единиците на локалната самоуправа кај нас се утврдени со Законот за локална самоуправа и зависно од големината на општините даваат релативно ограничени можности за поквалитетно задоволување на потребите на граѓаните. Токму недостигот на редовни извори на финансирање и нараснатите потреби за поквалитетно задоволување на потребите на населението, како што потенцира кандидатката, наведува на потребата од изнаоѓање на алтернативни извори на финансирање на потребите на локалната самоуправа.

Исто така, во овој дел кандидатката прави и апликативно истражување на кое како главен аутпут се добиваат информации за актуелната состојба на единиците на локалната самоуправа во Република Македонија и нивните капацитети за задолжување и издавање на општински обврзници.

Во заклучните согледувања на оваа докторска дисертација презентирани се клучни наоди од теоретските и апликативни истражувања, и во форма на заклучни напомени ќе бидат синтетизирани и нагласени најважните ставови што се однесуваат на истражувањето во целина. Исто така, сумирани се и одредени препораки за користење на општинските обврзници како алтернативен извор на финансирање на единиците на локалната самоуправа и тоа во функција на проширување на можностите на општините за финансирање на проекти од јавен интерес кои се од битно значење за севкупниот развој на општините.

3. Оцена и предлог

Врз основа на внимателното проучување на изнесената содржина на докторската дисертација на кандидатката м-р Фанка Ристеска со наслов “Развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија и перспективите на општинските обврзници како алтернатива за финансирање во јавниот сектор”, Комисијата оцени дека темата е оригинална, актуелна и досега релативно теоретски малку истражувана во Република Македонија. Истражувачката компонента на дисертацијата очекуваме дека ќе даде соодветен инпут во идентификување на постојниот капацитет на општините во Република Македонија за финансирање на постојните и идните развојни активности на локалната самоуправа, како и на потребата и значењето на алтернативните извори на финансирање на локалната самоуправа преку пазарот на капитал, односно со емисија на општински обврзници.

Дисертацијата се одликува со оригинален пристап кон дефинираниот проблем, и преку теоретската опсервација, компаративната анализа на практичните искуства на другите земји во издавањето на општински обврзници и апликативното истражување на капацитети за задолжување и издавање на општински обврзници на општините во Република Македонија, произлегуваат конструктивни препораки и мерки за зголемување на финансискиот капацитет на општините што претставува еден од клучните услови за успех на процесот на децентрализација. Трудот заслужува посебно внимание пред се и поради неговата актуелност и методолошкиот пристап во истражувањето кој може да се оцени како интегрален, целисходен и исцрпен според обемноста на обработениот материјал користен во истражувањето. Концепциски, дисертацијата претставува заокружен систематски приказ на теоретските и практичните искуства од областа на јавните финансии поточно на финансирањето на локалната самоуправа.

Имајќи ги предвид изнесените ставови, Комисијата беше едногласна во заклучокот дека кандидатката м-р Фанка Ристеска во својата докторската дисертација под наслов “Развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија и перспективите на општинските обврзници како алтернатива за финансирање во јавниот сектор” целосно успеала да одговори на предизвикот што го поставила при дефинирањето на предметот на истражување. Појдовните тези успева мошне успешно да ги развие со аргументирани заклучоци, со свои оригинални ставови и со јасни препораки за развојот на пазарот на општинските обврзници, како начин на финансирање и развој на општините во Република Македонија.

Врз основа на претходното, Комисијата му предлага на Советот на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати извештајот со позитивна оцена за поднесената докторска дисертација “Развој на пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија и перспективите на општинските обврзници како алтернатива за финансирање во јавниот сектор,,
2. на кандидатката м-р Фанка Ристеска да ѝ се дозволи јавна одбрана на докторскиот труд.

Скопје, 22 јануари 2013 година

Комисија за оцена и одбрана на
докторската дисертација

1. _____ с.р.
/Д-р Билјана Ангелова/
2. _____ с.р.
/Д-р Снежана Костадиноска Милошеска /
3. _____ с.р.
/Д-р Диана Бошковска/
4. _____ с.р.
/Д-р Климентина Попоска/
5. _____ с.р.
/ Д-р Неда Петроска Ангеловска /

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА ПОД НАСЛОВ
 „ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ
 ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ”
 ОД М-Р ИРЕНА ЛЕКОСКА,
 ПОДНЕСЕНА ДО ЕКОНОМСКИОТ ИНСТИТУТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 241 од Статутот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, а во врска со поднесената докторска дисертација од кандидатката м-р Ирена Лекошка под наслов ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ, Научниот совет на Економскиот институт во Скопје, на 86-тата седница одржана на 10.12.2012 година, донесе одлука бр. 02-2583/2 од 14.12.2012 година, за формирање на Комисија за оцена на трудот, во состав:

1. д-р Климентина Попоска
2. д-р Биљана Ангелова
3. д-р Снежана Костадиноска Милошеска
4. д-р Михаил Петковски и
5. д-р Диана Бошковска.

По проучувањето на поднесената докторска дисертација и по усогласувањето на мислењата на членовите, Комисијата, до Научниот совет на Економскиот институт во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. Општи напомени

Докторската дисертација од кандидатката м-р Ирена Лекошка, ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ, обработува современа и актуелна проблематика од областа на банкарскиот менаџмент и корпоративните финансии.

Влијанието на процесот на спојувања и преземања на функционирањето и перформансите на банките претставува исклучително динамичен и комплексен проблем. Докторската дисертација кандидатката ја поставува врз неколку основни хипотези: 1) Спојувањата и преземањата на банките не се извршуваат заради подобрување на ефикасноста на трошоците, туку заради подобрување на ефикасноста на приходите која произлегува од економијата на опфат и можностите за диверзификација. 2) Голем број на спојувања и преземања не успеваат да создадат подобрување на ефикасноста во работењето на банките. 3) Постојат битни разлики меѓу спојувањата и преземањата во банкарските сектори на развиените земји на ЕУ, САД и земјите во развој на Централна и Источна Европа. 4) Со порастот на степенот на конкуренција и со се поголемата отвореност на пазарите на капитал се очекува продолжување на трендот на спојувања и преземања во цела Европа, САД, а посебно во Република Македонија.

Основна цел на истражувањето во докторската дисертација е утврдување на степенот на успешност на процесот на спојувања и преземања на банките, односно утврдување на кој начин процесот на спојувања и преземања влијае на

функционирањето и перформансите на банките и идентификување на факторите кои влијаеле на успешноста/неуспешноста на спојувањата и преземањата.

Посебни цели на истражувањето се: 1) Согледување на главните трендови на глобалниот банкарски сектор денес, како и предностите и разликите со кои банките се соочуваат при спроведувањето на програмата на спојувања и превземања. 2) Со компаративна анализа, да се укаже на специфичностите и разликите помеѓу процесот на спојувања и превземања на банките во развиените земји на ЕУ, САД и европските транзициони економии. 3) Да се укаже на проблемите и предизвиците на процесот на спојувања и преземања на банките во САД, на европскиот банкарски сектор, со посебен осврт на банкарскиот сектор на Република Македонија.

Предмет на истражување во трудот претставува процесот на спојувања и преземања и влијанието врз функционирањето и перформансите на банките. За истражувањето на предметот да биде реализирано во насока на постигнување на целите на истражувањето, кандидатката спроведува целосна анализа на процесот на спојувања и превземања на банките. Притоа се врши интензивно теоретско, а посебно емпириско истражување на создавањето или губењето на вредноста на банките по извршениот процес на спојувања и преземања.

Во текот на изработката на дисертацијата кандидатката користи современа домашна и странска литература, како и интернет-страници поврзани со соодветните аспекти на предметното истражување. При изработката на трудот, користена е соодветна методологија заснована на повеќе научни методи, согласно со природата на истражувањето и понудени се релевантни аргументи за докажување на поставената хипотеза и исполнување на поставените цели на истражувањето.

2. Содржина на дисертацијата

Докторската дисертација под наслов **ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ**, поднесена од кандидатката м-р Ирена Лекоска, има 377 страници. Основниот текст на дисертацијата се состои од вовед, четири глави и заклучни согледувања, а користената литература содржи 20 страници со 75 книги, 355 статии, публикации и работни документи, како и 49 интернет-страници. Во основниот текст на трудот се презентирани 50 табели, 30 графикони и 14 слики.

Предложената тема за докторска дисертација, концепциски, е организирана во вовед, четири глави, заклучок и користена литература.

Во воведот кандидатката започнува со осврт кон актуелноста на проблематиката, кратка содржина на материјата која се обработува и се елаборирани целите и предметот на истражувањето. Во овој дел се става посебен акцент на методите на научно-истражувачката дејност кои се користат во насока на добивањето на очекуваните резултати и постигнувањето на целите на истражувањето.

Во првата глава на трудот под наслов **ФУНДАМЕНТАЛНИ АСПЕКТИ НА ПРОЦЕСОТ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА НА БАНКИТЕ** се презентирани и анализирани значајните промени на структурата на глобалниот финансиски систем во изминатите две децении. Глобализацијата на финансиските пазари, брзиот развој на информационите технологии, иновациите на производите и услугите од финансискиот сектор, интернационализацијата на банкарските активности, феноменот на дисинтермедијација, како и зголемените притисоци на конкуренцијата претставуваат најзначајни структурни карактеристики на глобалниот банкарски сектор. Укажано е на факторите на новите трендови, како и на перспективите на развој на банкарството на основа на тие трендови. Во оваа глава посебен акцент е ставен на дефинирањето на

поимот и суштината на процесот на спојувања и преземања кој е претставен како радикална стратегија на трансформационите промени. Понатаму кандидатката детално ги анализира активностите на спојувања и преземања на банките во САД, ЕУ и транзиционите економии на Централна и Источна Европа. Исто така, даден е преглед на активностите на спојувања и преземања на банките до денес, со настојување да се укаже на перспективите на спроведување на процесот на спојувања и преземања во време на глобалната финансиска криза.

Понатаму, во првата глава се претставени и основните мотиви за спроведување на програмата на спојувања и превземања на банките. Во овој дел кандидатката ги поставува основните емпириски истражувања за детерминантите на спроведување на процесот на спојувања и преземања на банките. Посебен фокус е ставен врз специфичните детерминанти на спроведување на процесот на спојувања и преземања во земјите во развој, како и на разликите кои постојат во однос на одговарачките детерминанти на развиениот европски банкарски сектор и банкарскиот сектор на САД. Во оваа глава се анализираат и прекуграничните спојувања и преземања на банките во САД и ЕУ. Најпрво кандидатката ги поставува теоретските основи на прекуграничните спојувања и преземања, мотивите и проблемите кои настануваат при овој процес, како и трендот на интернационализација на банкарскиот сектор. Во делот за регулација и супервизија во процесот на спојувања и превземања на банките се анализира финансиската регулација и супервизија на банките во САД и ЕУ во однос на процесите на спојувања и преземања, како и финансиската регулација и супервизија на прекуграничните финансиски конгломерати во САД и ЕУ. На крај, кандидатката ги анализира процесите на контрола на спојувањата и преземањата во банкарскиот сектор на САД и ЕУ, како и регулаторните предизвици во процесот на спојувања и преземања на банките.

Во втората глава на докторската дисертација, АНАЛИЗА НА ПРОЦЕСОТ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА НА БАНКИТЕ И ПЕРИОД ПО ПРОЦЕСОТ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА, најпрво е нагласена потребата од фазно планирање на процесот на спојувања и преземања на банките. Појдовна точка на секоја успешна интеграција претставува стратегиската визија на периодот по процесот на спојувања и превземања. Во делот за евалуација на проектот на спојувања и преземања на банките, кандидатката ги елаборира основните концепти на вредноста, како и на елементите на создавање на вредност од трансакциите на спојувања и преземања. Централно прашање кај проектирањето на трансакциите на спојувања и преземања се однесува на цената која компанијата која го врши преземањето ја плаќа за целната компанија. Компанијата која го врши превземањето поаѓа од пазарната вредност на целната компанија и на таа вредност ја додава премијата за трансфер на контролните права од акционерите на целната компанија на акционерите на компанијата која го врши преземањето. При оваа постапка од клучно значење е компанијата која презема да оцени колку изнесуваат вистинските бенефиции од трансакциите на спојувања и преземања на основа на проектираната синергија и на основа на тоа да ја формира цената која ќе биде прифатена во преговорите со целната компанија. Оттука, во оваа глава, кандидатката ги анализира основните аналитички методи во евалуацијата на банките. Посебно внимание заслужува анализата на улогата на инвестиционите банки како посредници во процесот на спојувања и преземања на банките.

Во рамките на оваа глава, кандидатката го обработува и периодот по процесот на спојувања и преземања на банките. Укажано е дека програмата на спојувања и преземања мора да биде во согласност со корпоративната стратегија и да придонесе за реализацијата на стратегијата за развој на банките. Во овој дел се анализираат активностите на интеграцискиот менаџер во периодот по спојувањето и преземањето на банките. Додека

појдовна основа на секоја успешна интеграција претставува стратегиската визија на периодот по спојувањата и преземањата на банките, програмата за периодот по спојувањето и преземањето на банките е од клучно значење за успешна реализација на сите активности неопходни за остварување на проектираната синергија. Дали ќе биде применет пристап на постепено или брзо подобрување на перформансите после процесот на спојувања и преземања зависи од конкретните околности и претходните перформанси на преземената банка, односно од проектираното подобрување на перформансите. Понатаму, кандидатката се фокусира врз принципите на успешните интеграции во банкарскиот сектор. На основа на студија на случај- Спојувања на JP Morgan Chase и Bank One, се анализираат мотивите на процесот на спојувања помеѓу овие две банки, стратегијата на интеграцијата, како и ефектите по спојувањето и преземањето на банките.

Во третата глава, ЕФЕКТИТЕ ОД ПРОЦЕСОТ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА НА БАНКИТЕ, кандидатката ја анализира консолидацијата и преземањето на банкарскиот сектор на САД и на европскиот банкарски сектор. Во контекст на споменатите промени, регулаторните власти го актуализирале прашањето на корелација на концентрацијата и конкурентноста во банкарскиот сектор. Овој дел од трудот е насочен на презентирање на основните индикатори на пазарната структура на банкарскиот сектор, како и на теоретските концепти на конкурентноста на банките. Во трудот е презентирана општа слика за конкурентноста на банкарските институции во САД и во Европа, како и за земјите во развој од Централна и Источна Европа. Вака поставената база и овозможи на кандидатката да го процени влијанието на понатамошното окрупнување на банките на перспективите на пазарната структура, на промоцијата на конкурентноста на банкарскиот сектор и на импликациите кои се однесуваат на контролата на процесот на спојувања и превземања во банкарскиот сектор. Посебен акцент е ставен на делот каде што се согледани ефектите од процесот на спојувања и превземања врз функционирањето и перформансите на банките. Создавањето или губењето на вредноста по извршениот процес на спојувања и преземања на банките е предмет на интензивно теоретско, а особено емпириско истражување. Во последниот дел од оваа глава, кандидатката ја анализира потребата на воведување на модел на мерење на перформансите на банките, кој, покрај финансиските, ги анализира и нефинансиските мерила, со цел за поадекватно управување со активностите на банките. На крајот на оваа глава, кандидатката го анализира моделот на балансирани мерила на перформанси.

Во последната четврта глава на овој труд, МОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВО БАНКАРСКИОТ СЕКТОР НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, кандидатката го анализира влијанието на процесот на спојувања и преземања на конкурентноста во банкарскиот сектор на нашата земја. Преку двата највообичаени показателя на концентрацијата Herfindahl-Hirschman-ов индекс и CR5 се одредува степенот на конкуренција во македонскиот банкарски сектор. Меѓутоа, овие два показателя не даваат целосна и јасна слика за степенот на конкурентност во банкарскиот сектор. Природата на стратешката интеракција помеѓу банките не е одредена само со степенот на концентрација, туку и со функцијата на карактеристиките на клиентите, претходните односи и склоности, како и со потезите на самите учесници на пазарот. Најкорисен начин на проучување на конкуренцијата е пронаоѓањето метод за мерење на резултатите. Во оваа глава, кандидатката спроведува регресиона анализа на активните каматните стапки на денарските кредити со валутна клаузула. Panzar-Rosse-ов h-test претставува теоретски втемелен и широко применуван метод на мерење на степенот на конкуренцијата на македонскиот банкарски сектор. Исто така, како метод за проценување на конкуренцијата на банкарскиот сектор во Македонија се употребува и Lerner-овиот индекс кој ја мери конкуренцијата во банкарскиот сектор преку

проценувањето на маржата на банките. Во оваа глава посебно внимание се посветува на перспективите и идните правци на процесот на спојувања и преземања во банкарскиот сектор на Република Македонија. При тоа, кандидатката ги анализира досегашните активности на овој процес во банкарскиот сектор на Македонија и врз основа на искуствата на високоразвиените земји од ЕУ и САД се предлагаат препораки за идните правци на овој процес, како и за начините на негово организирање и успешно реализирање.

Во заклучокот од трудот се сумирани клучните резултати од истражувањето на влијанието на процесот на спојувања и преземања на функционирањето и перформансите на банките. Воедно, преку анализата на процесот на спојувања и преземања на банките во земјите со развиен банкарски сектор на ЕУ и САД се изведени насоки и препораки кои би можеле да се применат на процесот на спојувања и преземања во банкарскиот сектор на земјите во развој, вклучително и Република Македонија.

ОЦЕНА И ПРЕДЛОГ

Членовите на Комисијата внимателно ја прочитаа и ја проучија докторската дисертација на кандидатката м-р Ирена Лекоска со наслов **ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ** и сметаат дека таа претставува комплексен и содржаен труд во областа на банкарскиот менаџмент и корпоративните финансии.

Членовите на Комисијата ценат дека докторската дисертацијата претставува значаен труд кој се одликува со сериозен пристап кон третиралиот проблем на процесите на спојувања и преземања и нивното влијание врз банкарските перформанси. Дисертацијата опфаќа обработка на сите релевантни аспекти на обработуваната материја, аргументација на поставените тези, соодветни методолошки пресметки и презентација на резултатите. Ваквиот пристап е надополнет со соодветна методолошка рамка, користена е најнова научна и стручна литература, како и сеопфатна компаративна анализа и емпириско истражување кои создаваат основа за изразено критичко размислување од страна на кандидатот. Претходно наведениот пристап создава солидна основа за конципирање заклучоци и насоки за утврдување на степенот на успешност/неуспешност на процесите на спојувања и преземања на банките, односно утврдувањето на влијанието на процесите на спојувања и преземања врз функционирањето и перформансите на банките и идентификувањето на факторите кои влијаеле на успешноста/неуспешноста на спојувањата и преземањата, што му дава посебен научен придонес на трудот.

М-р Ирена Лекоска во трудот сублимира дека постојат значителни разлики меѓу процесите на спојувања и преземања во банкарските сектори на развиените земји на ЕУ, САД и транзиционите економии на Централна и Источна Европа. Врз основа на анализата на емпиriskите истражувања кои ги користеле структурираниот и неструктурираниот пристап во мерењето на конкуренцијата во банкарскиот сектор на САД и ЕУ, во трудот е потврдено дека степенот на конкуренција во банкарскиот сектор не е детерминиран од степенот на концентрацијата на банките.

Кандидатката во целост одговорила на поставената цел на истражување во трудот, односно утврдувањето на влијанието на процесите на спојувања и преземања врз функционирањето и перформансите на банките и идентификувањето на факторите кои влијаеле на успешноста/неуспешноста на спојувањата и преземањата. Исто така, даден е целосен одговор и на посебните цели на истражувањето, односно согледувањето на специфичностите и разликите помеѓу процесите на спојувања и

преземања на банките во развиените земји на ЕУ, САД и европските транзициони економии и укажувањето на проблемите и предизвиците на процесите на спојувања и преземања на банките во САД, на европскиот банкарски сектор, со посебен осврт на банкарскиот сектор во Република Македонија.

Членовите на Комисијата се едногласни во оцената дека кандидатката м-р Ирена Лекоска во докторската дисертација **ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ**, успеа успешно да одговори на целите и на прашањата што беа поставени при дефинирањето на предметот на истражување. Комисијата констатира дека согласно со академските стандарди, кандидатката м-р Ирена Лекоска изработила комплексен и сеофатен труд со оригинален пристап во истражувањето на предметната проблематика. Теоретските и емпириските елаборации во трудот имаат реална примена во практиката, со што овој труд има како научен, така и апликативен придонес.

Врз основа на претходно изнесеното, Комисијата му предлага на Советот на Економскиот институт во Скопје:

1. да го прифати овој извештај со позитивна оцена на докторската дисертација **ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ**;

2. да формира Комисија за одбрана на докторската дисертација **ВЛИЈАНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ НА СПОЈУВАЊА И ПРЕЗЕМАЊА ВРЗ ФУНКЦИОНИРАЊЕТО И ПЕРФОРМАНСИТЕ НА БАНКИТЕ** и на кандидатката м-р Ирена Лекоска да и се дозволи јавна одбрана на докторската дисертација.

Скопје, 28 јануари, 2013 година.

КОМИСИЈА ЗА ОЦЕНА И ОДБРАНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

1. _____
/ Д-р Климентина Попоска / с.р.

2. _____
/ Д-р Биљана Ангелова / с.р.

3. _____
/ Д-р Снежана Костадиноска Милошеска / с.р.

4. _____
/ Д-р Михајло Петковски / с.р.

5. _____
/ Д-р Диана Бошковска / с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „КООРДИНАЦИЈА НА МОНЕТАРНАТА И ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА” ОД КАНДИДАТОТ **М-Р ЈОРДАН ДАМЧЕВСКИ**, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со Одлука на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, донесена на седницата одржана на 30.11.2012 година, определени сме за членови на Комисијата за оценка и одбрана на докторската дисертација на кандидатот **м-р Јордан Дамчевски** на тема: **КООРДИНАЦИЈА НА МОНЕТАРНАТА И ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**.

По опстојното читање и прегледување на трудот, Комисијата, пред членовите на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Материјата елаборирана во докторската дисертација на кандидатот м-р Јордан Дамчевски е презентирана на вкупно 350 страници, во кои се содржани 335 страници основен текст, 21 страница користена литература и 4 страници прилози (табели од спроведени истражувања и симулации). Покрај тоа, трудот содржи апстракт со клучни зборови на македонски и англиски јазик. Покрај воведот, содржински, материјата во докторската дисертација е структурирана во пет глави според следниов распоред:

- I. Монетарната и фискалната политика - основни нишки на макроекономската политика*
- II. Дизајнирање на монетарната политика*
- III. Фискалната политика во функција на макроекономска рамнотежа*
- IV. Координираност на фискалната и монетарната политика во Република Македонија*
- V. Заклучни согледувања*

На почетокот, во **првата глава** од докторската дисертација кандидатот ја поставува тезата за исклучителното значење на монетарната и фискалната политика како стожери на макроекономската политика во една економија. Макроекономската политика во основа е насочена кон остварување неинфлаторен, стабилен раст на националната економија. Преку јасно и прецизно дефинирање на целите на макроекономската политика, кандидатот на дедуктивен начин извлекува заклучок дека тие цели ја претставуваат рамката на дејствување на монетарната и фискалната политика. Со оглед на тоа што импликациите од мерките и инструментите преземени од двете политики често се во меѓусебен конфликт, кандидатот сосема исправно го наметнува императивот за креирање механизам за координација меѓу тие две политики за подобро функционирање на целокупната економија.

Понатаму, во првиот дел од дисертацијата многу опсежно се анализираат факторите кои придонесуваат за нарушување на внатрешната и надворешната рамнотежа во економијата. Врз таа анализа, кандидатот заклучува дека за надминување на нерамнотежата потребно е спроведување политики за макроекономско приспособување, откако обработувајќи ја дилемата за евентуално финансирање на нерамнотежата резимира дека тоа е можно само на краток рок и само во случај на привремена нерамнотежа. Во првата глава понатаму се обработени идеите за монетарна наспроти фискална доминација, кои се добро познати, но често во практиката проблемот е во имплементација на одредениот модел, и како тоа се рефлектира при координирањето меѓу тие две политики.

Користејќи ја компаративната анализа, а со цел поставување основа за понатамошна анализа на состојбите во Република Македонија, кандидатот во овој дел многу опсежно го објаснува моделот на Мунделл-Флеминг за макроекономска стабилизација во отворена економија. Преку студиозно претставените комбинации на активности на фискалната и монетарната политика во зависност од мобилноста на капиталот и во услови на различен режим на девизен курс, кандидатот извлекува значајни заклучоци за ефективноста на овие две политики, кои се поткрепени и со многубројни емпириски истражувања, а таквите заклучоци можат да послужат како водечки насоки за координирана употреба на двете политики во македонската економија. Врз основа на ова истражување кандидатот ја истакнува иманентната ефикасност на фискалната политика во детерминирање на производството во услови на фиксен курс, додека ефективност на монетарната политика е нагласена во услови на флукуирачки девизен курс и висока мобилност на капиталот. Дискусиите за соодветен одговор на големи приливи на капитал и валутни кризи особено ја нагласуваат потребата од координација на политиките. Врз основа на таквите емпириски искуства, кандидатот препорачува дека за време на иницијалната фаза од голем прилив на капитал монетарно-кредитното затегнување треба да биде надополнето со фискални ограничувања за да се намали разликата меѓу каматните стапки на домашниот и меѓународниот пазар и да се намали дефицитот во тековната сметка.

Со оглед на значењето од постоење стабилни макроекономски фундаменти, како предуслов за брз економски развој, кандидатот во овој дел посветува должно внимание на мерките на политиките за стабилизација, кои би ја довеле агрегатната побарувачка во сооднос со агрегатната понуда. Тоа е надополнето со разработка на структурни реформи во значајни сегменти од економијата, кои придонесуваат за зголемување на ефективност на политиките за стабилизација. Посебен придонес во стручната литература од оваа прва глава од докторската дисертација дава анализата на кандидатот м-р Јордан Дамчевски за неодамнешните искуства од водењето на монетарна и фискална политика во услови на тековната глобална економска криза и рецесија. Констатациите дека монетарната политика е моќен контрацикличен инструмент во услови на кризи или големи падови на производството, додека ефикасна фискална политика е онаа која успева асиметрично да го користи дејството на автоматските стабилизатори во деловните циклуси, се егзактно емпириски поддржани. Анализата во првиот дел од дисертацијата е заокружена со идентификување на трите основни причини за некоординираност меѓу монетарната и фискалната политика: поставување различни цели, различни проекции за веројатните резултати и различни мислења за веројатните ефекти од применетите мерки на политиките врз економијата.

Во **втората глава** од докторската дисертација подетално се разгледува и обработува монетарната политика како еден од инструментите на макроекономската политика за остварување на нејзините цели. Најнапред, кандидатот јасно истакнува дека покрај целите на макроекономската политика на една економија, монетарната политика има и некои свои специфични цели како, на пример, стабилност на каматните стапки, одржување на стабилноста на банкарскиот систем и спречување финансиски паники и шокови, како и ефикасна дистрибуција на финансиските средства. Остварувањето стабилност на цените, како долгорочна цел на монетарната политика, е детерминирано од правилниот избор на монетарна стратегија, што ќе води кон успешно управување и контрола на понудата на пари. Меѓутоа, правилниот избор на монетарна стратегија треба да биде проследен со примена на соодветен сет инструменти за монетарно регулирање. Токму прашањата за монетарната стратегија која се применува при спроведување на монетарната политика, како и современите инструменти за монетарно регулирање, се опсежно елаборирани во овој дел од трудот. Како препорака за инструментите на монетарната политика, кандидатот истакнува дека тие треба да бидат така дизајнирани што ќе овозможуваат ефикасна реализација на оперативните таргети.

Во продолжение на оваа глава, кандидатот се осврнува на многу важното прашање за транспарентноста на монетарната власт и со право ја потенцира нејзината одговорност и отвореност пред јавноста, што овозможува ед-пост оценка за кредибилитетот на монетарната власт и нејзината способност во остварување на поставените таргети. Во овој дел од трудот е поместена и анализата за дилемата меѓу водење дискрециона монетарна политика наспроти политика базирана врз дефинирани правила. Преку истражување и презентирање на ставовите на угледни економисти од светска класа (Симонс, Еуцкен, Фриедман, МцЦаллум, Кхан, Бернанке), кандидатот изведува сопствен заклучок дека монетарните власти не можат да дејствуваат исклучиво според нивната дискреција и колку подобро се дефинирани правилата толку поефективно може да се применуваат дискрециони политики.

Предмет на обработка во овој втор дел од трудот е и ефикасноста на монетарната политика во алокација на средствата. Целта е да се согледаат ефектите од водењето одредена монетарна политика на микроекономско ниво. Притоа, кандидатот истакнува дека доколку целокупната редукција на приходите како резултат на рестриктивна монетарна политика би паднала на товар само на една социјална група, тогаш можеби монетарната политика не би требало да се користи како политика за стабилизација и таа улога да ја препушти на некоја друга политика во одреден временски период. Од анализата за ефектите на монетарната политика врз каматните стапки произлегува ставот дека поплаките за дисторзивните ефекти на монетарната политика кои наметнуваат тешкотии за одредени сектори во економијата најчесто се однесуваат на влијанието од високи и/или растечки каматни стапки. Во тој контекст, понатаму во овој сегмент посебно внимание е посветено и на прашањата за кредитната алокација, влијанието на монетарната политика врз финансиските пазари, влијанието врз капиталните инвестиции и влијанието врз потрошувачката.

При анализата на ефективноста на монетарната политика, кандидатот нагласува дека природата, брзината и интензитетот на трансмисија од варијаблите

кои се под директна контрола на централната банка кон оние варијабли кои најдиректно влијаат врз условите во нефинансискиот сектор, како што се каматни стапки на кредити, на депозити, цена на актива, ја детерминираат не само вкупната ефективност на монетарната политика, туку и видот на инструментите кои можат ефективно да се користат. Научно елаборирајќи ги различните канали на трансмисија, тој заклучува дека најупотребуван канал на трансмисија е оној преку каматните стапки, кога промените во монетарната политика предизвикуваат промени во општото ниво на каматни стапки во економијата, а тие од своја страна влијаат врз општото ниво на апсорпција преку нивните ефекти врз побарувачката за кредити и врз расположливиот доход на барателите и давателите на кредити. Промените во каматните стапки ги менуваат маргиналните трошоци на позајмување, што доведува до промени во инвестициите и штедењето и до варијации во агрегатната побарувачка. Понатаму се надоврзува анализата на каналот на трансмисија преку количината на кредити, кој е под силно влијание на квалитетот на банкарската актива, како и анализите на каналите преку цените на активата, очекувањата и девизниот курс. За последниов канал се истакнува констатацијата дека тој не функционира во услови на фиксен курс, а функционира подобро во отворени економии со голема мобилност на капиталот и развиен девизен пазар.

Значаен простор во втората глава е одвоен и за анализата на односите на монетарната политика со буџетското салдо, при што преку апсорпциониот пристап се воспоставува врската меѓу остварувањето на овие политики. Исто така, разработени се концептите - стабилизацииската улога на монетарната политика, односно политиките за намалување на расходите и политиките за прераспределување на расходите. Втората тематска целина е заокружена со обработка на односите меѓу монетарната и девизната политика, која има клучна функција во промовирање конкурентност и одржлива позиција во тековната сметка. Посебно е нагласена улогата на реалниот девизен во регулирање на надворешната нерамнотежа на една економија, а истакнати се и сигналите кои треба да укажуваат на отстапување на реалниот девизен курс од еквилибриумот.

Третата глава на трудот, насловена „Фискалната политика во функција на макроекономска рамнотежа“, во суштина ги обработува ефектите од фискалната политика врз различни економски варијабли и политики. Притоа, кандидатот м-р Јордан Дамчевски ја започнува анализата со теоретските аспекти на различните пристапи. Тој со право истакнува дека примарниот ефект на фискалната политика на краток рок е врз агрегатната побарувачка, додека на долг рок таа влијае и врз штедењето, инвестициите и бруто - домашниот производ. Констатирајќи дека агрегатната побарувачка се менува под влијание на ефектот на мултипликација и ефектот на истиснување, кандидатот посветува должно внимание во елаборирање на овие два концепта. Исто така, во овој дел се поместени анализите за ефектите од фискалната политика на страната на понудата, при што правилно е извлечена констатација дека тие имаат краткорочен карактер. Во продолжение, направена е анализа на ефектите од фискалната политика врз девизниот курс, врз каматните стапки, врз монетарната политика и банкарскиот систем и врз стимулирањето на ратсот на бруто - домашниот производ. Анализата на улогата на автоматските стабилизатори е прецизна, поткрепена со емпириски искуства, индикативна и сеопфатна, заокружена со потенцијалните ризици од нивна несоодветна примена. Понатаму во овој дел поединечно се објаснети трите основни фискални правила:

правилото на лимитирање на дефицитот, правилото на непозајмување од монетарната власт и правилото на лимитирање на јавниот долг.

Со користење компаративна анализа и поместување индикативни податоци, кандидатот недвосмислено констатира дека добро дизајнирани и соодветно имплементирани фискални правила создаваат услови за деполитизирана фискална политика, а фискалната транспарентност треба да биде поставена на највисоко ниво. Преку детално елаборирање на концептот за меѓувременско буџетско ограничување на државата, кандидатот ја поставил теоретската основа врз која подоцна врши конкретни истражувања за фискалната одржливост во Република Македонија. Понатаму, тој нагласува дека во зависност од целта, во практиката може да се користат алтернативни концепти на фискална рамнотежа дефинирани во согласност со различни аналитички критериуми, кои се детално презентирани во овој дел од докторската дисертација. Вкупниот дефицит или суфицит како процент од БДП најчесто се користи како сумарен показател на фискалните перформанси и можеби е најшироко прифатениот индикатор за мерење на фискалната позиција. Сепак, за појасна слика, во трудот се презентирани и другите показатели на успешноста во водењето на фискалната политика. Покрај квантитативните индикатори, за да се обезбеди сепфатност, сумарниот показател ги зема предвид и структурните аспекти на фискалната политика, како што се наплатата на приходите и реализацијата на расходите, односно се прави и квалитативна анализа на буџетското извршување.

Показателите за мерење на фискалната рамнотежа, како што се позајмување од страна на јавниот сектор, тековно фискално салдо, примарен фискален дефицит/суфицит и оперативен дефицит/суфицит се детално елаборирани во оваа глава од трудот. Меѓутоа, особен акцент е ставен на многу актуелното прашање за фискалната одржливост на среден и долг рок и како таа се одразува врз надворешната позиција на земјата. Притоа, обработени се индикаторите на фискалната одржливост, како што се принципот на солвентност, принципот на позитивна нето вредност, примарниот јаз и среднорочниот јаз. И покрај фактот што не постои унифицирана дефиниција за тоа што претставува одржлива фискална политика, кандидатот го потврдува општо прифатеното толкување дека фискалната политика не е одржлива доколку сегашната и идната фискална позиција резултираат со постојан и брз раст на јавниот долг.

Посебно место во оваа трета глава од докторската дисертација зазема прашањето за управување со јавниот долг, со оглед на неговата зголемена актуелност во светски рамки во последниве неколку години. Преку квантитативна анализа на практиката во многу земји извлечена е констатацијата дека континуирано високиот процент на јавниот долг во однос на БДП е скап за финансирање на долг рок и неминовно станува неодржлив, при што е потребна ревизија како на фискалната така и на политиката на долгот. Политиката за управување со јавниот долг треба да обезбеди долгорочна одржливост на стабилни стапки на раст и стабилно ниво на јавен долг. Солидна структура на долгот овозможува намалена изложеност на валутни и курсни ризици. Во овој дел како препорака е истакнато постоењето на развиен ликвиден пазар за домашниот долг, кој целосно ја елиминира или значително ја намалува потребата за монетизација на фискалниот дефицит и ги намалува трошоците на владата при позајмување средства.

Со користење на искусвениот метод, кандидатот правилно заклучува дека енормниот раст на јавниот долг покрај предизвикувањето неликвидност и несолвентност, директно влијае и врз бруто - домашниот производ преку исклучување на земјите - должнички од тековите на меѓународните пазари на капитал, зголемени трошоци за задолжување и значително намалување на билатералната трговија. Од особен научен придонес е анализата на крајот од третата глава за фискалниот одговор на актуелната должничка криза. Во таа насока, констатацијата на кандидатот дека и покрај максималната ангажираност, улогата на монетарната политика е лимитирана од нултото ниво до кое може да се спуштат каматните стапки е сосема егзактна. Истовремено, истакната е улогата која во ваква ситуација ја презеде фискалната политика за спас на економиите преку обезбедување фискални стимулации во клучни сектори. Оваа констатација кандидатот ја поткрепува со бројни релевантни податоци, а особено е вредна да се истакне анализата и графичката презентација на нивото на задолженост на најзначајните економии во светот. Во освртот на интеракцијата меѓу монетарните и фискалните власти, тој истакнува дека таа е поврзана со финансирањето на буџетскиот дефицит и последиците од тоа врз раководењето со монетарната политика, која, пак, влијае врз способноста на владата да го финансира буџетскиот дефицит преку влијание врз трошоците на сервисирање на долгот и преку лимитирање или зголемување на достапните извори за финансирање.

Четвртата глава од докторската дисертација несомнено е нејзиниот најзначен дел и и таа привлекува најголем интерес за стручно набљудување. Во неа, кандидатот м-р Јордан Дамчевски ги презентира, ги анализира и укажува на предностите, слабостите, потенцијалните можности и правците за иден развој на процесот на координација на монетарната и фискалната политика во Република Македонија. Основата за својата анализа во оваа глава тој ја поставува преку едно хронолошко образложување на макроекономската поставеност на политиките во македонската економија. Доволно аналитично, но пред сè фактографски издржано со користење бројни податоци, направена е опсежна анализа на интеракцијата меѓу двете политики во раните години на транзицијата, при што констатацијата за некоординираноста на политиките ја детерминирала насоката на извлекување заклучоци во понатамошното истражување.

Во продолжение од овој дел, преку теоретски и емпириски методи е утврдено дека основна ориентација на Народна банка на Република Македонија (НБРМ), како креатор на монетарната политика, треба да биде долгорочната стабилност на цените како единствено средство за остварување трајна материјална благосостојба во земјата. Следствено, извлечен е заклучокот дека НБРМ во 1995 година избра соодветна монетарна стратегија и инструменти преку кои ја остварува својата долгорочна цел. Како логичен континуитет на истражувањето по поставеноста на монетарната политика следува согледувањето на ефикасноста од водењето на таквата монетарна политика. Притоа, посебно внимание е посветено на ефектите од тоа како монетарните мерки се рефлектираат на каматните стапки, инвестициите, деловната клима, вработеноста, платниот биланс на земјата и поттикнувањето на растот на БДП. Посебен акцент е ставен на движењето на курсот на домашната валута и се разгледува влијанието на монетарната политика во услови на фиксен режим на девизен курс. Анализата на монетарната политика не се врши како изолирана категорија, туку предвид се земаат и останатите политики, валидни во одредени временски периоди.

Преку временска и компаративна анализа на каматните стапки, кандидатот истакнува дека цената на кредитите и каматниот распон во Република Македонија долго се одржуваа на релативно високо ниво, ограничувајќи го пристапот до капитал и дејствувајќи во насока на инхибирање на економскиот раст. Прецизно алоцирајќи ги причините за тоа, сепак тој констатира дека во последните неколку години се забележува тренд на намалување на активните каматни стапки и стеснување на каматните распони, што не се ефектуираше врз значително зголемување на инвестициите. Со квантитативни испитувања, кандидатот констатира дека реалниот БДП реагира многу бавно на порастот на паричната маса, наспроти нивото на цените каде што ефектите од таквите промени се долготрајни. Посебно место во овој дел од трудот зазема анализата на монетарната политика во услови на експанзивна и рестриктивна фискална политика. Притоа, и таа се однесува на целиот период од осамостојувањето до денес, при што се разгледува и квантифицира движењето на основните монетарни агрегати, референтната каматна стапка, каматните стапки на банките, како и движењето на буџетското салдо. Како резултат на анализата извлечен е заклучок за отежнат пренос на монетарните сигнали до банките и реалниот сектор и идентификувани се причините за тоа. Понатаму се истакнува дека во услови на високо рестриктивна фискална политика во периодот од 2003 до 2006 година, монетарната власт со задоцнување донесувала мерки за нејзино олабавување, што резултирало со слаба поддршка на економскиот раст.

Анализата на водењето на фискалната политика во Република Македонија, покрај освртот на модернизацијата на даночниот систем, фокусот го става на буџетското салдо и фискалното приспособување. Особена додадена вредност имаат анализите на структурата на јавните приходи и јавните расходи, со акцент врз ефектите од водењето на фискалната политика врз монетарната политика. Се согледува респонзивноста на монетарната политика со свои мерки како одговор на промена на инструментите на фискалната политика (таканаречените фискални мултипликатори) при процесот на координација. Во продолжение, значајно внимание се посветува и на анализа на ефектите од водењето на фискалната политика врз јавниот долг, врз каматните стапки, инвестициите, а особено врз платниот биланс и курсот на денарот. Кандидатот нагласува дека големината на буџетот не претставува проблем колку што е загрижувачка неповолната структура на јавните расходи и притоа дава насоки за нејзино менување во правец на зголемени капитални инвестиции. Посебен осврт во овој дел од трудот е направен врз согледување и анализирање на ефектот на истиснување на приватниот сектор од државата преку каматните стапки особено во 2009 година и дадени се препораки за негово намалување.

Прашањето за фискалната рамнотежа во Република Македонија се разгледува многу детално во докторската дисертација, аргументирано со бројни податоци кои се презентирани во табели и графикони. Преку анализа на буџетот и неговите проекции за идниот период, како и преку анализа на стратегијата за управување со јавниот долг, посебно внимание во четвртата глава од трудот се посветува на фискалната одржливост на среден и долг рок. Во овој дел преку поставување модел од равенки, кандидатот изработил повеќе сценарија за движењето на јавниот долг, со цел утврдување и давање препораки за неговата одржливост. Посебен придонес овој труд дава со моделирањето на проектирано движење на јавниот долг до 2030 година според неколку сценарија, при што идејата е пронаоѓање најадекватно ниво на примарен буџетски дефицит кој

обезбедува долгорочна одржливост на јавниот долг во рамките на проекциите на Владата на Република Македонија. За заокружување на ова тематско подрачје, кандидатот направил една сублимирана анализа на дејствувањето на монетарната и фискалната политика во Република Македонија во услови на глобалната криза која започна како финансиска криза во 2007 година. Покрај експлицитното елаборирање аргументирано со релевантни показатели од релевантни извори, тој отишол и чекор понатаму со идентификување на ризиците кои се закануваат на македонската економија во иднина и оценка на можната поставеност на монетарната и фискалната политика во блиска иднина.

Во **петтата глава** од докторската дисертација, кандидатот јасно, ударно и сугестивно ги изнесува заклучните констатации, оценки и согледувања. Преку синтетизирање на сознанијата во овој дел дадени се препораки за некои водечки принципи за подобра усогласеност на двете многу значајни политики за остварување на крајните цели на макроекономската политика. Притоа, заклучоците се базираат врз научната теорија, емпириските истражувања, искуствата од развиените економии, и практичните искуства на кандидатот, ставени во контекст на условите на македонската економија. Во однос на механизмите на координација меѓу монетарната и фискалната политика кандидатот недвосмислено истакнува дека тие не секогаш и во секое време се практикувале подеднакво, а најчесто причина за некоординираноста било фокусирањето само врз остварување на сопствените цели. Сепак, неговиот конечен заклучок е дека и покрај некоординираноста во одредени периоди, и двете политики, генерално, водат сметка за одржување на двата основни фундамента на макроекономската стабилност, стабилноста на општото ниво на цени и стабилноста на домашната валута. Балансираноста на индуктивниот метод од користените научни материјали со нагласениот личен печат на изведен конкретен, коректен и практичен заклучок го прави овој труд уште поквалитетен и временски потраен.

Оцена и предлог

Докторската дисертација на кандидатот м-р Јордан Дамчевски, под наслов *Координација на монетарната и фискалната политика во Република Македонија*, обработува една мошне практична, широка и опфатна тема, која секогаш е актуелна и претставува предмет на интересирање и анализирање не само на економската, туку и на пошироката научна јавност. Од осамостојувањето на Република Македонија наваму, постојат научни трудови во кои подетално се анализирани аспекти на монетарната и фискалната политика поединечно. Меѓутоа, оваа докторска дисертација оди чекор подлабоко со научно, но и практично разработување на интеракцијата меѓу монетарната и фискалната политика. Посебна вредност докторската дисертација има во тоа што не се задржува само на едноставно презентирање и констатирање на степенот на координација меѓу двете политики во Република Македонија, туку има развоен пристап при што се изнесени заклучоци, сознанија и препораки за нејзино надградување и усовршување. Пристапот во изработувањето на трудот е објективен, проблемски, аналитички, аргументиран и критички, а користените научни методи само ја зголемуваат вредноста и валидноста на сознанијата, заклучоците и насоките за иден развој.

Основна цел на истражувањето во докторската дисертација е анализирање на постојните состојби и утврдување на механизмите за воспоставување најдобра комбинација меѓу монетарната и фискалната политика во Република Македонија, која ќе овозможи ангажираност на сите фактори на производство што е можно поблиску до потенцијалната. Иако истражувањето се фокусира на овие две политики, не е занемарена анализата на ефектите од комбинацијата на монетарната и фискалната политика врз останатите значајни политики, како политиката на доход, надворешно-трговската политика, девизната политика и сл. Докторската дисертација е структурирана на адекватен начин, со логична консеквентност на истражувањето, при што кандидатот м-р Јордан Дамчевски доследно се води од поставените цели на истражувањето и соодветно ги реализира поставените задачи.

Анализата на материјата во дисертацијата е изведена на сосема релевантен и добро фундиран начин, што му овозможило на кандидатот извлекување на квалитетни сознанија и заклучоци. Притоа, евидентно е дека кандидатот поседува одлични познавања на теоријата, но и практични искуства, што ги надополнил со користење богата аналитичко-документациона основа - релевантни книги, трудови во списанија, статии, трудови од научни и стручни конференции, законски акти, извештаи од релевантни институции, билтени, магазини и други материјали. Докторската дисертација изобилува со голем број фактографски податоци, како и соодветни табели и графикони.

Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација на кандидатот м-р Јордан Дамчевски посебно ги нагласува следните квалитети и придонеси на трудот во истражувањето на оваа проблематика: *прво*, детално се обработени нивото и механизмите на координација меѓу монетарната и фискалната политика, анализирани главно низ призмата на континуируваниот конфликт меѓу носителите на овие две политики и прилагодливоста на монетарната политика на мерките на фискалната политика; *второ*, за прв пат е направен обид за конкретна квантитативна анализа на одржливоста на фискалната позиција и нивото на јавен долг во Република Македонија; *трето*, детално е истражана комбинацијата на мерки на монетарната и фискалната политика во услови на кризни периоди во македонската економија; *четврто*, врз основа на детална анализа за поставеноста и водењето на монетарната и фискалната политика, идентификуван е степенот на координираност на овие две политики во Република Македонија во различни периоди и услови; и *петто*, преку сублимирање на теоретските, научните, емпириските и практичните сознанија за водењето на усогласена монетарна и фискална политика, посочени се недостатоците во координацијата и дадени се предлог-насоки за поефикасна интеракција на монетарната и фискалната политика во Република Македонија.

Врз основа на погоре изнесените констатации и квалитативни особености на трудот, Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов: *Координација на монетарната и фискалната политика во Република Македонија*, поднесена од кандидатот м-р Јордан Дамчевски, заклучува дека кандидатот адекватно владее со истражуваната материја и дека поднесените труд ги задоволува критериумите за докторска дисертација. Со оглед на тоа, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје:

1. да го прифати и усвои извештајот за позитивна оцена на докторската дисертација под наслов: „Координација на монетарната и фискалната политика во Република Македонија”;
2. да му дозволи на кандидатот м-р Јордан Дамчевски јавна одбрана на докторската дисертација.

Скопје, 11.2.2013 год.

Членови на Комисијата

1. Проф. д-р Михаил Петковски, с.р.
2. Проф. д-р Љубе Трпески, с.р.
3. Акад. д-р Таки Фити, с.р.
4. Проф. д-р Владимир Филиповски, с.р.
5. Доц. д-р Ѓорѓи Гоцков, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „СТРАТЕГИЈА НА ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЈА
ЗА НАСТАП НА ГЛОБАЛНИОТ ПАЗАР“, ИЗРАБОТЕНА ОД КАНДИДАТОТ
М-Р РИСТО ИВАНОВ, ПРИЈАВЕНА НА ЕКОНОМСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Врз основа на член 113, став 3 од Законот за високото образование (Сл.весник на РМ бр.35/08), член 241 од Статутот на Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје и член 39 од Правилникот за внатрешните односи и работењето на Економскиот факултет во Скопје, во состав на Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ во Скопје, а според Одлуката на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје, број 0202-4273/2 од 6.12.2012 година, определени сме за членови на Комисијата за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов „Стратегија на текстилната индустрија за настап на глобалниот пазар“, поднесена од кандидатот м-р Ристо Иванов. По прегледувањето на трудот, Комисијата пред Наставно-научниот совет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

1. СОДРЖИНА И ОПФАТ НА ТРУДОТ

Докторската дисертација под наслов „Стратегија на текстилната индустрија за настап на глобалниот пазар“, поднесена од кандидатот м-р Ристо Иванов, е обработена на 331 страница компјутерски среден текст. Содржината на трудот, освен: *апстракт и клучни зборови* на македонски и англиски јазик, вовед, заклучок (стр.306-313), литература (стр.314-324 со 155 библиографски единици) и прилози (стр.326-331), е систематизирана во пет глави, и тоа:

Глава 1. Глобализација на пазарите (стр.21-87)

Глава 2. Процесот на дефинирање на бизнис-стратегијата (стр. 88-174)

Глава 3. Состојбите на текстилната индустрија во Р.Македонија (стр.175-235)

Глава 4. Стратегија за настап на текстилната индустрија на Р.Македонија на глобалниот пазар (стр.236-289)

Глава 5. Анализа на ставовите на менаџерите на текстилните претпријатија во Р. Македонија (стр. 290-305)

Во првата глава, *Глобализација на пазарите*, се обрнува внимание на процесот на глобализацијата, што се подразбира со тој поим, кои се претпоставките за него и кои

фази ги поминува. Се прави споредба меѓу сегашниот бран на глобализацијата и оние од претходните периоди на либерализацијата на економските текови. Фокус се става на аспектите на интернационализацијата на производството во текстилната индустрија и се потенцира влијанието на укинувањето на квотите и кризата кај земјите главни увозници на текстил, како и промените што се случуваат во синџирот на вредности со цел подобрување на конкурентноста. Покрај тоа, опфатени се и регионалните трендови во контекст на зголемената глобализација на пазарите, за на крајот на оваа глава да се синтетизираат сознанијата за значењето на глобализацијата за текстилната индустрија, од аспект на сегментирањето на глобалните пазари и создавањето глобални сегменти на потрошувачи.

Во втората глава, *Процесот на дефинирање на бизнис стратегија*, фокус се става на процесот на стратешко планирање во индустриите. Се презентираат пристапите за анализа на индустријата и се образложуваат фазите на оценување на окружувањето, формулирањето на стратешки цели и нивното извршување преку конкретни одлуки. Се потенцираат видовите стратегии на индустриите за нивна интернационализација на глобалниот пазар и влијанието на стратешкиот менаџмент во создавањето на конкурентноста на претпријатијата и индустриите. Сознанијата за стратешкото планирање и анализата на конкурентноста се интегрираат во објаснувањето за видовите бизнис-стратегии за настап на пазарот и на крајот на поглавјето се презентираат специфичните стратешки бизнис-модел за текстилната индустрија, од аспект на синџирот на вредности и промените што се јавуваат кај главните актери во поодделните сегменти на синџирот на вредности во секторот за производство на облека.

Во третата глава, *Состојбите на текстилната индустрија во Р.Македонија*, се анализира текстилната индустрија во Република Македонија и нејзиното значење за националната економија. Презентирајќи го просторниот распоред на текстилната индустрија, застапеноста на базното производство на сировини и конфекционирањето, постојниот производствен асортиман и механизмот за обезбедување квалитет, посебно се потенцира конкурентноста на текстилната индустрија од аспект на технолошките процеси, човечките ресурси и деловната ефикасност. Ставен е фокус на SWOT-анализата и анализата на петте движечки сили на секоја индустриска гранка и на крајот од ова поглавје се презентираат влијанието на глобализацијата на

текстилната индустрија во Република Македонија и прашањата поврзани со нејзината конкурентност на глобален план.

Во четвртата глава, *Стратегија за настап на текстилната индустрија на Р.Македонија на глобалниот пазар*, се анализираат стратешките насоки во развојот на текстилната индустрија во земјите-лидери на светскиот пазар (Кина, ЕУ), како и стратешкиот пристап на земјите од Балканот за да се направи споредба со стратешките документи на Република Македонија за развој на текстилната индустрија. Се потенцира потребата од позиционирање во синџирот на вредности и изборот на бизнис- модели кои ќе обезбедат поголема конкурентност и се става фокус на можните стратешки насоки за настап на текстилната индустрија, согласно со глобалните и регионалните промени. Концептот на стратешкото планирање е разгледан во однос на изборот на стратегии за настап на текстилната индустрија на глобалниот пазар. Поглавјето завршува со презентирање на можните стратешки цели за одржување и зголемување на конкурентноста на текстилната индустрија во Република Македонија на глобалниот пазар.

Во петтата глава, *Анализа на ставовите на менаџерите на текстилните претпријатија во Р. Македонија*, се презентираат резултатите од спроведеното истражување за ставовите на менаџерите во македонските претпријатија од текстилната индустрија, со цел да се согледа каква е нивната практика во користењето на бизнис-стратегија, кои се нивнитевидувања за перспективите на македонската текстилна индустрија на глобалниот пазар и колкаво е задоволството од надворешната поддршка за реализирање на постојната стратегија за развој на текстилната индустрија.

На крајот од докторската дисертација се дадени заклучоците кои произлегуваат од целиот труд, сублимирајќи ги најбитните сознанија во однос на потребата од стратешки настап на текстилната индустрија на глобалниот пазар.

2. ОЦЕНА НА ТРУДОТ

Во денешно време на пазарни услови на стопанисување, изгубени традиционални пазари и голема потреба од пристап до нови, а посебно со глобализацијата на пазарите, од лидерите во претпријатијата и на индустриите се бара следење и прифаќање на најновите светски искуства за избор и примена на соодветна

стратегија за настап на глобалниот пазар. Од изборот и реализацијата на донесената стратегија зависи ефикасното и ефективното работење на претпријатијата, конкурентноста на одделна индустрија, а со тоа и на стопанството во целина.

Од друга страна, глобализацијата на пазарите ја засили конкурентноста на светскиот пазар. Ова е време во кое од изборот на бизнис-стратегијата зависи опстанокот на претпријатија на домашниот и светскиот пазар. Во услови на глобален пазар, сè поголема е улогата на јасниот процес на формулирање на стратегијата. Зголемениот интерес за формализирањето на процесот на стратешкото планирање се издигна и на ниво на индустриски гранки. Позначајните индустрии од националната економија на секоја држава се поддржуваат да го применуваат стратешкото планирање како одговор на предизвикот од глобализација на пазарите.

Текстилната индустрија е од исклучително значење за економијата на Република Македонија, според оствареното учество во вработеноста, формирањето на бруто-домашниот производ и извозот. Процесот на глобализација и сè поголемото вклучување во меѓународните текови и интеграциските процеси поставуваат нови предизвици пред текстилната индустрија, за националната економија, а и за земјата во целина. Во овој процес на реструктурирање на текстилната индустрија во развиените земји се појавија уште два фактора: укинувањето на договорот за квоти и светската економска криза. Опстојувањето на македонското производство на текстил и облека зависи од зголемувањето на продуктивноста и конкурентноста на текстилната индустрија во Република Македонија.

Намерата на трудот е да одговори на прашањето: *Кои се можните стратешки цели за одржување и зголемување на конкурентноста на текстилната индустрија во Република Македонија на глобалниот пазар?*

Предмет на истражувањето во докторската дисертација *Стратегија на текстилната индустрија за настап на глобалниот пазар* е анализа на состојбата во текстилната индустрија во Република Македонија и можните стратешки правци на развој за успешен настап на глобалниот пазар.

Цел на истражувањето претставува создавањето на заокружена теоретско-апликативна основа за разбирање и употреба на бизнис-стратегииите и нивната примена за стратешкото планирање за настапот на текстилната индустрија на Република Македонија на глобалниот пазар.

Поаѓајќи од комплексноста на темата главно се прибирани и анализирани секундарни податоци, со користење претежно на историскиот метод, како и со примена на компаративниот и статичниот метод. Примарни податоци се собрани преку анкетен прашалник кој се однесува на користењето на стратешкото планирање во претпријатијата од текстилната индустрија и ставовите на менаџерите за стратешките насоки за настап на глобалниот пазар.

Научниот придонес на истражувањето се однесува на анализирањето на главните насоки за развој на текстилната индустрија од гледна точка на глобализацијата на пазарите, примена на научни сознанија за одредување на стратегијата на ниво на индустриска гранка и можностите за нивна апликација во текстилната индустрија на Република Македонија со цел обезбедување подобра пазарна позиција на регионалниот, европскиот и глобалниот пазар. Анализираниите прашања обезбедуваат групирање на факторите што треба да се земат предвид при одредување на стратегиите на ниво на претпријатие и оние што треба да се земат предвид на ниво на индустриска гранка.

Истражувањето придонесува за одредување на факторите што ќе обезбедат подобро позиционирање на текстилната индустрија на Република Македонија во однос на: нејзината привлечност за глобалните пазари, од една страна, и поголем придонес за македонската националната економија, од друга страна.

Резултатите од истражувањето за стратегиите за настап на глобалниот пазар може да се применат на текстилната индустрија во Р.Македонија како и на другите индустрии од националната економија. Моменталната состојба на светскиот пазар покажува дека конкурентноста на текстилната индустрија и во услови на глобализација е поддржувана на национално ниво со политики кои ја поддржуваат инвентивноста, трансферот на технологии, брендирањето, квалитетот и едукацијата на кадар со цел вклучување на текстилните претпријатија во глобалниот синџир на набавки. Исто така, пресретнувањето на кризата е проследено со владина поддршка за текстилната индустрија и насочување кон: меѓународна стандардизација на квалитетот, воведување технолошки иновации, едукација и тренинг на човечките ресурси, маркетинг и градење партнерства, како и промоција на странски директни инвестиции.

Процесот на *стратешки менаџмент* како рационален пристап има за цел да им помогне на претпријатијата и индустриите ефективно да одговорат на предизвиците на новата глобална конкурентност. На глобален план, големите актери во текстилната

индустрија се фокусираат на *управување на целиот синџир на вредности* и за таа цел тие формулираат различни стратегии. Текстилната индустрија во Западен Балкан успева да одржи конкурентност на трошоците со релативно висока продуктивност, но без значителни поместувања во синџирот на вредности. Најголемиот дел од компаниите обезбедуваат само основни услуги на конфекционирање преку лон работењето.

Процесот на глобализација има влијание на македонската економија и текстилната индустрија која е фокусирана на производството во пониските нивоа од синџирот на вредности со преовладување на лон работењето. Проблемите со ниската конкурентска способност на компаниите се однесуваат на: *производите* (непостоењето на сопствени сировини и материјали, неусогласеноста на структурата на производството со барањата на пазарот, слабиот квалитет на производите, несоодветниот дизајн, нестандардизираноста на производите и примена на меѓународни стандарди за квалитет; *продуктивноста* (застареноста на опремата, ниското ниво на технолошки иновации, отсуство на способности за менаџирање на целиот синџир на вредности, отсуство на континуиран процес на едукација на човечките ресурси, непостоењето на солидна менаџмент информациска основа, ниската додадена вредност по вработен и економичност), и *развојот на пазарите* (потпирање на цената како најзначаен фактор на конкурентноста, несоодветната амбалажа, недоволната промоција на производите, незадоволителното ниво на логистичката поддршка, недоволно развиената пазарна инфраструктура, отсуство на маркетинг-акции, отсуство на развој на приватни марки и брендови).

Од согледувањето на стратешките насоки на разгледуваните земји (Кина, Турција, ЕУ и Балканот) произлегува дека: а) *интернационализацијата на производството* на текстилната индустрија е од интерес на поголем дел на земјите каде што таа игра значјна улога во националната економија и вработувањето; б) двете клучни *визии за текстилната индустрија* се дефинираат на глобално ниво: првата, поддршка на националната текстилна индустрија за стратешко позиционирање во поголем број на сегменти од синџирот на вредности, особено во оние со повисока додадена вредност; и подлабоко реструктурирање на индустријата со создавање материјали и производи кои ќе се употребуваат и во други индустрии; в) идниот *технолошки развој* на текстилната индустрија ќе се проширува на создавање нови текстилни материјали за примена во други индустрии и автоматизација во

конфекционирањето на облека; в) *преструктурирањето* на текстилната индустрија е водено на макро ниво со донесување на владини стратегии, програми и формирање на агенции и институти за развој на ткаенини и дизајн; г) *земјите од балканскиот регион* своето внимание повеќе го фокусираат на донесување стратешки документи, но малку се ангажираат во реализирање на програми за нивна техничка и финансиска поддршка.

За реализирање на визијата за текстилната индустрија на Република Македонија, *етаблирање на текстилната индустрија како препознатлив бренд во светот, а особено во ЕУ, за специјализирани услуги и квалитетни производи од текстилната индустрија врз основа на конкурентност и супериорна вредност за потрошувачите*, потребни се активности за остварување на општата цел за зголемување на конкурентноста на македонската текстилна индустрија за настап на европскиот и светскиот пазар и приспособување со ЕУ-законодавството во текстилниот сектор.

Посебните цели што треба да придонесат за остварување на општата цел се: поголема интернационализација на работењето на претпријатијата; зголемување на додадената вредност и брендирање на производите; градење на стратешки партнерства; зајакнување на способностите за глобален пазар, подобрување на квалитетот и зголемување на инвестициите. Во секоја од овие области треба да се постават мерливи и временски определени цели кои би требало да се остварат на среден рок.

Примената на формалниот процес на носење одлуки и формулирањето стратегија може да придонесе да се подобри конкурентноста на македонската текстилна индустрија на глобалниот пазар и да им помогне на текстилните претпријатија во изборот на бизнис-стратегија која ќе им овозможи профитабилна позиција на пазарите каде што настапуваат. Детално развиениот стратешки документ за развој на текстилната индустрија ќе овозможи ангажман, вложувања и поддршка од актерите на сите нивоа на конкурентноста - мега, макро, мезо и микрониво - што ќе резултира со нејзина поголема пазарна привлечност (изразена преку зголемен извоз и поголема додадена вредност по вработен) и поголема корист за националната економија (изразена преку учеството на инвестициите во вкупно додадената вредност и вработеноста).

3. ПРЕДЛОГ

Врз основа на изнесената содржина и оцената на докторската дисертација *Стратегија на текстилната индустрија за настап на глобалниот пазар*, поднесена од кандидатот м-р Ристо Иванов, а поаѓајќи од тоа дека овој труд ги исполнува сите критериуми на ниво на докторска дисертација, Комисијата има чест да му предложи на Наставно-научниот совет на Економскиот факултет во Скопје:

- *прво*, да донесе одлука со која ќе се прифати извештајот на Комисијата за позитвната оценка на докторската дисертација;
- *второ*, да одобри закажување на ден за јавна одбрана на докторската дисертација.

Скопје, 25 февруари 2013

КОМИСИЈА ЗА ОЦЕНА И ОДБРАНА НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА

1. Проф. д-р Љубомир Дракулевски, с.р.
2. Проф. д-р Бобек Шуклев, с.р.
3. Академик д-р Таки Фити, с.р.
4. Проф. д-р Ирена Кикеркова, с.р.
5. Проф. д-р Владимир Петковски, с.р.

ПРЕГЛЕД

на одобрени теми за изработка на магистерски труд на **Економскиот факултет-Скопје** во состав на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Кандидат	Тема	Ментор
Катерина Атанасова	„Улогата на осигурувањето во современи услови, со посебен осврт на осигурителниот сектор во Република Македонија“	проф.д-р Михаил Петковски
Драган Аслимовски	„Таргетирање на инфлација како стратегија на монетарната политика“	проф.д-р Горан Петревски
Наташа Манева	„Управување со ризикот од интерна измама во финансиските институции“	проф.д-р Михаил Петковски
Марта Миљуш	„Управување со кредитниот ризик со посебен осврт на штедилниците во Република Македонија“	проф.д-р Михаил Петковски
Марија Станоеска	„Управување со каматниот ризик во комерцијалните банки со посебен осврт на управувањето со ризикот од промена на каматните стапки во Република Македонија“	проф.д-р Михаил Петковски
Горан Аксентиев	„Градење бренд преку социјалните медиуми“	проф.д-р Нада Секуловска
Борис Кочковски	„Управување со конфликтите во семејниот бизнис“	проф.д-р Бобек Шуклев
Кристина Ментинова Манчева	„Градење долгорочни односи со купувачите во индустријата за млеко и млечни производи во Република Македонија“	проф.д-р Анита Циунова Шулеска
Димитар Стојаноски	„Корпоративно управување во фамилијарни бизниси“	проф.д-р Бобек Шуклев
Иван Цибрев	„Вредноста и вреднувањето на нематеријалните добра“	проф.д-р Сашо Арсов
Ивана Мрковска	„Макро процеси на синцирот на снабдување во претпријатието“	проф.д-р Лидија Пулевска Ивановска
Стефанија Кналијан	„Улогата на логистичките информациски системи во создавањето на конкурентска предност за претпријатијата“	проф.д-р Лидија Пулевска Ивановска

Ана Челикиќ	„Политиката на животна средина на Европската унија во насока на зајакнување на одржливата потрошувачка во домувањето”	проф.д-р Билјана Секуловска Габер
Весна Богданова	„Анализата на финансиските извештаи во функција на проценување на вредноста на фирмата”	проф.д-р Зоран Миновски
Викторија Самарџиевска	„Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ) за мали и средни ентитети (МСЕ) и нивна примена во Р. Македонија”	проф.д-р Љубиша Јаневски
Биљана Киселички	„Анализа на финансиски измами со посебен осврт на методите за нивно спречување и откривање”	проф.д-р Зорица Божиновска Лазаревска

ПРИГОВОР

на рецензијата на докторската дисертација со наслов
"Одржлив развој на термоенергетиката во Македонија",

изработена од м-р Огнен Димитров, пријавена на Машински факултет - Скопје, а објавена во Билтенот на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј", Билтен бр. 1047 од 1. 2.2013 г.

Авторот на овој приговор во јануари 2013 го подигна печатениот примерок на докторската дисертација, официјално ставен на увид во Деканатот и забелешките се однесуваат на тој примерок.

ФОРМАЛНИ ЗАБЕЛЕШКИ

- Во официјалниот примерок материјалот е поделен во три дела со нумерирани наслови и поднаслови, а во извештајот на Рецензентската комисија се наведени осум поглавја што не кореспондираат со официјалниот примерок.
- Има многу граматички грешки. Се користат и несоодветни имиња, како на пример: јаглендвооксид, јагленик, карбон сертификати, полиси (наместо политики) итн.
- Наместо запирка кај децималните броеви има точка, што создава забуна.
- За најголемиот дел од табелите и дијаграмите (со податоци) нема наведено конкретен извор од каде се преземени.
- Во делот ЛИТЕРАТУРА има список од 58 референци, а во текстот се повикува само на 18 референци. Не е познато каде и дали се користени останатите (40) референци?! Има 13 референци за смет (градски отпад), а во текстот оваа област е само спомната.
- Броевите кај фусните воопшто не кореспондираат со броевите во делот ЛИТЕРАТУРА.

СУШТИНСКИ ЗАБЕЛЕШКИ

Авторот на докторската дисертација има препишувано комплетни параграфи во обем од најмалку 11 страници од следниве документи публикувани од Министерството за економија на РМ: "Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година", "Стратегија за унапредување на енергетската ефикасност во Република Македонија до 2020 година", "Прв акционен план за енергетска ефикасност на Република Македонија до 2018" и "Енергетски статистики 2000-2010" од Државниот завод за статистика. Препишаниот текст е даден во прилог на овој приговор. Бидејќи не располага со голем број од документите наведени во списокот на користена литература, авторот на овој приговор не беше во можност да провери дали има уште препишувања и од други документи.

Докторската дисертација се состои од 93 страници и плус: Прилози (табели, дијаграми, слики) на 30 страници. Ако од 93 страници се одземат 11 страници препишан текст, 28 страници празен простор и преземени слики и табели од разни извори, 9 страници текст од поглавјата "Анализа и констатации" и "Заклучоци" кои целосно се копирани од

претходните поглавја и 2 страници цитати и фусноти, тогаш останува нето материјал од $93 - 50 = 43$ страници. Во овие 43 страници, всушност, се прераскажуваат податоци од разни табели и дијаграми, се опишуваат и се констатираат состојби во енергетиката на РМ општо познати во јавноста, а добар дел се однесува на материја што не е поврзана со темата за термоенергетика (хидроенергија, електрично осветлување...).

Насловот на докторската дисертација е "Одржлив развој на термоенергетиката во Македонија". По дефиниција, терминот "одржлив развој" се однесува на користењето на ресурсите за човечките потреби при што се зачувува животната средина и во сегашноста и за идните генерации. Меѓутоа, авторот во најголемиот дел се осврнува на употребата на фосилните горива (гас, јаглен и нафта), а обновливите извори на енергија се минорно опфатени, речиси во занемарлив обем. Всушност, материјалот главно се однесува на економската одржливост на енергетиката во РМ. Постои поглавје "Заштита на животната средина" на само 5 страници во кои има само општи познати констатации и статистички податоци.

Иако темата на докторатот е термоенергетика, огромен дел од материјалот се однесува на областа термотехника (греење, енергетска ефикасност на згради). Термотехниката се разликува од термоенергетиката. Впрочем, денес имаме постдипломски студии за термотехника и термоенергетика на Машинскиот факултет во Скопје, а неколку децении нашата организациона единица се викаше "Институт за термотехника и термоенергетика".

Дадени се голем број на преземени табели и дијаграми во врска со потребите, производството и потрошувачката на разни видови енергија, а во текстот на материјалот се раскажуваат тие податоци, се даваат коментари и констатации на сегашната состојба, што и е познато дури и на пошироката јавност. Тоа е далеку под нивото на научно-истражувачка работа со која треба да се одликува една докторска дисертација, бидејќи нема истражување што треба да го содржи секоја докторска дисертација, а според тоа нема ниту резултати од истражување, ниту насоки за натамошна работа.

Во поглавјето "Производство на топлинска енергија" (воопшто во докторатот) нема ништо за топлински пумпи. ЕУ има донесено директива 2009/28/ЕС во која топлинските пумпи се ставени во групата на обновливи извори на енергија (ОИЕ), а посебно значење е дадено и во стратегијата на Меѓународната агенција за енергија (IEA) за идниот енергетски развој. Во потпоглавјето "Потенцијални можности", исто така, не се соодветно опфатени ниту сончевите колектори за топла вода, ниту топлинските пумпи, ниту користењето на биомаса во вид на пелети.

Во потпоглавјето "Увоз на енергија" се заклучува дека е најдобро да се увезува гас (во споредба со јаглен, нафта и ел. енергија). Тоа е секому јасно! А авторот тоа го наведува како констатација.

Поглавјето за обновливи извори на енергија (ОИЕ) има помалку од три страници, а темата е одржлив развој на термоенергетиката.

Има опис на системи за когенерација со користење на гас, и сугерирање за изградба на нови такви капацитети како поволни решенија за РМ. Но, тоа им е веќе јасно на сите експерти од секторот енергија и пошироко. А од друга страна, авторот не го елаборира потенцијалот на системите со тригенерација.

Во поглавјето "Споредбена анализа" е даден краток алгоритам (од десет чекори) за

пресметка на енергетски дел и економски дел (техно-економски критериум). Всушност, ова е рутинска пресметка со прости аритметички операции што се прави при секоја инвестиција. Ова не може да се нарече математички модел (на научноистражувачка работа), а не станува збор ниту за некакво оптимирање.

Со оглед на темата и карактерот на докторската дисертација, авторот нема посветено внимание на примена на нови напредни технологии во термоелектрани со зголемена енергетска ефикасност, зафаќање и складирање на CO₂ (sequestration), кондензациски (нискотемпературни) котли каде што коефициентот на искористување на горивото (енергетската ефикасност) е многу зголемен, топлински пумпи, користење дрвени пелети и др.

Иако темата на докторската дисертација се однесува на областа термоенергетика, материјалот се однесува речиси на целокупниот сектор енергетика, како на пример Поглавјето II, "Снабдување со енергија" (од 21 до 47 стр.), каде што се вклучени хидро-енергија, електропреносниот систем на РМ; стр. 58, потпоглавје "Проекти за улично осветлување"; стр. 79, потпоглавје "Енергетска ефикасност и улично осветлување". Ова не припаѓа на темата термоенергетика.

Поглавјето АНАЛИЗА И КОНСТАТАЦИИ (стр. 81 до 88) и завршното поглавје ЗАКЛУЧОЦИ (стр. 89 до 92), всушност, претставуваат извадоци (комплетно повторување) од претходните поглавја. Дури повторно се прикажуваат и исти табели и графици.

Во посебен прилог на крајот на докторатот се дадени неколку примери кои всушност претставуваат рутински пресметки (чинење на опремата, чинење на потрошена енергија и период на враќање на инвестиција). На пример, во Прилог III. 10 е прикажан резултат од енергетска контрола во детска градинка во Велес, а во Прилог III. 11 е даден табеларен приказ на пример со замена на ел. светилки.

Исто така, во овој прилог има нелогично ставени табели со податоци за хидроелектрани (Прилог II.3 и Прилог II.4), за електропреносен систем на МЕПСО (Прилог II.8), кои не се поврзани со темата за термоенергетика.

ЗАКЛУЧОК

Според Правилникот за докторски студии на УКИМ, докторската дисертација треба да биде самостоен научен труд и да има научен придонес во развојот на соодветната област, но овој главен услов не е исполнет во конкретниов случај. Во докторската дисертација нема научно истражување, а според тоа нема ниту добиени резултати од истражување, нема акцент на тоа што е негово (на кандидатот) и ново како придонес за развитокот на науката.

Имајќи ги предвид горенаведените забелешки поткрепени со конкретни факти, особено постоењето на препишани делови и огромен дел од материјалот што не кореспондира со насловот, како и немањето на истражувачки карактер, предлагам Наставно-научниот совет на Машински факултет во Скопје да не го прифати извештајот на Рецензентската комисија.

Подносител на приговорот

Д-р Ристо Цицонков, дипл. маш. инж.

Редовен професор на Машинскиот факултет во Скопје

ОДГОВОР

на приговорот на рецензијата на докторската дисертација со наслов “Одржлив развој на термоенергетиката во Македонија“, доставен од проф. д-р Ристо Цицонков, на 15. 2.2015 година до Машинскиот факултет во Скопје.

Докторската дисертација е изработена од страна на м-р Огнен Димитров, дипл.маш.инж, а рецензијата е објавена во Билтенот на Универзитетот “Св. Кирил и Методиј“, бр.1047 од 1. 2.2013 г.

Комисијата го разгледа приговорот доставен од проф. д-р Ристо Цицонков и му предлага на Наставно-научниот совет при Машинскиот факултет да не го прифати од следниве причини:

1. Приговорот се однесува на претходна верзија на дисертацијата која поднесувачот на приговорот ја подигнал, што и самиот го потврдува во својот приговор, наведувајќи дека постои разлика меѓу текстот што тој го разгледувал и наводите во рецензијата. Дисертацијата за која е и напишана рецензијата, е усогласена со забелешките од Комисијата.
2. Придонесот на оваа дисертација, “Одржлив развој на термоенергетиката во Република Македонија“, се состои во создавањето на соодветен оригинален математички модел за анализа на влијанието на енергетските и економските карактеристики врз цената на производот и емисијата на штетни материи во околината.
Особен оригинален придонес претставува доказот дека инвестирањето во мерките за енергетска ефикасност, покрај смалувањето на емисијата на штетни гасови и покрај значително повисоките почетни инвестициски вложувања, за време на животниот век има подобри економски резултати, во споредба со различните типови на постројки за производство на електрична или топлинска енергија.
3. При изработката на докторската дисертација, авторот користи обемна литература и материјали кои се релевантни за оваа тема. При тоа ги користел и стратешките документи, наведени во референците, усвоени од страната на Владата на Република Македонија и широко прифатени од научната и пошироката јавност и со тоа се и општо познати. Во рамките на тоа, авторот користи и стратешки документи во чие креирање и самиот учествувал. Соодветно користел и делови од неговите истражувања вградени во тие документи.

Во согласност со ова образложение, Комисијата го повторува својот став дека со задоволство заклучува дека докторска дисертација на м-р Огнен Димитров, дипл.маш.инж. претставува успешен, оригинален научен труд и му предлага на Наставно-научниот совет на Машинскиот факултет во Скопје да го прифати извештајот и да закаже јавна усна одбрана на дисертацијата.

Комисија

1. Проф. д-р Славе Арменски, с.р.
Машински факултет – Скопје
2. Академик проф. д-р Глигор Каневче, с.р.
МАНУ
3. Проф. д-р Миле Димитровски, с.р.
Машински факултет - Скопје
4. Вонр. проф. д-р Доне Ташевски, с.р.
Машински факултет - Скопје
5. Д-р Александар Мојсовски проф. во пензија, с.р.
Машински факултет - Скопје

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПОЛИТОЛОШКИ АСПЕКТИ НА ПОЛИТИЧКИОТ МАРКЕТИНГ – СО ПОСЕБЕН ОСВРТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ГОРДИЦА КАРАНФИЛОВСКА, ПРИЈАВЕНА НА ПРАВНИОТ ФАКУЛТЕТ „ЈУСТИНИЈАН ПРВИ“ ВО СКОПЈЕ

На седницата одржана на 31.1.2013 година, Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје донесе одлука за формирање на Комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов „Политолошки аспекти на политичкиот маркетинг – со посебен осврт во Република Македонија“ од кандидатката м-р Гордица Каранфиловска, во состав: проф. д-р Ѓорге Иванов, проф. д-р Томе Груевски, доц. д-р Зоран Илиевски, доц. д-р Јасна Бачовска и доц. д-р Владимир Божиновски.

Комисијата до Наставно-научниот совет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

ПРЕДМЕТ, ХИПОТЕЗА И МЕТОДИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Елаборирањето на предметот на истражување во овој труд е насочено кон проучување на теоретската рамка на политичкиот маркетинг, преку неговиот развој, карактеристики, како и на влијанието на политичкиот маркетинг врз работењето и врз однесувањето на четирите политички партии во Република

Македонија (ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и ДПА), ставајќи фокус на пазарниот модел на однесување на политичките партии кој придонесува во развојот на репрезентативната и партиципативната демократија.

Врз основа на предметот на истражувањето, кој е појдовна основа за сите други применети методи и постапки, поставени се основната цел и другите посебни цели на ова истражување.

Основна цел на истражувањето е да се идентификува моделот на однесување на политичките партии во Република Македонија според теоретскиот модел на Лис-Маршмент (производен (Product), продажен (Sales) или пазарен (Market)), а врз основа на перцепцијата на граѓаните и активностите на самите политички партии во релација со граѓаните и со другите политички субјекти во Македонија.

Како други посебни цели поставени во истражувањето во овој труд се подоброто разбирање на концептот на политичкиот маркетинг, укажувањето на можните причини кои се јавиле за негово имплементирање и ефектите од негова имплементација во работењето на политичките партии во Република Македонија.

Во тој контекст е нагласено дека политичкиот маркетинг не е само политичка комуникација или политичка пропаганда, туку тој вклучува еден интегриран концепт кој политичките партии можат да го користат за детерминирање на своето однесување вклучувајќи го и креирањето на политиките (policy), креирање на стратегии за поефикасно работење, креирање на стратегии за изборни кампањи, внатрешна организација и комуникација и др. Следејќи ја динамиката на појавите од осамостојувањето на Република Македонија се укажува на причините кои се јавиле како пречка за имплементација на пазарниот модел на однесување во работењето на четирите политички партии во Република Македонија, ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и ДПА.

Бидејќи станува збор за мошне комплексна проблематика, посебно поради интегрирање на маркетинг - концептот во синергиска врска со политичките науки, најголемо внимание е посветено на политолошките аспекти на темата.

За анализа на предметот и реализација на основната и посебните цели на истражувањето, како и проверка на хипотезите, се применети соодветни основни и посебни научноистражувачки методи.

За собирање и анализа на податоци од работата на политичките партии, агенциите за истражување на јавното мислење, фондациите и think-tank институциите коишто се емпириски проверливи, применет е компаративно-историскиот метод. Покрај компаративно-историскиот, проучувањето на предметот на истражување и проверката на хипотезите е вршена со примена на квантитативен, квалитативен, аналитички и синтетички метод. При анализа на содржината, како методолошка постапка, опфатени се повеќе примарни и секундарни извори на податоци.

Во рамките на истражувањето како основен примарен извор на кој е извршена анализа и евалуација на податоците, се резултатите од телефонска анкета спроведена во декември 2012 година на репрезентативен примерок од 1000 испитаници на територија на Република Македонија. За целта на овој труд репрезентативниот примерок е хетероген од повеќе аспекти: етнички, социолошки, културолошки, политички и др.

Добиените податоци се третирали со индуктивен (давање проекции втемелени во историски и сегашни трендови) и дедуктивен (прогнози поставени врз теориски втемелени основи) метод, а се интерпретирани со логички пристап за суштината и влијанието на политичкиот маркетинг во борбата за победа на избори, како и за неговото значење во меѓуизборниот период во работењето на политичките институции за градење на подобра релација меѓу граѓаните и политичките елити.

Со квалитативен приод се спроведени и интервјуа со високи претставници од политичките партии што се предмет на ова истражување, со чии знаења, искуства и мислења успешно се комплетира пристапот кон предметот, целите и хипотезите на истражувањето, од перспектива на политичката елита.

Изведената општа хипотеза со која е разработена генералната хипотеза е дека моделот на пазарно однесување на политичката партија генерира посигурни изгледи за успех на изборите и за подолго успешно одржување на партијата во власта затоа што партијата ги истражува потребите, желбите, однесувањето и барањата на гласачите пред да го детерминира партиското однесување, а според кои креира политики што се испорачливи со цел да постигне задоволство кај гласачкото тело кое за возврат ѝ носи победа на партијата на наредните избори.

Од општата хипотеза се разработени осум посебни хипотези кои ги тестираат фазите на моделот за пазарно однесување на четирите политички партии во Република Македонија (ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ, ДПА)¹ според моделот на Лис-Маршмент. Според овој модел, пазарно ориентираната партија опфаќа осум фази (пазарно истражување, дизајнирање на производ, приспособување на производот, спроведување, комуницирање, кампања, избори и испорака), кои го објаснуваат процесот на политичкиот маркетинг во работењето на политичките партии. Од овие осум посебни хипотези изведени се вкупно деветнаесет поединечни хипотези кои ја поставуваат основната платформа за прашалникот користен за спроведувањето на анкетното истражување за овој труд.

¹ ВМРО-ДПМНЕ – Внатрешна македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство; СДСМ – Социјалдемократски сојуз на Македонија; ДУИ – Демократска унија за интеграција, ДПА – Демократска партија на Албанците.

СТРУКТУРА И СОДРЖИНА НА ДИСЕРТАЦИЈАТА

Дисертацијата содржи 318 страници компјутерски отчукаан текст со повеќе од 160 библиографски единици.

Концептот на докторската дисертација се состои од седум тематски единици, структурирани на начин кој овозможува прегледно отсликување на темата и логична поврзаност на одделните делови со што се олеснува читањето на трудот. Според концептуалната поставеност, тезата започнува со вовед во кој е дадено образложение за општествената и научната оправданост на темата која е предмет на истражување, целта и хипотезите на истражувањето, соодветните научноистражувачки методи, претходни одговори од практиката за разбирањето на политичкиот маркетинг, како и за мотивот да се работи на темата.

Самата структура на докторската дисертација е поделена во осум поглавја, соодветно на хипотезата и аспектите кои кандидатката ги има опфатено во рамките на проучуваната материја. Трудот ги согледува теоретските аспекти на политичкиот маркетинг преку компаративни согледувања, а вклучува и истражување на однесување на политичките партии во Република Македонија.

Првата глава започнува со објаснување на врската меѓу политиката и маркетингот, а продолжува со елаборирање на маркетинг - концептите и нивното адаптирање во политиката. Јасно ги изложува про и контра ставовите на научниците од двете дисциплини, за синергијата меѓу политиката и маркетингот во нова научна дисциплина – политички маркетинг. Дадени се теориски основи за настанувањето и развојот на политичкиот маркетинг, нивниот потенцијал и лимит.

Во втората глава балансирано се изложуваат познатите модели на однесување на политичките партии и од политичката литература и од маркетинг - литературата, а преку кои партиите ги постигнуваат своите цели. Па, оттаму и примерите за брендирање, ребрендирање и внатрешпартиски маркетинг на

политичките партии, кои се јавуваат како потреба којашто ја диктира политичкиот пазар. Изнесени се примери за брендирање на лидери и партии од меѓународната практика, предизвиците со кои се соочуваат и какви импликации имаат овие процеси врз демократијата.

Сосема логично следува и прашањето за тоа дали политичкиот маркетинг им носи успех на политичките партии, за чиј одговор се разгледани ставовите и на критичарите и на поддржувачите за политичкиот маркетинг. А понудениот одговор потенцира дека политичката елита треба да работи заедно со граѓаните во партнерство, од коешто треба да произлезат солүции за тековните проблеми. Солүции кои ги нуди политичкиот маркетинг, а кои ќе ја вклучат визијата, стратегијата и идеологијата на политичката партија којашто треба да покаже дека ги разбира потребите на граѓаните и настојува нивните потреби да ги задоволи.

Во посебен дел се обработени маркетинг - техниките кои политичките партии ги користат во своето работење и нивното влијание врз однесувањето на партиите. Такви маркетинг - техники се: маркетинг - истражување, сегментација, таргетирање и позиционирање, кои даваат квалитетен инпут за креирање на маркетинг - стратегии во работењето на политичките партии кои ќе придонесат за подобра релација со граѓаните.

По изнесениот широк приказ на теорија и примери од практиката, покрај изборната кампања, како формула за успех на изборите се препорачува и перманентната кампања која се наметнува како тешка реалност за актерите во политиката затоа што треба континуирано да ја информираат и „слушаат“ јавноста, доколку сакаат да бидат повторно легитимно избрани со нов мандат. На крајот од втората глава се дава одговор и на често користената флоскула, дали можеме да ги „продаваме“ кандидатите како Кока-Кола или Пепси, за која се дава образложување дека аналогијата се смета за застарена и премногу ја симплифицира и минимизира уникатноста на апликацијата на маркетингот во политиката.

Во третата глава се презентираат досегашните истражувања за изборното однесување и мотивацијата на гласачите, а се обрнува внимание и на однесувањето на граѓанинот како политички потрошувач кој денес е многу повеќе изложен на повеќе информации за политиката, отколку порано.

Во четвртата глава е даден осврт на улогата на медиумите, нивната функција, како и опасностите од манипулација со која се соочуваат медиумите. Објаснети се најчесто користените техники кои имаат манипулативна природа: спиновите, астротурфингот и гласините. Медиумите многу лесно ги забележуваат и ги пренесуваат, но не секогаш го препознаваат нивниот манипулативен карактер. Концентрацијата на медиумска сопственост е посочена како состојба која може да донесе тотален мрак во однос на вистинитото информирање на граѓаните и нарушување на демократските процеси во едно општество. На крајот од оваа глава се обработува и појавата на политички скандал, дефиницијата, природата и неговото користење во политичка кампања.

Моќта што партиите ја имаат зад „сцената“ е темата која е разработена во петтата глава низ една призма на политичко дејствување кое е незамисливо без, интересните групи, лоби - групите, групите за притисок и политичката елита. Исто така, со практични примери од искуствата на познати светски лидери се посочени и стиловите на лидерството, политичкото лидерство и неговата моќ.

Осврнувајќи се на критичката валоризација на политичкиот маркетинг во шестата глава од овој труд, нагласено се укажува дека политичкиот маркетинг не може во никој случај да биде средство за политичка доминација затоа што ја потенцира потребата од партнерството меѓу политичката елита и граѓаните, преку разни форми на граѓанска активност. Во денешно време живееме во ера кога има ниска доверба во владите на земјите речиси во целиот свет и промени во однесувањето на електоратот. Една од задачите на политичкиот маркетинг е да ги следи и да ги информира политичките партии за вистинската слика на промените, а кои со себе носат и промена на потребите, барањата, желбите и комуникацијата на гласачите. На крајот од шестата глава се посочува дека мултибилионскиот сектор на

политички маркетинг се развива со огромна брзина и привлекува многу други чинители во оваа индустрија без кои не би можела да се оствари комплетната стратегија и цел на политичките субјекти.

Во седмата глава се анализирани македонските специфичности и се обработени податоците од истражувањето на гласачите. Врз основа на добиените податоци пристапено е кон анализа на фазите од моделот (пазарен) што се тестира преку општата хипотеза. Меѓутоа, во пристапот не се исклучени и анализите и на другите два модела (производен и продажен), соодветно на добиените резултати. Анализирани и обработени се активностите на политичките партии, презентирани и преку изјави на професионални лица ангажирани во нивната работа, високи партиски претставници, анализа на содржини од медиуми и други спроведени истражувања на теми кои се предмет на ова истражување.

Во последниот дел кандидатката ги сумира своите заклучоци, утврдувајќи го моделот на однесување на политичките партии што се предмет на ова истражување, укажува и на пропустите и слабостите во нивното однесување, а се даваат и препораки на што треба да се обрне внимание доколку партијата се определи за пазарниот модел на однесување.

Имено, основната хипотеза која беше тестирана покажува дека партиите кои го практикуваат пазарниот модел на однесување настојуваат да ги разберат и да ги задоволат потребите и барањата на гласачите, во согласност со партиската идеологија, организацијата на партијата и односите со другите чинители на политичкиот пазар.

Прашањата на кои кандидатката им посветува особено внимание се:

1. правилното разбирање на концептот на политичкиот маркетинг кој не е само околу политичкото рекламирање, спинување или изборни кампањи;

2. апликативноста на моделот на пазарно однесување кој почнува да се тестира во повеќе земји стана парадигма на политичките партии за победа на изборите;
3. пазарниот модел на однесување на политичките партии е најсоодветниот модел кој има позитивни импликации врз развојот на демократијата.

Заклучокот е дека во Република Македонија е започнат трендот на пазарно однесување на политичките партии, кој во моменталниот политички контекст ѝ носи победа на партијата која го практикува во своето однесување со сите чинители на политичкиот пазар. За разлика од македонските, етничките албански партии може, но и не мора да го имплементираат пазарниот модел, затоа што во власта влегуваат како коалициони партнери на партијата којашто ќе победи на изборите.

Притоа се поставува и прашањето дали политичкиот маркетинг со својот полн капацитет може да биде и алатка која ќе стане потенцијална опасност за македонското општество доколку ги поддржува радикалната етничка, верска и јазична сегментираност.

Одговорноста секако дека ја носат политичките партии и нивните лидери за начинот на имплементација на политичкиот маркетинг кој ќе ѝ помогне на партијата да ги слушне потребите и барањата не само на гласачите, туку и на партиските членови, вклучувајќи го и највисокото партиско раководство, без да се нарушат идеолошките определби на партијата и нејзината историја и традиција.

ЗАКЛУЧНИ КОНСТАТАЦИИ И ПРЕДЛОГ

Врз основа на анализата на текстот на докторската дисертација „Политолошки аспекти на политичкиот маркетинг – со посебен осврт во Република Македонија“ од кандидатката м-р Гордица Каранфиловска, Комисијата го констатира следново:

Изборот на проблемот кој е предмет на научна опсервација во докторатот е во рамките на научната област и подрачје – политички науки. Кандидатката со изработката на овој труд ќе придонесе во правилното разбирање и имплементирање на политичкиот маркетинг во работата на политичките партии. Додека, пак, тестираниот модел на пазарното однесување на политичките партии во Република Македонија покажува дека носи посигурни изгледи за победа на изборите и подолго задржување во власта.

Иако однесувањето на партиите е подложно на постојани промени, сепак понудениот пазарен модел на однесување останува модел на кој политичките партии од македонскиот блок повторно ќе се навраќаат доколку сакаат да остварат победа на политичкиот пазар каков што е Република Македонија.

Кандидатката јасно го дефинирала предметот на истражувањето и успешно ги поставила општата, поединечните и посебните хипотези. Примената на широк спектар на методи за истражување на политолошките аспекти укажува на силната методолошка подготвеност на кандидатката.

Предложената дисертација содржи конзистентна структура и висок степен на научна прегледност. Во рамките на конзистентната структурална поставеност на содржината, посебно е значајно спроведеното истражување на репрезентативен примерок, по пат на телефонска анкета, од каде што се согледува перцепцијата на граѓаните за однесувањето на политичките партии.

Во изработката на дисертацијата, кандидатката употребува и информации добиени преку друг методолошки пристап, односно по пат на интервју, а кои се особено значајни во компарацијата со ставовите на граѓаните.

Имајќи ги предвид изнесените констатации, Комисијата му предлага на Наставно-научниот совет на Правниот факултет „Јустинијан Први“ во Скопје да ја прифати како успешна докторската дисертација под наслов „Политолошки аспекти на политичкиот маркетинг – со посебен осврт во Република Македонија“ од кандидатката м-р Гордица Каранфиловска и да овозможи јавна одбрана.

Членови на Комисијата

Проф. д-р Ѓорге Иванов с.р.

Проф. д-р Томе Груевски с.р.

Доц. д-р Зоран Илиевски с.р.

Доц. д-р Јасна Бачовска с.р.

Доц. д-р Владимир Божиновски с.р.

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ЕДЕН НАСТАВНИК ОД ОБЛАСТА НА ТОПОЛОГИЈАТА И
ПРИМЕНЕТАТА МАТЕМАТИКА НА ИНСТИТУТОТ ЗА МАТЕМАТИКА НА
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Со одлука на Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет од 31.1.2013 година, потврдена е одлуката на Институтот за математика од 24.1.2013 и избрана е Рецензентска комисија за избор на еден наставник на Институтот за математика, во состав:

1. д-р Никита Шекутковски, редовен професор на Институтот за математика, Природно-математички факултет, УКИМ;
2. д-р Живорад Томовски, редовен професор на Институтот за математика, Природно-математички факултет, УКИМ;
3. д-р Ѓорѓи Маркоски, доцент на Институтот за математика, Природно-математички факултет, УКИМ.

По прегледот на поднесените документи, Комисијата го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Мартин Шоптрајанов е роден на 29.3.1978 во Скопје, Република Македонија. По завршувањето на гимназијата „Никола Карев“ во 1996 година, се запишал на студии по математика, теориска насока на Институтот за математика, Природно-математички факултет, Скопје. Дипломира со најдобри постигнувања во својата генерација со просечен успех 9,79 во 2002 година.

Во учебната 2003/2004 се запишал на постдипломски студии на Институтот за математика. Со највисока оценка ги положи сите испити: одбрани делови од функционална анализа и одбрани делови од алгебарска топологија, теорија на стабилност на динамички системи и инверзни системи, права хомотопија и теорија на облици.

На 11 јули 2008 го одбрани својот магистерски труд *Рекурентност во непрекинати и дискретни динамички системи*.

На 15 ноември 2006 година е избран за помлад асистент, а во 2009 за асистент на Институтот за математика на Природно-математичкиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Одржувал вежби по повеќе предмети од различни области на математиката: линеарна алгебра, математичка анализа 2, топологија, метрички простори и теорија на неподвижна точка, оперативни истражувања, симулациони модели, одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции, математика за хемичари, математика за биолози, математика за Шумарски факултет, конечна математика.

Докторската дисертација *Внатрешен облик во динамички системи* ја одбрани во октомври 2012.

Список на научни трудови:

- [1] M.Shoptrajanov, N.Shekutkovski, *Chain recurrence and topological transitivity in the plane*, Proc. of the Inter. Conf. FMNS-2011, 8-11.06, Vol.1, pages 50-54
 [2] N. Shekutkovski, M. Shoptrajanov, *Intrinsic Approach to Shape of Attractors*

in *Arbitrary Metric Spaces*, God. Zb. Inst. Mat. 42 (2013) 1-10.

Трудот [1] е рецензиран во списанието Mathematical Reviews (реферативен журнал) и рецензијата е достапна на интернет- адресата

<http://www.ams.org/mathscinet/search/publdoc.html?pg1=MR&s1=MR2868534>

“Во трудот авторите ја истражуваат релацијата меѓу верижно рекурентното множество и тополошката транзитивност на потоци во рамнината. Специјално, докажано е (1) тополошко транзитивно множествоа на рамнински поток има празна внатрешност, (2a) од тополошката транзитивност на верижно рекурентното множество $CR(\varphi)$ на потокот φ во компактен фазен простор X следува дека $X=CR(\varphi)$ (друг, поелементарен доказ на оваа теорема може да се најде во [M. Mazur, Univ. Iagel. Acta Math. No. 38 (2000), 219–226;MR1812116 (2001m:54043)]) и, како последица, (2b) ако, дополнително, X е подмножество од рамнината и φ може да се смета како рестрикција на X на некој поток во рамнината, тогаш внатрешноста на X (во рамнината) е празна”.

Во трудот [2], авторот ја истражува познатата теорема која тврди дека за динамички систем над компактен метрички простор постои околина на атрактор, која има ист облик како атракторот и ја обопштува за некомпактни метрички простори.

Уште два труда произлезени од дисертацијата се во процес на рецензија.

Учествувал на неколку конференции по математика во земјава и во странство, како Четвртиот конгрес на математичари на Македонија одржан во Струга, 2008, и Семинарот по теорија на облици во Штип. Со соопштенија учествувал на следниве конференции:

1. Конференцијата по Анализа , Топологија и апликации (АТА) одржана во Врњачка Бања , Република Србија со соопштение “*Декомпозиција на Морз и облици*” (“Morse decomposition and shape”)
2. Четврта Интернационална научна конференција ФМНС-2011, Благоевград, Република Бугарија со соопштение “*Верижна рекурентност и тополошка транзитивност на рамнината*” (“Chain recurrence and topological transitivity in the plane”)
3. Трета Интернационална конференција по Топологија и апликации, Скопје, 2- 7 септември 2012 со соопштение “*Внатрешен облик на верижно рекурентното множество*” (“Intrinsic shape of chain recurrent set”)

Учествувал во комисиите за математички натпревари на национално ниво што се одржуваат секоја година во нашата земја. Беше координатор на XXV балканска олимпијада по математика што се одржа во Охрид, Р. Македонија. Во 2007 година беше водач на студентската екипа која учествуваше на Интернационалниот студентски натпревар по математика што се одржа во Благоевград, Република Бугарија, а во 2011 беше водач на македонската екипа на 28. Балканска математичка олимпијада за средношколци, што се одржа во Јаши, Република Романија.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Д-р Мартин Шоптрајанов во изминатиот период успешно ја одбрани својата докторска дисертација и беше многу ангажиран со вежби по предмети од различни области на математиката.

Покажува самостојност во истражувањето, како и способност за решавање на сложени проблеми. Се очекува и понатаму успешно да ја продолжи својата научна работа.

Сметаме дека кандидатот ги исполнува условите за избор во наставно-научно звање и предлагаме д-р Мартин Шоптрајанов да биде избран во звањето доцент од областа на топологијата и применетата математика.

200

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Никита Шекутковски,
редовен професор на Институтот за математика,
Природно-математички факултет, УКИМ, с.р.

Д-р Живорад Томовски
редовен професор на Институтот за математика,
Природно-математички факултет, УКИМ, с.р.

Д-р Ѓорги Маркоски,
доцент на Институтот за математика,
Природно-математички факултет, УКИМ, с.р.

ОБРАЗЕЦ
КОН ИЗВЕШТАЈОТ ЗА ИЗБОР ВО НАСТАВНО-НАУЧНО, НАУЧНО,
НАСТАВНО-СТРУЧНО И СОРАБОТНИЧКО ЗВАЊЕ

Кандидат: Мартин Јордан Шоптрајанов
Институција: Природно-математички факултет/Институт за математика
Научна област: математика

НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активност:	Поени
2005/2006		
1.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика (3+3)(био-хем), зим. сем.	1,35
2.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 1 (4+4)(мат-физ), зим. сем.	1,8
3.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: симулациони модели (0+1+1), зим. сем.	0,45
4.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: операциони истражувања (3+3), зим. сем.	1,35
5.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика (4+4) (хемија), лет. сем.	1,8
6.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 1(2)(мат-физ) (4+4), лет. сем.	1,8
2006/2007		
7.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика (3+3)(био-хем), зим. сем.	1,35
8.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 1 (4+4)(мат-физ), зим. сем.	1,8
9.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2)(мат-физ), зим. сем.	0,9
10.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: операциони истражувања (3+3), зим. сем.	1,35
11.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 1(2)(мат-физ) (4+4), лет. сем.	1,8
12.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2)(мат-физ), лет. сем.	0,9
13.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: линеарна алгебра (4+4), лет. сем.	1,8
14.	Консултации со студенти: 50 студенти, лет+ зим. семестар.	0,1
2007/2008		
15.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 1 (4+4)(мат-физ), зим. сем.	1,8
16.	Вежби 1. циклус студии, ШФС: математика (3+3), зим. сем.	1,35
17.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2)(мат-физ), зим. сем.	0,9
18.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика (3+3)(био-хем), зим. сем.	1,35
19.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математичка анализа 2.2 (4+4), лет. сем.	1,8
20.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: линеарна алгебра (4+4), лет. сем.	1,8
21.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2)(мат-физ), лет. сем.	0,9

22.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математика 1(2)(мат-физ) (4+4), лет. сем.	1,8
23.	Консултации со студенти: 180 студенти, лет+ зим. семестар.	0,36
2008/2009		
24.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математика 1 (4+4)(мат-физ), зим. сем.	1,8
25.	Вежби 1. циклус студиј, ШФС: математика (3+3), зим. сем.	1,35
26.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2)(мат-физ), зим. сем.	0,9
27.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математичка анализа 2.1 (4+4), зим. сем.	1,8
28.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: линеарна алгебра (4+4), лет. сем.	1,8
29.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математичка анализа 2.2 (4+4), лет. сем.	1,8
30.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2)(мат-физ), лет. сем.	0,9
31.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математика 1(2)(мат-физ) (4+4), лет. сем.	1,8
32.	Консултации со студенти: 180 студенти, лет+ зим. семестар.	0,36
2009/2010		
33.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математика 1 (4+4) (мат-физ), зим. сем.	1,8
34.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2) (мат-физ), зим. сем.	0,9
35.	Вежби 1. циклус студиј, ШФС: математика (3+3), зим. сем.	1,35
36.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математичка анализа 2.2 (4+4), лет. сем.	1,8
37.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: операциони истражувања (3+3), лет. сем.	1,35
38.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (2+2) (мат-физ), лет. сем.	0,9
39.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: симулациони модели (0+2+2), лет. сем.	0,9
40.	Консултации со студенти: 180 студенти, лет+ зим. семестар	0,36
2010/2011		
41.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: топологија (4+4), зим. сем.	1,8
42.	Вежби 1. циклус студиј, ШФС: математика (3+3), зим. сем.	1,35
43.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математика 1 (4+4) (мат-физ), зим. сем.	1,8
44.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математичка анализа 2.2 (4+4), лет.сем.	1,8
45.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: одбрани делови од диференцијални равенки и комплексни функции (4+4) (мат-физ), лет. сем.	1,8
46.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: симулациони модели (0+2+2), лет. сем.	0,9
47.	Консултации со студенти: 180 студенти, лет+ зим. семестар	0,36
2011/2012		
48.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: општа топологија (2+2), зим. сем.	0,9
49.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: топологија (4+4), зим.сем.	1,8
50.	Вежби 1. циклус студиј, ШФС: математика (3+3), зим. сем.	1,35
51.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: операциони истражувања (3+3),зим. сем.	1,35
52.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: конечна математика (2+2) лет. сем.	0,9
53.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математичка анализа (4+4) лет. сем	1,8
54.	Вежби 1. циклус студиј, ПМФ: математика2(4+4) (мат-физ) лет.сем	1,8

55.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 3 (3+3) (мат-физ) лет. сем.	1,35
56.	Консултации со студенти: 80 студенти, лет+ зим. семестар	0,16
	2012/2013	
57.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: општа топологија (2+2), зим. сем.	0,9
58.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: линеарна алгебра (4+4), зим. сем.	1,8
59.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ:операциони истражувања (3+3),зим. сем.	1,35
60.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: дискретни структури 3 (2+2+1), зим. сем	0,9
61.	Вежби 1. циклус студии, ПМФ: математика 1 (4+4) (мат-физ), зим. сем.	1,8
62.	Вежби прв циклус студии, ШФС: математика (3+3), зим. сем.	1,35
63.	Вежби прв циклус студии, ФДТМ: математика (3+3), зим. сем.	1,35
64.	Вежби прв циклус студии, ПМФ: топологија (4+4), зим.сем.	1,8
65.	Консултации со студенти: 210 студенти, зим. семестар.	0,42
	Вкупно	85,37

НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Одбранета магистерска работа: Рекурентност во дискретни и непрекинати динамички системи, 2008 год.	4
2.	Одбранета докторска дисертација: Внатрешен облик во динамички системи, 2012 год.	8
3.	Секциско предавање на научен собир со меѓународно учество: N.Shekutkovski, Martin Shoptrajanov , - <i>Chain recurrence and topological transitivity in the plane</i> , Proceedings of the international scientific conference, 8-11.06.2011, FMNS, Blagoevgrad, Bulgaria.	2
4.	Секциско предавање на научен собир со меѓународно учество: N.Shekutkovski, M.Shoptrajanov <i>Morse Decomposition and Shape</i> , International Conference on Analysis Topology and its Applications, ATA-2010, Vrnjacka Banja, 20-25 .6.2010	2
5.	Секциско предавање на научен собир со меѓународно учество: M.Shoptrajanov , <i>Intrinsic Shape of the Chain recurrent set</i> , International Conference on Topology and its Applications, Skopje, Republic of Macedonia, September 02-07, 2012.	2
6.	Труд со оригинални научни резултати, објавен во зборник од научен/стручен собир: N. Shekutkovski, M.Shoptrajanov - <i>Chain recurrence and topological transitivity in the plane</i> , Proceedings of the international scientific conference, 8-11.06.2011, FMNS, Blagoevgrad, Bulgaria, Vol 1, 50-54.	1,8
7.	Печатен труд во научно списание: N. Shekutkovski, M. Shoptrajanov - <i>Intrinsic approach to Shape of attractor in locally compact metric spaces</i> , God. Zb. Inst. Mat.42 (2012)	3,6
8.	Учесник во национален научен проект: Фази- топологија и примени (раководител: проф. д-р Билјана Крстеска), 2003-2006.	3
9.	Учесник во меѓународен научен проект: Фундирање на теоријата на облици (раководител: проф. д-р Никита Шекутковски), заеднички проект со Република Хрватска (2010-2012).	5
10.	Семинар по теорија на облици, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, 2010.	1

11.	Учесник во национален научен проект: Диференцијабилност на локално линеарно независни множества (раководител: проф-д-р Никита Шекутковски), 2003-2006.	3
	Вкупно	35,4

СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ

Ред. број	Назив на активноста:	Поени
1.	Книга од стручна област: Macedonian mathematical competitions, SMM, 2008.	7
2.	Книга од стручна област: Macedonian mathematical competitions, SMM, 2009.	7
3.	Книга од стручна област: Натпревари по математика во основно образование, 2011.	7
4.	Книга од стручна област: Натпревари по математика во основно образование, 2012.	7
5.	Учество во комисији за државни натпревари по математика (9 години).	9
6.	Уредување на рубрика задачи во списание: Нумерус, 2009-2011	1
7.	Учество во промотивни активности на Факултетот (3 год.)	1,5
8.	Координатор на Балканска математичка олимпијада-Охрид, 2008	1
Дејности од поширок интерес		
1.	Водач на IMC-2007, Blagoevgrad, R. Bulgaria	/
2.	Водач на BMO-2011, Yashji, R. Romania	/
3.	Член на факултетски комисији (4 год)	2
	Вкупно	42,5

ПРОФЕСИОНАЛНИ РЕФЕРЕНЦИ НА КАНДИДАТОТ ЗА ИЗБОР ВО ЗВАЊЕ	Поени
НАСТАВНО-ОБРАЗОВНА ДЕЈНОСТ	85,37
НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ	35,4
СТРУЧНО-АПЛИКАТИВНА ДЕЈНОСТ	42,5
Вкупно	163,27

Членови на Комисијата

1. _____, с.р.
претседател
2. _____, с.р.
член
3. _____, с.р.
член

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА „ПРОБЛЕМОТ НА ТОЛКУВАЊЕТО НА
ПЛАТОНОВАТА ФИЛОЗОФИЈА”, ИЗРАБОТЕНА ОД М-Р ЈАСМИНА НАУМОСКА,
ПОДНЕСЕНА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје, на својата 35. редовна седница одржана на 20.2.2013 година, донесе одлука за формирање Комисија за оцена на докторската дисертација под наслов: „Проблемот на толкувањето на Платоновата филозофија”, поднесена од м-р Јасмина Наумоска, во состав: проф. д-р Вера Георгиева, академик проф. д-р Витомир Митевски, проф. д-р Ана Димишковска, проф. д-р Иван Џепароски и доц. д-р Ристо Солунчев.

Комисијата се заблагодарува за укажаната доверба и откако го прегледа докторскиот труд, на Наставно-научниот совет му го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Докторската дисертација „Проблемот на толкувањето на Платоновата филозофија“ е презентирана на 212 страници компјутерски обработен текст и содржи: вовед, девет глави, заклучок и библиографија.

Во *Воведот*, авторката на дисертацијата ги прецизира и ги разработува предметот, задачата и целите на своето теориско истражување. Уште во воведот таа ја истакнува улогата на проблемот на толкувањето на Платоновата филозофија во рамките на платонистичките студии, а воедно прави и временска рамка на појавата и развивањето на овој проблем. За почеток на појавувањето на проблемот на интрепретацијата на Платоновата филозофија таа го посочува периодот кога историјата на филозофијата почнува да се издвојува како посебна филозофска дисциплина во Германија во XVIII век. Дотогашните интерпретации, кандидатката смета дека не тежнееле кон обид за објективно и систематско прикажување на Платоновата филозофија, туку ја разработувале со цел или да ја критикуваат, како кај Аристотел, или да ја епигонизираат, како кај неоплатонистите. М-р Ј. Наумоска истакнува дека во својот текст ќе ги прикаже интерпретациите кои тежнеат да понудат објективно толкување на Платоновата филозофија или кои претендираат да дадат метод со кој би можело да се дојде до некаква вистина за нив. Таа укажува дека дисертацијата нема да се занимава со еден конкретен проблем во Платоновата филозофија, туку дека кон неа ќе пристапи од една метаперспектива, односно дека ќе го проблематизира начинот на проблематизирање на различните аспекти на филозофијата на Платон. Како своја задача таа си поставува да скицира екстензивна анализа и компарација на методите на различните интерпретативни струи со цел да го проблематизира современото читање на Платон и критички да се осврне на различните интрепретативни методи, а со тоа да отвори дискусија за можноста за објективно и автентично толкување на Платоновите дела. Кандидатката укажува дека оваа докторска дисертација ќе интегрира повеќе аспекти од интерпретативната историја на Платоновата филозофија кои досега, на едно место, не биле испитувани, но и дека во неа ќе бидат употребени повеќе критериуми на класификација на интерпретациите, за разлика од повеќето случаи во секундарната литература, за кои таа тврди дека се водат според еден критериум. Исто така, м-р Ј. Наумоска истакнува дека, за првпат, ќе биде направена анализа на текстовите на македонските автори кои се занимаваат со толкувањето на Платоновата филозофија.

Во првата глава „Прашањето за методите и класификацијата на интерпретациите на Платоновата филозофија“, м-р Ј. Наумоска во првата потточка ја проблематизира можноста за класификација на методите во толкувањето на Платоновата филозофија, а во втората, воопшто, класификацијата на интрепретациите на Платоновата филозофија. Укажувајќи дека т.н. квалитативни методи можат најдобро да ја дофатат комплексната

структура на предметот што се проучува во хуманистичките дисциплини, кандидатката смета дека тоа им го носи нивниот најголем недостиг, имено неможноста од нивна систематизација. Оваа ситуација ја увидува и во толкувањето на Платоновата филозофија, па затоа се определува да ги потенцира најзначајните, најкористените и специфични методи кои се користени во текстуалната интерпретација, без да инсистира на нивна строга систематичност. Таа истакнува дека библиската егзегеза и литературната критика и теорија од XX век се двете дисциплини што користат најслични методолошки пристапи со текстуалното толкување на Платоновата филозофија. Кандидатката елаборира единаесет методи кои се карактеристични за интрепретациите на Платоновите текст, а тоа се следниве: методот на семантичка анализа, методот на текстуално-жанровска анализа, рецепционистичкиот метод, историско-критичкиот метод, методот на критичка анализа на изворите, методот на историска редакција, на наративна анализа, историско-филозофскиот, компаративниот метод, методот на „демаргинализација“, методот „подели, па владеј“ и деконструктивистичкиот метод. Во втората потточка „класификација на интерпретациите“, м-р Ј. Наумоска ги посочува различните критериуми на класификација на интрепретациите на Платоновата филозофија во секундарната литература. На крајот, таа заклучува дека со цел да се прикаже шареноликоста и богатството на интерпретативни пристани, оваа докторска дисертација дозволува отвореност на критериолошките стандарди и затоа не одбира еден критериум во чие светло ќе бидат разгледувани сите интерпретации на Платоновата филозофија.

Во втората глава „Извори на ‘интерпретативни недоразбирања‘“, кандидатката ги издвојува аспектите од Платоновата филозофија околу кои интрепретаторите најмногу се разидуваат. Во посебни подглави таа ги анализира аспектите на дијалогската форма во која Платон ја пишува неговата филозофија, сократовското прашање, аспектите на митот во дијалозите и импликациите кои произлегуваат од егзотеричниот статус на дијалозите. Во првата подглава таа ја анализира специфичноста на дијалогот во компарација со другите форми на филозофско изразување, но и со другите литературни жанрови во антиката. Исто така, таа ја проблематизира улогата на дијалогското изразување во филозофскиот дискурс во светло на дихотомијата контекст/аргумент околу која гравитираат современите аналитичко/континентални дискусии. Во втората подглава, м-р Ј. Наумоска укажува на интерпретативните недоразбирања што се јавуваат поради анонимноста на Платоновите лик во неговите дела, имено сократовското прашање кое станува особено актуелно во современите платонистички студии, во контекст на теоријата на девеломентализмот. Таа ги коментира т.н. портпаролски и антипортпаролски интрепретации кои се диференцираат врз основа на ова прашање. Исто така, ги испитува и новите перспективи во современата дискусија за сократовското прашање во кои се помируваат аналитичките и литерарано-континенталните интерпретативни поделби. Во третата подглава, кандидатката ја проблематизира функцијата на митот во филозофската елаборација на Платон, имено дискутира за филозофскиот статус на митот и прашањето за тоа кога во него престанува приказната, а кога започнува филозофската вистина. М-р Ј. Наумоска истакнува дека значајно прашање кое се поставува е тоа дали на Платоновата филозофија нужно ѝ е потребна митологијата, или, пак, може да се гледа само како теорија која е одделена од митолошката приказна. На крајот, заклучува кандидатката, имајќи ги предвид различните аспекти кои Платон ги инкорпорира во митораскажувањето, но и неговите амбивалентни искази за митот, проблемите кои се генерирани од прашањето за функцијата на митот во Платоновата филозофија сè уште претставуваат големи извори на интерпретативни недоразбирања. Во четвртата подглава, кандидатката го издвојува егзотеричниот аспект на Платоновата филозофија како уште една тешкотија во нејзиното толкување.

Во третата глава м-р Ј. Наумоска се занимава со, како што таа ја нарекува, „Прединтерпретативна историја на Платоновата филозофија“, структурирајќи ја во пет поглавја во кои ги анализира: „Античките и хеленистичките интерпретации“, „Неоплатонистичките интрепретации“, „Средновековните интрепретации“, интерпретацијата на „Марсилио Фичино“, и „Интрепретациите во XVII век“. На почетокот укажува дека прашањата кои ги преокупираат денешните платонистички студии, подеднакво биле тема на дискусија и меѓу директните наследници на Платон. Иако во

своите одговори се разликувале, сепак, смета кандидатката, Платон бил извор на длабока инспирација за секој од нив.

Непосредните наследници на Академијата, анализира м-р Ј. Наумоска, не се зафатиле со интерпретативен ангажман, туку со развивање и адаптација на некои делови од Платоновите теории. Првите несогласувања, а со тоа и изворот на интрепретативните проблеми настанале поттикнати од прашањето за креацијата на космосот во времето, елаборирано во „Тимај“. Кога станува збор за Аристотеловата интерпретација, кандидатката оценува дека, кај него, експлицитно може да се забележи отворена тенденција кон интрепретација на дијалозите во светлото на неговата филозофија, за свои потреби и цели. Ваква интрепретација таа увидува и кај стоиците. Како прв интерпретатор на Платон од средната Академија кандидатката го истакнува Евдор Александриски, кој е под големо влијание од питагореизмот. Вакви неопитагорејски интерпретации, таа забележува и кај други автори, чија интрепретативна задача се темели врз питагорјските елементи во Платоновите дела, но и прифаќањето на доктриналниот принцип, за разлика од скептичките превирања во Академијата. проблемот на систематизација на дијалозите, смета кандидатката, не бил непознат за античките платонисти, анализирајќи ги класификациите на Аристофан од Визант, т.н. филозофска класификација на некој анонимен александриски граматичар и на Трасил Александриски. М-р Ј. Наумоска истакнува дека една од дискусиите која била актуелна помеѓу античките интрепретатори е прашањето за тоа дали Платон заземал скептичка или догматска позиција, околу кое се формирале две струи на интрепретации.

М-р Ј. Наумоска забележува дека неоплатонистичката филозофија не се посветува на отплеткување на интрепретативни „гордиеви јазли“, иако во целост се посветува на Платоновата филозофија. Платоновата филозофија за Плотин е основа врз која ќе ја гради својата филозофија, а не предмет на кој му е потребна објективна интрепретација. Сепак, Платиновите платонизам, укажува кандидатката, станал еквивалентен на Платоновите „платонизам“ и во средновековието и во ренесансата. Големо влијание врз подоцнежните интрепретативни ангажмани извршиле Порфириј, Јамблих и Прокло, а не самиот Плотин. Во средновековната филозофија, заклучува кандидатката, ова влијание е особено очигледно.

Како последен обид за ревитализација на Платоновата филозофија, м-р Ј. Наумоска го смета интрепретативниот ангажман на Марсилио Фичино, кој со своите ставови за душата, како централен дел на космичката хиерархија, се насочува кон ренесансниот хуманизам. Кандидатката накратко се осврнува и на интрепретациите на кембричките платонисти од XVII век, но најавува дека проблемот на интерпретацијата допрва почнува да се оформува од претпоставките на романтизмот, ослободен од неоплатонистичките интрепретативни перспективи.

Во четвртата глава „Херменевтички интрепретации“, м-р Ј. Наумоска проследува три главни херменевтички интерпретативни линии, имено текстуалната херменевтичка интерпретација на Шлаермахер, егзистенцијалната херменевтичка интерпретација на Хајдегер и универзалната херменевтичка интерпретација на Гадамер.

Кога се осврнува на Шлаермахеровата интрепретација, кандидатката се сложува со ставот на Јегер кој смета дека толкувањето на Шлаермахер има еднакво класично значење за модерната наука на духот, како што тоа било Александриското истражување за Хомер за филологијата во нејзината стара смисла. Со оглед на значењето на Шлаермахеровиот превод на Платоновите дела, таа внимателно го проследува овој преведувачки проект во времето на филолошката ренесанса во Германија во светлото на новиот романтичарски историцизам. Овој превод, заклучува таа, е иницирачката точка за отворањето на т.н. Платоново прашање, имено како да се толкува Платоновата филозофија? Шлаермахер, според кандидатката, заема средна линија помеѓу крајниот историцизам на Тенеман и методот на граматичка анализа на Шлегел, каде што интрепретаторот нема да биде само историчар или филолог, туку уметник кој ќе чита според „вишата граматика“. М-р Ј. Наумоска го истакнува инсистирањето на Шлаермахер за читање на Платоновите дела според „внатрешниот метод“, кој претставува еден вид интимна поврзаност на толкувачот со контекстот на текстот и во кој граматиката и психологијата потполно коинцидираат.

Еден од аспектите на интрепретативната теорија на Шлаермахер, како што истакнува кандидатката, е ставот дека Платон е филозофски уметник, а дијалозите уметнички дела во кои постои природна последователност и нужна врска помеѓу неговите делови. Со истакнувањето на значењето на дијалозите во толкувањето, Шлаермахер ја истакнува есенцијалната улога на формата надвор од која Платоновата филозофија не може да ја има својата суштина. Уште една значајна теза за толкувањето на Шлаермахер што ја истакнува м-р Ј. Наумоска, е ставот дека дијалозите следуваат во една педагошка сукцесивност, имено освен што Платон е уметник, тој е истовремено и педагог што го води ученикот постепено во филозофските вистини. Тоа значи, заклучува Наумоска, Платон го имал концептот на неговата филозофија и ги пишувал дијалозите соодветно на педагошката подготвеност на учениците, теза, која директно се спротивставува на девелопменталистичката. Шлаермахер искажувал голем скептицизам околу строгото подредување на дијалозите, но сепак тој направил класификација на дијалозите следејќи го внатрешниот метод. Како прв го поставил „Федар“, за што подоцна бил особено критикуван. И покрај критиките за психологизам и оние што се однесуваат на хронологијата на дијалозите, кандидатката ја истакнува улогата на Шлаермахер како пионер во воспоставувањето на темелите на Платонистичките студии.

Хајдегеровата егзистенцијалистичка интерпретација м-р Ј. Наумоска ја испитува од неговата критички поставена анализа за Платон како корифеј на западното учење за битието. Таа смета дека Хајдегер не развива независен пристап кон Платоновата филозофија, туку своите гледишта ги основа врз Аристотеловото читање на Платон, односно, смета таа, Хајдегер го аристотелизира Платон, но и платонизмот и неоплатонизмот воопшто. Наумоска смета дека претпоставката дека Аристотел е појасен за Платон, отколку самиот Платон, е премногу смела и без силни аргументи. Сепак, таа укажува дека Хајдегеровите ставови за Платон, но и неговото инсистирање на онтолошката херменевтика, добиваат вистинска вредност во Гадамеровата интерпретација.

Толкувањето на Гадамеровиот пристап кон Платоновата филозофија, м-р Ј. Наумоска го оценува како херменевтика прикажана на дело. Следствено на херменевтичката насоченост, таа укажува на силната одбивност кон строго определена методологија во интрепретацијата на Платон на Гадамер, а со тоа и критика на позициите кои го интрепретираат во догматски манир. Асистематичноста во толкувањето, Наумоска ја анализира преку отвореноста на интрепретацијата која вистината за Платон не ја смета како вистина сама по себе, туку како вистина која постојано е тестирана во живата дискусија на прашање и одговор. Според Гадамер, погрешни се интерпретациите според кои Платоновата филозофија е конечен и затворен систем од искази. Напротив вистината во својата суштина е бескраен дијалог, а дијалектичката спрега помеѓу спротивностите во Платоновите изложувања, чита Наумоска, е местото каде што почива вистината. Теоретската точка каде што се сретнуваат интерпретациите на Гадамер и Хајдегер, кандидатката ја гледа во истакнувањето на Аристотеловиот концепт на *phronesis* во Платоновата филозофија, со ставот дека за Платон филозофијата е потрага по мудроста, а не е нејзино поседување. За погрешната интрепретација за проблемот на *chorismos*, Гадамер го обвинува Аристотел и неговото тврдење за статичноста на идеите, укажувајќи дека кај Платон, особено во „Филеб“, се гледа нивната динамичност. Наумоска смета дека врз основите што Гадамер ги наоѓа во текстовите на Платон и на Аристотел, тој ја конципира својата теорија за „разбирањето“ како практичен начин на сфаќање. Кандидатката смета дека тука можат да се увидат основите на феноменолошкото „враќање кон самите ствари“, но во една интерпретативна смисла. Според Гадамер, читателот не треба да се транспонира во грчкиот текст, туку текстот да се преведе во еден нов контекст каде што ќе се развива и ќе се разоткрива себеси. Херменевтичкото единство на филологијата и феноменологијата, според кандидатката, Гадамер ја наоѓа во приоритетот на прашувањето и дијалогот, односно дијалектиката, која со својата важна гносеолошка улога, е единствениот пат до доаѓање до разбирање. А, дијалозите, укажува Наумоска, се еден таков вид на испитување. Не само што испитувањето на вистината треба да биде дијалектично, според Гадамер, такво треба да биде и читањето на Платон. На крајот, кандидатката укажува на значењето на Гадамеровата интерпретација за

аналитичко-континенталната поделба во толкувањето на Платоновата филозофија, поради прифаќањето на некои аспекти кои ги карактеризираат двете струи. Наумоска укажува дека Гадамер, од една страна, многу често, експлицитно го напаѓа аналитичкото инсистирање на потрагата на аргументативниот аспект на дијалозите и „грешките“ во дијалогизирањето, а од друга, пак, го истакнува големото значење на јазикот, на *logoi*-те кои го означуваат она според што разбирањето на светот останува исто.

Во петтата глава, под насловот „Езотерични интерпретации, м-р Ј. Наумоска ги анализира и ги проблематизира интерпретацијата на ненапишаното учење и интрепретацијата на Лео Штраус.

Интерпретацијата на т.н. Тибингенска школа, или интрепретацијата на ненапишаното учење, како што укажува Наумоска, повторно на сцена го става историското и филолошкото истражување, давајќи им еден поширок контекст на дијалозите, со цел да се направи целосна слика за Платоновата филозофија. Кандидатката детално ги посочува местата што претставниците на оваа школа ги земаат при реконструкцијата на Платоновото ненапишано учење, и во самите Платонов дијалози, но и во сведоштвата на старите автори. Ставовите на ова учење главно, објаснува Наумоска, се настанати како контрапункт на Шлаермахеровото инсистирање на приматот на дијалозите, имено единството на формата и содржината во дијалозите, ставот за Платон како уметник и педагошкиот проект на Платон, па затоа, особено Кремер, голем дел од своето теоретско внимание го посветува на негова критика. Значењето на ненапишаното учење кандидатката го гледа во тоа што тоа фрла ново светло врз интрепретативниот ангажман на историчарите на филозофијата од еден методолошки аспект, имено земајќи ги предвид и посредните и непосредните извори за Платоновата филозофија. Она што му дава уште поголема релевантност на учењето за посредното учење, укажува Наумоска, е неговиот успешен обид да ја совлада дискрапанцата што се јавува помеѓу Платоновата филозофија и нејзината неоплатонистичка интерпретација. Сепак, таа наведува неколку критички забелешки кон ова учење, меѓу кои се вбројуваат следниве: девалоризирањето на значењето на дијалозите, ставањето силен акцент на мал број пасуси кои имаат секундарна референца, заменувањето на метафизичкиот елемент во дијалозите со етички и политички, арбитрарното тврдење дека еден пасус во дијалозите е клучен за интерпретацијата на сите други и погрешната интерпретација на „Седмото писмо“.

Интерпретацијата на Штраус, која м-р Ј. Наумоска ја анализира како следна, тргнува од претпоставката за езотеричниот стил на пишување на класичните автори, меѓу кои се вбројува и Платон. Како што тврди Штраус, овој стил бил користен како штит за одбрана од политичката државна ортодоксија. Како што анализира кандидатката, за разлика од Тибингенската школа, Штраус ја признава релевантноста на дијалозите и смета дека во нив е изворот на Платоновата езотерична филозофија, а не во други надворешни извори. Според Штраус, дијалогот е ослободен од суштинските дефекти на пишувањето и затоа тој е клучен во читањето на Платоновата филозофија. Сепак, дијалозите треба да се читаат соодветно и во нив треба да се обрне внимание повеќе на „како“, а не „што“ е напишано во нив. Штраус ја прифаќа теоријата за „логографската нужност“, имено дека секој збор има своја смисла и место во текстот, затоа што за да може текстот да раскаже на оние што се спремни да слушнат, тој треба да биде добро напишан. Затоа што дијалозите се пример за добро напишан текст ништо во нив не е оставено на случајот. Читањето на дијалозите е реконструкција на мистериозниот космос на Платон, а според Штраусовото читање на некои од дијалозите, анализира кандидатката, тоа претставува „дешифрирање“ на сите детали што Платон со намера ги поставил. Во продолжение, м-р Ј. Наумоска ја проследува интерпретацијата на Штраус на „Држава“ како пример за езотерично читање на Платон, правејќи, како што таа оценува, провокативни паралели, луцидни аналогии на лица, места, настани и состојби, декодира метафори и алегии, итн. Во своите крајни забелешки кон оваа интрепретација, таа ги сублимира критиките упатени кон ова толкување, а кои го обвинуваат Штраус за догматска, еднострана, арбитрарна и епистемолошки наивна интрепретација, но и за логички недоследна и нејасна елаборација.

Во шестата глава, м-р Ј. Наумоска ги обработува „Постмодернистичките интерпретации“ преку краток осврт на интрепретацијата на Ниче, за подоцна да направи

опсежна анализа на интрепретацијата на Дерида како централен автор на оваа интрепретативна струја. Она што како лајтмотив го наследува Дерида од Ниче не само во својата филозофија, туку и во интрепретацијата на Платон, укажува кандидатката, е должноста на филозофите да покажат силна недоверба кон догматизирачките тенденции. Оваа препорака Дерида ја проследува преку критиката на западната филозофска традиција, но и досегашните интрепретации на Платон, како лого (фоно) центрични и фалогоцентрични. Наумоска зема предвид два текста во кои Дерида се навраќа кон Платоновата филозофија, а тоа се „Платоновата фармација“ и „Хора“. Во првиот, Дерида го проблематизира односот помеѓу говорот и пишувањето и начините на кои говорот и пишувањето се равиваат како форми на јазикот. Тенденцијата, централно место за развојот на јазикот да го зазема говорот, на сметка на пишувањето, анализира кандидатката, Дерида ја побива во Платоновите „Федар“ во кој цензурата на пишувањето ја добива нејзината класична артикулација. Дерида тврди дека јазикот не може да се сведе на множество од едносмислени значења, а со деконструкцијата на зборот *pharmakon* и неговите многубројни значења во „Федар“ тоа лесно се покажува. Како што тврди Дерида, од една страна, Платон е главниот бранител на теоријата за еднозначноста на јазикот, но од друга, оваа теорија ненамерно практично се побива преку јазикот кој Платон го користи во дијалозите. Во вториот текст „Хора“, Дерида укажува дека во самиот концепт на „тешко разбирливиот и нејасен трет вид на битие“ *khôra* се содржи деконструктивирачкиот момент кај Платон, имено *différance*-от на Платоновите дуализам и есенцијализам. Како заклучок, кандидатката укажува дека Дерида во својата интерпретација нема цел да ги открие автентичните ставови на Платон, туку да ја изнесе хетерогеноста на дијалозите, а *pharmakon* и *khôra* се само две можни теми од бесконечниот свет на значења во Платоновите текстови. Како забелешки кои Наумоска ги упатува кон интрепретацијата на Дерида е дека целта на интрепретацијата на Платоновата филозофија не е самата таа, туку е дел од општиот деконструктивистички проект, но и дека со тоа што Дерида не дава насоки за читање на преостанатиот текст на Платон, неговата интерпретација има еднакратна употреба, имено важи само за *pharmakon* и *khôra*.

Во седмата глава м-р Ј. Наумоска се осврнува на „Феминистичкото толкување на Платон“ преку две авторки, Лис Иригаре и Адријана Кавареро. Големо влијание во интрепретативните обиди на Иригаре, укажува кандидатката, има филозофијата на деконструкцијата на Дерида, но и психоаналитичката позиција на Лакан и неговиот став дека психоанализата се аплицира на јазикот, а не директно на свеста. Во таа смисла, јазичните изрази се местото каде што се одигрува Фројдовата драма. Под светлото на овие позиции, укажува кандидатката, Иригаре ги открива маргинализираните значења и ги отфрла доминантните маскулинистички интрепретации на Платоновата филозофија. Во нејзиниот текст „Платоновата матка“, оваа деконструктивистичка задача Иригаре ја извршува на алегоричката за пештерата во „Држава“, реинтрепретирајќи ја како симбол за утерус, наспроти вообичаените интерпретации на митот како алегоричка на човечка состојба и гносеолошкиот процес на спознавање на врвното Добро. Во вториот текст „Волшебничка љубов: читање на Платоновата 'Гозба', говорот на Диотима“, преку говорот на Диотима, Иригаре ја ре-легитимира смртната телесна љубов, вклучувајќи ја, но не ограничувајќи ја на љубов помеѓу жена и маж.

Феминистичката интерпретација на Кавареро, Наумоска ја проследува преку нејзиното дело „Наспроти Платон: феминистичко повторно пишување на античката филозофија“. Во него таа ги „краде од литературниот контекст“ на Платоновите дијалози четири женски ликови и ги ослободува од патријархалниот интерпретативен дискурс во кој биле заробени со векови. Првата е Пенелопа во „Федон“, втората е тракиската слугинка која му се потсмева на Талес во „Теајтет“, третата е Деметра во „Кратил“ и четвртата е Диотима во „Гозба“. Кражбата на овие ликови, укажува кандидатката, Кавареро ја прави за да истакне две теми, имено сексуалната разлика и првенството на раѓањето.

На крајот на овој оддел, кандидатката упатува неколку критички забелешки кон феминистичкото читање на Платон. Таа смета дека феминистичките обвинувања за маскулинистички и сексистички толкувања на Платоновата филозофија се исто толку доктринарни, само што пристапот не е „машки“, туку е „женски“. Исто така, таа укажува на

тоа дека во интрепретациите се користи повеќе саркастична реторика, отколку аргументативна. Најпосле, забележува кандидатката, западната филозофска традиција во феминистичките толкувања се зема само како предмет на критичко опсервирање, а не како нешто што е вредно и што е истовремено традиција и на феминистите.

Во осмата глава насловена како „Аналитички интерпретации“, кандидатката ја проследува англо-саксонската традиција на толкување на Платоновата филозофија во која како методолошки императив се јавува анализата на јазикот. Како парадигма за аналитичката интрепретација на Платон, м-р Ј. Наумоска ја зема интерпретацијата на Властос и неговиот влијателен текст „Аргументот на третиот човек во 'Парменид'“. Властос смета дека со увозот на техниките на логичките и семантичките анализи сега сме подобро опремени да ги разбереме проблемите кои Платон се обидел да ги реши. Иако не може да се припише само на Властос, девелопментализмот, имено ставот дека дијалозите се пишуваат како што филозофската мисла на Платон се развивала, се зацврстува во аналитичката традиција како консеквенца на некои од ставовите изнесени во текстовите на Властос. Кандидатката ги анализира деталните елаборации на Властос и неговата класификација на дијалозите, по кои дава нови критички перспективи кон девелопментализмот во рамките на самата аналитичка традиција. Во продолжение, Наумоска анализира и други аналитички интрепретации, како што се оние на Сакс, Витгенштајн и Рајл. Во крајните забелешки, кандидатката укажува на острата критика на Мухиќ кој обвинува за редукционизам, едностраност и селективност во интрепретацијата. Генерално, забележува таа, во критиките кон аналитичката интрепретација можат да се вбројат сите оние пристапи што го истакнуваат литературниот и контекстуален аспект на дијалозите.

Последната, деветта глава, м-р Ј. Наумоска ја посветува на, како што таа ги нарекува, „македонски интрепретации“ на Платоновата филозофија, преку тројца автори, Митевски, Георгиева и Мухиќ. Иако, како што наведува таа, во последните неколку децении во речиси сите филозофски дисциплини се дадени проблемски осврти кон Платоновата филозофија, сепак интрепретациите на овие автори се извојуваат како посистематични и посеопфатни.

Како главна тема околу која се концентрира интрепретацијата на Митевски, истакнува кандидатката, е учењето за душата. Иако, како што смета Митевски, може да се зборува за еден општ поим за душата во Антиката, со Платон, концептот за душата во антиката, а подоцна и во средновековието добива особени карактеристики. Платон преку истакнувањето на образованието на душата - *paideia*, доаѓа до областа на есхатологијата. Митевски преку анализата на современите сфаќања за душата, доаѓа до заклучок дека научниот пристап се одделил од филозофскиот, кој во себе содржи многу пошироки суштествени појави за психичкиот живот. Токму во Платоновите концепт за душата се дава овој поопсежен поим, отколку дефиницијата што ја нуди психологијата. Затоа, целиот свој толкувачки обид, според Наумоска, Митевски го прави во согласност со сопствените убедувања, имено толкувањето на Платоновото учење да ја следи филозофската широкогледост која единствено е меродавна да иследува проблематика како оваа.

Георгиева во својата интерпретација на Платон тргнува од нејзините тврдења дека постои сериозна методолошка криза во платонистичките студии. Со инфлацијата на интерпретациите, смета таа, се засенува вистинскиот Платон, па затоа повикува на враќање кон самиот Платон. Овие ставови произлегуваат од поопштите нејзини тврдења за толкувањето на античката филозофија, кои Наумоска ги анализира во нејзиниот текст. Георгиева смета дека постојат два тренда на методолошки стереотипи во толкувањето на античката филозофија, имено трендот на сценстичка интрепретација на античката филозофија и трендот на интрепретација преку проекција на мислењето. Како интрепретација кон која Георгиева е особено блиска, укажува Наумоска, е интерпретацијата на ненапишаното учење, сметајќи дека со него е направена вистинска револуција во платонистичките студии. Кандидатката укажува уште на два аспекта кои се значајни за толкувањето на Георгиева, имено нејзината дефиниција за филозофијата која вклучува и поведението и начин на живот, со која е блиска до ставовите на Адо, но и истакнувањето на грижата за душата во филозофијата на Платон како крајна цел.

Интрепретацијата на Платоновата филозофија на Мухиќ се движи во рамките на тврдењето за филозофот-Платон како утешител. Уште на почетокот, кандидатката укажува на неговата општа критичка насоченост кон историјата на филозофијата сведена на „активност редуцирана врз анализа на логички правилни реченици“, па затоа остро ја критикува и депоеизацијата и десакрализацијата на Платоновото дело, како пример за духовно насилство и фалсификат. Тој укажува на маргинализацијата на една тема која е особено значајна за филозофијата на Платон, а тоа е учењето за душата. Остро ја критикува „островската“ филозофија за игнорирање на оваа есенцијална тема. Мухиќ ја реafirмира улогата на „Федон“ во целокупната филозофија на Платон и со тоа го afirмира Платон како најголем утешител, но и најголем морален учител.

М-р Ј. Наумоска увидува дека кај овие автори, и покрај не постоењето заедничка интерпретативна парадигма во толкувањето, можат да се забележат неколку заеднички теориски карактеристики. Тука е остроиот критицизам кон аналитичките и сциентистичките интрепретации, потоа, методолошкото преиспитување кон пристапувањето на Платон, и најпосле, ставањето акцент на еден специфичен проблем, а тоа е учењето за душата.

Во *заклучоци*, кандидатката прави кратка ретроспектива на доминантните интрепретативни пристапи кон кои се осврнува во својот докторски труд, укажувајќи дека тие не се проследени како теории кои се надоврзуваат една на друга, или како некоја единствена развојна целина. Според неа, помеѓу нив постои релација на несомерливост и затоа, вели таа, се прифатени како ризомски. Тоа укажува дека не постои еден пат, метод и начин на кој може да се приближиме до Платоновата филозофија, што доведува до тоа оваа шареноликост да отвори различни аспекти на самата Платонова филозофија.

Заднинскиот проблем кој се провлекува низ целата елаборација, укажува таа, е проблемот за објективното читање на филозофијата на Платон во манирот „што сакал авторот да каже?“, кој се преформулира во прашањето „што сакал да прочита интрепретаторот?“, за на крај прашањето да гласи „што сакал да прочита читателот како ученик?“. Крајниот заклучок на м-р Ј. Наумоска е дека не постојат „погрешни“ интрепретации, туку само неконзистентни интерпретации. Таа го прифаќа принципот на плуралистичкото стојалиште на „и-и“ логиката, повеќе отколку на „или-или“, сметајќи дека само така ќе се препознае Платоновото дело во неговото богатство. Во таа смисла, според неа, повеќе не постои проблем на толкување на Платоновата филозофија, таков проблем постои само за телеолошките интерпретации. Според Наумоска, Платон не нуди систем од однапред воспоставени учења, туку во своите дела и преку дијалогот Платон се нуди себеси.

На крајот на докторската дисертација е презентирана *Библиографија* која содржи 257 единици, од кои повеќето се најнови изданија. Таа е поделена на цитирана и друга користена литература, а секоја од нив е поделена на примарна и секундарна. Кандидатката користела изворни текстови, студии, статии и интернет-извори на англиски, француски, српски, хрватски и македонски јазик.

ОЦЕНА И ЗАКЛУЧОК

Кандидатката м-р Ј. Наумоска во својот докторски труд „Проблемот на толкувањето на Платоновата филозофија“ се зафатила со суштинското, но истовремено со најтешкото прашање во методологијата на историјата на филозофијата-со проблемот на толкувањето. Овој проблем го лоцира во периодот кога оваа филозофска дисциплина се одвоила како посебна, во 18 век во Германија и оттогаш таа оценува дека проблемот добил суштинско место во теориските основи на оваа дисциплина. Тоа го потврдува со нејзиното согледување дека занимавањето со толкувањето на Платоновата филозофија станало подгранка на светските платонистички студии.

Со вистинска научна иновација, Ј. Наумоска отвора еден нов херменевтички проблем со тоа што, за прв пат, во филозофската публицистика, го проблематизира начинот на проблематизирање на разни аспекти на Платоновата филозофија. Во

методологијата на историјата на филозофијата ова е примарно прашање пред да се започне со теоретизирање за некој конкретен проблем. За првпат, во рамките на оваа филозофска дисциплина, кандидатката не само што се задржува на методите на толкувањето на Платоновата филозофија, туку и ги прикажува, на дело, во многу релевантни и влијателни интерпретативни пристапи. На тој начин таа успева да го позиционира современото читање на Платон и критички да се осврне на различните интерпретативни методи. Така, кандидатката успева да понуди своја сопствена интерпретативна платформа и да одговори на основното прашање, а тоа е дали е можно автентично толкување на Платон.

Во конкретна смисла, членовите на Комисијата оценуваат дека се работи за докторска дисертација во која кохерентно е изведен филозофски проблем, проследен со импресивна ерудиција на кандидатката. За да го потврдиме тоа ќе одвоиме само неколку битни точки:

1. во научната литература, за првпат, целокупниот проект и целите на историјата на филозофијата, како посебна филозофска дисциплина, се ставени под знак прашалник;
2. кандидатката покажува највисок усет за селектирање на најважните толувачки имиња од антиката до денес, но не во ратроспективна и хронолошка, туку во филозофско-проблемска смисла;
3. со автентичен пристап, м-р Ј. Наумоска избрала повеќе критериуми на класификација на интерпретативните тенденции со кои се занимава во трудот;
4. со нагласена критичка опсервација, таа ги интегрира различните аспекти од интерпретативната историја на Платоновото пишано наследство во релевантна целина;
5. во целокупниот текст на оваа докторска дисертација се препознава и се потврдува не само ретката надареност на кандидатката, туку и нејзината автономна филозофска позиција во промислувањето на овој тежок научен проблем.

ПРЕДЛОГ

Врз основа на анализата на сите делови на дисертацијата и врз основа на оваа оценка и заклучок, членовите на Комисијата имаат чест и задоволство да му предложат на Наставно-научниот совет на Филозофскиот факултет во Скопје да го прифати овој извештај и да го закаже денот за одбрана на докторската дисертација „Проблемот на толкувањето на Платоновата филозофија“, поднесена од м-р Јасмина Наумоска.

Скопје,
25.2.2013

КОМИСИЈА

1. Проф. д-р Вера Георгиева, с.р.
2. Акад. проф. д-р Витомир Митевски, с.р.
3. Проф. д-р Ана Димишковска, с.р.
4. Проф. д-р Иван Цепароски, с.р.
5. Доц. д-р Ристо Солунчев, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА
 “(n,m)-РЕЛАЦИИ И (n,m,p)-МЕТРИКИ”
 ОД М-Р МАЖАННА СЕВЕРИН-КУЗМАНОВСКА,
 ПРИЈАВЕНА НА ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИОТ ФАКУЛТЕТ ВО СКОПЈЕ

Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет, на состанокот одржан на 20.12.2012 година, донесе одлука бр. 07-720/14 за избор на Рецензентска комисија за оцена и одбрана на докторската дисертација под наслов “(n,m)-РЕЛАЦИИ И (n,m,p)-МЕТРИКИ”, изработена од Мажанна Северин-Кузмановска, магистер на математички науки, помлад асистент на Педагошкиот факултет во Битола, во состав: акад. Дончо Димовски, ред. проф. на ПМФ, Скопје, д-р Костадин Тренчевски, ред. проф. на ПМФ, Скопје, д-р Билјана Крстеска, ред. проф. на ПМФ, Скопје, д-р Валентина Миовска, доцент на ПМФ, Скопје и д-р Весна Целакоска-Јорданова, доцент на ПМФ, Скопје.

По разгледувањето на поднесената докторска дисертација, до ННС на ПМФ го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

I. Изработената докторска дисертација “(n,m)-релации и (n,m,p)-метрики”, од м-р Мажанна Северин-Кузмановска, напишана е на 135 страници, а е поделена на: Вовед (16 страници); три глави, и тоа: (n,1) и (n,n-1)-еквиваленции (33 страници); (4,1), (4,2) и (4,3)-еквиваленции (59 страници); и (n,m,p)-метрики (24 страници); и Литература и Индекс (3 страници).

II. Поимот за n-разбивање на множества, воведен од Hartmanis, е поврзан со поимот за обопштена релација за еквиваленција разгледуван од Pickett. Неколку обопштувања на поимот релација за еквиваленција се разгледувани од Ушан, Шешелја и Војводиќ. Поврзувајќи ги претходните дефиниции со испитувањето на векторско вредносните структури, Димовски го воведува поимот за (n,m)-релација за еквиваленција.

Од друга страна, геометриските проблеми во метричките простори, нивната аксиоматска класификација и обопштувања, разгледувани се од Менгер, Мамузиќ, Гелер, Недев и Ушан. Користејќи го поимот за (n,m)-релација за еквиваленција, Димовски го воведува поимот за (n,m,p)-метрика, каде што p е (n,m)-релација за еквиваленција.

Предмет на докторската дисертација е испитување на својствата на (n,m)-еквиваленциите и (n,m,p)-метриките.

Нека n, m се два природни броја за кои $n - m = k \geq 1$ и нека M е непразно множество. Нека $M^{(n)}$ е n -тиот пермутациски производ на M . Најчесто, за $x \in M^{(n)}$, наместо $x = (a_1, a_2, \dots, a_n)$ се пишува $x = a_1 a_2 \dots a_n$ или само $x = a_1^n$.

Едно подмножество p од $M^{(n)}$ се нарекува симетрична n -релација на M . Симетрична n -релација на M се нарекува рефлексивна n -релација на M ако за секој

$a \in M$, $a^n = (a, \dots, a)$ е во ρ . Симетрична n -релација на M се нарекува (n, m) -транзитивна, ако за секој $x \in M^{(n)}$, за кој постои $b \in M^{(m)}$ таков што $ub \in \rho$ за секој $u \in M^{(k)}$ за кој $uv = x$, важи $x \in \rho$. Рефлексивна n -релација на M која е (n, m) -транзитивна, се нарекува (n, m) -еквиваленција на M . Со оваа дефиниција, поимот $(2, 1)$ -еквиваленција е поимот за еквиваленција.

III. 1. Првата глава е поделена на три дела.

Во првиот дел се дадени основните дефиниции и некои нивни својства што понатаму се користат за воведување на нови поими и испитување на нивните својства, а исто така се разгледани соодветни примери.

Во вториот дел е даден опис на $(3, 1)$ и $(3, 2)$ -еквиваленции:

Една $(3, 1)$ -релација ρ на M е $(3, 1)$ -еквиваленција ако и само ако постои пресликување $f: M^{(2)} \rightarrow \mathcal{P}(M)$ такво што за секои $x, y, z, a, b \in M$ важат условите:

- i) $x \in f(x, x)$; ii) $z \in f(x, y) \Leftrightarrow x \in f(y, z)$; и
- iii) $(\forall a, b \in f(x, y)) \quad x \in f(a, b) \Leftrightarrow y \in f(a, b)$.

Притоа, $(x, y, z) \in \rho \Leftrightarrow z \in f(x, y)$.

Една $(3, 2)$ -релација ρ на M е $(3, 2)$ -еквиваленција ако и само ако постојат еквиваленција α на M и пресликување $f: M^{(2)} \rightarrow \bigcup_{t \in M} \mathcal{P}(t^\alpha)$ такви што за секои $x, y, z \in M$ важат условите:

- i) $x \in f(x, x)$; ii) $z \in f(x, y) \Leftrightarrow x \in f(y, z)$; и
- iii) $(\forall a, b \in f(x, y)) \quad x \in f(a, b) \Leftrightarrow y \in f(a, b)$.

Притоа, $(x, y, z) \in \rho \Leftrightarrow z \in f(x, y)$.

Докажано е дека секоја $(3, 2)$ -еквиваленција е и $(3, 1)$ -еквиваленција. Со пример е докажано дека обратното тврдење не важи.

Во третиот дел се дадени аналогни описи на $(n, 1)$ и $(n, n-1)$ -еквиваленции.

Во четвртиот дел се дадени конструкции на $(n+1, s)$ -еквиваленции индуцирани од $(n, 1)$, $(n, n-1)$ и (n, k) -еквиваленции ($1 < k < n, n-1$).

2. Во втората глава, која е поделена на два дела, се испитувани $(4, 1)$, $(4, 2)$ и $(4, 3)$ -еквиваленциите.

Во првиот дел е даден опис на $(4, 2)$ -еквиваленциите.

Една $(4, 2)$ -релација ρ на M е $(4, 2)$ -еквиваленција ако и само ако постои пресликување $f: M^{(3)} \rightarrow \mathcal{P}(M)$ такво што за секои $x, y, u, v, a, b \in M$ важат условите:

- i) $x \in f(x, x, x)$; ii) $v \in f(x, y, u) \Leftrightarrow x \in f(y, u, v)$; и
- iii) $x \in f(a, b, y)$ и $u, v \in f(a, b, x) \cap f(a, b, y) \Rightarrow (u \in f(a, b, v) \Rightarrow v \in f(x, y, u))$.

Притоа, $(x, y, u, v) \in \rho \Leftrightarrow v \in f(x, y, u)$.

Исто така, во првиот дел се дадени карактеризации на $(4, 2)$ -еквиваленции кои задоволуваат некои дополнителни услови.

Во вториот дел се дадени неколку врски меѓу класите од $(4, 1)$, $(4, 2)$ и $(4, 3)$ -еквиваленции.

3. Во третата глава, поделена во пет дела, испитувани се (n, m, ρ) -метриките, а специјално, $(3, 1, \rho)$, $(3, 2, \rho)$, $(4, 1, \rho)$ и $(4, 2, \rho)$ -метриките и некои нивни меѓусебни врски.

IV. Заклучок и предлог

Врз основа на направената анализа, Комисијата заклучи дека во изработената докторска дисертација “ (n,m) -релации и (n,m,ρ) -метрики” е направено успешно истражување во областа на (n,m) -релациите и (n,m,ρ) -метриките, при што се добиени нивни задоволителни карактеризации и соодветни врски.

Комисијата оценува дека дисертацијата претставува ново научно достигнување во теоријата на (n,m) -структури, го продлабочува разбирањето на оваа област и отвора можности за понатамошно истражување и откривање нови резултати и, според тоа, ги задоволува критериумите за докторска дисертација од областа на математичките науки.

Врз основа на претходното образложение, Комисијата препорачува Наставно-научниот совет на Природно-математичкиот факултет да го прифати извештајот и на м-р Мажанна Северин-Кузмановска да и одобри јавна одбрана на докторската дисертација “ (n,m) -релации и (n,m,ρ) -метрики”.

Рецензентска комисија

1. Акад. Дончо Димовски, ред. проф. на ПМФ, с.р.
2. Д-р Костадин Тренчевски, ред. проф. на ПМФ, с.р
3. Д-р Билјана Крстеска, ред. проф. на ПМФ, с.р
4. Д-р Валентина Миовска, доцент на ПМФ, с.р
5. Д-р Весна Целакоска-Јорданова, доцент на ПМФ, с.р

РЕФЕРАТ

ЗА ИЗБОР НА ВИКТОР АНТОНОВИЧ САДОВНИЧИЈ,
ОД МОСКОВСКИОТ ДРЖАВЕН УНИВЕРЗИТЕТ „ЛОМОНОСОВ“,
ЗА ПОЧЕСЕН ПРОФЕСОР (PROFESSOR HONORIS CAUSA)
НА УНИВЕРЗИТЕТОТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

Со одлука на Сенатот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, избрани сме во комисија за избор на проф. д-р Виктор Антонович Садовничии, ректор на Московскиот државен универзитет „Ломоносов“ за почесен професор (professor honoris causa) на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Чест ни е да го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Виктор Антонович Садовничии е ректор на Московскиот државен универзитет „Ломоносов“. Постојан член е на Руската академија на науките, Математички оддел - Секција за компјутерски науки и применета математика (од 1997 год., а дописен член е од 1994 год. Член е на Бирото на Руската академија на науките, Математички оддел (од 1996 год.), како и член на Президиумот на Руската академија на науките (од 1996 год.).

Виктор Антонович Садовничии е роден на 3 април, 1939 год. во Краснославовка, во регионот на Харков. Го започнал својот работен век во 1956 год., во рудникот Комсомолец (Горловка, Регион Доњецк). Ги завршува студиите по математика на Московскиот државен универзитет, Факултет за механика и математика во 1963 год. Во 1967 год. Виктор Садовничии се стекнал со степенот кандидат - доктор по физика и математика. По завршувањето на постдипломските студии, Садовничии останал да работи на Московскиот државен универзитет (МГУ), прво како асистент, доцент, професор и заменик декан за академски истражувања на Факултетот за механика и математика, а потоа и како раководител на катедрата за функционална анализа и примени при Факултетот за математика и кибернетика (1981-1982). Во 1973 год. му е доделена наградата „Ломоносов“ на Московскиот државен универзитет

Тој е доктор по физика и математика од 1974 год. и професор од 1975 год. Бил раководител на Катедрата за математичка анализа при Факултетот за математика и механика во периодот од 1982 до 1988 год, прв проректор (1980-1982), проректор за академски истражувања на факултетите за природни науки (1982-1984) и шеф на Институтот за математички истражувања на комплексни системи при МГУ (1995 год.). Виктор Антонович е и основач на Секцијата за космолошка геонаука при Природно - научниот музеј.

Повеќе од 30 години Виктор Садовничии држи предавања по основните математички курсеви како математичка анализа и функционална анализа, на

Факултетот за математика и механика, и е основач и раководител на Московскиот семинар по спектрална теорија (1967). Виктор Антонович е истакнат експерт од областите: математика, механика и компјутерски науки. Неговите истражувачки активности се фокусирани на математичко моделирање и математичките методи за обработка на информации. Има значаен придонес во развојот на спектралната теорија на диференцијалните оператори со резултати што се значаен дел на области од модерната функционална анализа. Под негово менторство се развиени бројни математички методи за обработка на космички информации што имаат придонес во напредокот во дешифрирањето (препознавањето на слики) од космичките надгледувања. Има придонес и во математичката оправданост на некои аспекти од релативистичката теорија на гравитација, како и во развојот на нови пристапи при анализирањето на комплексни процеси - динамичка симулација на контролирани летови и движења, специјално, управување со вселенски бродови и летечки објекти. Тој е автор на математичката логистика за симулаторите, што овозможи, за првпат во историјата на науката за вселената, да се направи од почеток до крај симулациско моделирање на сите фази од космичкиот лет, вклучително и фазата на нулта гравитација. Овие симулатори беа употребени во предлет - тренингот на повеќе од 50 руски и странски астронаути.

Виктор Садовничииј има спроведено и истражувања во математичката теорија на комплексните системи - една од најзначајните области од модерните природни науки, но истовремено и тешка во математичка смисла. Тој бил супервизор на истражувачкиот проект „Контрола на движење при сензорски проблеми во микрогравитација и информациска поддршка на максимално визуелна стабилизација на контрола на квалитетот на космички објекти“, за што е одликуван со руската државна награда во 2001 год.

Виктор Садовничииј бил ментор на истражувачи од поранешна Југославија, Бугарија, Алжир, Египет и други земји, и тоа на 65 магистерски трудови и 15 докторски дисертации. Тој е автор на повеќе од 330 академски публикации, вклучувајќи и 60 монографии и учебници што се ползуваат на универзитетите во Русија, но и надвор од неа како што се учебниците по теорија на оператори (неколку изданија), книгите по математичка анализа, како и две книги со проблеми од натпреварите по математика за студенти.

Неговите публикации, исто така ги вклучуваат и познати монографии како што се: „Математички проблеми на динамичка симулација“ (1995) и „Спектрална анализа на мулти честичка со Шредингеров оператор“.

За ректор на Московскиот државен универзитет е избран од академскиот одбор на МГУ на првите демократски избори за ректор на 23 март 1992 год. На следните избори (1996, 2001 и 2005) бил реизбиран. За време на неговиот мандат, Московскиот државен универзитет доби статус на автономна високо образовна институција (1992), а катедралата „Св.Татјана“ беше повторно отворена (1995).

Беа формирани и следниве нови факултети и единици на МГУ: Факултет за фундаментална медицина (1992), Факултет за јавна администрација (1993), Висока школа за бизнис администрација (2001), Факултет за уметности (2001), Факултет за биоинженерство и биоинформатика (2002), Факултет за глобална политика (2003), Висока школа за превод и интерпретација (2004), МГУ-Школа за економија (2004), Факултет за физика и хемија (2006), Школа за бизнис администрација (2005), Висока школа за администрација и иновации (2006), Висока школа за државна ревизија (2006), Висока школа за иновациски бизнис (2006), Висока школа за телевизија (2006) Висока школа (факултет) за модерни општествени науки (2006), Иновационо-технолошки центар „Научен парк на МГУ“ (1992), Академско-истражувачки музеј на историјата на МГУ (1993), Институт за математичко истражување на комплексни системи (1995). Отворени се и следниве универзитетски единици: кампус на МГУ во московската област во Черноголовка (1997) (Факултет за физика и хемија од 2006), Црноморски кампус на МГУ во Севастопол (1999), Казахстански кампус на МГУ во

Астана (2000), Кампус на МГУ во Ташкент (Узбекистан, 2006), Кампус на МГУ во Баку (Азербејџан, 20089), Кампус на МГУ во Душанбе (Таџикистан, 2009), Оддел за вселенска геонаука во музејот за геонауки (науки за планетата Земја); 100 нови катедри, научни центри и институти за нови ветувачки и просперитетни научни области, претставништва на МГУ во Кина, САД и Швајцарија; изградена е новата зграда на Основната библиотека на МГУ (2005), а во тек е и изградбата на Универзитетскиот научен медицински истражувачки центар и три модерни образовни згради.

Носител е на многубројни општествени функции поврзани со науката, академскиот живот, но и пошироко: претседател на Московското друштво на истражувачи на природата (2000); претседател на француско-рускиот центар за применета математика и ИТ технологија „А.М. Љапунов“; член на комисијата за државјанства на претседателот на Руската Федерација (РФ) (1993); член на Советот за руски јазик на претседателот на РФ (1995).; член на претседателскиот совет за научно-техничка политика (1995).; член на Научниот совет при Советот за безбедност на РФ; член на претседателскиот совет за наука, технологија и образование (2004); член на претседателскиот совет за примена на национални проекти со врвен приоритет и за демографска политика (2005).; претседател на Сојузот на руски ректори (1994), кој обединува повеќе од 700 ректори на руски универзитети и други високообразовни установи; претседател на Евроазиската асоцијација на универзитети (1992); член на Постојаниот комитет на Конференцијата на европски ректори; заменик претседател на Постојаната комисија на UNESCO во Русија.

Членство во академии на науки. Постојан член е на: Руската академија за природни науки (1990), Академијата за технолошки науки (1991), Академијата за креативност (1992), Руската академија за ракетни и артилериски науки (1997), академик и вице- претседател на меѓународната академија на високи школи (1992), Меѓународната астронаутска академија (1998), Извршниот комитет на Европската академија (1998).

Почесен член е на: Украинската национална академија за науки, Грузиската академија за науки, Руската академија за образование, Руската ликовна академија, надворешен член на Националната академија за науки на Казахстан (2005) и многу други национални академии.

Почесен доктор и професор е на многу руски и меѓународни универзитети. Почесен доктор е на: Поморскиот меѓународен универзитет „М. В. Ломоносов“ (1994), Рускиот универзитет за дружба на народите (1995), Доктор на Државниот универзитет во Ростов (врачен му е Орден „За заслуги пред Универзитетот“, 2005), Амурскиот универзитет (1995), Монголскиот државен универзитет (1992), Универзитетот во Сока (Јапонија, 1992), Универзитетот во Истанбул (Турција, 1993), Универзитетот во Црна Гора (Црна Гора, 1994), Виетнамскиот национален универзитет (1997), Универзитетот за меѓународни програми SUNY (САД, 1998), Универзитетот во Ташкент (Република Узбекистан, 1994), Белорускиот државен универзитет (Република Белорусија, 1995), Самаркандскиот државен универзитет (2002), почесен доктор на технички науки на Универзитетот во Токаи (Јапонија), почесен доктор на Универзитетот во Нотингем (2005).

Почесен професор е на: Кубанскиот државен универзитет (2006), Саратовскиот државен општествено-економски универзитет (2006), Државниот универзитет во Баку (2006), Универзитетот во Чељабинск (1999), Универзитетот во Томск (2004), Универзитетот во Сока (Јапонија, 1998), Државниот казахстански национален универзитет Ал-Фараби (1998), почесен член на Меѓународните институти Солвај (Белгија, 1998), професор на Меѓународната академија за маркетинг и менаџмент;

Член е на уредувачките одбори на многу водечки руски и меѓународни академски списанија за математика и компјутерски науки, меѓу кои и во „Билтен на

МГУ, Серија: Математика. Механика“, „Трудови од семинарите „И. Г. Петровски““, „Компјутерски науки и образование“.

Носител е на многубројни награди и признанија. Награден е со ордените: Орден за труд „Црвено знаме“ (1980, 1986), како и Орден за заслуги кон татковината од трет (1999), втор (2005) и четврт (2009) ред.

Награден е со ордените на Руската православна црква: Орден „Свети благоверен кнез Даниил Московски“ од втор ред (1997), Орден „Свети Инокентиј“ од втор ред, Орден на московскиот и коломенскиот митрополит (1999), како и Орден на преподобниот Сергеј Радоженски од втор (2002) и прв (2009) ред.

Добитник е на медали: „За херојски дела. Во чест на 100 години од раѓањето на В. И. Ленин“ (1970), Златен медал со името на М. В. Кељдиш за низа работи на спектралната теорија на оператори, Сребрен медал на Изложбата на СССР за национални достигнувања (1980), Меморијален медал „Автор на најдобро научно достигнување“ (Руска академија за природни науки, 1990), Златен медал со името на „Лев Николаев“

Добитник е на бројни меѓународни награди: Командант на Легијата на честа (Франција, 1997), Орден на Легијата на честа (Франција, 2005), Орден „За заслуги“ од прв, втор и трет ред (Украина), Орден „Франциск Скорина“ (Белорусија), Орден „Достик“ (Казахстан, 1998), Орден „Данакер“ (Киргистан, 2003), Орден „За заслуги во дипломатската служба“ (Кореја, 2004), Златна почесна декорација „Општествено признание“ (2003), Орден на изгрејсонцето (Јапонија, 2008), јубилеен медал по повод 60-годишнината на Кина за „забележителен удел во развојот на руско-кинеските односи“ во областа на образованието и културата (2009), Орден „Барис“ од трет ред (Казахстан, 2011)

Лауреат на: Државната награда на СССР (1989), Државната награда на Руската Федерација (2001), Владината награда на Руската Федерација во областа на образованието (2006, 2011), Владината награда на Руската Федерација во областа на науката и техниката (2011), Претседателската награда за мир и духовна хармонија (Казахстан, 1998), Државната награда на Република Казахстан (2004). Објавена благодарност на претседателот на Руската Федерација за подготовка и спроведување на првиот Форум на творечка и научна интелигенција на ЗНД (2006).

Доделени му се и: општествената награда „Народна величина“ – Орден „Одговорност и благородништво“ од прв ред за особени заслуги во научно-образовната сфера и социјално одговорна дејност (2006), Почесна награда „Иван Калита“ на Московската трговска комора (2008), Одличје „За заслуги пред Москва“ (2009), Меѓународната награда на Андреј Првозвани „За вера и верност“ за активно содејство за зајакнување на позицијата на рускиот систем на високо образование во светското универзитетско општество и огромен личен придонес во воспитанието и подготовката на висококвалификувани кадри (2009).

Избран е за почесен граѓанин на Москва (2008) и за почесен граѓанин на Краковската област (2011).

Виктор Садоничиј е оженет и е татко на три деца.

ПРЕДЛОГ

Ни претставува најголема чест, ректорот на Московскиот државен универзитет „Ломоносов“ и член на Математичкото одделение на Руската академија на науките, **ВИКТОР АНТОНОВИЧ САДОВНИЧИЈ**, да го предложиме за почесен професор (professor honoris causa) на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Никита Шекутковски, редовен професор, с.р.
на Институтот за математика,
Природно-математички факултет, УКИМ

Д-р Новак Ивановски, редовен професор, с.р.
во пензија, на Институтот за математика,
Природно-математички факултет, УКИМ

Д-р Љупчо Настовски, вонреден професор, с.р.
на Институтот за математика,
Природно-математички факултет, УКИМ